

TÜRK CEZA VE CEZA MUHALEMESİ HUKUKUNDA
UZLAŞMA

Nezihe BALCI DEMİREL

108614038

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HUKUK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
İNSAN HAKLARI HUKUKU
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yrd. Doç. Dr. R. Barış ERMAN

2012

TÜRK CEZA VE CEZA MUHALEMESİ HUKUKUNDA
UZLAŞMA

CONCILIATION IN TURKISH CRIMINAL AND
PENAL PROCEDURE LAW

Nezihe BALCI DEMİREL
108614038

Yrd. Doç. Dr. R. Barış ERMAN

:

Yrd. Doç. Dr. Lami Bertan TOKUZLU

:

Yrd. Doç. Dr. Hasan SINAR

:

Tezin Onaylandığı Tarih

:

Toplam Sayfa Sayısı

:138

Anahtar Kelimeler (Türkçe)

Anahtar Kelimeler (İngilizce)

1) Uzlaşma

1) Conciliation

2) Mağdur

2) Victim

3) Şikayet

3) Complaint

4) Alternatif Uyuşmazlık
Çözümü

4) Alternative Dispute
Resolution

5) Onarıcı Adalet

5) Corrective Justice

ÖZET

Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olan uzlaşma, fail ile mağdur veya suçtan zarar görenin bağımsız bir arabulucunun yardımı ile suçtan doğan zararın giderilmesi konusunda anlaşmalarıdır. Uzlaşmanın amacı, mağdurun suçtan doğan zararının giderilmesi, fail ve mağdur arasında barışın sağlanması, yargılama makamlarının iş yükünün azaltılmasıdır.

Uzlaşma kurumu ceza hukukumuzda yeni girmiştir. Mevzuatımızda ilk defa 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 73/8, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253, 254, 255 ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 24. maddelerinde düzenlenmiştir.

Uzlaştırmaya tabi suçlarda suçtan zarar görenin gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olması halinde, Cumhuriyet savcısı fail hakkında kamu davası açılması için yeterli delil bulunuyorsa uzlaşma yoluna başvurmak zorundadır. Cumhuriyet savcısı veya hakim uzlaştırmayı kendisi gerçekleştirebileceği gibi, bir avukatın uzlaştırmacı olarak görevlendirilmesini barodan isteyebilir veya hukuk öğrenimi görmüş olan bir kişiyi uzlaştırmacı olarak görevlendirebilir. Uzlaştırmacının bağımsız ve tarafsız olması gerekir. Uzlaştırma müzakereleri gizli yürütülür. Müzakereler sırasında yapılan açıklamalar herhangi bir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamaz. Fail ile mağdurun özgür iradeleri ile uzlaşmanın gerçekleşmesi gerekir. Uzlaşma sonunda edimin bir defada yerine getirilmesi halinde, soruşturma evresinde şüpheli hakkında kovuşturmaya yer olmadığına, kovuşturma evresinde sanık hakkında kamu davasının düşürülmesine, edimin yerine getirilmesinin ileri bir tarihe bırakılması, taksidde bağlanması veya süreklilik arzetmesi halinde soruşturma evresinde şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesine, kovuşturma evresinde ise sanık hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde, soruşturmaya konu olan suç nedeniyle tazminat davası açılmaz, açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır.

ABSTRACT

Conciliation, which is one of the alternative dispute resolution methods, is the compromise of the perpetrator and the victim or the aggrieved by the aid of an independent mediator for compensating the damage arising from the crime. The purpose of conciliation is to compensate the damage of the victim arising from the crime, to establish peace between the perpetrator and the victim and to decrease the workload of judicial authorities.

The conciliation institution has recently been introduced to Turkish Criminal Code legislation. It has been regulated in 24th Article of Child Welfare Act No: 5395 and 253rd, 254th, 255th articles of Penal Procedure Law No: 5271.

For the crimes that are subject to conciliation, if the aggrieved party is a real person or private law legal entity, the Public Prosecutor has to seek for conciliation if there are sufficient evidences to initiate a criminal case against the perpetrator. The public prosecutor or the judge can initiate the conciliation, they can also make a request to the bar association to assign a lawyer as a conciliator or they can assign a person with law school degree as a conciliator. The conciliator must be independent and objective. The arbitration negotiations are conducted in private. The comments made during these negotiations cannot be used as evidence in any investigation, prosecution or case. The perpetrator and the victim must reconcile with their free wills. If the execution is performed at once, decision of non-prosecution is taken, it is decided to drop the public case against the perpetrator at prosecution phase; if the execution is brought forward, split into installments or it is continuous, it is decided to postpone the public case against the suspect and to adjourn the declaration of the decision regarding the perpetrator in prosecution phase. In case the parties reconcile with each other, action for damages cannot be claimed for the subject crime and the existing case is deemed to be waived.

ÖNSÖZ

Geleneksel ceza adalet sistemine alternatif olarak getirilen uzlaşma, onarıcı adaletin en çok uygulanan modelidir. Mağdur ile fail arasındaki uyuşmazlığın uzlaşma yolu ile çözümlenmesi, mağdurun suçtan doğan zararının giderilmesi, mağdur, fail ve toplum arasında barışın sağlanması, davaların daha kısa sürede sonuçlandırılması, yargılama makamlarının iş yükünün hafifletilmesi amacı ile uzlaşma kurumu getirilmiştir. Ancak uzlaşma kurumu uygulayıcılar tarafından kabul görmemiştir. Uzlaşmanın daha yaygın bir şekilde uygulanmasına ve uygulayıcıların bu kurum hakkında bilgilendirilmelerine katkı sağlamak düşüncesi ile yüksek lisans tezi olarak uzlaşma kurumu seçilmiştir.

Bu çalışmada uzlaşmanın tanımı, hukuki niteliği, tarihi, ceza ve ceza muhakemesi hukukunun ilkeleri açısından uzlaşma kurumu, karşılaştırmalı hukukta uzlaşma, uluslararası düzenlemeler, Türk Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku'nda uzlaşma, uzlaşmaya tabi suçlar, uzlaşmanın şartları, soruşturma ve kovuşturma evresinde uzlaştırma işlemleri, uzlaşma sonunda verilecek kararlar, uzlaşmanın sonuçları incelenmiş, öğretilerdeki farklı görüşlere ve konu ile ilgili Yargıtay içtihatlarına yer verilmiştir.

Çalışmalarımnda beni teşvik eden, gösterdiği sabır ve fedakarlıkla lisans ve yüksek lisans eğitimimi tamamlamamı sağlayan değerli annem Hacer Balcı'ya, desteğini esirgemeyen, her zaman yanımda olan eşim Ali İhsan Demirel'e, bilgilerinden faydalandığım değerli tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. R. Barış Erman'a şükranlarımı sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR CETVELİ	xi
KAYNAKÇA	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ KISIM

Uzlaşmanın Tanımı, Hukuki Niteliği, Tarihi, Ceza Yargılamasında Hakim Olan İlkeler Açısından Uzlaşma Kurumu

I. Uzlaşmanın tanımı ve hukuki niteliği	3
A- Uzlaşmanın tanımı	3
B- Uzlaşmanın hukuki niteliği	5
II. Tarihi	9
A- İlkel topluluklarda	9
B- Eski hukuk sistemlerinde	10
III. Ceza ve ceza muhakemesi hukukuna hakim ilkeler	15
A- Genel olarak	15
B- Ceza ve ceza muhakemesi hukukunun ilkeleri	16
1. Adil yargılanma hakkı	16
2. Bağımsız ve tarafsız mahkemeye erişim hakkı	18
3. Adalet ilkesi	19
4. Aleniyet ilkesi	19
5. Masumiyet karinesi	21
6. Resen araştırma ilkesi	22
7. Maddi gerçeğin araştırılması ilkesi	23
8. Kamu davasının mecburiliği ilkesi	24

İKİNCİ KISIM

Karşılaştırmalı Hukukta Uzlaşma ve Uluslararası Düzenlemeler

I. Genel olarak	25
II. Karşılaştırmalı Hukukta Uzlaşma	26
A- Amerika Birleşik Devletleri	26

B-İngiltere	29
C-Almanya	31
D- Fransa	32
E-İtalya	33
F- Japonya	34
G- Avusturya	34
H- Belçika	35
III. Uluslararası alandaki düzenlemeler	35
A- Avrupa Konseyi tarafından yapılan çalışmalar	35
1. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Suç Mağdurlarına Tazminat Ödenmesi Hakkında 27 Sayılı Tavsiye Kararı	36
2. Şiddet Suçları Mağdurlarının Zararlarının Tazmin Edilmesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi	36
3. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 28 Haziran 1985 tarihli Ceza Muhakemesi Hukuku'nda Mağdurun Hukuki Durumunun İyileştirilmesine İlişkin 11 Sayılı Tavsiye Kararı	37
4. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 17 Eylül 1987 tarihli R(87) 18 Sayılı "Ceza Adaletinin Sadeleştirilmesi" Hakkındaki Tavsiye Kararı	37
5. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 17 Eylül 1987 Tarihli 21 Sayılı Mağdura Yardım Edilmesi ve Mağduriyetin Önlenmesi Hakkındaki Tavsiye Kararı	38
6. XIX. Avrupa Konseyi Kriminoloji Kongresi	38
7. R(99) 19 Sayılı Tavsiye Kararı	39
8. Mağdurların Cezai Takibatlardaki Durumu Hakkındaki Konsey Çerçeve Kararı	40
B- 29 Kasım 1985 Tarihli Birleşmiş Milletler Deklarasyonu	41

ÜÇÜNCÜ KISIM

Türk Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma

I. Genel olarak	43
II. Uzlaşmaya tabi suçlar ve uzlaşmanın şartları	45
A- Uzlaşmaya tabi suçlar	45
1. Soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı suçlar	45
a) 5237 sayılı TCK'da düzenlenen şikayete bağlı suçlar	46
b) Özel kanunlarda düzenlenen şikayete bağlı suçlar	47
aa) Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	47
bb) Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	48
cc) Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	48

dd) Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	48
ee) Ticari İşletme Rehni Kanunu	49
ff) İcra İflas Kanunu	49
gg) Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu	50
hh) Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanun	50
ii) Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu	50
ii) Türk Ticaret Kanunu	51
aaa) Haksız Rekabet Suçu	51
bbb) Gemi Adamlarının Görevi Yapmama Suçu	51
ccc) Disiplin Yetkisini Kötüye Kullanma Suçu	51
jj) Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanun	52
kk) Çek Kanunu	52
2. Resen takibi gereken suçlar	53
a) 5237 sayılı TCK'da düzenlenen resen takibi gereken suçlar	53
aa) Kasten Yaralama (üçüncü fıkra hariç TCK m.86, 88)	53
bb) Taksirle yaralama (TCK m.89)	55
cc) Konut dokunulmazlığının ihlali (TCK m.116)	55
dd) Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (TCK m.234)	56
ee) Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (dördüncü fıkra hariç TCKm.239)	56
b) Özel kanunlarda düzenlenen resen soruşturulan ve kovuşturulan suçlar	56
3. Uzlaşmaya tabi olmayan suçlar	57
a) Genel olarak	57
b) Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar	57
c) Etkin pişmanlık hükümlerinin uygulandığı suçlar	58
4. Uzlaşmaya tabi olan bir suçun uzlaşmaya tabi olmayan bir suçla birlikte işlenmesi	60
5. 5237 Sayılı TCK'da düzenlenen uzlaşmaya bağlı suçlar	61
B- Uzlaşmanın şartları	62
1. Suçun uzlaşma kapsamında bulunması	62
2. Suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe bulunması	63
3. Suçtan zarar görenin gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olması	63
4. Şikayete bağlı suçlarda mağdur veya suçtan zarar görenin şikayetçi olması	66
a) Şikayet	66
aa) Tanımı ve hukuki niteliği	66
bb) Şikayet hakkı	67
cc) Şikayet süresi	70
dd) Şikayetin şekli ve şikayetin yapılabileceği makamlar	71
ee) Şikayetin bölünmezliği	72
ff) Şikayetten vazgeçme	73

b) Şikayet ve uzlaşma	76
5. Tarafların özgür iradeleri ile uzlaşmanın gerçekleşmesi	77
6. Tarafların zararın giderilmesi konusunda anlaşmaları	78
7. Cumhuriyet savcısı veya hakimin uzlaşmanın gerçekleştiğini tespit etmesi	80
III. Uzlaştırma işlemleri	81
A- Soruşturma evresinde uzlaşma	81
1. Cumhuriyet savcısının suç vasfını değerlendirmesi	81
2. Uzlaşma teklifinde bulunulması	82
3. Uzlaşma teklifinin usulü	83
a) Küçüklere ve kısıtlılara uzlaşma teklifi	87
b) Uzlaşma teklifinin müdafii veya vekile yapılması	89
c) Uzlaşma teklifinin kabul edilmemesi	90
d) Uzlaşma teklifinin reddedilmiş sayılması	91
e) Taraflara ulaşılamaması	92
f) Tarafların uzlaşarak Cumhuriyet savcısına başvurması	94
4. Cumhuriyet savcısının uzlaşmayı gerçekleştirmesi	94
5. Uzlaştırmacı atanması	95
a) Avukatın uzlaştırmacı olarak görevlendirilmesi	101
b) Hukuk öğrenimi görmüş kişinin uzlaştırmacı olarak görevlendirilmesi	101
6. Uzlaştırmacının uzlaşma işlemlerini yürütmesi	104
a) Uzlaştırmacının göreve başlaması	104
b) Müzakereler	105
c) Rapor	110
d) Uzlaşmanın Cumhuriyet savcısı tarafından tespiti	111
e) Süre	112
7. Soruşturma evresinde uzlaşma sonucunda verilecek kararlar	113
a) Kovuşturmaya yer olmadığı kararı	113
b) Kamu davasının açılmasının ertelenmesi	113
8. Uzlaştırmacının sonuçsuz kalması	116
9. Uzlaştırma giderleri	116
10. Failin birden çok olması	119
11. Suça sürüklenen çocuklarla ilgili uzlaşma	120
B- Kovuşturma evresinde uzlaşma	122
1. Genel olarak	122
2. Mahkeme tarafından uzlaşma hükümlerinin uygulanacağı haller	123
a) Kovuşturma konusu suçun hukuki niteliğinin değişmesi nedeniyle uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması	123
b) Suçun uzlaşma kapsamında olduğunun ilk olarak mahkeme aşamasında	

anlaşılması	123
c) Uzlaşma kapsamına giren bir suçtan dolayı Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlenmeksizin doğrudan mahkemeye dava açılması	123
d) Kamu davası açıldıktan sonra kanun değişikliği nedeniyle suçun uzlaşma kapsamına girmesi	124
3. Kovuşturma evresinde uzlaştırma işlemleri	124
4. Kovuşturma evresinde uzlaşma sonucunda verilecek kararlar	126
a) Düşme kararı	126
b) Hükümün açıklamasının geri bırakılması	126
aa) Edimin yerine getirilmemesi nedeniyle hükümün açıklanması	127
bb) Düşme	128
IV. Uzlaşmanın sonuçları	129
A- Soruşturma veya kovuşturmanın sona ermesi	129
B- Şahsi hak alacağının sona ermesi	129
C- Yakalama veya tutuklama nedeniyle tazminat hakkı	131
Ç- Müsadere	131
D- Tekerrür	132
E- Zamanaşımı	132
F- Kanun Yolu	134
SONUÇ	136

KISALTMALAR CETVELİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADR	: Alternative Dispute Resolution
age.	: Adı geçen eser
agm.	: Adı geçen makale
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
BK	: Borçlar Kanunu
BM	: Birleşmiş Milletler
bkz.	: Bakınız
CD	: Ceza Dairesi
CGK	: Ceza Genel Kurulu
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUK	: Ceza Muhakemesi Usulü Kanunu
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
DİDDK	: Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu
E.	: Esas
K.	: Karar
m.	: Madde
R.G.	:Resmi Gazete
s.	: Sayfa
sy.	: Sayı
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
vd.	: Ve devamı
Yönetmelik	: Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik
Yönerge	: Türk Ceza Kanunu 73. Maddesi ile Ceza Muhakemesi Kanunu 253, 254 ve 255. Maddelerinde Düzenlenen Uzlaşmanın Uygulanması Hakkında Yönerge
5560 sayılı Kanun	: Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun

KAYNAKÇA

A) KİTAPLAR

- AKINCI SOKULLU Füsun, Viktimoloji, (Mağdurbilim), 2. bası, Beta, İstanbul 2008
- ADALET BAKANLIĞI, Ceza Uyuşmazlıklarında Uzlaşma El Kitabı, Ankara, 2009
- AKYAZAN Ahmet Emrah, Mağdurun Kovuşturma Evresindeki Hakları Kapsamında Soru Yönelme Hakkı, Desen Ofset A.Ş. Ankara, 2009
- ARSLAN SOYGÜT Mualla Buket, Türk Ceza ve Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma Kurumu, 1.bası, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2008
- ARTUK Mehmet Emin / GÖKCEN Ahmet / YENİDÜNYA Caner, Ceza Hukuku Genel Hükümler, II., (Yaptırım Hukuku), Birinci baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2003
- ARTUK Mehmet Emin /GÖKCEN Ahmet /YENİDÜNYA Ahmet Caner, Ceza Hukuku Genel Hükümler,3. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2007
- ARTUK Mehmet Emin /GÖKCEN Ahmet /YENİDÜNYA Ahmet Caner, Türk Ceza Kanunu Şerhi, Genel Hükümler, Turhan Kitabevi, Ankara, 2009
- ARTUK Mehmet Emin /GÖKCEN Ahmet /YENİDÜNYA Ahmet Caner, Ceza Hukuku Özel Hükümler 10. baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2010
- BAKICI Sedat, 5237 Sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuku Genel Hükümleri, 2. baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2008
- CENGİZ Serkan /DEMİRAĞ Fahrettin /ERGÜL Teoman /MCBRİDE Jeremy /TEZCAN Durmuş, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Ceza Yargılaması Kurum ve Kavramları, Şen Matbaa, Ankara, Kasım 2008
- CENTEL Nur, Ceza Muhakemesi Hukukunda Hakim Tarafsızlığı, Kazancı, İstanbul 1996
- CENTEL Nur /ZAFER Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, 3. bası, Beta, İstanbul, 2005
- CENTEL Nur /ZAFER Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, 7. bası, Beta, İstanbul, 2010
- ÇETİNTÜRK Ekrem, Onarıcı Adalet Ceza Adalet Sistemindeki Uzlaştırma Kurumunun Temelini Teşkil Eden Adalet Anlayışı, 1. baskı, HD Yayıncılık, Ankara, 2008
- ÇETİNTÜRK Ekrem, Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma, Birinci Baskı, HD Yayıncılık, Ankara, Şubat 2009
- DEVELİOĞLU Ferit, Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat, 17. baskı, Aydın Kitabevi, Ankara, 2000
- DONAY Süheyl, Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, 1. bası, İstanbul, 2009
- DÖNMEZER Sulhi /ERMAN Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım, cilt : II, 10. bası, Beta, İstanbul, 1994
- DÖNMEZER Sulhi /ERMAN Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, 12. bası, Beta, İstanbul, 1997, cilt: 3
- DÖNMEZER Sulhi /ERMAN Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, 14. baskı, Beta, İstanbul 1997

- DÖNMEZER Sulhi, Genel Ceza Hukuku Dersleri, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2003
- DURAL Mustafa, Türk Medeni Hukukunda Gerçek Kişiler, 4. baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 1995
- EREM Faruk /DANIŞMAN Ahmet /ARTUK Mehmet Emin, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. baskı, Seçkin, 1997
- EREN Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 9. bası, Beta, İstanbul 2006
- EROL Haydar, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu, Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, Ankara Tarihsiz
- FEYZİOĞLU Metin, Ceza Muhakemesinde Vicdani Kanaat, Yetkin, Ankara, 2002
- GÜNEY Niyazi /YILMAZ Zekeriya, Ceza Hukukumuzda Dava ve Cezanın Düşürülmesi, 1. baskı, Adalet, Ankara, 2008
- GÜNGÖR Devrim, 5237 ve 5271 Sayılı Kanunlar Işığında Şikayet Kurumu, Yetkin, Ankara, 2009
- HAKERİ Hakan /ÜNVER Yener, Ceza Muhakemesi Hukuku, 3. baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2010
- ILDIR Gülgün, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, birinci baskı, Seçkin, Ankara 2003
- İÇEL Kayıhan /AKINCI SOKULLU Füsun /ÖZGENÇ İzzet /SÖZÜER Adem /MAHMUTOĞLU S. Fatih /ÜNVER Yener, İçel Yaptırım Teorisi, 1. bası, Beta, İstanbul, 2000
- İÇEL Kayıhan /AKINCI-SOKULLU Füsun /ÖZGENÇ İzzet /SÖZÜER Adem /MAHMUTOĞLU Fatih S. /ÜNVER Yener, İçel Suç Teorisi, 3. bası, Beta, İstanbul 2004
- İNCEOĞLU Sibel, İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı, 3. bası, Beta, İstanbul, 2008
- İPEK Ali İhsan / PARLAK Engin, İçtihatlarla Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma, birinci baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009
- İPEK Ali İhsan /PARLAK Engin, Mevzuatta Yapılan En Son Değişiklikler İle Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, 2. baskı, Adalet, Ankara, 2011
- KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, Uzlaşma ve Önödeme, 2. bası, Seçkin, Ankara 2007
- KOCA Mahmut /ÜZÜLMEZ İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 1. baskı, Seçkin, Ankara, 2008
- KUNTER Nurullah /YENİSEY Feridun /NUHOĞLU Ayşe, Muhakeme Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 15. bası, Beta, İstanbul 2006
- KURU Baki /ARSLAN Ramazan /YILMAZ Ejder, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 22. baskı, Yetkin, Ankara, 2011
- MALKOÇ İsmail /YÜKSEKTEPE Mert, Açıklamalar ve Yorumlarla 5271 Sayılı Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu, II. Cilt, Malkoç Kitabevi, Ankara, 2008
- ÖZBEK Veli Özer, Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi, Seçkin, Ankara, tarihsiz
- ÖZBEK Veli Özer, TCK İzmir Şerhi, Türk Ceza Kanununun Anlamı, (Açıklamalı-Gerekçeli-

- İçtihatlı),cilt:1, Genel Hükümler, 4. bası, Seçkin, Ankara 2010
- ÖZBEK Veli Özer, CMK İzmir Şerhi, Yeni Ceza Muhakemesi Kanununun Anlamı (Açıklamalı-Gerekçeli-İçtihatlı),Birinci baskı, Seçkin, Ankara 2005
- ÖZBEK Veli Özer /KANBUR Nihat /BACAKSIZ Pınar /DOĞAN Koray, Ceza Muhakemesi Hukuku, 2. baskı, Seçkin, Ankara 2008
- ÖZBEK Mustafa Serdar, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, 2. baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2009
- ÖZGENÇ İzzet, Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi, (Genel Hükümler) Üçüncü Baskı, Adalet Bakanlığı, Ankara, Ocak 2006
- ÖZTÜRK Bahri /ERDEM Mustafa Ruhan, Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku,12. baskı Seçkin, Ankara 2008
- ÖZTÜRK Bahri /TEZCAN Durmuş /ERDEM Mustafa Ruhan /SIRMA Özge /SAYGILAR Yasemin F./ALAN Esra, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 3. baskı, Seçkin, Ankara 2010
- PARLAR Ali /HATİPOĞLU Muzaffer, 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Yorumu, Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, Ankara, 2008, II. Cilt
- PARLAR Ali /HATİPOĞLU Muzaffer, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu, 2. cilt, Seçkin, Ankara, 2008
- REİSOĞLU Safa, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 22. bası, Beta, İstanbul 2011
- SEZER Ahmet, Öğreti ve Uygulamada Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma, 1. baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2010
- ŞAHİN Cumhur, Ceza Muhakemesi Hukuku Gazi Şerhi, 1. baskı, Seçkin, Ankara, 2005
- ŞAHİN Cumhur, Sanığın Kolluk Tarafından Sorgulanması, Yetkin, Ankara, 1994
- ŞEN Ersan, Yeni Türk Ceza Kanunu Yorumu,cilt : I, 1. bası, Vedat, İstanbul, 2006
- ŞİRİN Osman /AŞANER Halim /GÜVEN Özcan /YALVAÇ Gürsel /ÖZDEMİR Muzaffer /EREL Kemalettin, Yargıtay Ceza Genel Kurulu Kararları, 1. baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2008
- TAŞDEMİR Kubilay/ ÖZPEKİR Ramazan, Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, cilt : II, 4. bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2010
- TEZCAN Durmuş /ERDEM Mustafa Ruhan /SANCAKDAR Oğuz, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, T.C. Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı, Ankara 2004
- TEZCAN Durmuş /ERDEM Mustafa Ruhan /SANCAKDAR Oğuz /ÖNOK Rifat Murat, İnsan Hakları El Kitabı, 3.baskı, Seçkin, Ankara 2010
- TOROSLU Nevzat /FEYZİOĞLU Metin, Ceza Muhakemesi Hukuku, 7. baskı, Savaş Yayınları, Ankara 2009
- YAŞAR Osman, Son Değişikliklerle Gözden Geçirilmiş Yeni İçtihatlı Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu, III. Cilt, Dördüncü Baskı, Seçkin, Ankara, 2009
- YILMAZ Ejder, Hukuk Sözlüğü, Yenilenmiş 3. baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2005
- YILMAZ Zekeriya, Ceza Hukukumuzda Şikayet, 1. baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2010

YURTCAN Erdener, CMK Şerhi, 4. bası, Beta, İstanbul, 2005

YURTCAN Erdener, Ceza Yargılaması Hukuku, 12. baskı, Beta, 2007

B) MAKALELER

ARSLAN SOYGÜT Mualla Buket, Ceza Hukukunda Mağdurun Korunması ve Onarıcı Adalet Anlayışı, Uzlaşma, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, 2010, özel sayı:1

BAYRAKTAR Köksal, Gene Uzlaşma Üzerine, Güncel Hukuk Dergisi, Temmuz, 2005, sy. 19

CENTEL Nur, Adil Yargılanma Hakkı ve Savcının Tarafsızlığı, Çetin Özek Armağanı, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2004

ÇOLAK Haluk, Yeni Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu 'nda Cezai Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolu Olarak; Uzlaşma, (Mediation) Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2006 sy. 63

ÇULHA Rifat, "Uzlaşma", Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, Arıkan, İstanbul 2005

ÇULHA Rifat, "Uzlaşma", Uzlaşma, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, 2010, özel sayı:1

DEDEAĞAÇ Ender, Uzlaşma Kurumu ve 5560 Sayılı Yasanın Getirdikleri, www. inisiyatif net. /document / 53, asp., erişim tarihi 10/10/2011

DÖLLING Dieter, İşlenen Suç Nedeniyle Suç Failleri ve Mağdurları Arasında Arabuluculuk (Mediation), Çeviren Sulhi Dönmezer, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, Yayına hazırlayan Feridun Yenisey, Arıkan, İstanbul, 2005

FEYZİOĞLU Metin, Uzlaştırma Teklifi ve Taraflara Bildirilmesi, www. Türk Hukuk Sitesi com. erişim tarihi 08/10/2011, Uğur Alacakaptan'a Armağan, cilt: 1, Haziran 2008'de yayınlanmıştır.

GÖKCAN Hasan Tahsin, Avusturya Ceza Hukukunda Mahkeme Dışı Uyuşmazlık Çözüm (Diversiyon) Yöntemleri, Uzlaşma, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, İstanbul, 2010, özel sayı : 1

HAFIZOĞULLARI Zeki, Türk Ceza Hukukunda Cezalandırma Hukuki İlişkisi ve İlişkinin Sona Ermesi Nedenleri, Uğur Alacakaptan'a Armağan, cilt: I, 1. baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2008

HEKİMOĞLU M. Fahrettin, Fransa'da Hukuki Danışmanlık ve Arabuluculuk Uygulaması, Ankara Barosu Dergisi, 2002/2

İNCEOĞLU AYTEKİN Asuman, Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Mevcut ve Olası Sorunları İle Uzlaşma Kurumu, Hukuk Devletinde Suç Yaratılmasının ve Suçun Aydınlatılmasının Sınırları Sempozyumu, 3. Yılında Yeni Ceza Adaleti Sistemi, İstanbul Kültür Üniversitesi, Seçkin, Ankara, 2009

JAHİC Galma /YEŞİLADALI Burcu, Derleyenler, Onarıcı Adalet Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Ceza Davalarında Uzlaşma Eğitim Materyalleri, İstanbul Bilgi Üniversitesi, 1. baskı, İstanbul, 2008

JAHİC Galma /YEŞİLADALI Burcu, Onarıcı Adalet : Yeni Bir Yaklaşım, Onarıcı Adalet Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları : Türkiye ve Avrupa Bakışı, Derleyenler JAHİC Galma-YEŞİLADALI Burcu, İstanbul Bilgi Üniversitesi, 1. Baskı, İstanbul, 2008

KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, Uzlaşmada Edimin Konusu, Uzlaşma, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, 2010, özel sayı: 1

MACUNCU Muhsin, "Amerikan Hukuk Sisteminde Anlaşmazlıkların Alternatif Çözümleri", Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, Arıkan Yayınları, İstanbul 2005

MECİT Kemal /ADEMOĞLU İsmail, Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yollarından Uzlaşma Kurumunun Gelişimi ve Hukukumuzdaki Yeri, Uzlaşma, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Kazancı, Hakemli Hukuk Dergisi, İstanbul 2010, özel sayı : 1

NUHOĞLU Ayşe, Uzlaşma Bakımından Şikayete Bağlı Suçlar, Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, Arıkan, İstanbul, 2005

NUHOĞLU Ayşe, Ceza Hukukunda Zararın Telafi Edilmesi, Kenan Tunçomağ'a Armağan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Eğitim, Öğretim ve Yardımlaşma Vakfı Yayını, Beta, İstanbul, 1997

NUHOĞLU Ayşe, Uzlaşma Bakımından Şikayete Bağlı Suçlar, Uzlaşma, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, 2010, özel sayı:1

ÖZBEK Mustafa, Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Onarıcı Adalet Programları ve Çocuk Arabuluculuğu, Türk Hukuk Sitesi com., erişim tarihi 08/10/2011

ÖZBEK Mustafa, "Çağdaş Ceza Adaleti Sistemlerinde Alternatif Çözüm Arayışları ve Arabuluculuk Uygulaması", Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, Arıkan, İstanbul 2005

ÖZBEK Mustafa, Dünya Çapındaki Adalete Ulaşma Hareketiyle Ortaya Çıkan Gelişmeler ve Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, cilt: 51, 2002, sy. 2

ÖZBEK Mustafa, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin "Ceza Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk" Konulu Tavsiye Kararı, DEÜHFD, 2005, cilt.7,sy. 1

ÖZBEK Mustafa, Ceza Muhakemesi Kanununda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları, www. Türk Hukuk Sitesi com. erişim tarihi, 08/10/2011

SEVÜK YOKUŞ Handan, Adil Yargılanma Kapsamında Ceza Yargılamasında Aleniyet İlkesi, Çetin Özek Armağanı, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2004

SOYSAL Tamer, "Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma", Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, Arıkan Yayınları, İstanbul 2005

TANRIVER Süha, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Mayıs-Haziran 2006, sy. 64

WILLEMSSENS Jolien, Onarıcı Adalet ve Uluslararası Standartlar: Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi ve Birleşmiş Milletler Tarafından Başlatılan Girişimler, Onarıcı Adalet Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye ve Avrupa Bakışı, Derleyenler JAHIC Galma /Yeşiladalı Burcu, İstanbul Bilgi Üniversitesi, 1. baskı, İstanbul, 2008

YENİSEY Feridun, "Ceza Muhakemesinde Uzlaşma (Uzlaşma Konu Başlıkları)" Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma Arıkan, İstanbul 2005

YENİSEY Feridun, Ceza Muhakemesi Hukukunda "Uzlaştırma" Hakkında Temel Bilgiler, Uzlaşma, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, İstanbul, 2010, Özel sayı:1

YILDIZ Ali Kemal, "Uzlaşma- Şikayet İlişkisi", Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, Arıkan, İstanbul 2005

YILDIZ Ali Kemal, Uzlaşma-Şikayet İlişkisi, Uzlaşma, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, 2010, özel sy. 1

ZAFER Hamide, Ceza Muhakemesi Hukukunda Özelleşme Eğilimi : Uzlaşma, Prof. Dr. Ergun Önen'e Armağan, 1. basım, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2003

GİRİŞ

Dünyada, uzun yıllar ceza adaleti devlet tarafından sağlandığından ceza adalet sistemlerinde fail ön planda olmuştur. Ceza hukukunda cezanın önleme amacına ağırlık verilmiş, mağdur ikinci plana atılmıştır. Failin yeniden topluma kazandırılması ve gelecekteki failin korkutulması odak noktası olmuştur. Suçtan dolayı mağdurun etkilenmesi üzerinde çok az durulmuştur¹. Son yıllarda yargılama sürecinde mağdurun bir kez daha mağdur olduğu anlaşılmış ve mağdurun tatmin edilmesi ön plana çıkmış bulunmaktadır. Bu nedenle mağdur hakları üzerinde çalışmalar başlamıştır. Viktimoloji Kriminolojinin bir dalı olarak ortaya çıkmış olmakla birlikte, daha sonra bağımsız bir kimlik kazanmış ve mağdur hakları incelenirken Ceza Muhakemesi Hukuku hükümlerinin incelenmesi ve değiştirilmesi zorunluluğu da önem kazanmıştır². Viktimoloji mağduru inceleyen bir bilim dalıdır³. Viktimoloji araştırmaları mağdurun zararının giderilmesi yönünde de olmuştur.

Ceza adalet sistemlerinde artık failin cezalandırılması yeterli görülmemekte, mağdurun suçtan doğan zararının giderilmesi de önem kazanmaktadır. Mağdurun haklarının korunması amacı ile onarıcı adalet anlayışı kabul edilmiştir. Onarıcı adalet, hem failin hem de mağdurun suçun işlenmesinden önce buldukları duruma dönmelerini sağlar⁴. En çok uygulanan onarıcı adalet şekli fail mağdur arabuluculuğudur. Bazı suçlarda, mağdur ve fail arasındaki uyuşmazlığın uzlaşma yoluyla çözümlenmesi, mağdurun zararının giderilmesi ve yargıdaki iş yükünün azaltılması amacı ile uzlaşma kurumu getirilmiştir. Mağdurun zararının giderilmesi, fail ile mağdur arasında barışın sağlanması uzlaşmanın asıl unsurunu oluşturur⁵. Uzlaşmada fail sorumluluğunu kabul ederek

¹ AKYAZAN Ahmet Emrah, Mağdurun Kovuşturma Evresindeki Hakları Kapsamında Soru Yönelme Hakkı, Desen Ofset A.Ş. Ankara, 2009, s. 8-9.

² AKINCI SOKULLU Füsun, Viktimoloji, (Mağdurbilim) 2. bası, Beta, İstanbul, 2008, s. 3.

³ AKINCI SOKULLU Füsun, age., s. 4.

⁴ AKINCI SOKULLU Füsun, age., s. 304.

⁵ ÇOLAK Haluk, Yeni Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu 'nda Cezai Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolu Olarak; Uzlaşma, (Mediation) Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2006, sy. 63, s. 127.

mağdurun zararını karşılayacak, böylece mağdurun tatmini gerçekleşecek, fail ceza almaktan kurtulacak, toplumsal barış sağlanacaktır.

Mağdur veya suçtan zarar görenin zararının giderilmesi en önemli koşuldur. Zararın giderilmemesi halinde uzlaşma gerçekleşmeyecektir. Uzlaşmanın gerçekleşmesi için maddi veya manevi zararın tamamen veya kısmen giderilmesi gerekmektedir⁶.

Bu çalışmamızda uzlaşma kurumunu üç kısımda inceleyeceğiz. Birinci kısımda, uzlaşmanın tanımı, hukuki niteliği, tarihi, ceza yargılamasında hakim olan ilkeler açısından uzlaşma kurumu incelenecektir. İkinci kısımda, karşılaştırmalı hukukta uzlaşma ve uluslararası düzenlemeler ele alınacaktır. Üçüncü kısım ise, Türk Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku'nda uzlaşma, uzlaşmaya tabi suçlar, uzlaşmanın şartları, soruşturma ve kovuşturma evresinde uzlaştırma işlemleri, uzlaşma sonucunda verilecek kararlar, uzlaşmanın sonuçları konularından oluşmaktadır.

---

⁶ ARSLAN SOYGÜT Mualla Buket, Türk Ceza ve Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma Kurumu, 1.bası, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2008, s. 128.
Aksi görüş için bkz. DONAY Süheyl, Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, 1. bası, İstanbul 2009, s. 430.

BİRİNCİ KISIM

Uzlaşmanın Tanımı, Hukuki Niteliği, Tarihi, Ceza Yargılamasında Hakim Olan İlkeler Açısından Uzlaşma Kurumu

I. Uzlaşmanın tanımı ve hukuki niteliği

A- Uzlaşmanın tanımı

Uzlaşma ve uzlaştırma kavramları 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda (CMK)⁷ değil, Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin(Yönetmelik)⁸ 4. maddesinde tanımlanmıştır.

Yönetmeliğe göre uzlaşma; "uzlaşma kapsamına giren bir suç nedeniyle, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin Kanun ve bu Yönetmelikteki usul ve hükümlere uygun olarak uzlaştırma süreci sonunda anlaşırılmış veya anlaşmış olmalarıdır." (Yön m.4/1-b)

Uzlaşma, cezai bir uyuşmazlığın mahkeme dışında adil ve mağdurun zararının giderilmesini sağlayacak biçimde halledilmesidir⁹. Anlaşma, uyuşma, pazarlıklı adalet, sulh gibi kavramlarla da ifade edilen uzlaşma, Ceza Muhakemesinde sùjeler arasındaki işbirliğinin bir çeşididir. Uzlaşmada amaç, bir yargılama kararına ulaşılmasını sağlamak değil, tarafların işbirliği halinde belirli bir sonuç elde etmeyi denemeleridir¹⁰. Uzlaşma kurumu özünde, suçtan doğan zararın giderilmesi konusunda fail ile mağdurun anlaşmaları veya bağımsız bir arabulucu tarafından anlaşırılmaları halinde ceza soruşturması veya kovuşturmasının sona erdirilmesini ifade etmektedir¹¹.

⁷ R.G.: 17.12.2004-25673.

⁸ R.G.: 26.07.2007-26594.

⁹ KUNTER Nurullah /YENİSEY Feridun /NUHOĞLU Ayşe, Muhakeme Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 15. bası, Beta, İstanbul, 2006, s. 1065.

¹⁰ KREMER, s. 4. Nakleden ŞAHİN Cumhur, Ceza Muhakemesi Hukuku Gazi Şerhi, 1. baskı, Seçkin, Ankara, 2005, s. 776.

¹¹ KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, Uzlaşma ve Önödeme, 2. bası, Seçkin, Ankara, 2007, s. 45.

Uzlaşma onarıcı adaletin bir türüdür. Onarıcı adalet suçtan doğan zararın onarılmasını amaçlar. Dolayısıyla geleneksel ceza adalet sistemine alternatif bir yaklaşımdır. Onarıcı adalet, sorumluluğun kabul edilmesi ve zararın onarılmasını esas alır¹². Onarıcı adalet, mağdurun uyuşmazlığın çözümüne aktif şekilde katılmasını sağlar. Failin ise, sorumluluğunu kabul etmesini, mağdurun zararını gidermesini sağlamak suretiyle, topluma yeniden kazandırılmasını, toplumsal barışın sağlanmasını amaçlar¹³.

Mağdur fail arabuluculuğu olarak da adlandırılan uzlaşma kurumu en çok uygulanan onarıcı adalet modelidir. Uzlaşma kurumu ile, ceza uyuşmazlığı geleneksel ceza yargılamasının dışına çıkarılmaktadır. Mağdur ve fail, uyuşmazlığın çözümüne aktif olarak katılmaktadırlar. Failin sorumluluğunu kabul ederek, mağdurun suçtan doğan zararını gidermesi suretiyle, mağdur tatmin edilmektedir. Fail ile mağdur ve toplum arasında barış sağlanmak suretiyle adalete ulaşılmaktadır¹⁴.

Uzlaştırma; "uzlaşma kapsamına giren bir suç nedeniyle şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin Kanun ve bu Yönetmelikteki usul ve hükümlere uygun olarak uzlaştırmacı aracılığıyla ya da hakim veya Cumhuriyet savcısı tarafından anlaşdırılmaları suretiyle uyuşmazlığın giderilmesi sürecini ifade eder."(Yön m.4/1-c)

Uzlaştırmacı; "şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin arasındaki uzlaşma müzakerelerini yöneten, Cumhuriyet savcısı veya mahkeme tarafından görevlendirilen hukuk öğrenimi görmüş kişiyi veya Cumhuriyet savcısı ya da mahkemenin isteği üzerine baro tarafından görevlendirilen avukatı ifade eder."(Yön m. 4/1-ç)

¹² JAHİC Galma /YEŞİLADALI Burcu, Onarıcı Adalet : Yeni Bir Yaklaşım, Onarıcı Adalet Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları : Türkiye ve Avrupa Bakışı, Derleyenler JAHİC Galma-YEŞİLADALI Burcu, İstanbul Bilgi Üniversitesi, 1. Baskı, İstanbul, 2008, s. 16.

¹³ ARSLAN SOYGÜT Mualla Buket, Ceza Hukukunda Mağdurun Korunması ve Onarıcı Adalet Anlayışı, Uzlaşma, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, 2010, özel sayı:1, s. 292.

¹⁴ KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 47.

B- Uzlaşmanın hukuki niteliği

Uzlaşma kurumu ile ceza uyuşmazlığı klasik ceza yargılamasının dışına çıkarılmıştır. Uzlaşma, uzlaşmaya tabi suçlarda bozulan kamu düzenini mağdur, suçtan zarar gören ile şüpheli veya sanığın uzlaşmaları sonucunda yeniden ihdas eden, mağdur veya suçtan zarar görenin de zararının giderilmesi sureti ile adaleti yerine getiren bir kurumdur¹⁵. Uyuşmazlığı gidermek ve barışı sağlamak için faile bir fırsat verilmektedir. Bu sonuç ceza hukukunun genel ve özel önleme amacına da uygunluk göstermektedir. Uzlaşma kurumunun kabul edilmesi ile ceza hukukunun onarıcı adalet yönü ortaya çıkmaktadır¹⁶.

Uzlaşmanın amacı suçtan dolayı fail ile mağdur veya suçtan zarar gören arasında oluşan uyuşmazlığı bir arabulucunun yardımı ile gidermek ve barışı sağlamaktır. Böylece yargılama makamları iş yükünden kurtulmakta ve mağdurun zararının gecikmeden giderilmesi sağlanmaktadır¹⁷.

Uzlaşma soruşturma ve kovuşturma evresinde uygulanabilir. Ancak hükmün kesinleşmesinden sonra, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun (TCK)¹⁸ 73/4 maddesi gereğince şikayetten vazgeçme hükmün infazını engellemediğinden, bu aşamada uzlaşma da mümkün olmayacaktır¹⁹.

Uzlaşmanın hukuki niteliği konusunda farklı görüşler vardır. Bir görüşe göre, uzlaşma ceza muhakemesi hukuku kurumudur. Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun (5560 sayılı Kanun)²⁰ ile TCK'nın 73/8. maddesinin yürürlükten kaldırılması ile uzlaşma sadece CMK'da düzenlenmiştir. Uzlaşma kapsamına giren bir suçun soruşturulması aşamasında Cumhuriyet

¹⁵ YENİSEY Feridun, Ceza Muhakemesi Hukukunda "Uzlaştırma" Hakkında Temel Bilgiler, Uzlaşma, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, 2010, Özel Sayı:1, s. 8.

¹⁶ PARLAR Ali /HATİPOĞLU Muzaffer, 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Yorumu, II. Cilt, Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, Ankara 2008, s. 1576.

¹⁷ SOYSAL Tamer, "Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma", Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, Arıkan Yayınları, İstanbul 2005, s. 217.

¹⁸ R.G.: 12.10.2004-25611.

¹⁹ DONAY Süheyl, age., s. 429.

²⁰ R.G.: 19.12.2006-26381.

savcısı uzlaşma hükümlerini uygulamak zorundadır. Uzlaşma hükümleri uygulanmadan iddianamenin düzenlenmesi CMK'nın 174/1-c maddesi gereğince iddianamenin iadesi sebebidir. Bu halde iddianame iade edilecektir. Mağdur veya suçtan zarar gören ile şüpheli veya sanık arasında uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde Cumhuriyet savcısı artık kamu davası açamaz.

Uzlaşma soruşturmanın ve kovuşturmanın sürdürülmesine engel değildir. Ancak soruşturma evresinde iddianamenin düzenlenmesini, kovuşturma evresinde de hüküm kurulmasını önlemektedir. Kovuşturma evresinden önce uygulanması gerektiğinden uzlaşma kovuşturmayı engelleyen bir kurumdur²¹.

Suçun uzlaşma kapsamında kalmasına rağmen soruşturma sırasında uzlaşma hükümleri uygulanmadan kamu davası açılmış ve mahkemece iddianamenin kabulüne karar verilmiş ise ya da suçun uzlaşma kapsamına girdiği kamu davası açıldıktan sonra mahkemede anlaşılmış ise mahkeme uzlaşma hükümlerini uygulamak zorundadır. Kovuşturma evresinde uzlaşma hükümleri uygulanmadan hüküm verilemez. Bu nitelikleri itibarı ile uzlaşma ceza muhakemesi hukuku kurumudur. Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonraki işlemlere uygulanır²².

Diğer bir görüşe göre, uzlaşma devlet ile fail arasındaki ceza ilişkisini sona erdirmektedir. Uzlaşma sağlandığında fail ceza almaktan kurtulmaktadır. Bu itibarla uzlaşma maddi ceza hukuku kurumu niteliğindedir²³.

Başka bir görüşe göre, devlet ile fail arasındaki cezalandırma ilişkisini sona erdirdiğinden ceza hukuku kurumu, uzlaşmanın uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar yönünden ceza muhakemesi hukuku kurumudur. Ayrıca uzlaşma hükümleri uygulanmadan kamu davası açılması mümkün değildir. Bu nedenle uzlaşma kovuşturmayla engel olmaktadır. Buna göre uzlaşma hem ceza

²¹ KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 50.

²² ŞAHİN Cumhuriyet, Ceza Muhakemesi Hukuku Gazi Şerhi, age., s. 811.

²³ HAFIZOĞULLARI Zeki, Türk Ceza Hukukunda Cezalandırma Hukuki İlişkisi ve İlişkinin Sona Ermesi Nedenleri, Uğur Alacakaptan'a Armağan, cilt : I, 1. baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2008, s. 412.

muhakemesi hukuku hem de ceza hukuku niteliğine sahip karma bir kurumdur. 5237 Sayılı TCK'nın 7/2. maddesi gereğince sanık lehine olması nedeni ile kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önceki işlemlerde de uygulanmalıdır²⁴.

Uzlaşmanın hukuki niteliğinin belirlenmesi, kanunların zaman bakımından uygulanmasında önemlidir. 5560 sayılı Kanun ile 5237 sayılı TCK'nın 73. maddesinin sekizinci fıkrası yürürlükten kaldırılmış, uzlaşma kapsamına giren suçların sayısı artırılmış, cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar ile etkin pişmanlık hükmünün uygulandığı suçlar uzlaşma kapsamı dışında bırakılmıştır.

5560 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği 19.12.2006 tarihine kadar işlenen cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar ile etkin pişmanlık hükmünün uygulandığı suçlar yönünden uzlaşma hükümleri uygulanacak mıdır?

Uzlaşma maddi ceza hukuku kurumu olarak kabul edildiğinde, 5237 sayılı TCK'nın 7/2. maddesi gereğince uygulanması gerekirken, ceza muhakemesi hukuku kurumu olarak kabul edildiğinde kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren uygulanması söz konusu olduğundan, 5237 sayılı TCK'nın 7/2. maddesi gereğince geçmişe yürütülemeyecektir.

Uzlaşmanın ceza muhakemesi hukuku kurumu olduğu düşüncesine dayanarak 5560 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinde "bu kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarı ile hükme bağlanmış olmakla beraber henüz kesinleşmemiş olan dosyalarda uzlaşma kapsamının genişlediğinden bahisle bozma kararı verilemez." hükmü getirilmiştir. Buna göre, kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce hükme bağlanmış ve kesinleşmemiş dosyalarda bozmayı gerektirecek başka bir hukuka aykırılık bulunmadıkça uzlaşma hükümlerinin uygulanması için bozma kararı verilemeyecektir. Ancak başka bir nedenle karar bozulmuş ise, mahkemenin uzlaşma hükümlerini uygulaması gerekir. Bu durumda, sanığın lehine olduğu için değil, derhal uygulanma ilkesi gereğince uzlaşma hükümleri

²⁴ KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 53. ARSLAN SOYGÜT Mualla Buket, age., s. 86-87. CENTEL Nur /ZAFER Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, 7. bası, Beta, İstanbul, 2010, s. 474.

uygulanacaktır²⁵. Yargıtay başka bir nedenle bozulan dosyalarda, uzlaşma hükümlerinin yürürlüğe girmesinden önce işlenen suçun uzlaşma kapsamına girmesi halinde uzlaşma hükümlerinin uygulanmasına²⁶, yine 5560 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden önce işlenmiş olup, uzlaşma kapsamında olduğu halde 5560 sayılı Kanun ile uzlaşma kapsamından çıkarılan suçlarda uzlaşma hükümlerinin uygulanması gerektiğine hükmetmiştir²⁷. Yargıtay 5560 sayılı Kanun ile 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun (ÇKK)²⁸ 24. maddesinin değiştirilmesi sonucunda, daha önce uzlaşma kapsamına girdiği halde 5560 sayılı Kanun ile uzlaşma kapsamından çıkarılan suçlarda da uzlaşma hükümlerinin uygulanması gerektiğini belirtmiştir²⁹.

Kanaatimizce, uzlaşma kurumunun, ceza ilişkisini sona erdirdiğinden ceza hukuku kurumu, aynı zamanda soruşturma ve kovuşturmanın sona ermesini sağladığından ceza muhakemesi hukuku kurumu olduğu, bu suretle karma bir

²⁵ ŞAHİN Cumhur, Ceza Muhakemesi Hukuku, Gazi Şerhi, age., s. 811.

²⁶ "...5237 sayılı TCK'nun 141 ve 142. maddelerinde tanımlanan hırsızlık suçu ile 765 sayılı TCK'nun 493/1 maddesinde tanımlanan suçun öğelerinin farklı olduğu, olay günü gündüz vakti, yakınının konutuna sağlam ve dayanıklı kapı kilidini kırarak girip hırsızlık yapan sanığın eyleminin, 5237 sayılı TCK'nun 142/1-b maddesine uyan hırsızlık suçunun yanı sıra, yakınması devam eden mağdura karşı aynı yasanın 116/1. maddesinde tanımlanan konut dokunulmazlığını bozmak ve 151/1. maddesinde tanımlanan mala zarar vermek suçlarını da oluşturduğu gözetilmeden bu konuda bir değerlendirme yapılmaması,

Sanığın eylemine uyan 765 sayılı TCK'nun 493/1, 81/2-3, 59/2. maddelerine göre, 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı TCK'nun aynı suça uyan 142/1-b, 62/1, 53, 116/1, 62/1, 53, 151/1, 62/1, 53. maddelerinde öngörülen cezaların türleri, alt ve üst sınırları ile konut dokunulmazlığını bozmak ve mala zarar vermek suçları yönünden 5271 sayılı CMK'nun 253 ve 254. maddelerinde düzenlenen uzlaşma hükmü bakımından, 5237 sayılı TCK'nun 7/2, 5252 sayılı Yasanın 9/3. maddeleri gereğince sanık yararına olan yasanın uygulama sırasında belirlenmesinde zorunluluk bulunması..."6.CD., 21.06.2010, E. 2006/4875, K. 2010/10185 .İPEK Ali İhsan /PARLAK Engin, Mevzuatta Yapılan En Son Değişiklikler İle Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, 2. baskı, Adalet, Ankara, 2011, s. 153-154.

²⁷ "Cinsel taciz suçunun şikayete tabi olup uzlaşma kapsamında kaldığı, 5560 sayılı Yasa ile değişik CMK'nun 253/3. maddesinde cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda uzlaşma yoluna gidilemeyeceği belirtilmekle birlikte atılı suçun aleyhe düzenleme getiren bu değişiklikten önce işlendiği ve 7/2. maddesi dikkate alınarak uzlaşma hükümlerinin uygulanması gerektiği, uzlaşmanın da bir kovuşturma şartı olduğu dikkate alınarak öncelikle 5271 sayılı CMK'nun 253 ve 254. maddeleri uyarınca uzlaştırma işlemi yapılması ve sonuçsuz kalması halinde hüküm kurulması gereğinin gözetilmemesi..."5. CD., 28.06.2007, 6640/5423. MALKOÇ İsmail /YÜKSEKTEPE Mert, Açıklamalar ve Yorumlarla 5271 Sayılı Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu, II. Cilt, Malkoç Kitabevi, Ankara, 2008, s. 1398.

²⁸ R.G.: 15.07.2005-25876.

²⁹ "Suç tarihinde 15-18 yaş grubunda olan suça sürüklenen çocuk hakkında belirlenen cezanın iki yılı aşmadığı, suç tarihinin 5560 Sayılı Kanun değişikliğinden önce olduğu göz önüne alınarak, 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 23. ve 24. maddelerinin uygulanıp uygulanmayacağı tartışılmalıdır" 3.CD., 07.11.2007, E. 2006/10342, K. 2007/8006, YKD., C.34, Ağustos 2008, s. 8.

yapıya sahip olduğu söylenebilir. Uzlaşma hükümlerinin zaman bakımından uygulanmasında 5237 sayılı TCK'nın 7/2. maddesinin uygulanması gerekir. 5560 sayılı Kanun ile getirilen lehe hükümler kanunun yürürlüğe girdiği 19.12.2006 tarihinden önce işlenen suçlarda da uygulanmalıdır.

II. Tarihi

A- İlkel topluluklarda

İnsan var olduğu günden itibaren tek başına yaşamının zorluklarına katlanamamış, diğer insanlarla birlikte yaşamıştır. Topluluk halinde yaşamının sonucu olarak belirli kurallar ortaya çıkmış, zamanla kuralların ihlal edilmesi ile müeyyideler oluşmuştur.

İnsan topluluklarında ilk kez aile birlikleri oluşmuş, ailelerin genişlemesi ile klanlar ortaya çıkmıştır. İlkel ceza hukuku aile ve klan denilen küçük insan toplulukları içinde ortaya çıkmış ve gelişmiştir³⁰.

Aynı aile veya klana mensup kişiler arasında suç işlenmiş ise, başkası suç işleyene cezasını verirdi. Farklı aile veya klandan bir kişiye karşı suç işlenmesi halinde, eylem o aile veya klana karşı yapılmış sayılıyordu. Bu durumda "öç alma" kurumu geçerliydi. Mağdurun öç alma hakkı olduğu gibi mensup olduğu aile veya klanının da öç alma hakkı bulunmaktaydı³¹. Ancak zamanla öç alma esasının sakıncaları ortaya çıkmıştır. Öç almanın bir sınırı yoktu. Öç alma sonucu gerçekleşen fiil suç teşkil eden fiilden daha ağır olabiliyordu. Yine suç aile veya klana karşı işlenmiş sayıldığından aile veya klanlar arasında sürekli savaşlar oluyordu. Öç alma kurumunun devamlı savaşa neden olması ve barışı kurmadaki yetersizliği ilkel ceza hukukunda uzlaşma kurumunu doğurdu³². Uyuşmazlık ortaya çıktığında devlet, tarafları öç alma veya kısasa müracaat yerine meydana

³⁰ ÖZBEK Veli Özer, Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi, Seçkin Yayınevi, Ankara, tarihsiz, s. 57.

³¹ DÖNMEZER Sulhi /ERMAN Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, 14. baskı, Beta, İstanbul 1997, s. 40-41.

³² ÖZBEK Veli Özer, Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi, age., s. 58.

gelen zararın onarılması için uzlaşmaya çağırıyordu. Suçtan zarar gören taraf diyeti kabul etmek zorunda değildi. Kısasa başvurabilirdi. Taraflar diyeti kabul ettikleri takdirde miktarı kendileri tespit ediyorlardı. Daha sonra diyet zorunlu hale getirildi ve miktar da tarifeye bağlandı. Fail ödeme yapma, mağdur da ödemeyi kabul etme zorunda bırakıldı³³.

B- Eski hukuk sistemlerinde

En eski kanun olarak bilinen Hammurabi Kanunlarından önce de kanunların olduğu ortaya çıkmıştır. Bu kanunların ilki Ur-Nammu Kanunlarıdır. Diğeri ise Esnunna Kanunlarıdır. Bu kanunlarda genellikle suçtan doğan zararın giderilmesine yönelik hükümler bulunduğu görülür.

Hammurabi Kanunları birçok kanundan oluşan ilk kapsamlı kanundur. Hammurabi Kanunlarında genel olarak öç almayı ön gören hükümler bulunsa da, hırsızlık gibi mala karşı suçlarda, yaralama, adam öldürme suçlarında suçtan doğan zararın giderilmesine ilişkin hükümler yer alır. Yine bu kanunlarda suçtan doğan zararın devlet tarafından tazmin edilmesine yönelik hükümler bulunduğu da görülür.

Hammurabi Kanunlarından sonraki Asur Kanunları ve Hitit Kanunlarında da suçtan doğanın zararın giderilmesine ilişkin hükümler bulunmaktadır.

Uzlaşma Uzak Doğuda çok yaygındır. Çin'de uzlaşma kurumu Konfüçyüs Felsefesine dayanır. Çin'in sosyal düzen kuralları Li ve Fa'nın ilkelerine göre düzenlenmiştir. Değerler hiyerarşisinde Li Fa'nın üzerinde yer alır. Li'nin Konfüçyüs anlayışı terbiyeyi, düzgün davranışı, evrensel ahengi öngörür. Fa'ya göre resmi hukuk sistemi devlet tarafından düzenlenir. Anlaşmazlıklar geleneksel uzlaşma ile çözülür. Toplumun menfaati için herkes dava yoluna başvurmadan kaçınmaya çalışmalı, uzlaşma usulünü tercih etmelidir. Bu geleneğin sonucu olarak Çin'de uzlaşma komiteleri çok yaygınlaşmıştır. Geleneksel Çin'de olduğu

³³ ARTUK Mehmet Emin / GÖKCEN Ahmet / YENİDÜNYA Caner, Ceza Hukuku Genel Hükümler, II., (Yaptırım Hukuku), Birinci baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003, s. 118.

kadar günümüzün modern Çin hukuk sistemlerinde de uzlaşma hem Çin'deki ticari işletmelerin sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklarda bağımsız bir çözüm yolu olarak, hem de dava ya da tahkim yolu ile birleşik olarak uygulanmaktadır³⁴. Eski Çin Ceza Hukuku öç alma esasına dayanmakla birlikte, diyeti ön gören yaptırımlar da bulunmaktadır³⁵

Eski Yunan Hukukunda başlangıçta cezai yaptırım olarak kısas benimsenmiştir. Daha sonra kısas esastan vazgeçilerek uzlaşma bedeli esas getirildi. Uzlaşma bedeli kanunlarda düzenlenmiştir. Zamanla Yunan Hukukunun suça karşı intikama ve cebir kullanmaya yer vermemeye çalıştığı görülür³⁶.

Roma'da ilk önceleri ceza hukukunun önemli kısmı örf ve adet hukuku şeklindeydi³⁷. Bu dönemde ceza hukukunda kişilere karşı işlenen suçlara yer verilmiyordu. Yaptırım olarak öç alma ve kısas esas geçerliydi. Daha sonraki 12 Levha Kanunlarında çok sayıda ceza içeren hükümler olduğu görülmektedir. Bu kanuna göre suçlar iki gruba ayrılmıştı. Birinci grup kamu düzenini bozan suçlardı. Bu suçların cezası idamdı. İkinci grup ise kişilere ve mala karşı işlenen, kamu düzenini bozmayan suçlardı. Bu suçlarda mağduriyetin giderilmesi esas alınmış, yaptırım olarak suçtan doğan zararın giderilmesine yönelik belirli bir paranın veya tazminat niteliğindeki mali bir cezanın ödenmesi yeterli görülmüştür³⁸. Bu grup suçlarda esas olarak kısas geçerliydi. Diyet için anlaşmaya varılmaması halinde kısas uygulanıyordu. Ancak kısas uygulanması halinde aşırıya gitme ihtimali bulunduğundan, bu durum mağdurun diyete önem vermesini sağlıyordu.

³⁴ MOSER Michael J., People's Republic of China, (Dispute Resolution in Asia, The Hague, 1997, s. 73-94), s. 79, (Nakleden: ÖZBEK Mustafa Serdar, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, 2. baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009, s. 520).

³⁵ ÖZBEK Veli Özer, Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi, age., s. 63.

³⁶ ÖZBEK Veli Özer, Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi, age., s.64- 65.

³⁷ ÖZBEK Veli Özer, Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi, age., s.65.

³⁸ MOMMSEN T., Römisches Strafrecht, Leipzig 1899.(Nakleden ÖZBEK Veli Özer, Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi, age., s. 66).

İslam Hukuku'nda uzlaşmaya önem verilmiştir. Uzlaşma, İslam Hukuku'nda sulh olarak anılmaktadır³⁹. Sulh kelime olarak barış, barışma, barışıklık, uzlaşma anlamındadır⁴⁰. İslam Hukuku'nda sulh "anlaşmazlığı ortadan kaldırmak için yapılmış bir akit" olarak tanımlanmaktadır⁴¹. Uyuşmazlıkların hakim kararından önce tarafların anlaşması ile çözülmesi yoluna başvurulmuştur⁴²

Kuran-ı Kerim'de arabuluculuk tavsiye edilmiştir⁴³. Çeşitli hadislerde de uzlaşmanın önemi belirtilmiştir⁴⁴. İslam Hukuku'na Fıkıh denir. İslam Ceza Hukuku'nun fıkıhtaki adı Ukubat'tır. İslam Ceza Hukuku'nda dört grup suç vardır. Cinayetler kişilere, haad'ler devlete ve hükumete, kefaretlar topluma, ta'zirler ise idari düzenlemelere karşı işlenen suçları ifade eder⁴⁵.

Bazı suçlar için Kuran'da belirtilen değişmez cezalara had denir. Had'lerde suçtan doğan mağduriyetin giderilmesi mümkün değildir. Kasten adam öldürme ve yaralama suçlarında asıl ceza kısastır. Bu tür suçlarda mağduriyetin giderilmesi imkanı vardır. Mağdur affederse kısas uygulanmaz ve mağdura diyet ödenir. Kasıtlı olmayan adam öldürme suçunda kısas uygulanmaz. Fail diyet öder⁴⁶.

³⁹ İPEK Ali İhsan / PARLAK Engin, İçtihatlarla Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009, s. 20.

⁴⁰ DEVELİOĞLU Ferit, Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat, 17. baskı, Aydın Kitabevi, Ankara, 2000, s. 963.

⁴¹ SOYSAL Tamer, Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma, agm., s. 207.

⁴² SOYSAL Tamer, Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma, agm., s. 208.

⁴³ Kur'an-ı Kerim'in 49. suresinin 9 ve 10. ayetlerinde şöyle buyrulmaktadır. "Eğer mü'minlerden iki taife çatışarlarsa, hemen aralarını bulun. Şayet biri diğerine tecavüz ederse, Allah'ın emrine dönünceye kadar, o tecavüz edenle savaşın. Dönerse, yine adaletle aralarını bulun. Ve hep adaletle iş görün. Çünkü, Allah adalet yapanları sever".- "Müminler ancak kardeşlerdir. Şu halde iki kardeşinizin arasını düzeltin ve Allah'tan korkun ki, merhamet olunasınız". ÖZBEK Mustafa Serdar, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, age., s. 518.

⁴⁴ "Sadakaların en efdali, iki kişi arasını bulmak (düzeltmek) tır"; "Resul-i Ekrem (S.A.V.) Ebu Eyyub'e: Ya Ebu Eyyub, sana kazancı çok olan bir ticaret haber vereyim mi? Eyyub da: (Ya Rasula'llah), dedi. Resul-i Ekrem (S.A.V.): İnsanların arası bozulduğu vakit onları düzelt, araları açılanların da aralarını (bul) yakınlaştır, buyurmuştur"; "Resul-i Ekrem: Sana, Allah ve Resul'ünün razı olduğu bir ameli (iş) haber vereyim mi? buyurdu. O da: Evet, buyurun ya Resula'llah, dedi. (Resul-i Ekrem:) İnsanların arası bozulunca onları düzelt, araları açılınca da aralarını (bul da) yakınlaştır, buyurmuştur". ÖZBEK Mustafa Serdar, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, age., s. 518.

⁴⁵ ÖZBEK Veli Özer, Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi, age., s. 80-81.

⁴⁶ İslam Hukukundaki diyet kurumunun zararın telafi edilmesi araçlarından biri olarak nitelendirilebileceği yönünde görüş için bkz., NUHOĞLU Ayşe, Ceza Hukukunda Zararın Telafi Edilmesi, Kenan Tunçomağ'a Armağan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Eğitim, Öğretim ve Yardımlaşma Vakfı Yayını, Beta, İstanbul, 1997, s. 331.

Kefaret cezaları toplum kurallarına aykırı hareket edilmesinde uygulanır. Diyet ödemek sureti ile suçtan zarar görenin zararı giderilir.

Ta'zir cezası Kuran'da yoktur. Ta'zir, önceden belirtilmeyen veya cezası gösterilmeyen suçlara verilecek cezayı hakimnin belirlemesidir. İslam Hukuku'nda cezanın yanında mağdurun zararının giderilmesi de mümkündür.

XI. ve XII. yüzyıldan itibaren bugünkü devlet merkezli cezalandırıcı adalet anlayışına geçilmeye başlanmıştır⁴⁷. Orta Çağ'da büyük krallıkların yıkılması, derebeyliklerin ortaya çıkması ve feodal devletlerin kurulması ile toplumsal ve ekonomik değişimler olmuştur. Kamu hukuku özel hukuk ayırımı ortadan kalkmıştır. Kral kendisini barışın sorumlusu ve barışın ihlal edildiği hallerde de kendisinin mağdur olduğunu ilan etmiştir⁴⁸. Kral tüm suçların mağduru kabul edildiğinden, devlet ceza yargılamasında etkili olmaya başlamıştır. Kral uzlaşma bedelini kamu için değil, ihlal edilmiş kendi hakkı için talep ediyordu. Yargı bir gelir kaynağı haline getirilmişti. Taraflar mahkeme dışında uzlaşsalar bile, bu ödeme kısmen de olsa zorunlu idi. Bu sistem maddi durumu elverişli olan faile cezayı para ödemek sureti ile ortadan kaldırma imkanı veriyordu⁴⁹. Uzlaşma bedelini ödeyemeyenlere zamanla ızdırap veren cezalar uygulanmaya başlandı⁵⁰. Uzlaşma bedeli yolu ile her ceza ortadan kaldırılabildiğinden suç işlenmesi önlenemiyordu⁵¹.

XIII. yüzyıldan itibaren devlet, ceza muhakemesinde mağdurun yerine geçmeye başladı. Mağduriyetin giderilmesine ilişkin eski uzlaşma bedeli tamamı ile ortadan kalktı. Cezalandırmanın devletin yetkisi olduğunun kabul edilmesi ile, mağdurun mağduriyetinin giderilmesi olanağı elinden alındı⁵².

⁴⁷ ÇETİNTÜRK Ekrem, Onarıcı Adalet Ceza Adalet Sistemindeki Uzlaştırma Kurumunun Temelini Teşkil Eden Adalet Anlayışı, 1. baskı, HD Yayıncılık, Ankara, 2008, s. 27.

⁴⁸ ÇETİNTÜRK E krem, Onarıcı Adalet, Ceza Adalet Sistemindeki Uzlaştırma Kurumunun Temelini Teşkil Eden Adalet Anlayışı, age., s. 29.

⁴⁹ ÖZBEK Veli Özer, Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi, age., s. 74.

⁵⁰ ÖZBEK Veli Özer, Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi, age., s. 75.

⁵¹ ÖZBEK Veli Özer, Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi age., s. 75.

⁵² ÖZBEK Veli Özer, Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi age., s. 76-77.

XIX. yüzyılda ceza muhakemesi tamamen devletin yetkisine girdi. Tanık olarak görülen mağdur ceza yargılamasının dışına çıkarıldı. Ceza yargılamasında fail ve onun hakları ön plana çıktı⁵³.

XIX. yüzyıldan itibaren ceza hukuku ve medeni hukukun kesin olarak ayrılması ile suçtan doğan mağduriyetin giderilmesinin medeni hukuka ait olduğu kabul edildi. Ceza hukukunun koruduğu objeler olarak yaşam, onur, mülkiyet, özgürlük, somut bireyin değil, toplumsal yaşamın ahlaki olarak tespit edilmiş kurumları olarak anlaşıldı. Böylece ceza hukukunda sayılan değerlere tecavüz edilmesi ile toplum düzeninin bozulması, suçtan dolayı mağdur olan kişinin mağduriyetinden daha öncelikli hale geldi. Ceza muhakemesi bakımından mağdur sadece tanık olarak kabul edildi⁵⁴.

Osmanlı İmparatorluğu Ceza Hukuku'nda İslam Ceza Hukuku esas alınmış, ancak bazı Kanunnameler de çıkarılmıştır⁵⁵. Kanunnameler örf ve adet hukukunun yazılı hale getirilmesi ile oluşmuştur. Osmanlı Devleti'nde cezalandırma yetkisi devlete ait olup, zamanla mağdura verilen diyet devlete ödenen para cezasına dönüşmüştür⁵⁶.

1839 tarihli Tanzimat Fermanı ile Tanzimat dönemi başlamıştır. Ferman'da ceza kanunu çıkarılması önerilmiş ve 1840 yılında Kanunname-i Ceza yayınlanmıştır. İlk defa cezada eşitlik kuralı getirilmiştir⁵⁷. Bu kanunda mağduriyetin giderilmesine ilişkin hükümlere yer verilmiştir.

1851 tarihli Kanun-ı Cedit 1840 tarihli Kanunun eksikliklerini gidermek için yayınlanmıştır. Yeni suçlar ve cezalar getirilmiştir⁵⁸. Ayrıca bu kanunda mağduriyetin giderilmesine ilişkin hükümler de bulunmaktadır.

⁵³ DÖNMEZER Sulhi /ERMAN Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım, cilt : II, 10. bası, Beta, İstanbul, 1994, s. 430.

⁵⁴ ÖZBEK Veli Özer, Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi age., s. 334.

⁵⁵ DÖNMEZER Sulhi /ERMAN Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, İstanbul, 1997, age., s. 115-116.

⁵⁶ ÖZBEK Veli Özer, Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi, age., s. 88.

⁵⁷ DÖNMEZER Sulhi, Genel Ceza Hukuku Dersleri, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2003, s. 31.

⁵⁸ DÖNMEZER Sulhi /ERMAN Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, İstanbul 1997, age.,s.125.

1856 tarihli Islahat Fermanı'ndan sonra 1858 tarihli Ceza Kanunname-i Hümayunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanun 1810 tarihli Fransız Ceza Kanununun bir tercümesidir⁵⁹. Artık İslam Hukuku'nun etkisi azalmaktadır. Devlete karşı işlenen suçlarda cezalandırma yetkisi devlete aittir. Şahıslara karşı işlenen suçlarda da failin devlet tarafından cezalandırılacağı belirtilmiştir. Ancak mağdurun şahsi hakları saklı tutulmuştur. Bu haklar şahsi dava yolu ile talep edilebilir⁶⁰. Kanunda mağduriyetin giderilmesine ilişkin hükümlere yer verilmiştir.

XXI. yüzyılda ceza adalet sistemlerinde suçtan doğan mağduriyetin giderilmesi ön plana çıkmaktadır. Suç mağdurlarının zararlarının giderilmesi, mağdurun tatmin edilmesine yönelik duyarlılığın gittikçe güçlendiği görülmektedir.

III. Ceza ve ceza muhakemesi hukukuna hakim ilkeler

A- Genel olarak

Ceza hukuku, ceza müeyyidesinin uygulanmasını gerektiren hukuki ihlallerin nelerden ibaret olduğunu, bu ihlallere ve ihlalleri gerçekleştirenlere karşı devletin tepkisini belirten kuralları ve esasları gösteren hukuk dalıdır⁶¹.

Bir suçun işlenip işlenmediği, işlenmiş ise, bunun kim tarafından işlenmiş olduğu ve yaptırımının ne olacağı sorununa çözüm getirmek amacıyla, kural olarak CMK'ya göre gerçekleştirilen iddia, savunma ve yargılama niteliğindeki bir dizi faaliyete ceza muhakemesi, bununla ilgilenen hukuk dalına da ceza muhakemesi hukuku denir⁶².

⁵⁹ DÖNMEZER Sulhi /ERMAN Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, İstanbul, 1997, age., s. 126.

⁶⁰ DÖNMEZER Sulhi /ERMAN Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, İstanbul, 1997, age., s. 126, dipnot 22.

⁶¹ DÖNMEZER Sulhi /ERMAN Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, İstanbul 1997, age., s. 4.

⁶² ÖZTÜRK Bahri /ERDEM Mustafa Ruhan, Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 12. baskı, Seçkin, Ankara, 2008, s. 61. ÖZTÜRK Bahri /TEZCAN Durmuş /ERDEM Mustafa Ruhan /SIRMA Özge /SAYGILAR Yasemin F./ALAN Esra, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 3. baskı, Seçkin, Ankara, 2010, s. 27.

Ceza muhakemesinin amacı insan hakları ihlallerine yol açmadan, ceza muhakemesi hukukunun ilkelerine uygun davranarak maddi gerçeğin araştırılıp bulunması, adaletin gerçekleştirilmesi ve barışın sağlanmasıdır⁶³. Ceza muhakemesi maddi gerçeği araştırırken, aynı zamanda mağduru, sanığı, yargılamaya katılan diğer kişileri (tanık, bilirkişi) ve toplumu koruyan tedbirleri almak ve uygulamak zorundadır⁶⁴. Failin ceza muhakemesi hukuku ilkelerine uygun olarak yargılanması ve cezalandırılması sağlanmalıdır. Uzlaşma kurumunun ceza muhakemesi hukuku ilkeleri ile çelişip çelişmediğinin değerlendirilmesi önem arz etmektedir.

B-Ceza ve ceza muhakemesi hukukunun ilkeleri

1. Adil yargılanma hakkı

Adil yargılanma hakkı, hukuk devleti anlayışının önemli bir parçası olup⁶⁵, şüpheli veya sanık ile mağdura tanınan hakların tümü ve insan hakları ihlal edilmeden yapılan yargılanmadır⁶⁶.

Adil yargılanma hakkı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 6. maddesinde belirtilmiştir⁶⁷. 03.10.2001 tarihli 4709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun⁶⁸ ile Anayasa'nın 36/1. maddesinde yapılan değişiklik sonunda Anayasa'da da adil yargılanma hakkı yer almıştır. "Herkes meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı

⁶³ ÖZTÜRK Bahri /ERDEM Mustafa Ruhan, Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara, 2008, age., s. 65. ÖZTÜRK Bahri /TEZCAN Durmuş /ERDEM Mustafa Ruhan /SIRMA Özge /SAYGILAR Yasemin F. /ALAN Esra, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, age., s. 31.

⁶⁴ KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age, s. 82.

⁶⁵ TEZCAN Durmuş /ERDEM Mustafa Ruhan /SANCAKDAR Oğuz, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, T.C. Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı, Ankara, 2004, s. 182.

⁶⁶ Tanımlar için bkz., CENTEL Nur, Adil Yargılanma Hakkı ve Savcının Tarafsızlığı, Çetin Özek Armağanı, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2004, s. 200. SEVÜK YOKUŞ Handan, Adil Yargılanma Kapsamında Ceza Yargılamasında Aheniyet İlkesi, Çetin Özek Armağanı, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2004, s. 747.

⁶⁷ İNCEOĞLU Sibel, İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı, 3. bası, Beta, İstanbul, 2008, s. 4.

⁶⁸ R.G.:17.10.2001-24556.

mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir." 5271 sayılı CMK'nın 160/2. maddesinde de adil yargılama kavramından söz edilmektedir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AIHM) kararlarında sadece mahkeme sırasındaki yargılamanın değil soruşturma safhasının da adil yargılanma kapsamı içinde olduğu kabul edildiğinden, uzlaşmanın sözleşmenin 6. maddesinin kapsamına girdiği sonucuna varılmaktadır.

Bir görüşe göre, uzlaşma kurumu adil yargılanma hakkını ihlal edebilecek bir kurumdur. Fail uzlaşmayı kabul etmemesi halinde, yapılacak olan yargılama sonunda daha ağır bir ceza alacağı endişesi ile uzlaşmak zorunda kalacaktır. Bu nedenle failin uzlaşma kurumu veya yargılama arasında özgür bir irade ile karar verememesi olasılığı yüksektir⁶⁹.

Başka bir görüşe göre, uzlaştırma kural olarak adil yargılanma hakkını ihlal eden bir kurum değildir. Ancak uygulamada uzlaştırma işlemlerinin yürütülmesi sırasında ortaya çıkabilecek eksiklikler adil yargılanma hakkının ihlaline yol açabilir. Uzlaştırma müzakereleri sırasında fail ve mağdurun baskı altında tutularak iradelerinin etkilenmesi, uzlaştırmacının tarafsız davranmaması gibi hallerde adil yargılanma hakkının ihlal edildiği ileri sürülebilecektir⁷⁰.

Diğer bir görüşe göre, uzlaştırmacının tarafsız olması, uzlaşmanın gerçekleşmemesi halinde failin cezalandırılacağı konusunda iradesinin baskı altına alınmaması gibi güvenceler adil yargılanma hakkının faile tanındığını göstermektedir⁷¹.

⁶⁹ ARSLAN SOYGÜT Mualla Buket, age., s. 59-60.

⁷⁰ KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 87.

⁷¹ İPEK Ali İhsan /PARLAK Engin, age., s. 35.

2. Bağımsız ve tarafsız mahkemeye erişim hakkı

Mahkemeye başvurma hakkı, hukukun üstünlüğünün, dolayısıyla hukuk devletinin sağlanması için en önemli haklardan biridir⁷². AİHS'nin 6. maddesi gereğince her kişinin bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının dinlenmesini isteme hakkı vardır. Resmi olarak yapılmış bir suç isnadının bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından karara bağlanmasını sağlamak, sözleşmenin 6. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının amaçlarından biridir⁷³.

Hak arama hürriyeti Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 8-10. maddelerinde düzenlenmiş ve Anayasamızın 36. maddesinde de yer almıştır. Anayasanın 36. maddesinde "Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma...hakkına sahiptir." şeklinde hak arama özgürlüğü düzenlenmiştir⁷⁴. Uzlaşma sırasında yargılama yapılmamaktadır. Uzlaşma kurumu bağımsız ve tarafsız mahkemeye erişim hakkına engel oluşturmamaktadır⁷⁵. Çünkü mağdur ve fail özgür iradeleri ile uzlaşma yolunu seçmektedirler.

Uzlaşma görüşmelerinin olumsuz sonuçlanması halinde hakim tarafsızlığı ilkesi ile çelişip çelişmediği gündeme gelmektedir. TCK'nın mülga 73/8. maddesinde uzlaşmanın gerçekleşmesi için failin suçu kabul etmesi zorunluluğu getirilmişti. Uzlaşma görüşmeleri sırasında suçunu ikrar eden sanığın, uzlaşmanın gerçekleşmemesi sonucunda yargılanması sırasında, hakim bu ikrardan etkilenme ihtimali bulunmaktaydı. 5560 sayılı Kanun ile sanığın suçu kabul etmesi şartı kaldırılmıştır. Uzlaşma görüşmeleri sırasında sanığın ikrarda bulunması söz konusu olabilir. CMK'nın 253/20. maddesinde sanığın ikrarının yargılamada delil olarak kullanılamayacağı belirtilmiş ise de, hakim

⁷² İNCEOĞLU Sibel, age., s. 105.

⁷³ CENGİZ Serkan /DEMİRAĞ Fahrettin /ERGÜL Teoman /MCBRİDE Jeremy /TEZCAN Durmuş, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Ceza Yargılaması Kurum ve Kavramları, Şen Matbaa, Ankara, Kasım 2008, s. 102.

⁷⁴ İNCEOĞLU Sibel, age., s. 105.

⁷⁵ KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 87. ILDIR Gülgün, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Birinci Baskı, Seçkin, Ankara, 2003, s. 48.

uzlaştırmacı olarak görev yapması halinde ve uzlaşmanın gerçekleşmemesi durumunda, görüşmeler sırasındaki sanığın ikrara yönelik açıklamalarından etkilenmesi ihtimali söz konusu olacaktır. Hakimin kararının gerekçesinde sanığın ikrarını delil olarak değerlendirmemesi gerekir. Bu nedenle hakimin uzlaştırmacı olarak görevlendirilmesi yerinde olmamıştır. Hakimin uzlaştırmacı olarak görev yapmaması, uzlaştırmacı ataması daha uygun olacaktır⁷⁶.

3. Adalet ilkesi

Toplumun düzeni ve barışı adalet ilkesine uygun davranılması ile sağlanabilir. Mahkeme kararları, adalet ilkesine uygun olması ve ivedi hareket edilmesi halinde toplumu tatmin edebilir. Uzlaşma ile gecikmeden adalet gerçekleşmektedir. Sanık işlediği suçun sonuçlarını kabul edip mağdurun zararını gidermekle ceza almaktan kurtulmakta, toplum barışı gerçekleşmektedir. Bu yönüyle uzlaşma adalet ilkesi ile çelişmemektedir.

4. Aleniyet ilkesi

Aleniyet, isteyen herkesin duruşmalara katılıp yargılamayı takip etmesini, hükmün de açık duruşmada verilmesini ifade eder. Genel ahlakın, kamu düzeninin, ulusal güvenliğin, küçüklerin veya özel yaşamın korunması gibi nedenlerle bu kurala istisna getirilebilir⁷⁷. Yargılamanın aleni sürdürülmesi yargı kararlarına güveni sağlar. Duruşma aleni yapıldığından, iddia ve savunmanın beyan edilmesinde, delillerin araştırılmasında adil yargılanma ilkesine uyulup uyulmadığını taraflar ve toplum görüp denetleyebilirler⁷⁸.

AİHS'nin 6/1. maddesi gereğince duruşmaların aleni yapılması ve hükmün aleni açıklanması gerekir⁷⁹. Anayasa'nın 141/1. maddesinde "Mahkemelerde

⁷⁶ Aynı yönde görüş için bkz., KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 91.

⁷⁷ TEZCAN Durmuş /ERDEM Mustafa Ruhan /SANCAKDAR Oğuz, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, age., s. 198. İNCEOĞLU Sibel, age., s. 353.

⁷⁸ FEYZİOĞLU Metin, Ceza Muhakemesinde Vicdani Kanaat, Yetkin, Ankara, 2002, s. 169.

⁷⁹ SEVÜK YOKUŞ Handan, Adil Yargılanma Kapsamında Ceza Yargılamasında Aleniyet İlkesi, agm., s. 750-753.

duruşmalar herkese açıktır. Duruşmaların bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına ancak genel ahlakın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde karar verilebilir." denilmektedir. Ancak sözleşmeden farklı olarak hükmün aleni verilmesinden söz edilmemektedir⁸⁰. 5271 sayılı CMK'nın 182. maddesinde de duruşmanın açıklığından söz edilmiş, belirtilen nedenlerle bu ilkeye istisna getirilmiştir.

Bir görüşe göre, uzlaşmanın duruşma dışında gerçekleşmesi, görüşmelerin gizli yapılması ve uzlaşma tutanaklarının açıklanmaması nedeni ile aleniyet ilkesi ihlal edilmektedir⁸¹.

Karşı görüşe göre, aleniyet duruşmada sağlanmalıdır. Soruşturma sırasında ya da duruşma arasında yapılan uzlaşma görüşmeleri aleniyet ilkesini ihlal etmemektedir. Uzlaşma görüşmeleri yargılamanın zorunlu bir parçası olmadığından açıklanması gerekmez. Ancak uzlaşmaya dayanılarak sanığın ikrarı ve uzlaşmanın sonucuna göre mahkemenin vereceği karar ceza yargılaması işlemi olduğundan aleni duruşmaya aittir. Duruşmada yapılması gereken işlemlerde aleniyetin sağlanması yeterlidir⁸².

Başka bir gerekçeye göre, uzlaşma işlemleri sırasında yargılama yapılıyor değildir. Yargılamanın şekli değişmektedir. Bu nedenle aleniyet ilkesine uygunluğunun aranmasına gerek yoktur⁸³.

Uzlaşmanın aleniyet ilkesine aykırı olmadığı söylenebilir. Uzlaşma halinde yargılama yapılmamaktadır. Görüşme tutanaklarının kamuya açıklanması halinde, uzlaşma gerçekleşmezse hakim tarafsızlığı ilkesinin ihlali olasılığı söz konusu olacaktır. Failin suçu ikrar etmesi, suçluluğu yönünde kanaat oluşmasına neden olabilir. Ancak uzlaşma sonucunda verilecek kararın aleni olması gerekir⁸⁴.

⁸⁰ İNCEOĞLU Sibel, age., s. 341.

⁸¹ ZAFER Hamide, Ceza Muhakemesi Hukukunda Özelleşme Eğilimi : Uzlaşma, Prof. Dr. Ergun Önen'e Armağan, 1. basım, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2003, s. 747.

⁸² KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 89.

⁸³ ÖZBEK Veli Özer, Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi, age., s. 329.

⁸⁴ İPEK Ali İhsan /PARLAK Engin, age., s. 36.

5. Masumiyet karinesi

Hukuk devletlerince kabul edilen⁸⁵ masumiyet karinesine göre, kendisine suç isnat edilen kişi yargılama sonunda hüküm verilinceye kadar suçlu sayılamaz. Şüpheli veya sanığın haklarının korunması, şüpheli veya sanığa atılı isnatların hatta şüpheli veya sanığın ikrarının doğru olup olmadığının araştırılması, şüphelinin veya sanığın suçu işlediğine dair yeterli delil bulunmaması halinde geçerli olan "şüpheden sanık yararlanır" ilkesi masumiyet karinesinin bir parçasıdır. Kişinin, suçlu olduğu bir hükümle sabit oluncaya kadar suçsuz sayılması, onun insan haysiyetine gösterilen saygıyı ifade eder⁸⁶.

Bu ilkenin bir sonucu olarak sanığın suçsuz olduğunu ispatlamak zorunluluğu yoktur. Failin atılı suçu işleyip işlemediğini ispat etmek görevi iddia makamı olarak Cumhuriyet savcısına aittir⁸⁷. Soruşturma ve kovuşturma organlarının görevlerini yerine getirirken, masumiyet karinesine uygun hareket etmek yükümlülüğü bulunmaktadır⁸⁸.

Masumiyet karinesi AİHS'nin 6/2. maddesinde düzenlenmiştir. Anayasanın 38/4. maddesindeki "Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz." hükmü ile masumiyet karinesine yer verilmiştir. CMK'nın 2. maddesindeki tanımlarda da masumiyet karinesine işaret edilmiştir.

Bir görüşe göre, fail suçsuz olsa bile, ceza yargılamasından kurtulmak için uzlaşmayı kabul edebilir. Yine kişinin menfaat karşılığı başkasının suçunu üstlenmesi mümkündür. Bu olasılıklar nedeniyle uzlaşma kurumunun masumiyet karinesini ihlal ettiği söylenebilir⁸⁹.

⁸⁵ TEZCAN Durmuş /ERDEM Mustafa Ruhan /SANCAKDAR Oğuz, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, age., s. 206.

⁸⁶ ŞAHİN Cumhuriyet, Sanığın Kolluk Tarafından Sorgulanması, Yetkin, Ankara, 1994, s. 80.

⁸⁷ TEZCAN Durmuş /ERDEM Mustafa Ruhan /SANCAKDAR Oğuz, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, age., s. 206.

⁸⁸ TEZCAN Durmuş /ERDEM Mustafa Ruhan /SANCAKDAR Oğuz /ÖNOK Rifat Murat, İnsan Hakları El Kitabı, 3.baskı, Seçkin, Ankara, 2010, s. 218.

⁸⁹ ARSLAN SOYGÜT Mualla Buket, age., s. 61. KAYMAZ Seydi/GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 88.

Diğer görüşe göre, fail mağduriyeti iradi olarak yani kendi isteği ile gidermektedir. Failin mağduriyeti gidermesi ile kusurlu olduğu sonucuna varılmamaktadır. Fail suçsuz olduğuna inanıyorsa, kendisi hakkında kamu davası açılmasını isteyebilir. Failin mağduriyeti gidermesi ile masumiyet karinesi ihlal edilmemektedir⁹⁰.

Uzlaşmada sanığın suçu işlediği kabul edilerek uyuşmazlık sona erdirilmektedir. Bu nedenle uzlaşmanın masumiyet karinesine aykırı olduğu söylenebilir. TCK'nın mülga 73. maddesinin 8. fıkrasına göre failin ikrarı gerekliydi. 5560 sayılı Kanun ile TCK'nın 73. maddesinin 8. fıkrasının yürürlükten kaldırılması masumiyet karinesi yönünden uygun olmuştur. Ancak beraat edeceğine inandığı halde uzun yargılama sürecinden kurtulmak için uzlaşmayı kabul eden kişilerin çok sayıda olduğu belirtilmektedir⁹¹. Bu bakımdan savcı önce delilleri araştırmalı, failin suçu işlediğine dair kamu davası açılmasını gerektirecek yeterli şüphe bulunması halinde taraflara uzlaşma teklifinde bulunmalıdır.

6. Resen araştırma ilkesi

Ceza muhakemesi hukukuna göre savcı ve hakim delilleri resen araştırmak zorundadır. CMK'nın 160/1. maddesinde bu ilkeden söz edilmektedir. CMK'nın 160/1. maddesine göre Cumhuriyet savcısı bir suçun işlendiğini öğrenir öğrenmez işin gerçeğini araştırmaya başlar.

Bir görüşe göre, uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde delillerin araştırılmasına gerek kalmaz. Uzlaşma sonucuna göre karar verilir. Bu nedenle uzlaşma kurumu resen araştırma ilkesine aykırıdır⁹².

Diğer görüşe göre, soruşturma aşamasında savcı tüm delilleri topladıktan sonra failin suçlu olduğuna kanaat getirirse uzlaşma teklifinde bulunacaktır. Buna

⁹⁰ ÖZBEK Veli Özer, *Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi*, age., s. 329.

⁹¹ KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 88.

⁹² KAYMAZ Seydi/GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 95.

göre soruşturma evresinde uzlaşma resen araştırma ilkesine engel teşkil etmez. Kovuşturma aşamasında ise durum farklıdır. Mahkeme tarafların uzlaşmayı kabul etmesi halinde araştırmaya devam etmeyecek, uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde düşme kararı verecektir⁹³.

Kanaatimize göre, soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısı fail hakkında kamu davası açılması gerektiği kanaatine varırsa uzlaşma teklif edecektir. Kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmesi gerektiğinde uzlaşma teklifinde bulunmayacaktır. Bu itibarla soruşturma evresinde uzlaşma resen araştırma ilkesini ihlal etmez.

7. Maddi gerçeğin araştırılması ilkesi

Yargılama sırasında savcı ve hakim maddi gerçeği araştırmakla yükümlüdür. CMK'nın 160/2. maddesine göre Cumhuriyet savcısı maddi gerçeğe ulaşmak için şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplamakla yükümlüdür.

Bir görüşe göre, mağdur ve failin uzlaşması halinde savcı ya da hakim maddi gerçeği araştırmadan uzlaşmanın sonucuna göre karar verecektir. Bu nedenle uzlaşma kurumu maddi gerçeğin araştırılması ilkesine aykırıdır⁹⁴.

Diğer görüşe göre, şikayete bağlı suçlarda maddi gerçeğin araştırılmasından vazgeçilmiş ve gerçeğin araştırılması şikayet hakkı sahibinin iradesine bırakılmıştır. Uzlaşmanın kapsamı şikayete bağlı suçlarla sınırlı tutulduğu sürece, suç işlememiş kişilerin de uzlaşmadan yararlanmasında bir sakınca yoktur⁹⁵.

Uzlaşma görüşmelerinde maddi gerçeğin üzerinde durulmamakta, mağdurun zararı ön plana çıkmaktadır. Tarafların anlaşması halinde mahkeme maddi gerçeği araştırmaktan vazgeçmektedir.

⁹³ İPEK Ali İhsan/PARLAK Engin, age., s. 38.

⁹⁴ KAYMAZ Seydi/GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 95. ZAFER Hamide, Ceza Muhakemesi Hukukunda Özelleşme Eğilimi : Uzlaşma, agm., s. 747.

⁹⁵ ŞAHİN Cumhur, Ceza Muhakemesi Hukuku Gazi Şerhi, age., s. 781.

8. Kamu davasının mecburiliği ilkesi

Soruşturma sonunda savcının dava açma yetkisi hususunda farklı ülkelerin usullerinde iki sistem vardır. Dava açmak için gerekli şartlar yeterli olsa da (yeterli delil bulunsa da) savcının dava açmada takdir yetkisi vardır. Savcı dava açmakta kamu yararı görmezse dava açmayabilir. Bu sisteme takdirilik veya maslahata uygunluk sistemi denir.

Mecburilik sisteminde ise, soruşturma sonunda yeterli delil bulunursa savcı dava açmak zorundadır. 5271 sayılı CMK'nın 170/2. maddesinde "Soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa; Cumhuriyet savcısı, bir iddianame düzenler." denilmek sureti ile mecburilik sistemi kabul edilmiştir.

Öğretide bir görüşe göre, kamu davasının mecburiliği ilkesinin kabul edildiği sistemlerde uzlaşmanın bu ilkeye aykırı olduğu ileri sürülmektedir.

Diğer görüşe göre, mağduriyetin giderilmesi halinde kamu davasının açılmaması veya açılan davanın düşürülmesi, kamu davasının mecburiliği ilkesinin kabul edildiği sistemlerde de mümkündür. Bu bakımdan mağduriyetin giderilmesi maslahata uygunluk ilkesinin benimsenmesini gerektirmez⁹⁶.

CMK'da mecburilik sistemi geçerli olduğundan uzlaşmanın bu ilkeye aykırı olduğu söylenebilir. Ancak uzlaşma kamu davasının mecburiliği ilkesi bakımından istisna teşkil etmektedir. Uzlaşma kapsamına giren bir suçtan dolayı yapılan soruşturmada kamu davası açmak için kanuni şartların gerçekleşmesi halinde, Cumhuriyet savcısı öncelikle uzlaşmaya başvurmak durumundadır. Uzlaşmanın gerçekleşmemesi halinde Cumhuriyet savcısı kamu davası açmaya mecburdur⁹⁷. Kanun koyucunun kamu yararı gerekçesi ile getirdiği bu istisnanın yararlı olduğu söylenebilir⁹⁸.

⁹⁶ ÖZBEK Veli Özer, *Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi*, age., s. 106.

⁹⁷ ARSLAN SOYGÜT Mualla Buket, age., s. 64.

⁹⁸ KAYMAZ Seydi/GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 94.

İKİNCİ KISIM

Karşılaştırmalı Hukukta Uzlaşma ve Uluslararası Düzenlemeler

I. Genel olarak

Klasik ceza yargılamasında failin cezalandırılması ile mağdurun tatmin edilmediği, yargılamanın uzun sürdüğü, mağdurun ikinci kez mağdur olduğu, yargılama masraflarının fazla olduğu gözönüne alınarak, davaların daha kısa sürede sonuçlandırılması, yargılama makamlarının iş yükünün hafifletilmesi, mağdurun zararının giderilmesi, fail ile mağdur ve toplum arasında barışın sağlanması amacı ile alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerine başvurma ihtiyacı doğmuştur.

Ülkelerde adalet reformu çalışmaları yapılırken alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına da önem verildiği görülmüştür. Mukayeseli hukuk sistemleri incelendiğinde Anglo-Amerikan Hukuku, ortak hukuk ve nispeten az da olsa Kıta Avrupası Hukuku'nu uygulayan ülkelerin yargılama usullerinde Alternative Dispute Resolution'un (ADR) önemli bir yeri olduğu görülmektedir. ADR Anglo-Amerikan Hukuk sisteminde doğmuş, gelişmiş, daha sonra Kıta Avrupası Hukuk sisteminde de uygulanmaya başlanmıştır. Daha hızlı olarak Avustralya ve Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) gelişmiştir. Yine uluslararası hukuk kurumları da ADR'yi destekleyen kararlar almışlardır. Bunun en önemli örneği 2004 yılı Nisan ayında Özel Hukukun Birleştirilmesi için Uluslararası Enstitü ve 2004 yılının Mayıs ayında Amerika Hukuk Enstitüsü tarafından kabul edilen Uluslararası Hukuk Usulü İlkelerinin "Uzlaşma" başlıklı 24. maddesinde görülebilir⁹⁹. Uluslararası kuruluşların ADR'ye destek vermeleri üzerine bazı ülkeler, adalet reformlarında ADR konusunda gelişme göstermişlerdir.

⁹⁹ ÖZBEK Mustafa Serdar, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, age., s. 260.

Avrupa Konseyi de mağdur veya suçtan zarar görenin, suçtan doğan zararının giderilmesine yönelik tavsiye kararları almıştır. Yine Birleşmiş Milletler (BM) 7. Kongresinde mağdurun haklarına dikkat çekilerek, suçtan doğan mağduriyetin fail tarafından giderilmesi, mağdurun zararının tazmin edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Anglo-Amerikan Hukuk sisteminde tarafların anlaşmasının yanında, savcı ile şüpheli müdafisinin isnat edilecek suç, tayin edilecek ceza hususunda uzlaşmaları mümkündür. Kıta Avrupası Hukuk sisteminde ise, mağdur ve fail arasında uzlaşma söz konusudur. Mağdurun suçtan doğan zararının giderilmesi esastır¹⁰⁰.

Türk Ceza Hukukunda yer alan tek alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olan uzlaşma kurumu ile, suçtan doğan zararın giderilmesi, yargılamanın hızlandırılması, ceza yargılaması makamlarının iş yükünün hafifletilmesi amaçlanmaktadır. CMK'nın 253. maddesinin gerekçesinde onarıcı adaletten de söz edilmiştir¹⁰¹.

II. Karşılaştırmalı Hukukta Uzlaşma

A- Amerika Birleşik Devletleri

ABD'de uzlaşma müessesesi ilk defa 1938 yılında Federal Hukuk Usulü Kanunu'nun 16. maddesinde duruşma öncesi müzakere usulü olarak düzenlenmiştir. ABD'deki mahkemelerde 1970 yılında ilk arabuluculuk ve tahkim deneme programı uygulanmıştır. 1980 yılında kısa jüri yargılaması, ön tarafsız değerlendirme ve diğer ADR usulleri de uygulanmaya başlanmıştır.

ADR'nin Federal Bölge Mahkemeleri'ndeki kanuni dayanağı 1990 yılında yürürlüğe giren Medeni Yargı Reformu Kanunu'dur¹⁰². (Civil Justice Reform Act,

¹⁰⁰ CENTEL Nur /ZAFER Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul, 2010, age., s. 472.

¹⁰¹ Bkz., CMK'nın 253. maddesinin gerekçesi.

¹⁰² Plapinger, Elizabeth/Shaw, Margaret: Court ADR: Elements of Program Design, CPR Institute for Dispute Resolution, New York 1997, s. IX. (Nakleden ÖZBEK Mustafa Serdar, Alternatif

CJRA) ADR, Reform Kanunu tarafından tavsiye edilen altı adet dava yönetim usulünden biridir¹⁰³.

ADR usulleri ABD'de önceleri çocuk mahkemeleri, küçük talepler mahkemeleri ve aile mahkemelerinde uygulanmış, daha sonra uyuşturucu maddelerle ilgili suçlardan dolayı yargılama yapmakla görevli mahkemelerde ve topluluk mahkemelerinde de uygulanmaya başlanmıştır¹⁰⁴. İlk derece mahkemelerinde, trafik kazalarından ve sözleşmelerden kaynaklanan uyuşmazlıklarla ilgili hukuk davalarında ADR usulleri uygulanmaktadır¹⁰⁵.

1990 yılında Federal Bölge Mahkemeleri'nde ADR başarılı olarak uygulanmaya başlanmıştır. Bazı mahkemeler davaları türüne göre kendiliğinden ADR'ye gönderirler. Diğer bazı mahkemeler ise ADR'ye gönderilecek davaları tarafların kararına veya hakimin taktirine göre tespit ederler.

ABD kongresi 30.10.1998 tarihinde Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Kanunu'nu kabul etmiş ve mahkeme kökenli ADR'yi desteklediğini göstermiştir¹⁰⁶. ADR Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile ABD Federal Bölge Mahkemeleri'nde daha çok uygulanmaya başlanmıştır. ABD'de alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin en sık uygulananları pazarlık, (negotiation) arabuluculuk (mediation) ve tahkimdir¹⁰⁷.

Mahkeme kökenli ADR usulleri gelişmiş ve Federal Bölge Mahkemeleri'nde uzlaştırmanın, en çok uygulanan ADR usulü olduğu görülmüştür. Bugün ABD'de hükümet kurumları ve özel kuruluşlar ADR hizmetleri vermektedirler. Özel kuruluşlarda genelde emekli hakimler görev almaktadır. ADR usulleri sayesinde uyuşmazlıkların %90'ı yargılama öncesinde

Uyuşmazlık Çözümü, age., s. 264).

¹⁰³ ÖZBEK Mustafa Serdar, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, age., s. 264.

¹⁰⁴ ÖZBEK Mustafa, "Çağdaş Ceza Adaleti Sistemlerinde Alternatif Çözüm Arayışları ve Arabuluculuk Uygulaması", Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, Arıkan, İstanbul, 2005, s. 94-95.

¹⁰⁵ ÖZBEK Mustafa Serdar, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, age., s. 264.

¹⁰⁶ ÖZBEK Mustafa Serdar, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, age., s. 268.

¹⁰⁷ MACUNCU Muhsin, "Amerikan Hukuk Sisteminde Anlaşmazlıkların Alternatif Çözümleri", Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, Arıkan yayınları, İstanbul, 2005, s. 62.

çözülmetedir¹⁰⁸. Kasıtlı suçların %33'ünde, taksirli suçların %67'sinde uygulanmaktadır¹⁰⁹.

ABD'de bir suç ile ilgili soruşturma başladığında, şüpheli yakalandığı zaman derhal hakim önüne çıkarılır. Burada davacı polis veya suçtan zarar görendir. En ağır isnatta bulunulur. Mahkemeler isnadın savcılık tarafından kontrol edilmesini aramamaktadırlar. Sanığa suçunu itiraf etmesi karşılığında suçun vasfı, cezanın türü ve miktarı konusunda teklif yapılır. Bu aşamada taraflar uzlaşırlarsa dava açılmaz. Sanık suçunu itiraf eder ve teklifi kabul ederse duruşma yapılmadan hüküm verilir. Savcı hakim gibi ceza tayin eder. Bu usule "pleabargaining" yani "itiraf pazarlığı" denilmektedir¹¹⁰. İtiraf pazarlığı uygulaması iki şekilde olabilir. "Charge bargaining" yani "suçlama pazarlığı"¹¹¹ uygulamasında savcı isnat edeceği suçu tespit eder. Savcı cezanın en üst sınırını isteyebilmektedir¹¹². Şüpheli de suçu ikrar edip etmeyeceğine karar verir. Bu uygulamada cezanın türü, miktarı belirsizdir. Cezayı hakim belirlemektedir. Şüpheli ikrarı ile bağlıdır ve kanun yoluna gidemez. Zira birçok eyalette bu durumda cezayı denetlettirebilme imkanı tanınmamaktadır¹¹³.

"Sentence bargaining" yani "hüküm pazarlığı"¹¹⁴ uygulamasında isnat ile birlikte ceza da uzlaşma ile belirlenmektedir. Cezanın belirlenmesi sırasında hakim uzlaşma müzakeresine katılır. Diğer bir yol ise, tarafların belirledikleri cezayı hakim kabul etmesi ile uzlaşma gerçekleşir. Burada hakim ceza tayini yetkisi yoktur. ABD'de "sentence bargaining" iki şekilde uygulanmaktadır¹¹⁵. "Sentence bargaining" in karma bir şekli Federal Yüksek Mahkeme'de

¹⁰⁸ ÖZBEK Mustafa, Dünya Çapındaki Adalete Ulaşma Hareketiyle Ortaya Çıkan Gelişmeler ve Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, cilt: 51, 2002, sayı : 2, s. 137.

¹⁰⁹ ARSLAN SOYGÜT Mualla Buket, age., s. 39.

¹¹⁰ ARSLAN SOYGÜT Mualla Buket, Ceza Hukukunda Mağdurun Korunması ve Onarıcı Adalet Anlayışı, agm., s. 296.

¹¹¹ KAYMAZ Seydi/ GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 75.

¹¹² WEIGEND, s. 39,(Nakleden: ŞAHİN Cumhuriyet, Ceza Muhakemesi Hukuku Gazi Şerhi, age., s. 786).

¹¹³ WEIGEND, s.73,(Nakleden: ŞAHİN Cumhuriyet, Ceza Muhakemesi Hukuku Gazi Şerhi, age., s. 786).

¹¹⁴ KAYMAZ Seydi/ GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s.75

¹¹⁵ WEIGEND, s.39,(Nakleden: ŞAHİN Cumhuriyet, Ceza Muhakemesi Hukuku Gazi Şerhi, age., s. 786).

uygulanmaktadır. Bu uygulamada hakim uzlaşma müzakeresine katılmaktadır. Taraflar belirledikleri cezayı aleni duruşmada hakimın onayına sunmaktadırlar. Hakim önerilen cezayı kabul etmezse, sanık uzlaşmadan vazgeçip duruşma talep edebilmektedir¹¹⁶.

Uzlaşma işlemleri hukukçular arasında yürütülür. Şüpheli ile uzlaşma yoluna gidilmemekte, şüphelinin müdafii olduğu takdirde uzlaşma yoluna başvurulmaktadır. Savcının müdafii yerine şüpheli ile uzlaşması geçersiz sayılmaktadır¹¹⁷.

B- İngiltere

İngiltere'de uluslararası uyuşmazlıklarda, ticari uyuşmazlıklarda ve tüketici ile ilgili uyuşmazlıklarda yüz yıldan fazla bir süredir tahkim usulü uygulanmaktadır. 1996 yılında Tahkim Kanunu'nun kabul edilmesi ile uygulamada ilerleme kabul edilmiştir. 1990 yılından sonra ticari uyuşmazlıklarda arabuluculuk (uzlaşma usulü) uygulanmaya başlanmış, 1980 yılından sonra aile hukukundan doğan uyuşmazlıklarda arabuluculuk etkili olmuştur. İngiliz Medeni Usul Hukuku'nda, yeni usul hukuku kuralları ile ADR uygulamaları başlamıştır. ADR'nin aile hukuku dışındaki özel hukuk uyuşmazlıklarında gelişmesi sağlanmıştır.

28 Mart 1994 tarihinde Adalet Bakanı tarafından, İngiltere ve Galler'deki hukuk mahkemelerinde uygulanan usulleri incelemesi için, Lord Woolf görevlendirilmiştir. 1996 yılının Haziran ayında Lord Woolf'un "Adalet Erişim Raporu" yayınlanmıştır. Bu raporda medeni yargılama usulündeki aksaklıklar belirtilmiştir¹¹⁸. Lord Woolf'un görüşleri doğrultusunda hazırlanan yeni hukuk usulü kuralları (Civil Procedure Rules, CPR) 26 Nisan 1999 tarihinde yürürlüğe

¹¹⁶ WEIGEND, s. 40. (Nakleden: ŞAHİN Cumhuriyet, Ceza Muhakemesi Hukuku Gazi Şerhi, age., s.786).

¹¹⁷ WEIGEND, s. 44. (Nakleden ŞAHİN Cumhuriyet, Ceza Muhakemesi Hukuku Gazi Şerhi, age., s. 787).

¹¹⁸ ÖZBEK Mustafa Serdar, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, age., s. 270.

girmiştir. İngiltere'de hukuki uyuşmazlıklarda uzlaştırma (arabuluculuk) usulü yaygın şekilde uygulanmaktadır.

İlk mahkeme kökenli arabuluculuk usulü Londra Merkez İlçe Mahkemesi ve Londra İstinaf Mahkemesi'nde uygulanmaya başlamıştır. İngiltere'de son yıllarda ADR uygulamaları büyük gelişme göstermektedir. 2000 yılında adli yardım sisteminde yapılan değişikliğe göre aile hukuku ile ilgili uyuşmazlıklar dışında kalan uyuşmazlıklarda da arabuluculuk (uzlaşma) masrafları kamu fonlarından karşılanabilecektir¹¹⁹.

İngiltere Ceza Hukuku'nda da, uyuşmazlıkların büyük bir bölümünde uzlaşma uygulanmaktadır. ABD'den farklı olarak tarafların cezayı belirlemesi söz konusu değildir. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde mahkemeler cezadan belirli oranlarda indirim yapmaktadır. Bu bilginin şüpheliye müdafî tarafından verilmesi yeterli sayılmaktadır¹²⁰. İngiltere'de uzlaşma kolluktan infaz aşamasına kadar uygulanmaktadır¹²¹.

"Charge Bargaining" "suçlama pazarlığı" uygulamasında önce polis ile şüpheli arasında görüşme yapılmaktadır. Polis şüphelinin suçu kabul etmesi halinde değişik imkanlardan faydalanabileceğini ileri sürmektedir. Uzlaşma gerçekleştiğinde işlenmiş olan suçtan değil, cezası daha hafif bir suçtan dava açılmaktadır. Polis çözülmesi zor olan suçlarda bu usule daha sık başvurmaktadır. Dava açıldıktan sonra iddia makamının delillerinin yetersiz olduğu hallerde, savcı sanığın isnadın ispatlanması mümkün olan kısımlarını kabul etmesi halinde, ispatı zor olan kısımlarını iddianameden çıkarabilmektedir. Ancak sonradan yapılacak isnat değişikliği için hakimın muvafakati gerekmektedir¹²².

¹¹⁹ ÖZBEK Mustafa Serdar, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, age., s. 184-185.

¹²⁰ WEIGEND, s. 86, (Nakleden : ŞAHİN Cumhuriyet, Ceza Muhakemesi Hukuku Gazi Şerhi, age., s. 791).

¹²¹ ARSLAN SOYGÜT Mualla Buket, age., s. 40.

¹²² WEIGEND, s.87, (Nakleden ŞAHİN Cumhuriyet, Ceza Muhakemesi Hukuku Gazi Şerhi, age., s.792).

İngiltere'de uzlaşma programları iki türdür. Sosyal hizmet modeli olarak adlandırılan birinci tür program uzlaştırıcının yönlendirici olduğu, faile odaklı bir programdır. Bağımsız arabuluculuk modeli olarak adlandırılan ikinci program ise, uzlaştırıcının yönlendirici olmadığı, mağdur ve faile eşit şekilde yaklaşan bir uygulamadır¹²³.

C- Almanya

Alman hukukunda ilk olarak 12.1.1990 tarihinde Alman Çocuk Mahkemeleri Kanunu'nda yapılan değişiklik ile uzlaşma kurumu düzenlenmiştir. 12.01.1994 tarihinde Alman Ceza Kanunu'na "fail ve mağdur arasında arabuluculuk" "verilen zararın tazmini" başlıklı 46 (a) maddesi eklenmiştir¹²⁴. Bu madde ile bütün şüpheliler için uzlaşma kabul edilmiştir. 21 yaşından büyük bütün şüpheliler hakkında uygulanan genel ceza usulüne göre, bazı koşullarda 18-21 yaş arasında bulunanlar bakımından işlenen suçun az vahim olduğu ve kovuşturma yapılmasında kamu yararı bulunmadığı hallerde, fail ve mağdur arasında uzlaşmanın gerçekleşmesinden sonra savcı mahkemenin kabulü ile kovuşturmayaya yer olmadığına karar verir.

Alman Ceza Usul Kanunu'nun 155/a maddesi gereğince, usulün her aşamasında savcılık ve mahkemenin fail ile mağdur arasında uzlaşma olanağını araştırması ve uzlaşmanın gelişmesi koşullarını meydana getirmeye çalışması gerekir¹²⁵. 155/b maddesinde de uzlaşmanın usulü düzenlenmiştir. Almanya'da uyuşmazlık arabulucuya havale edilmekte, arabulucu önce fail ile görüşmekte, ona usul hakkında bilgi vermektedir. Failin kabul etmesi halinde mağdur ile görüşmektedir. Uygulamada failerin mağdurlardan daha fazla uzlaşmaya katılmak istedikleri tespit edilmiştir¹²⁶.

¹²³ ARSLAN SOYGÜT Mualla Buket, age., s. 41-42.

¹²⁴ ÖZBEK Mustafa, Çağdaş Ceza Adaleti Sistemlerinde Alternatif Çözüm Arayışları ve Arabuluculuk Uygulaması, agm., s.130.

¹²⁵ DÖLLING Dieter, İşlenen Suç Nedeniyle Suç Faileri ve Mağdurları Arasında Arabuluculuk (Mediation), Çeviren Sulhi Dönmezer, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, Yayına hazırlayan Feridun Yenisey, Arıkan, İstanbul, 2005, s. 18.

¹²⁶ ÇOLAK Haluk, Yeni Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu 'nda Cezai Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolu Olarak; Uzlaşma (Mediation), agm., s. 131-132.

Uygulamada fail mağdur uzlaşmasında bazı koşullar öngörülmüştür. Takipsizlik kararı verilebilecek hallerde bu usule başvurulmamalıdır. Failin suçu işlemediğini söylemesi halinde uzlaşma yoluna gidilmeyecek, gerçek araştırılacaktır. Fail ve mağdurun rızaları ile uzlaşmaya katılmaları gerekir. Uzlaştırmacının tarafsız olması zorunludur¹²⁷.

Uzlaşma kapsamındaki suçlar bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile para cezasını gerektiren taksirli suçlardır. Çocuklar hakkında bir yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasını gerektiren kasıtlı suçlarda da uzlaşmaya başvurulabilir. Çocuklar bakımından uzlaşmanın kapsamı daha geniştir¹²⁸.

1980-1990 yıllarında fail mağdur arabuluculuğunda büyük artış görülmüştür. 1995 yılında yapılan istatistiklere göre; yaralama suçlarında %64, mülkiyet tahriplerinde %15, hırsızlık, dolandırıcılık suçlarında %11 ve saldırı ile birlikte hırsızlık suçlarında %9 oranında uzlaşma gerçekleşmiştir¹²⁹.

D- Fransa

Fransız Ceza Usul Kanunu'nda 23 Haziran 1999 tarihinde yapılan değişiklik ile, 41. maddesinde uzlaşmaya ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Savcı hafif cezayı gerektiren suçlarda kamu davası açmadan önce tarafların rızası ile uzlaşmaya başvurabilir¹³⁰. Failin özür dilemesi, zararı tazmin etmesi, bazı kamu hizmetlerinde çalıştırılması veya miktarı az bir para cezasını ödemesi suretiyle uyuşmazlık uzlaşma yolu ile çözülmektedir. Çocuklar için ise uygulama daha öncedir. 2.2.1945 tarihli Kanun ile çocuklar bakımından uzlaşma kabul edilmiştir.

Arabuluculuk (uzlaşma) uygulaması polis, savcılık, mahkeme, hükümlünün şartla tahliye edildiği dönemde onu gözlemleyen kuruluş tarafından yürütülebilir. Uzlaştırmacı, gerçek kişi olabileceği gibi tüzel kişi de olabilir¹³¹.

¹²⁷ DÖLLING Dieter, agm., s. 20.

¹²⁸ ARSLAN SOYGÜT Mualla Buket, age., s. 45-46.

¹²⁹ DÖLLING Dieter, agm., s. 20.

¹³⁰ ÇOLAK Haluk, agm., s. 139.

¹³¹ ÇOLAK Haluk, agm., s. 139.

Fransa'da vatandaşlara hukuki yardımda bulunulması amacı ile 10.07.1991 tarihli Kanun ve basit uyuşmazlık ve suçların anlaşma yoluyla çözümlenmesini sağlamak için 18.12.1998 tarihli "Adli Başvuru ve Uyuşmazlıkların Dostça Çözümüne Dair Kanun" kabul edilmiştir. 18.12.1998 tarihli Kanun uyarınca Bölgesel Adli Yardım ve Başvuru Konseyleri oluşturulmuş ve bu konseylere bağlı olarak Adalet ve Hukuk Evleri kurulmuştur. Adalet ve Hukuk Evinde, Hukuki Danışmanlık Bölümü, Hukuki Uyuşmazlıklarda Arabuluculuk Bölümü, Cezai Uyuşmazlıklarda Arabuluculuk Bölümü olmak üzere üç bölüm bulunmaktadır.

Adalet ve Hukuk Evleri uzlaşma konusunda faaliyet göstermektedirler¹³². Cezai Uyuşmazlıklarda Arabuluculuk Bölümünde, hafif cezayı gerektiren basit suçlarda uyuşmazlığın uzlaşma yöntemi ile çözümlenmesi amaçlanmaktadır¹³³. Fransa'da uzlaşma genellikle bir aya kadar hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren suçlarda ve aile içi uyuşmazlıklarda uygulanmaktadır¹³⁴.

E- İtalya

İtalya'da 1989 yılında Ceza Muhakemesi Usulü Kanunu'nda yapılan değişiklik ile, üç yıla kadar hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren suçlarda tarafların talebi ile cezanın belirlenmesi kabul edilmiştir. Uzlaşma tarafların görüşmeleri ile olabileceği gibi, savcı veya şüphelinin talebini diğer tarafın kabul etmesi ile de gerçekleşebilir. Uzlaşmada para cezası veya tecil edilmek koşulu ile hapis cezası talep edilebilir. Talep edilen hapis cezasının iki yılı aşmaması gerekir. Savcı ve şüpheli isnadın belirlenmesi, kanunda öngörülen ceza yerine, başka bir yaptırım uygulanması veya iki yıla kadar hürriyeti bağlayıcı cezaya hükmedilmesi konusunda anlaşabilirler¹³⁵.

İtalya'da 24.11.1999 tarihli 468 sayılı Kanun ile uzlaşma-barış hakimliği kurulmuştur. Hakim tarafları dinledikten sonra, failin suçtan doğan zararı

¹³² HEKİMOĞLU M. Fahrettin, Fransa'da Hukuki Danışmanlık ve Arabuluculuk Uygulaması, Ankara Barosu Dergisi, 2002/2, s. 33-37.

¹³³ HEKİMOĞLU M. Fahrettin, agm., s. 38.

¹³⁴ ARSLAN SOYGÜT Mualla Buket, age., s. 47.

¹³⁵ ARSLAN SOYGÜT Mualla Buket, age., s. 49.

giderdiğini ispatlaması halinde suçun ortadan kalktığına hükmeder. Sanık duruşmada zararı gidereceğini bildirirse, hakim üç ayı geçmeyen bir süre için yargılamanın durmasına karar verir. Bu sürenin sonunda sanığın zararı giderdiği tespit edildiğinde, hakim suçun ortadan kalktığına karar verir. Sanık zararı gidermemiş ise, yargılamaya devam edilir.

F- Japonya

Japonya'da, ADR usullerinden arabulucuk ve uzlaşma yoluna başvurulmaktadır. Hem mahkemede hem de mahkeme dışında uygulanmaktadır. Yargılamanın her aşamasında hakim taraflara uzlaşma önerebilir. Mahkeme dışında uzlaşma sonucunda yapılan anlaşma sözleşme niteliğindedir ve genel hükümlere tabidir. Mahkemede uzlaşmada anlaşma, ilamlı icraya koyulabilir. Hakim uzlaştırmacı olarak hareket eder. Uzlaşma gerçekleştiğinde anlaşma, davanın sonucu olarak kabul edilir. Taraflar anlaşmaya karşı kanun yoluna başvuramazlar.

Japonya'da davaların büyük çoğunluğu uzlaşma ile sona ermektedir. Japonya'da Adalet Sistemi Reform Konseyi'nin 2001 yılında hazırladığı raporun 8. bölümünde "ADR Yöntemlerinin Güçlendirilmesi ve Canlandırılması" başlığı ile ADR'nin geliştirilmesi için yapılması gerekenler belirtilmiştir. Buna göre ADR usullerinin geliştirilmesi, halkın ADR yolları hakkında bilgilendirilmesi sağlanmalıdır¹³⁶.

G- Avusturya

Avusturya'da ilk olarak 1.1.1989 tarihli Çocuk Ceza Kanunu'nda uzlaşma kurumu düzenlenmiştir. Daha sonra 2000 yılında Ceza Usul Kanunu'nda yapılan değişiklikle tüm şüpheliler için uzlaşma kurumu getirilmiştir. Şüphelinin atılı suçu işlediğine dair yeterli delil bulunması, hakkında son on iki ay içinde başka bir suçtan dolayı uzlaşma uygulanmamış olması gerekir. Beş yıldan fazla hürriyeti

¹³⁶ ÖZBEK Mustafa Serdar, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, age., s. 286.

bağlayıcı cezayı gerektirmeyen suçlarda uygulanır. Ayrıca suçun ağır kusurla işlenmemiş olması, ölümlü sonuçlanmaması gerekir. Failin suçu kabul etmesi gerekmez. Suç işlendikten sonra, uzlaşmanın şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediğine ve gerçekleşmişse uzlaşma hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağına soruşturma sırasında savcı, dava açılmışsa hakim karar verir¹³⁷.

H- Belçika

Belçika'da 2000 yılından 2003 yılına kadar Çocuk Mahkemesinde uzlaşma uygulanmıştır. 2005 tarihinde Ceza Kanunu'nda yapılan değişiklikle uzlaşma kurumu kabul edilmiştir.

III. Uluslararası alandaki düzenlemeler

A- Avrupa Konseyi tarafından yapılan çalışmalar

Avrupa Konseyi on devlet tarafından 05 Mayıs 1945 yılında Londra'da kurulmuştur. 12.12.1949 tarihli Kanun ile Türkiye'nin üyeliği kabul edilmiştir. Avrupa Konseyi'nin organları Bakanlar Komitesi, Parlamenterler Meclisi, Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi ve Sekreteryası'dır. AİHS Avrupa Konseyi'nce kabul edilmiş olup, AİHM de bu çerçevede çalışmalarını yürütmektedir. 1960 yıllarından itibaren Avrupa Konseyi'ne üye birçok devlet mağdur veya suçtan zarar görenin zararının giderilmesine yönelik çalışmalar yapmıştır. Avrupa Konseyi de bu gelişmeleri izleyerek üye olan tüm ülkelerde bu şekilde çalışmaların yapılmasını sağlamak amacı ile toplantılar yapıp, tavsiye kararları almıştır.

¹³⁷ GÖKCAN Hasan Tahsin, Avusturya Ceza Hukukunda Mahkeme Dışı Uyuşmazlık Çözüm (Diversiyon) Yöntemleri, Uzlaşma, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, İstanbul, 2010, özel sayı : 1, s. 52.

1. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Suç Mağdurlarına Tazminat Ödenmesi Hakkında 27 Sayılı Tavsiye Kararı

Avrupa Konseyi tarafından yapılan ilk çalışma 1977 tarihli Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin "Suç Mağdurlarına Tazminat Ödenmesi Hakkındaki 27 Sayılı Tavsiye Kararı"dır. Bu tavsiye kararı bir suç sonunda yaralanan kişinin veya bir suç dolayısı ile ölen kişinin mirasçılarının tazminat alamamaları halinde bu kişilere tazminat ödenmesine devletin katkıda bulunması, ayrıca kasten işlenen şiddet suçlarında sanık hakkında kamu adına soruşturma yapılmasa da mağdur veya suçtan zarar görene tazminat ödenmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu tavsiye kararı sonunda Adalet Bakanlığı tarafından "Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun" tasarısı hazırlanmıştır¹³⁸.

2. Şiddet Suçları Mağdurlarının Zararlarının Tazmin Edilmesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 27 sayılı Tavsiye Kararı'na dayanarak, 24.11.1983 tarihinde şiddet suçları mağdurlarının zararlarının tazmin edilmesine ilişkin Avrupa Sözleşmesi kabul edilmiştir. Bu sözleşme Türkiye tarafından 24.04.1985 tarihinde imzalanmış, henüz Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilmemiştir¹³⁹.

Sözleşmenin uygulanması için bazı koşullar gereklidir. Şiddet suçlarından dolayı yaralanan kişiye veya ölenin bakmakla yükümlü olduğu kişilere başka bir kaynaktan tazminat ödenmemesi halinde devlet tazminat ödeyecektir. Şüpheli hakkında soruşturma yapılmasa da söz konusu tazminat verilecektir. Tazminat verilecek kişilerin sözleşmeye taraf olan devletin vatandaşı veya suçun işlendiği ülkede devamlı ikamet eden Avrupa Konseyi'ne üye bir devletin vatandaşı olması gerekir. (m. 2/1-2,3) Tazminat suçun işlendiği ülkenin devleti tarafından ödenir.

¹³⁸ Bkz., www.kgm.adalet.gov.tr/gg/sucmagdur.pdf.

¹³⁹ Anayasa'nın 90. maddesi gereğince "usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası anlaşmalar kanun hükmündedir". Bir uluslararası sözleşmenin usulüne göre yürürlüğe girmesi için TBMM tarafından bir kanunla kabul edilmesi gerekir.

3. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 28 Haziran 1985 tarihli Ceza Muhakemesi Hukuku'nda Mağdurun Hukuki Durumunun İyileştirilmesine İlişkin 11 Sayılı Tavsiye Kararı

Ceza muhakemesi hukukunda mağdurun hukuki durumunun iyileştirilmesine ilişkin 11 sayılı Tavsiye Kararı ile üye devletlere mağdur veya suçtan zarar görenin haklarının korunmasına yönelik bazı düzenlemeler yapmaları tavsiye edilmiştir. Bu tavsiye kararında şu hususlar belirtilmiştir. Polis memurları mağdura iyi davranmalı, soruşturma sonucu hakkında mağdura bilgi vermeli, faile ve devlete karşı hangi haklara sahip olduğunu, başvurabileceği yolları anlatmalıdır¹⁴⁰. Savcılık dava açmadan önce failin, mağdurun veya suçtan zarar görenin zararını giderip gidermediğini göz önünde bulundurmalı, soruşturmanın sonucunu mağdura bildirmelidir. Mağdur soruşturma ve kovuşturmaya katılmalı, mağdurun hakları, onuru korunmalıdır. Mağdur çocuk veya kendini savunamayacak bir kişi ise velisi veya vasisi huzurunda ifadesi alınmalıdır¹⁴¹. Mağdur kovuşturma hakkında bilgilendirilmeli, mağdura duruşma tarihi, yeri, tazminat alabilme imkanları ve yargılamanın sonucu hakkında bilgi verilmelidir. Ceza mahkemesi failin mağdura tazminat ödemesi konusunda karar verebilmeli, bu konuda düzenlemeler yapılmalıdır. Mağdurun suç nedeni ile uğradığı zarar, failin zararı ödeyip ödemediği veya zararı ödemeyi isteyip istemediği göz önünde bulundurulmalıdır¹⁴².

4. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 17 Eylül 1987 tarihli R(87) 18 Sayılı "Ceza Adaletinin Sadeleştirilmesi" Hakkındaki Tavsiye Kararı

Bakanlar Komitesinin 17 Eylül 1987 tarihli R(87) 18 sayılı "Ceza Adaletinin Sadeleştirilmesi" başlıklı Tavsiye Kararı'na göre üye devletler AİHS'nin 5 ve 6. maddelerinde düzenlenen hakları dikkate alarak mevzuatlarında, ceza yargılamasında özellikle küçük suçlular hakkında yargı dışı alternatif çözüm

¹⁴⁰ ÖZBEK Veli Özer, Ceza Hukukunda - Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi, age., s. 114.

¹⁴¹ ÖZBEK Veli Özer, Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi, age., s. 114.

¹⁴² ÖZBEK Veli Özer, Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi, age., s. 115.

yollarını geliştirmeye, ceza yargılamasını sadeleştirmeye ve hızlandırmaya yönelik gerekli düzenlemeleri yapmalıdırlar.

Bakanlar Komitesi kararında, yapılacak hukuki düzenlemelerde, suçlu tarafından devlete veya bir kamu kurumuna ya da hayır amaçlı bir kuruma bir miktar para ödenmesi, verilen zararın tazmini veya suçun işlenmesi sonucu elde edilen değerın iadesi, mağdura uygun bir tazminat ödenmesi seçeneklerinin belirtilmesi, bu öneride bulunabilecek mercilerin yetkileri ve bu öneriye konu olacak suçların tasnif edilmesi, failin yargı dışı çözüme gitme önerisini kabul etmediği takdirde suçu reddetme hususunda özgür olması, yargı dışı çözüm yolunun fail tarafından kabul edilmesi halinde soruşturmaya son verilmesi tavsiye edilmiştir¹⁴³.

5. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 17 Eylül 1987 Tarihli 21 Sayılı Mağdura Yardım Edilmesi ve Mağduriyetin Önlenmesi Hakkındaki Tavsiye Kararı

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 17 Eylül 1987 tarihli 21 Sayılı Tavsiye Kararı'nda, suçtan zarar gören mağdura yardım edilmesi amacı ile alınması gereken tedbirler gösterilmiş, fail ve mağdur arasında uzlaşmayı sağlamaya ilişkin projelerin teşvik edilmesi ve sonuçlarının değerlendirilmesi tavsiye edilmiştir¹⁴⁴.

6. XIX. Avrupa Konseyi Kriminoloji Kongresi

Avrupa Konseyi tarafından 26-29 Kasım 1990 tarihleri arasında Strasbourg'da düzenlenen "Yeni Sosyal Stratejiler ve Ceza Adalet Sistemi" konulu XIX. Kriminoloji Kongresi'nde suçtan doğan mağduriyetin giderilmesi konusunda da tavsiye kararı alındığı görülmektedir. Buna göre "ceza adaleti sistemine iş akışını sınırlamak üzere hukuki ve yapısal tedbirler kadar ihtilafları halledici cezai

¹⁴³ ÖZBEK Mustafa, Dünya Çapındaki Adalet Ulaşma Hareketiyle Ortaya Çıkan Gelişmeler ve Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, agm., s. 150-151.

¹⁴⁴ ÖZBEK Veli Özer, Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi, age., s. 116-117.

olmayan vasıta ve tedbirlere de başvurulmalıdır."¹⁴⁵ Bir çok davada mağdura yapılan yardım, uzlaşmanın mağduru daha çok tatmin ettiği görülmüştür. Mağdurun zararının giderilmesi için neler yapılabileceği duyurulmalı, suçtan doğan itilafı çözümlenecek ceza niteliğinde olmayan imkanlar bulunmalıdır.

7. R(99) 19 Sayılı Tavsiye Kararı

Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulu'nun 15 Eylül 1999 tarihli R(99) 19 Sayılı Tavsiye Kararı'nda üye devletlerin ceza davalarında uzlaşma yoluna başvurmaları gerektiği belirtilmiştir. Bakanlar Kurulu tarafından Avrupa Konseyi Yasası'nın 15-b maddesi gereğince tavsiye kararı¹⁴⁶ alınmıştır.

R(99) 19 Sayılı Tavsiye Kararı'na ekli uzlaşma ilkelerinde, mağdur ve failin tarafsız bir kişinin (arabulucunun) yardımı ile suçtan doğan itilafın çözümlenmesine katılmaya özgür iradeleri ile rıza göstermeleri halinde

¹⁴⁵ ÖZBEK Veli Özer, Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi, age., s. 117.

¹⁴⁶ "Bakanlar Komitesi, Avrupa Konseyi Yasası'nın 15-b maddesi uyarınca,

Üye ülkelerde ceza meselelerinde esnek, kapsamlı, sorun çözücü, katılım seçeneğinin geleneksel ceza muhakemesini tamamlayıcı ya da ceza muhakemesine alternatif olduğu arabuluculuğunun kullanımındaki gelişmelere dikkat çekerek,

Mağdur ve failin ve ceza muhakemesine katılan topluluklar kadar ceza muhakemesinden taraf olarak etkilenebilecek olan diğer kişilerin, ceza soruşturmasına aktif kişisel katılımının artırılmasının gerektiğini göz önüne alarak,

Mağdurların, mağduriyetlerinin sonuçlarına değinmeleri, faille iletişim kurmaları ve kendilerinden özür dilenmesi ve kendilerine tazminat ödenmesiyle ilgili olarak daha çok söz hakkına sahip oldukları konusundaki meşru menfaatlerini kabul ederek,

Faillerin sorumluluk duygularının teşvik edilmesinin ve onlara, topluma yeniden uyum sağlayıp ıslah olabilecekleri şekilde, hatalarını düzeltmeleri için pratik fırsatlar sunmanın önemini dikkate alarak,

Arabuluculuğun, suçun önlenmesinde, işlenmesinde ve suçun ortaya çıkardığı uyuşmazlığın çözülmesinde, bireyin ve toplumun önemli olan işlevinin değerini arttırabileceğini, böylece daha yapıcı ve daha az baskıcı ceza adaleti sonuçlarını teşvik edeceğini kabul ederek,

Arabuluculuğun özel hüneler gerektirdiğini ve uygulama kanunlarını ve güvenilir bir eğitimi zorunlu kıldığını kabul ederek,

Ceza meselelerinde arabuluculuk hakkında sivil toplum örgütleri ve mahalli topluluklarca yapılması mümkün olan önemli katkıyı ve kamusal ve özel kuruluşların çabalarının birleştirilmesi ve düzenlenmesinin gerektiğini göz önüne alarak,

İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Sözleşmesinin gereklerine saygı duyarak,

Üye ülkelerin hükümetlerine, ceza meselelerinde arabuluculuğun geliştirilmesinde, bu tavsiye kararının ekinde açıklanan ilkeleri dikkate alması ve bu metne mümkün olan en kapsamlı uygulamayı kazandırması tavsiye olunur". ÖZBEK Mustafa, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin "Ceza Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk" Konulu Tavsiye Kararı, DEÜHFD, 2005, cilt.7, sayı:1, s. 130-131.

uygulanacağı, ceza davalarında arabuluculuğun mağdur ve failin rızası olduğunda gerçekleştirileceği, tarafların her zaman rızalarını geri alabilecekleri, arabuluculukta yapılan görüşmelerin gizli olduğu, tarafların anlaşmaları dışında sonradan kullanılamayacağı, ceza davalarında arabuluculuğa yargılamanın her aşamasında başvurulabileceği, mevzuatın ceza davalarında arabuluculuğu kolaylaştırması, ceza davalarında arabuluculuğun uygulanmasını açıklayan rehberlerin olması gerektiği, tarafların yasal yardım alma, özellikle küçüklerin velilerinin yardımını alma hakkına sahip olmaları, arabuluculuk sürecinin sonucunu değerlendirmede olduğu gibi bir ceza davasının arabuluculuğa havale edilmesine karar vermede ceza adaletindeki mercii yetkili olması gerektiği, arabuluculuk konusunda tarafların bilgilendirilmeleri, arabuluculuk görüşmeleri sırasındaki ikrarların daha sonra delil olarak kullanılmaması gerektiği tavsiye edilmiştir.

Arabulucuların toplumun her kesiminden seçilmeleri, mahalli kültüre ve toplumsal değerlere hakim olmaları, karar verme yeteneğine ve arabuluculuk için gerekli olan hünere sahip olmaları, arabuluculuk eğitimi almaları, arabuluculuk işlemleri başlamadan önce arabulucunun dava ile ilgili olarak bilgilendirilmesi, yetkili mercii tarafından gerekli belgelerin kendisine verilmesi, arabulucunun tarafsız olması, tarafların onurlarına saygılı olması, tarafların birbirlerine karşı saygılı davranmalarını sağlaması, arabuluculuğun sözlü olarak yürütülmesi, tarafların rıza ile anlaşmaları, anlaşmaların makul ve orantılı yükümlülükler getirmesi, üye devletlerin ceza davalarında arabuluculuk kurumunu geliştirmeleri tavsiye edilmiştir¹⁴⁷.

8. Mağdurların Cezai Takibatlardaki Durumu Hakkındaki Konsey Çerçeve Kararı

Avrupa Konseyi tarafından 15 Mart 2001 tarihinde Mağdurların Cezai Takibatlardaki Durumu Hakkındaki Konsey Çerçeve Kararı kabul edilmiştir. Bu karar uzlaşma konusunda tek bağlayıcı düzenlemedir.

¹⁴⁷ ÖZBEK Mustafa, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin "Ceza Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk" Konulu Tavsiye Kararı, agm., s. 131-135.

Çerçeve Kararı'nın 1. maddesinde, ceza davalarında arabuluculuk, cezai takibat öncesinde veya süresince suçun mağduru ile faili arasında, ehliyetli bir kimse tarafından arabuluculuğu yürütülen, müzakere edilmiş bir çözüm arayışı olarak tanımlanmıştır¹⁴⁸. Bu tanım Avrupa Konseyi kararına göre daha az belirgindir¹⁴⁹.

Çerçeve Kararı'nın 10. maddesinde üye devletlerin, uygun gördüğü suçlara ilişkin ceza davalarında arabuluculuğun teşvik edilmesine özen göstermesi, ayrıca ceza davalarında arabuluculuk sırasında, mağdur ile fail arasında varılan anlaşmanın dikkate alınabileceğini temin etmesi gerektiği belirtilmiştir. 17. maddesinde ise, üye devletlerin 10. maddeye ilişkin olarak Çerçeve Kararı'na uymak için gerekli olan kanun, yönetmelik ve idari hükümleri 22 Mart 2006 tarihine kadar yürürlüğe koymaları öngörülmüştür.

B- 29 Kasım 1985 Tarihli Birleşmiş Milletler Deklarasyonu

26 Ağustos-6 Eylül 1985 tarihleri arasında yapılan suçların önlenmesi ve suçluların tedavisini konu alan BM 7. Kongresi bir deklarasyonla kapanmıştır. Bu deklarasyonda mağdurun 4 temel hakkına dikkat çekilmiştir.

- 1- Ceza mahkemesinde adil işlem hakkı
- 2- Meydana gelen zararlı durumun eski hale iadesi hakkı
- 3- Meydana gelen zararın tazmini hakkı
- 4- Yardım ve uygun tedavi hakkı

BM üye devletlere eski halin iadesi imkanını araştırma yükümlülüğü getirmiştir. Suçtan doğan mağduriyet fail tarafından giderilmelidir. Tazmin hakkı ise mağdura kamusal, özel, devlete ait ve yerel fonlardan finansal olarak yardım

¹⁴⁸ JAHİC Galma /YEŞİLADALI Burcu, Derleyenler, Onarıcı Adalet Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Ceza Davalarında Uzlaşma Eğitim Materyalleri, İstanbul Bilgi Üniversitesi, 1. baskı, İstanbul, 2008, s. 43.

¹⁴⁹ WILLEMSSENS Jolien, Onarıcı Adalet ve Uluslararası Standartlar: Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi ve Birleşmiş Milletler Tarafından Başlatılan Girişimler, Onarıcı Adalet Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye ve Avrupa Bakışı, Derleyenler JAHİC Galma /Yeşiladali Burcu, İstanbul Bilgi Üniversitesi, 1. baskı, İstanbul, 2008, s. 42.

edilmesini içerir. Ayrıca ceza yargılaması sürecince mağdurlara yardım edilmesi, mağdurun tedavi giderlerinin karşılanması gerektiği vurgulanmıştır¹⁵⁰.

1995 yılında Kahire'de gerçekleştirilen Dokuzuncu Kongre'de, 2000 yılında gerçekleştirilecek Onuncu Suç Kongresinde onarıcı adalet kavramının tartışma konusu yapılabilmesi amacıyla Çalışma Birliği kurulmasına karar verilmiştir. Birleşmiş Milletler Ceza Adaleti ve Suç Önlenmesi Komisyonu tarafından Nisan 2000 tarihinde "Ceza Adaletinde Onarıcı Adalet Programlarının Kullanımına İlişkin Temel İlkeler" hakkındaki Taslak Karar kabul edilmiştir. Ülkelerin bu ilkeleri uygulama zorunluluğu bulunmamaktadır¹⁵¹.

¹⁵⁰ ÖZBEK Veli Özer, Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi, age., s. 118.

¹⁵¹ ÇETİNTÜRK Ekrem, Onarıcı Adalet Ceza Adalet Sistemindeki Uzlaştırma Kurumunun Temelini Teşkil Eden Adalet Anlayışı, age., s. 111-112.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Türk Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma

I. Genel olarak

Uzlaşma kurumu ceza adalet sistemimizde ilk defa "Dönmezer Tasarısı" olarak adlandırılan 2001 tarihli TCK Tasarısının 39. maddesinde düzenlenmiştir. Tasarının 39/2. maddesinin gerekçesinde;

"Ceza adalet sisteminde reform sayılabilecek bir kurum olarak uzlaşma kurumu tanımlanmıştır. Çağımızda suç mağdurlarına karşı ceza adalet sisteminde mağdurların yararları yönünde yeni bir duyarlılığın ortaya çıktığı görülmektedir. Ülkemizde bu güne kadar mağdurlara karşı gösterilen özel dikkat sadece bazı adam öldürme, terör ve örgütlü suçlar bakımından söz konusu oluyordu. Bununla beraber çağdaş ceza kanunlarında diğer bir kısım suçlar bakımından da koruma ilkeleri meydana çıkmaya başlamıştır. 21'inci Yüzyıl adalet sistemi, mağdurun tatmin edilmesini de ön plana çıkarmış bulunmaktadır. Bugün anlaşılmıştır ki suçla karşı salt ceza yaptırımı yeterli değildir. Zararın giderilmesi ve onarım hiç şüphesiz adaletin temel amacını oluşturmaktadır. Ancak bu tek görünüm değildir. Uzlaşmanın hedefi, suçun işlenmesinden sonra fail ve mağdur arasında meydana gelen çekişmeyi bir arabulucunun girişimini sağlayarak çözmek ve adaleti sağlamaktır. Failin neden olduğu zararın giderilmesi, fail-mağdur arasındaki barış uzlaşmanın asıl unsurunu oluşturur. Fail-mağdur arasında uzlaşma dışında da tazminatın sağlanması olanaklıdır. Ancak uzlaşma kurumunda zararın giderilmesi ve onarım yanında ayrıca bir moral unsuru da vardır. Bu nedenle fail-mağdur arasındaki uzlaşma suçun faili bakımından cezanın özel önleme fonksiyonuna yardım ettiği gibi, mağdurun ve genel olarak kamunun da yararlarının korunmasını sağlar. Fail uzlaşma ile işlediği suçun sorumluluğunu kabul edip üstlenerek ve sonuçlarını da gidererek toplumla yeniden bütünleşme olanağını elde etmiş olur. Böylece failin ceza sorumluluğunu tespit ve zararın giderilmesi için gereken yapılmış bulunduğu, mağdur bakımından da adalet yerine

getirilmiş olur. Fail-mağdur arasındaki uzlaşma, bundan başka kamuda da fiil ile ihlal edilmiş olan hukuk kurallarının geçerliliğini vurgulamış ve dolayısıyla kamusal barışın yeniden kurulmasına hizmet etmiş olur."

Uzlaşma kurumu 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı TCK'nın 73/8, 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5271 sayılı CMK'nın 253, 254 ve 255. maddelerinde ve 15.07.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5395 sayılı ÇKK'nın 24. maddesinde düzenlenmişti. 5237 sayılı TCK'nın 73/8. maddesine göre; "Suçtan zarar göreni gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olup, soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı bulunan suçlarda, failin suçu kabullenmesi ve doğmuş olan zararın tümünü veya büyük bir kısmını ödemesi veya gidermesi koşuluyla mağdur ile fail özgür iradeleri ile uzlaştıklarında ve bu husus Cumhuriyet savcısı veya hakim tarafından saptandığında kamu davası açılmaz veya davanın düşürülmesine karar verilir."

19.12.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5560 sayılı Kanun ile 5237 sayılı TCK'nın 73. maddesinin sekizinci fıkrası yürürlükten kaldırıldı. 5271 sayılı CMK'nın 253 ve 254. maddeleri ile 5395 sayılı ÇKK'nın 24. maddesinde değişiklik yapıldı.

5560 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten önce 5395 sayılı ÇKK'nın 24. maddesinde "Suça sürüklenen çocuklarla ilgili olarak uzlaşma, soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olan veya kasten işlenen ve alt sınırı iki yılı aşmayan hapis veya adli para cezasını gerektiren ya da taksirle işlenen suçlarda uygulanır. Suç tarihinde onbeş yaşını doldurmayan çocuklar bakımından, birinci fıkrada öngörülen hapis cezasının alt sınırı üç yıl olarak uygulanır." hükmü düzenlenmişti. Söz konusu hükümle suça sürüklenen çocuklar bakımından uzlaşmanın kapsamı genişletilmişti. 5560 sayılı Kanun'un 41. maddesi ile, ÇKK'nın 24. maddesi "Ceza Muhakemesi Kanununun uzlaşmaya ilişkin hükümleri suça sürüklenen çocuklar bakımından da uygulanır." şeklinde değiştirilmiştir. Böylece uzlaşma kurumunun uygulanması yönünden suça sürüklenen çocuklar da büyüklerle aynı hükümlere tabi kılınmıştır.

Uzlaşma kurumunun uygulanması sırasında ortaya çıkacak tereddütler nedeniyle Türkiye Barolar Birliği tarafından Türk Ceza Kanunu 73. Maddesi ile Ceza Muhakemesi Kanunu 253, 254 ve 255. Maddelerinde Düzenlenen Uzlaşmanın Uygulanması Hakkında Yönerge çıkartılmıştır¹⁵².

5560 sayılı Kanun ile 5271 sayılı CMK'da yapılan değişiklikten sonra, uzlaşmanın uygulanması konusunda Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik yürürlüğe girmiştir. Yönetmelikte suç mağduru olan çocuklar ile suça sürüklenen çocuklar hakkında uzlaşma hükümlerinin uygulanmasının usulüne ilişkin hüküm getirilmiştir. Bu hükme göre, çocuklara ilişkin uzlaştırmada 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik¹⁵³ ve Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik¹⁵⁴ hükümlerine göre işlem yapılacaktır. (Yön m.5/7)

II. Uzlaşmaya tabi suçlar ve uzlaşmanın şartları

A- Uzlaşmaya tabi suçlar

1. Soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı suçlar

Soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı suçlardan dolayı, soruşturma ve kovuşturma yapılabilmesi için mağdur veya suçtan zarar görenin şikayette bulunması gerekir. Şikayette bulunulmadığı takdirde soruşturmaya ve kovuşturmaya başlanması mümkün değildir. TCK ve özel kanunlarda düzenlenen soruşturulması ve kovuşturulması şikayete tabi suçlar uzlaşma kapsamındadır. Ancak şikayete bağlı olduğu halde, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar ile etkin pişmanlık hükümlerinin uygulandığı suçlar uzlaşmaya tabi değildir.

¹⁵² Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulu'nun 04.09.2005 tarihli ve 394-2 sayılı kararı ile kabul edilerek aynı tarihte yürürlüğe girmiştir.

¹⁵³ R.G.: 23.12.2006-26386.

¹⁵⁴ R.G.: 23.12.2006-26386.

a) 5237 sayılı TCK'da düzenlenen şikayete bağlı suçlar

5237 sayılı TCK'da yer alan şikayete bağlı suçları aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz.

- 1-Yurt dışında işlenen bazı suçlar (m. 11/2, 12/2)
- 2- Kasten yaralama (m.86/2)
- 3- Taksirle yaralama (5.fıkırada belirtilen bilinçli taksir hariç m.89)
- 4-Cinsel saldırı (m. 102/1. fıkrası ve 102/2. fıkrası ikinci cümle)
- 5-Reşit olmayanla cinsel ilişki (m. 104/1)
- 6-Cinsel taciz (m. 105/1)
- 7- Tehdit (m.106/1. fıkrası ikinci cümle)
- 8- Konut dokunulmazlığının ihlali (m.116/1-2)
- 9- İş ve çalışma hürriyetinin ihlali (m.117/1)
- 10- Kişilerin huzur ve sükununu bozma (m.123)
- 11- Hakaret (m. 125/1-131)
- 12- Kişinin hatırasına hakaret (m.130-131)
- 13- Haberleşmenin gizliliğini ihlal (m.132-139)
- 14-Kişiler arasındaki konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması (133-139)
- 15- Özel hayatın gizliliğini ihlal (m.134-139)
- 16- Hırsızlık suçunda daha az cezayı gerektiren haller (m.144)
- 17- Kullanma hırsızlığı (m.146)
- 18- Mala zarar verme (m.151)
- 19- Güveni kötüye kullanma (m.155/1)
- 20-Bedelsiz senedi kullanma (m.156)
- 21-Bir hukuki ilişkiye dayanan alacağı tahsil amacıyla dolandırıcılık (m. 159)
- 22- Kaybolmuş ya da hata sonucu ele geçmiş eşya üzerinde tasarruf (m.160)
- 23-Malvarlığına karşı suçlarda cezada indirim sebebi (m. 167/2)
- 24- Açığa imzanın kötüye kullanılması (m. 209/1)
- 25- Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali (m. 233/1)
- 26-Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (239/1-2)

27-Yabancı devlet bayrağına karşı hakaret (m. 341)

28-Yabancı devlet temsilcilerine karşı hakaret (m. 342/2)

b) Özel kanunlarda düzenlenen şikayete bağlı suçlar

CMK'nın 253/2. maddesinde "Soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olanlar hariç olmak üzere; diğer kanunlarda yer alan suçlarla ilgili olarak uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, kanunda açık hüküm bulunması gerekir." hükmü yer almaktadır. Buna göre özel kanunlarda düzenlenen şikayete bağlı suçlar, ilgili kanunda uzlaşmaya tabi olduğuna dair hüküm bulunmasına gerek olmadan uzlaşma kapsamındadır. Özel kanunda suçun uzlaşmaya tabi olmadığı açıkça belirtilmiş ise uzlaşmaya tabi değildir.

Bazı özel kanunlarda ve kanun hükmünde kararnamelerde düzenlenen şikayete bağlı suçlar şunlardır.

aa) Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname¹⁵⁵

551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 73/A maddesinin birinci fıkrasının (a),(b),(c) bentlerinde düzenlenen suçlar şikayete bağlıdır. Bu suçlar dolayısı ile gerçek kişiler veya özel hukuk tüzel kişilerinin dışında enstitü, esnaf odaları, Ticaret Borsaları Birliği Kanununa göre kurulan odalar, tüketici dernekleri ve hakları ihlal edilen diğer kamu tüzel kişilerinin de şikayet hakkı bulunmaktadır. 5560 sayılı Kanun ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 253/1. maddesi gereğince mağdur veya suçtan zarar görenin kamu tüzel kişisi olması halinde uzlaşma hükümleri uygulanamayacağından mağdur veya suçtan zarar görenin gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olması durumunda uzlaşma hükümleri uygulanmalıdır.

¹⁵⁵ R.G.: 27.06.1995-22326.

bb) Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Hükümünde Kararname¹⁵⁶

554 sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Hükümünde Kararnamenin 48/A maddesinin birinci fıkrasının (a),(b),(c) bentlerinde belirtilen suçlar şikayete tabidir. Bu suçlardan dolayı gerçek kişiler veya özel hukuk tüzel kişilerinin yanında, enstitü, esnaf odaları, Ticaret Borsaları Birliği Kanununa bağlı odalar, tüketici dernekleri ve suçtan zarar gören diğer kamu tüzel kişilerinin de şikayet hakkı vardır. 5560 sayılı Kanunla değişik 5271 Sayılı CMK'nın 253/1. maddesi uyarınca mağdur veya suçtan zarar görenin gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olması halinde uzlaşma hükümleri uygulanabilecektir.

cc) Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükümünde Kararname¹⁵⁷

555 sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükümünde Kararnamenin 24/A maddesinin birinci fıkrasının (a),(b),(c) bentlerinde düzenlenen suçlar şikayete bağlıdır. Bu suçlardan dolayı gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri ile, enstitü, esnaf odaları, Türkiye Borsaları Birliği Kanununa göre kurulan odalar, tüketici dernekleri ve zarar gören diğer kamu tüzel kişilerinin de şikayet hakkı bulunmaktadır. Ancak 5560 sayılı Kanunla değişik 5271 Sayılı CMK'nın 253/1. maddesi gereğince mağdur veya suçtan zarar görenin gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olması halinde uzlaşma hükümleri uygulanabilir.

dd) Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükümünde Kararname¹⁵⁸

556 sayılı Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükümünde Kararnamenin 61/A maddesinin birinci fıkrasının (a),(b),(c) bentlerinde

¹⁵⁶ R.G.: 27.06.1995-22326.

¹⁵⁷ R.G.: 27.06.1995-22326.

¹⁵⁸ R.G.: 27.06.1995-22326.

düzenlenen suçlar şikayete tabidir. Bu suçlar dolayısıyla gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişilerinin dışında, enstitü, esnaf odaları, Türkiye Borsaları Birliği Kanununa göre kurulan odalar, tüketici dernekleri ve zarar gören diğer kamu tüzel kişilerinin de şikayet hakkı bulunmaktadır. Ancak 5560 sayılı Kanunla değişik 5271 Sayılı CMK'nın 253/1. maddesi uyarınca mağdur veya suçtan zarar görenin gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olması halinde uzlaşma hükümleri uygulanabilecektir.

ee) Ticari İşletme Rehni Kanunu¹⁵⁹

1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu'nun 12. maddesinde düzenlenen suç şikayete bağlı suçlardandır. Bu nedenle uzlaşma kapsamındadır.

ff) İcra İflas Kanunu¹⁶⁰

31.05.2005 tarihli ve 5358 sayılı Kanun ile 2004 sayılı İcra İflas Kanunu'nda yapılan değişikliklerle, bazı suçların yaptırımı olarak disiplin hapsi ve tazyik hapsi düzenlenmiştir.

İcra İflas Kanunu'nun 331, 332, 333/a, 334, 337/a, 338/1, 345/a maddelerindeki suçlar 5560 Sayılı Kanun'dan önce işlenmiş ise şikayete ve uzlaşmaya tabi olduğu sonucuna varılır.

Disiplin hapsi ve tazyik hapsini gerektiren fiiller şikayete bağlı iseler de ceza hukuku anlamında suç niteliğinde değildirler. TCK'nın 45. maddesinde "suç karşılığında uygulanan yaptırım olarak cezalar hapis ve adli para cezalarıdır." denilmektedir. TCK'da suç yaptırımı olarak disiplin hapsi ve tazyik hapsi sayılmamıştır. Uzlaşma, TCK'da gösterilen yaptırımları içeren fiillere uygulanabilir¹⁶¹. Bu nedenle 5560 Sayılı Kanun'dan önce işlenen disiplin hapsi ve

¹⁵⁹ R.G.: 28.07.1971-13909.

¹⁶⁰ R.G.: 19.06.1932-2128.

¹⁶¹ KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 334.

tazyik hapsini gerektiren fiillerde uzlaşma hükümlerinin uygulanmayacağı söylenebilir.

5560 Sayılı Kanun'la değiştirilen CMK'nın 253/3. maddesi gereğince etkin pişmanlık hükümlerinin uygulandığı suçlar uzlaşma kapsamında değildir. 2004 sayılı İcra İflas Kanunu'nun 354. maddesinde borcun ödenmesine bağlı olarak etkin pişmanlık hükmü getirilmiştir. Bu nedenle İcra İflas Kanunu'nun 331, 332, 333/a, 334. maddelerinin uzlaşmaya tabi olmadığı söylenebilir¹⁶². Yargıtayın görüşü de İcra İflas Kanunu'nda düzenlenen suçlarda uzlaşma hükümlerinin uygulanmayacağı yönündedir.

gg) Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu¹⁶³

2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu'nun 80/2. maddesinde düzenlenen suç şikayete bağlıdır. Bu nedenle uzlaşmaya tabidir.

hh) Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanun¹⁶⁴

3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanun'un 14. maddesinde düzenlenen suç şikayete bağlı suçlardandır. Bu nedenle uzlaşma kapsamındadır.

ıı) Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu¹⁶⁵

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 71, 72, 73 ve 80. maddelerinde düzenlenen suçlar şikayete bağlı olup uzlaşmaya tabidir. Ancak kanunun 75/2. maddesindeki suçlar yönünden kamu tüzel kişilerinin de şikayet hakkı bulunduğundan uzlaşma hükümlerinin uygulanması mümkün değildir.

¹⁶² KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 335.

¹⁶³ R.G.: 07.05.1983-18040.

¹⁶⁴ R.G.: 07.02.1939-4126.

¹⁶⁵ R.G.: 13.12.1951-7981.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 85/3 ve 86/3. maddelerinde düzenlenen suçlarda 765 sayılı TCK'nın 197 ve 199. maddelerine atıf yapılmıştır. 5252 sayılı Kanunun 2. maddesine göre 765 sayılı TCK'ya yapılan atıflar, 5237 sayılı TCK'da bu hükümlerin karşılığı olan maddelere yapılmış sayılır. 5237 sayılı TCK'da karşılığı 132. madde olup 132. madde şikayete tabi olduğundan Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 85/3, 86/3. maddelerinde düzenlenen suçların uzlaşma kapsamında olduğu söylenebilir¹⁶⁶.

ii) Türk Ticaret Kanunu¹⁶⁷

aaa) Haksız Rekabet Suçu

6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 64. maddesindeki suç şikayete bağlı olduğundan uzlaşmaya tabidir. Bu suçtan dolayı kamu tüzel kişilerinin de şikayet hakkı bulunduğundan mağdur veya suçtan zarar gören kamu tüzel kişisi ise uzlaşma hükmü uygulanmayacaktır.

bbb) Gemi Adamlarının Görevi Yapmama Suçu

Türk Ticaret Kanunu'nun 1469. maddesinde düzenlenen suç şikayete bağlı suçlardandır. Bu nedenle uzlaşma hükümleri uygulanacaktır.

ccc) Disiplin Yetkisini Kötüye Kullanma Suçu

Türk Ticaret Kanunu'nun 1470. maddesinde düzenlenen kaptan ve gemi zabıtlarının disiplin yetkisini kötüye kullanması suçu şikayete tabi suçlardandır. Bu nedenle uzlaşma kapsamındadır.

¹⁶⁶ KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 343.

¹⁶⁷ R.G.: 09.07.1956-9353.

jj) Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanun¹⁶⁸

5042 sayılı Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanun'un 66. maddesindeki suçlar şikayete bağlı olup, uzlaşmaya tabidir. Ancak 66. maddesinin c bendindeki suçtan dolayı kamu tüzel kişilerinin de şikayet hakkı bulunduğundan, mağdur veya suçtan zarar gören kamu tüzel kişisi ise uzlaşma uygulanmayacaktır¹⁶⁹.

kk) Çek Kanunu¹⁷⁰

20.12.2009 tarihinde yürürlüğe giren 5941 sayılı Kanun, 3167 sayılı Kanun ve 26.02.2003 tarihli 4814 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun'un geçici 1 ila geçici 5. maddelerini yürürlükten kaldırmıştır.

Mülga 3167 sayılı Kanun'un 16. maddesinde ve 5941 sayılı Kanun'un 5. maddesinde düzenlenen karşılıksız çek keşide etme suçu şikayete bağlıdır. Yargıtay CGK karşılıksız çek keşide etme suçunda uzlaşma hükümlerinin uygulanmayacağını kabul etmiştir¹⁷¹.

5560 sayılı Kanun'la değişik CMK'nın 253/3. maddesi gereğince etkin pişmanlık hükümlerinin uygulandığı suçlar uzlaşma kapsamından çıkarılmıştır. Şikayetten vazgeçilmesi halinde veya keşidecinin çek bedelinin karşılıksız kalan kısmını % 10 tazminatı ve gecikme faizi ile birlikte ödemesi halinde, vazgeçme şartı aranmaksızın kamu davasının düşürülmesine veya cezanın ortadan kaldırılmasına karar veriliyordu. Bu hüküm etkin pişmanlık hükmü niteliğinde olduğundan 5560 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikten sonra da karşılıksız çek keşide etme suçunda uzlaşma hükümlerinin uygulanmayacağı sonucuna

¹⁶⁸ R.G.: 15.01.2004-25347.

¹⁶⁹ KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 347.

¹⁷⁰ R.G.: 20.12.2009-27438.

¹⁷¹ CGK., 05.07.2005, E. 2005/10-84, K. 2005/90.

varılmıştı¹⁷². 03.02.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6273 sayılı Kanun ile 5941 sayılı Çek Kanunu'nda değişiklik yapılmıştır. 6273 sayılı Kanun'un 3. maddesi ile 5941 sayılı Kanun'un 5. maddesinde yapılan değişiklikle, çekin karşılıksız kalması halinde eylem suç olmaktan çıkarılmış, idari yaptırım kararı getirilmiştir. Bu itibarla, artık karşılıksız çek keşide etme eyleminde uzlaşma hükümlerinin uygulanması söz konusu değildir.

2. Resen takibi gereken suçlar

a) 5237 sayılı TCK'da düzenlenen resen takibi gereken suçlar

5560 sayılı Kanun'la değişik CMK'nın 253/1-b maddesinde resen soruşturulabilen ve kovuşturulabilen bazı suçların da uzlaşmaya tabi olduğu belirtilmiştir. CMK'nun 253/1-b maddesinde bu suçlar sayılmıştır.

1-Kasten yaralama (üçüncü fıkra hariç m.86, 88)

2-Taksirle yaralama (m.89)

3- Konut dokunulmazlığının ihlali (m.116)

4-Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (m.234)

5-Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (dördüncü fıkra hariç m.239)

Bu maddede belirtilen suçlar şikayete bağlı olup olmadıklarına bakılmaksızın uzlaşmaya tabidirler.

aa) Kasten Yaralama (üçüncü fıkra hariç TCK m.86, 88)

5237 sayılı TCK'nın 86. maddesinde (3. fıkra hariç) düzenlenen kasten yaralama suçu ve 88. maddesinde düzenlenen kasten yaralamanın ihmali davranışla işlenmesi suçu uzlaşma kapsamındadır¹⁷³. Buna göre TCK'nın 86.

¹⁷² KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 338. Aksi görüş, karşılıksız çek keşide etme suçlarında uzlaşma hükümlerinin uygulanması gerekir. NUHOĞLU Ayşe, Uzlaşma Bakımından Şikayete Bağlı Suçlar, Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, Arıkan, İstanbul, 2005, s. 284.

¹⁷³ Kasten yaralama suçlarının uzlaşmaya müsait olmadığı yönünde görüş için bkz., ÖZTÜRK Bahri /TEZCAN Durmuş /ERDEM Mustafa Ruhan /SIRMA Özge /SAYGILAR Yasemin F./ALAN Esra, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, age., s. 757.

maddesinin birinci ve ikinci fıkraları uzlaşma kapsamında olup, ancak yaralanmada 86. maddenin üçüncü fıkrasındaki haller mevcut ise uzlaşma hükümleri uygulanmayacaktır¹⁷⁴.

Kasten yaralama suçunun ihmali davranışla işlenmesi halinde, 5560 sayılı Kanun'la değişik CMK'nın 253. maddesi gereğince uzlaşmaya tabidir. Yaralanmanın basit tıbbi tedavi ile giderilemeyecek nitelikte olması halinde de uzlaşma hükümleri uygulanacaktır. Bir görüşe göre, kasten yaralama suçunun ihmali davranışla işlenmesi halinde, 5237 Sayılı TCK'nın 86. maddesinin 3. fıkrasında düzenlenen nitelikli hallerden birinin mevcut olması uzlaşma hükümlerinin uygulanmasına engel olmaz. CMK'nın 253/1. maddesinde, 86. maddede 3. fıkranın uzlaşma kapsamı dışında olduğunun belirtilmesine rağmen, 88. maddede böyle bir ayırım yapılmamıştır¹⁷⁵.

Diğer görüşe göre, 5237 Sayılı TCK'nın 88. maddesinde suçun cezasını göstermek yerine verilecek ceza bakımından indirim oranının gösterilmesi, 88. maddenin CMK'nın 253/1-b maddesinde ayrı bir sıra numarası ile gösterilmemiş

¹⁷⁴ "...Eşi yaralama suçundan sanık hakkında, 14.5.2005 tarihinde işlediği şikayete bağlı olan müessir fiil suçundan dolayı 16.6.2005 günlü iddianame ile 765 sayılı TCK'nun 456/4 ve 457/1 maddeleri gereğince tecziyesi için dava açılmış, Adana 1. Sulh Ceza Mahkemesinin 4.7.2005 gün ve 2005/46 sayılı kararı ile suç tarihi itibarıyla anıya atılı suçun uzlaşmaya tabi olduğu gerekçesi ile iddianamenin iadesine karar vermiş, bu karara karşı yapılan itiraz ise reddedilmiştir.

1.6.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı TCK'nun 73/8 maddesinde şikayete bağlı suçlarda mağdur ile failin uzlaşması halinde kamu davasının açılmayacağı veya açılan davanın düşürüleceği, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 253 ve 254. maddelerinde ise uzlaştırma işleminin ne şekilde yapılacağına ilişkin kurallar düzenlenmiştir

Sanığa atılı suç, suç tarihinde şikayete bağlıdır. 1.6.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı TCK'nın 86/2. maddesine göre ise re'sen takibi gerektiği, ancak eylemin suç tarihinde şikayete bağlı olması nedeniyle şikayete bağlı bir suç olarak değerlendirilmesi sanık lehinedir. 1.6.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5271 sayılı CMK'da düzenlenen uzlaşma müessesesi de sanık lehine getirilmiş bir düzenleme olup sanığa bu olanağın tanınması gerekir. O halde öncelikle uzlaşma işlemlerinin yapılması gerekir. Uzlaştırma işlemleri yapılmadan dava açılması ise, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 5353 sayılı Kanunla değişik 174. maddesinin 1. fıkrasının c bendi gereğince iddianamenin iadesi nedenidir.

Bu itibarla; Adana Birinci Sulh Ceza Mahkemesinin 4.7.2005 gün ve 2005/46 sayılı iddianamenin iadesi kararı ile bu karara karşı yapılan itiraz üzerine Adana Beşinci Asliye Ceza Mahkemesi tarafından verilen 12.7.2005 gün ve 2005/216 müt. sayılı itirazın reddi kararında bir isabetsizlik bulunmadığından, yerinde görülmeyen kanun yararına bozma isteğinin REDDİNE" 2. CD., 29.9.2005, 8209/19963. TAŞDEMİR Kubilay/ ÖZPEKİR Ramazan, Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, cilt : II, 4. bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2010, s. 1224-1225.

¹⁷⁵ KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 274.

olması itibariyle 86. madde bakımından uzlaşma dışında tutulan haller 88. madde için de geçerlidir¹⁷⁶.

Kanaatimize göre, CMK'nın 253/1-b maddesinde kasten yaralamanın ihmali davranışla işlenmesi suçunun ayrı bir sıra numarası ile gösterilmemesi olması ve 88. maddede 86.maddeye göre verilecek cezadan indirim oranının gösterilmesi nedeniyle, 88. maddede düzenlenen kasten yaralamanın ihmali davranışla işlenmesi suçunda, 86. maddenin 3. fıkrasındaki hallerden birinin mevcut olması durumunda uzlaşma hükümlerinin uygulanmaması gerekir.

bb) Taksirle yaralama (TCK m.89)

5237 sayılı TCK'nın 89. maddesinde düzenlenen taksirle yaralama suçu şikayete bağlı olup olmamasına bakılmaksızın uzlaşmaya tabidir. Taksirle yaralama suçunun 89. maddenin 1. fıkrası kapsamında bilinçli taksirle işlenmesi halinde şikayete bağlı olup, 89. maddenin 2. fıkrasında belirtilen şekilde bilinçli taksirle işlenmesi halinde şikayete bağlı değildir. O halde bilinçli taksirle işlenen yaralama suçu şikayete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın uzlaşmaya tabidir.

cc) Konut dokunulmazlığının ihlali (TCK m.116)

Konut dokunulmazlığının ihlali suçu şikayete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın uzlaşmaya tabidir¹⁷⁷. 5560 sayılı Kanun ile değişik CMK'nın

¹⁷⁶ ARSLAN SOYGÜT Mualla Buket, age., s. 103.

¹⁷⁷ "5237 sayılı yasaya göre hırsızlık, işyeri dokunulmazlığını bozma ve mala zarar verme suçlarını oluşturan yakınan Salih Yılmaz'a yönelik eylemi ve hırsızlık suçunu oluşturan yakınan Esat Keyvan'a karşı eylemi nedeniyle verilecek temel cezanın ne şekilde saptanacağına belirlenmesi; işyeri dokunulmazlığını bozma ve mala zarar verme suçları bakımından uzlaşma hükümlerinin uygulanabilirlik koşullarının değerlendirilmesi için duruşma açılarak hüküm kurulması gerekirken, dosya üzerinde inceleme yapılarak karar verilmesi" 6. CD., 26.6.2007, 3981-8132. PARLAR Ali /HATİPOĞLU Muzaffer, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Yorumu, age., s. 1599.

" 5560 sayılı Kanunun 24. maddesi ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 253/1-b maddesi gereğince konut dokunulmazlığını bozma suçları uzlaşma kapsamına alınmış ise de, 5560 sayılı Kanunun geçici 1. maddesine göre bu kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibariyle hükme bağlanmış olmakla beraber henüz kesinleşmemiş olan dosyalarda, uzlaşma kapsamının genişlediğinden bahisle bozma kararı verilemeyeceğinden tebliğnamedeki bu suça yönelik bozma düşüncesine iştirak olunmamıştır. 2. CD., 26.09.2007, 9004-11992. PARLAR Ali /HATİPOĞLU Muzaffer, age., s. 1599.

253/1-b-3 maddesi ile konut dokunulmazlığının ihlali suçu şikayete bağlı olmasa da uzlaşma kapsamına alınmıştır¹⁷⁸. Suçun gece işlenmesi halinde uzlaşma hükümleri uygulanacaktır¹⁷⁹.

dd) Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (TCK m.234)

Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçu şikayete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın uzlaşmaya tabidir.

ee) Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (dördüncü fıkra hariç TCK m.239)

5237 Sayılı TCK'nın 239. maddesinde düzenlenen suç dördüncü fıkra hariç uzlaşma kapsamında olup, 239. maddenin dördüncü fıkrasında düzenlenen suç uzlaşma kapsamında değildir.

b) Özel kanunlarda düzenlenen resen soruşturulan ve kovuşturulan suçlar

Özel kanunlarda düzenlenen soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olmayan suçlarda uzlaşmanın uygulanabilmesi için, kanunda uzlaşma kurumunun uygulanabileceği hususunda açık bir hükmün bulunması gerekir. Özel kanunlarda düzenlenen resen soruşturulan ve kovuşturulan suçlarda, kanunda uzlaşma hükümlerinin uygulanabileceğine ilişkin bir hüküm yoksa uzlaşma hükümleri uygulanamaz¹⁸⁰.

¹⁷⁸ Burada kastedilen 116. maddenin 4. fıkrasıdır. Çünkü konut dokunulmazlığının ihlal suçunun sadece 4. fıkrası şikayete bağlı değildir. CENTEL Nur /ZAFER Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul, 2010, age., s. 477, dipnot 109. Diğer fıkralar bakımından, şikayete bağlı suçların uzlaşmaya tabi olacağı ilkesi gereği uzlaşma hükümleri uygulanabilecektir. İPEK Ali İhsan /PARLAK Engin, age., s. 67.

¹⁷⁹ "...Geceleyin konut dokunulmazlığını bozmak suçunda, 5271 sayılı CMK'nun hükümden sonra yürürlüğe giren 5560 sayılı Yasa ile değişik 253 ve 254. maddeleri gereğince, "uzlaşma" hükümlerinin değerlendirilmesi zorunluluğu bozmayı gerektirmiş..." 6. C.D.,02.04.2007, 19234/4103. KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 285.

¹⁸⁰ Bankalar Kanunu'nun kapsamında kalan suçlar şikayete bağlı olmadığından, bu suçlarda uzlaşma hükümlerinin uygulanabilmesi için kanunda açık bir hüküm bulunması gerekir. Bankalar Kanunu'nun kapsamında kalan suçlarda uzlaşma hükümlerinin uygulanmasının uygun olacağı yönünde görüş için bkz., YENİSEY Feridun, Ceza Muhakemesi Hukukunda

3. Uzlaşmaya tabi olmayan suçlar

a) Genel olarak

CMK'nın 253/1. maddesinde belirtilen suçların haricinde TCK'da düzenlenen şikayete bağlı olmayan suçlar uzlaşmaya tabi değildir. Özel kanunlarda düzenlenen şikayete bağlı suçlar, ilgili kanunda uzlaşma hükümlerinin uygulanmayacağı belirtilmiş ise uzlaşmaya tabi değildir. Özel kanunlarda düzenlenen resen soruşturulan ve kovuşturulan suçlarda, ilgili kanunda uzlaşma hükümlerinin uygulanacağı açıkça belirtilmemişse uzlaşma hükümleri uygulanmaz.

5560 sayılı Kanun ile CMK'nın 253. maddesinde yapılan değişikliğe göre, soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olsa da etkin pişmanlık hükümlerinin uygulandığı suçlar ile cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda uzlaşma hükümleri uygulanmayacaktır.

CMK'nın 253/1. maddesinde suçtan zarar gören gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisinden söz edildiğinden, suçtan zarar görenin kamu tüzel kişisi olması halinde uzlaşma hükümleri uygulanamaz.

b) Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar

5237 sayılı TCK'nın 73/8. maddesinde soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı suçların uzlaşmaya tabi olduğu belirtilmişti. Şikayete bağlı olan cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar da uzlaşma kapsamındaydı. 19.12.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5560 sayılı Kanun ile TCK'nın 73. maddesinin 8. fıkrası yürürlükten kaldırıldı. 5560 sayılı Kanun ile CMK'nın 253. maddesinde yapılan değişiklik ile, cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar uzlaşma kapsamı dışına çıkarılmıştır.

5560 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği 19.12.2006 tarihinden önce işlenen, şikayete bağlı olan cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar uzlaşmaya tabi olacaktır¹⁸¹. 19.12.2006 tarihinden sonra işlenen cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda şikayete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın uzlaşma hükümleri uygulanmayacaktır.

c) Etkin pişmanlık hükümlerinin uygulandığı suçlar

5237 sayılı TCK'nın 73. maddesinin 8. fıkrasında soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı suçların uzlaşma kapsamında olduğu belirtilmişti. 5560 sayılı Kanun ile TCK'nın 73. maddenin 8. fıkrası yürürlükten kaldırıldı. 19.12.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5560 sayılı Kanun ile değişik CMK'nın 253/3. maddesinde soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olsa bile etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlarda uzlaşma hükümlerinin uygulanmayacağı belirtilmiştir. 5560 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği 19.12.2006 tarihinden önce işlenen, etkin pişmanlığa yer verilen şikayete bağlı suçlarda uzlaşma hükümleri uygulanacaktır. 19.12.2006 tarihinden sonra işlenen, etkin pişmanlığa yer verilen suçlarda şikayete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın uzlaşma hükümleri uygulanmayacaktır¹⁸².

¹⁸¹ "Mağdureden beş yaştan daha büyük olan sanığın eyleminin hüküm tarihinde yürürlükte bulunan 5237 sayılı Yasa'nın 104/2. maddesine uyan suç oluşturduğu, kovuşturmasının şikayet koşuluna bağlı bulunmadığı ve fazla ceza öngördüğü için daha lehe olan 765 sayılı Yasa'nın 416/3, 59, 647 sayılı Yasa'nın 4., 5. ve 6. maddelerine göre cezalandırılmasına karar verilmiş ise de, Anayasa Mahkemesi'nin 25.02.2006 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren 23.11.2005 gün ve 2005/103 esas, 2005/89 sayılı kararıyla 104. maddesinin ikinci fıkrasının iptal edilmesi ve bunun sonucunda fiilin birinci fıkraya uyan takibi şikayete bağlı suça dönüştüğü ve mağdurenin şikayetçi olduğu nazara alınarak sanığın mahkumiyetine karar verilmesinin gerekeceği, ancak bu suç şikayete tabi olup zarar göreni gerçek kişi olduğundan 5237 sayılı TCK'nun 73. maddesine göre uzlaşma kapsamında kaldığı, uzlaşmanın da bir kovuşturma şartı olduğu nazara alınarak 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253. ve 254. maddeleri gereğince uzlaşma işlemi yapılması..."5. C.D., 29.01.2007, 20/340. MALKOÇ İsmail /YÜKSEKTEPE Mert, Açıklamalar ve Yorumlarla 5271 Sayılı Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu, age., s. 1397.

"...5237 sayılı Yasa'nın 105. maddesinde belirtilen cinsel taciz suçunun takibinin şikayete bağlı olduğu ve 5560 sayılı Yasa ile değişik CMK'nun 253/3. maddesinde cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda uzlaşma yoluna gidilemeyeceği belirtilmiş ise de, atılı suçun aleyhe düzenleme getiren bu değişiklikten önce işlendiği, 5237 sayılı Yasa'nın 7/2. maddesi de nazara alındığında uzlaşma hükümlerinin uygulanması gerektiği anlaşılmalıdır; öncelikle CMK'nun 253 ve 254. maddelerine göre uzlaşma girişiminde bulunulması..."5. C.D., 06.04.2010, E. 2009/11745, K. 2010/2716. İPEK Ali İhsan /PARLAK Engin, Mevzuatta Yapılan En Son Değişiklikler İle Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, Ankara, 2011, age., s. 152.

Şikayete bağlı olan paydaş veya el birliği ile malik olunan mal üzerinde veya bir hukuki ilişkiye dayanan alacağı tahsil amacı ile işlenen hırsızlık (TCK m.144), kullanma hırsızlığı (TCK m.146), mala zarar verme (TCK m.151/1), güveni kötüye kullanma (TCK m.155/1), bir hukuki ilişkiye dayanan alacağı tahsil amacı ile işlenen dolandırıcılık (TCK m.159) suçlarında etkin pişmanlık hükümleri uygulandığından uzlaşmaya tabi değildir¹⁸³.

TCK'nın 167/2. maddesi gereğince mal varlığına karşı suçlar bölümünde düzenlenen hırsızlık, mala zarar verme, güveni kötüye kullanma, dolandırıcılık, hileli iflas, taksirli iflas, karşılıksız yararlanma suçlarından biri, haklarında ayrılık kararı verilmiş eşlerden birinin, aynı konutta beraber yaşamayan kardeşlerden birinin veya aynı konutta oturan amca, dayı, hala, teyze, yeğen veya ikinci derecede kayın hısımlarının aleyhine işlenmesi halinde, şikayete bağlı olmasına rağmen etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlardan olması nedeni ile uzlaşma hükümleri uygulanamaz. Ancak bu suçların 19.12.2006 tarihinden önce işlenmesi halinde uzlaşma hükümlerinin uygulanması mümkün olacaktır.

TCK'nın onuncu bölümünde düzenlenen mala karşı suçlardan etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen hırsızlık, mala zarar verme, güveni kötüye kullanma, dolandırıcılık, hileli iflas, taksirli iflas, karşılıksız yararlanma suçları dışında kalan suçların TCK'nın 167/2. maddesi gereğince haklarında ayrılık kararı

¹⁸² Etkin pişmanlık hükümlerine tabi olmakla birlikte belli bir mağduru olan suçların da, uzlaştırma kapsamına alınmasının uygun olacağı yönünde görüş için bkz., ÇETİNTÜRK Ekrem, Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma, Birinci Baskı, HD Yayıncılık, Ankara, Şubat 2009, s. 483-484.

¹⁸³ Mala karşı suçlarda etkin pişmanlık hükümlerine yer verildiği için, uzlaşma imkanının tanınmaması yerinde olmamıştır. Etkin pişmanlık hükümlerinin cezasızlık sebebi olduğu suçları uzlaşma dışında tutmak yerinde ise de, etkin pişmanlık hükümlerine cezada indirim sebebi olarak yer verilen suçları da uzlaşma dışında tutmak yerinde olmamıştır. Zira cezasızlık sebebi olan etkin pişmanlık halinde de fail ile mağdur arasında hukuki barış sağlanmış ve mağdurun zararı giderilmiştir. Bu halde fail cezalandırılmamaktadır. Cumhuriyet savcısı tarafından kovuşturmayaya yer olmadığına karar verilecektir. Kovuşturma evresinde ise mahkeme CMK'nun 223/4-a maddesi uyarınca ceza verilmesine yer olmadığına karar verecektir. Bu suçları uzlaşma kapsamına almak anlamlı olmayacaktır. Çünkü uzlaşma ile aynı sonuçları doğurmaktadır. Ancak etkin pişmanlık hükümlerinin cezada indirim sebebi olduğu suçlarda, fail yine de cezalandırılmaktadır. Bu halde hukuki barış sağlanmamış olmaktadır. Bu nedenle etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasının cezada indirim yapılması sonucunu doğuran soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı suçları uzlaşma dışında tutmak yerinde olmamıştır. NUHOĞLU Ayşe, Uzlaşma Bakımından Şikayete Bağlı Suçlar, Uzlaşma, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, 2010, özel sayı:1, s. 92.

verilmiş olan eşlerden birinin, aynı konutta birlikte yaşamayan kardeşlerden birinin, aynı konutta birlikte yaşamakta olan amca, dayı, hala, teyze, yeğen veya ikinci derecede kayın hısımlarının aleyhine işlenmesi halinde uzlaşma hükümleri uygulanacaktır.

TCK'da etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar şunlardır.

- 1-Hırsızlık (m.141-142, 168),
- 2-Mala zarar verme (m.151,152, 168)
- 3-Güveni kötüye kullanma (m155, 168)
- 4-Dolandırıcılık (m157,158,159,168)
- 5-Hileli iflas (m.161,168)
- 6-Taksirli iflas (m 162,168)
- 7-Karşılıksız yararlanma (m.163,168)
- 8-Yağma (m. 148,149,168)
- 9-Organ ve doku ticareti (m.91,93)
- 10-Uyuşturucu ve uyarıcı maddeler ile ilgili suçlar (m.188-192)
- 11-Para ve kıymetli damgalarda sahtecilik (m.197-201)
- 12-Suç işlemek amacı ile örgüt kurma (m.220,221)
- 13-Zimmet (m.247,248)
- 14-Rüşvet (m.252-254)
- 15-İftira (m.267-269)
- 16-Yalan tanıklık (m.272-274)
- 17-Hükümlü veya tutuklunun kaçması (m.292,293)

4. Uzlaşmaya tabi olan bir suçun uzlaşmaya tabi olmayan bir suçla birlikte işlenmesi

Uzlaşmaya tabi olan bir suçun uzlaşmaya tabi olmayan bir suçla birlikte işlenmesi halinde uzlaşma hükümlerinin uygulanması mümkün oluyordu. 5560 sayılı Kanun'un 6. maddesi ile TCK'nın 142. maddesine ek 4.fıkra eklenmiştir. Bu fıkraya göre hırsızlık suçunun işlenmesi amacı ile konut dokunulmazlığının ihlali veya mala zarar verme suçunun işlenmesi halinde bu suçların soruşturulması ve

kovuşturulması şikayete bağlı değildir. Ancak 5560 sayılı Kanun ile değişik CMK'nın 253/1. maddesine göre şikayete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın konut dokunulmazlığının ihlali suçu uzlaşmaya tabidir. Yönetmeliğin 7/4. maddesinde uzlaşma kapsamındaki bir suçun, bu nitelikte olmayan bir başka suçu işlemek amacıyla ya da bu suçla birlikte işlenmesi halinde uzlaşma hükümlerinin uygulanmayacağı belirtilmiştir. Kanunda düzenlenmeyen bir konunun Yönetmelik'te öngörülemeyeceği ileri sürüldü. 09 Temmuz 2009 tarihinde yürürlüğe giren 5918 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un¹⁸⁴ 8. maddesi ile CMK'nın 253. maddesinin 3. fıkrasına eklenen cümlede, uzlaşma kapsamına giren bir suçun, uzlaşma kapsamına girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmesi halinde uzlaşma hükümlerinin uygulanmayacağı belirtilmiştir. Buna göre örneğin, konutun kapısının kırılarak, konuta girilip hırsızlık yapılmasında, hırsızlık suçu ile birlikte işlenen mala zarar verme ve konut dokunulmazlığının ihlali suçu şikayete bağlı olmayıp, konut dokunulmazlığının ihlali suçunda uzlaşma hükümleri uygulanmayacaktır.

5. 5237 Sayılı TCK'da düzenlenen uzlaşmaya bağlı suçlar

Bu açıklamalara göre TCK'da düzenlenen uzlaşmaya bağlı suçları aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz.

- 1-Yurt dışında işlenen bazı suçlar (m.11/2,12/2)
- 2-Kasten yaralama (üçüncü fıkra hariç m.86, m.88)
- 3-Taksirle yaralama (m.89)
- 4-Tehdit (m.106/1-2. cümle)
- 5-Konut dokunulmazlığının ihlali (m.116)
- 6-İş ve çalışma hürriyetinin ihlali (m.117/1)
- 7-Kişilerin huzur ve sükununu bozma (m.123)
- 8-Hakaret (kamu görevlisine karşı görevinden dolayı işlenen hakaret suçu hariç m.125-131)
- 9-Kişinin hatırasına hakaret (m.130-131)

¹⁸⁴ R.G.: 09.07.2009-27283.

- 10-Haberleşmenin gizliliğini ihlal (m.132-139)
- 11-Kişiler arasındaki konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması (m.133-139)
- 12-Özel hayatın gizliliğini ihlal (m.134-139)
- 13-Bir hukuki ilişkiye dayanan alacağın tahsili amacı ile tehdit veya cebir kullanılması (m.150)
- 14-İbadethanelere ve mezarlıklara zarar verme (m.153-167/2)
- 15-Hakkı olmayan yere tecavüz (m.154/1, 3. fıkrada düzenlenen özel kişilere ait suların mecrasını değiştirme m.154/3-167-2)
- 16-Bedelsiz senedi kullanma (m156)
- 17-Kaybolmuş veya hata sonucu ele geçmiş eşya üzerinde tasarruf (m.160)
- 18-Şirket veya kooperatifler hakkında yanlış bilgi verme (m.164-167/2)
- 19-Suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi (m.165-167/2)
- 20-Bilgi vermeme (m.166-167/2)
- 21-Açığa imzanın kötüye kullanılması (m.209/1)
- 22-Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali (m.233/1)
- 23-Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (m.234)
- 24-Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (dördüncü fıkra hariç m.239)
- 25-Yabancı devlet temsilcilerine hakaret (m.342/2)

B- Uzlaşmanın şartları

1. Suçun uzlaşma kapsamında bulunması

Faile yüklenen fiilin uzlaşmaya tabi bir suç olması gerekir. Uzlaşmaya tabi suçların hangi suçlar olduğu CMK'nın 253. maddesinin 1. fıkrasında gösterilmiştir. Suçun uzlaşmaya tabi suçlardan olması halinde Cumhuriyet savcısı veya hakimin uzlaşma hükümlerini uygulaması zorunludur. Burada Cumhuriyet savcısı ve hakimin takdir hakkı söz konusu değildir. Uzlaşma hükümleri uygulanmadan soruşturma evresinde kamu davası açılmaz, kovuşturma evresinde hüküm kurulamaz.

Bir suçun uzlaşma kapsamına girip girmediğini soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde hakim belirleyecektir. Suçun niteliğinin tespitinde Cumhuriyet savcısı veya hakimin kanaati önemlidir. Soruşturma ve kovuşturma evresinde, mevcut delil durumuna göre suçun niteliğinin kanuna uygun olarak değerlendirilmiş olması gerekir¹⁸⁵.

Cumhuriyet savcısı ve hakimin suçun şikayete bağlı olduğu görüşünde oldukları halde, mağdur suçun re'sen takibi gereken suçlardan olduğunu ileri sürüyorsa, mağdurun düşüncesi savcı ve hakimin görüşünde etkili olmayacaktır. Ancak mağdur görüşünde ısrar eder ve uzlaşmayı kabul etmezse uzlaşma gerçekleşmeyecektir.

2. Suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe bulunması

Fiilin suç teşkil ettiği ve suçun kim tarafından işlendiği hususunda yeterli şüphe bulunmalıdır. Soruşturmaya konu suç nedeni ile yeterli şüphe oluşmamışsa, suç uzlaşmaya tabi suçlardan olsa bile uzlaştırma işlemlerine başlanamaz¹⁸⁶. Cumhuriyet savcısı delilleri topladıktan sonra uzlaşma teklifinde bulunmalıdır¹⁸⁷.

3. Suçtan zarar görenin gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olması

Yürürlükten kaldırılan 5237 sayılı TCK'nın 73. maddesinin 8. fıkrasında suçtan zarar görenin gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olması halinde uzlaşma hükümlerinin uygulanabileceği belirtilmişti. 5560 sayılı Kanun ile değişik CMK'nın 253. maddesinin 1. fıkrasında mağdur veya suçtan zarar gören

¹⁸⁵ KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 103.

¹⁸⁶ ARSLAN SOYGÜT Mualla Buket, age., s. 136, İPEK Ali İhsan /PARLAK Engin, age., s. 88, YENİSEY Feridun, "Ceza Muhakemesinde Uzlaşma (Uzlaşma Konu Başlıkları)" Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, Arıkan, İstanbul, 2005 s. 248, HAKERİ Hakan /ÜNVER Yener, Ceza Muhakemesi Hukuku, 3. baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2010, s. 719. ÇULHA Rifat, "Uzlaşma", Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, Arıkan, İstanbul, 2005, s. 48. YILDIZ Ali Kemal, "Uzlaşma- Şikayet İlişkisi", Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, Arıkan, İstanbul, 2005, s. 278.

¹⁸⁷ Yeterli şüphe oluşturacak delil toplanmadan uzlaşmaya başvurulması halinde, şüphelinin uzlaşmak için istekli olması hemen hemen imkansızdır. Dolayısıyla genellikle uzlaşma gerçekleşmez. Bu nedenle, yeterince delilin toplanmadığı kolluk aşamasında uzlaşma teklifinde bulunulmasından kaçınılmalıdır. Adalet Bakanlığı, Ceza Uyuşmazlıklarında Uzlaşma El Kitabı, Ankara, 2009, s. 39.

gerçek veya özel hukuk tüzel kişinin uzlaştırılması girişiminde bulunulacağı ifade edilmiştir. Uzlaşma hükümlerinin uygulanabilmesi için mağduru gerçek kişi olması veya bir özel hukuk tüzel kişinin suçtan zarar görmesi zorunludur.

Kişi kelime olarak kendilerine, hukukun hak ve borç sahipliği yetkisini tanıdığı varlıklardır¹⁸⁸. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda(TMK)¹⁸⁹ kişiler gerçek kişi ve tüzel kişi olmak üzere ikiye ayrılmıştır. TMK'nın 18. maddesinde gerçek kişi düzenlenmiştir. Çağdaş hukuk sistemleri gerçek kişi olarak insanı kabul etmektedir¹⁹⁰.

TMK'nın 28. maddesinde "kişilik çocuğun sağ olarak tamamıyla doğduğu andan başlar" ifadesi yer almaktadır. Çocuk sağ olarak tamamıyla doğduğu andan itibaren kişiliği başlar ve suçun mağduru olabilir. Doğmadan önce ceninin kişiliği bulunmadığından (kişilik sıfatı kazanmadığından) suçun mağduru olamaz. Medeni hakları kullanma ehliyeti bulunmayan gerçek kişiler de suçun mağduru olabilirler.

TMK'nın 47. maddesinde tüzel kişiler şu şekilde düzenlenmiştir. "Başlı başına bir varlığı olmak üzere örgütlenmiş kişi toplulukları ve belli bir amaca özgülenmiş olan bağımsız mal toplulukları, kendileriyle ilgili özel hükümler uyarınca tüzel kişilik kazanırlar. Amacı hukuka veya ahlaka aykırı olan kişi ve mal toplulukları tüzel kişilik kazanamaz." Bunlar kamu hukuku tüzel kişisi ve özel hukuk tüzel kişisi olmak üzere iki gruba ayrılırlar. Tüzel kişiler suçun mağduru olamazlar. Ancak suçtan zarar gören olabilirler.

Mağdur kelime anlamı olarak gadre, haksızlığa uğramış kişi anlamına gelir¹⁹¹. Birleşmiş Milletler Suç ve Yetkinin Kötüye Kullanılması Mağdurlarının Temel Adalet İlkeleri Bildirgesinde (1998) şu şekilde tanımlanmaktadır: "Mağdurlar üye ülkeler ceza kanunlarında suç olarak belirlenmiş ihmali veya icrai eylemler sonucunda bireysel ya da toplu olarak bedensel, zihinsel ya da duygusal

¹⁸⁸ YILMAZ Ejder, Hukuk Sözlüğü, Yenilenmiş 3. baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2005, s. 384.

¹⁸⁹ R.G.: 08.12.2001-24607.

¹⁹⁰ DURAL Mustafa, Türk Medeni Hukukunda Gerçek Kişiler, 4. baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1995, s. 5.

¹⁹¹ DEVELİOĞLU Ferit, age., s. 561.

olarak zarar görmüş, ekonomik kayıplara uğramış ya da temel hakları zarar görmüş kişilerdir. Mağdur terimi ayrıca doğrudan doğruya mağdur olan kişinin aile bireylerini veya mağdura yardım ederken ya da mağduriyete engel olmaya çalışırken zarara uğrayan kişileri de kapsar."¹⁹²

Mağdur suçun doğrudan muhatabı olup, suçtan veya haksız eylemden zarar gören kişidir¹⁹³. Suçtan zarar gören ise suç oluşturan fiil ile hukuken korunan hak veya menfaatleri doğrudan veya dolaylı olarak zarar gören kişidir¹⁹⁴. Mağdur, işlenen suç ona karşı bir haksızlık teşkil ettiğinden¹⁹⁵ aynı zamanda suçtan zarar gören kişidir. Ancak suçtan zarar gören kişi her zaman mağdur olmayabilir. Bir suçun işlenmesi ile, mağdurdan başka kişiler de hukuken korunan haklarının ihlal edilmesi sonucunda suçtan zarar gören olabilirler¹⁹⁶.

5271 sayılı CMK'da gerçek kişinin suçun mağduru olabileceği, tüzel kişilerin ise suçtan zarar gören olabilecekleri ifade edilmiştir¹⁹⁷.

Kamu hukuku tüzel kişileri kamu otoritesine sahip olan ve kamu hizmeti gören tüzel kişiler olup, kamu idareleri, kamu kurumları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarıdır¹⁹⁸. Suç uzlaşma kapsamına girse de, suçtan zarar görenin kamu hukuku tüzel kişisi olması halinde uzlaşma hükümleri uygulanmayacaktır. Örneğin, 5237 sayılı TCK'nın 340. maddesinin ikinci fıkrasında ve 341. maddede yazılı suçlar, suçtan zarar görenin kamu hukuku tüzel kişisi olması nedeniyle uzlaşmaya tabi değildir.

¹⁹² AKINCI SOKULLU Füsün, age., s. 4.

¹⁹³ YILMAZ Ejder, age., s. 423.

¹⁹⁴ ARTUK Mehmet Emin /GÖKCEN Ahmet /YENİDÜNYA Ahmet Caner, Ceza Hukuku Özel Hükümler 10. baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2010, s. 20.

¹⁹⁵ ARTUK Mehmet Emin /GÖKCEN Ahmet /YENİDÜNYA Ahmet Caner, Ceza Hukuku Özel Hükümler, age., s. 20.

¹⁹⁶ ARTUK Mehmet Emin /GÖKCEN Ahmet /YENİDÜNYA Ahmet Caner, Ceza Hukuku Özel Hükümler, age., s. 20.

¹⁹⁷ ARTUK Mehmet Emin /GÖKCEN Ahmet /YENİDÜNYA Ahmet Caner, Ceza Hukuku Özel Hükümler, age., s. 20. Bütün suçlarda mağdur gerçek kişilerdir. Tüzel kişiler ise bir suçun işlenmesinden dolayı zarar gören olabilirler, mağdur olamazlar. ÖZGENÇ İzzet, Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi, (Genel Hükümler) Üçüncü Baskı, Adalet Bakanlığı, Ankara, Ocak 2006, s. 219.

¹⁹⁸ KAYMAZ Seydi / GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 106.

4. Şikayete bağlı suçlarda mağdur veya suçtan zarar görenin şikayetçi olması

Anayasanın 74. maddesinde "vatandaşlar kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri hakkında yetkili makamlara başvurma hakkına sahiptir." ifadesi ile şikayetin bir hak olduğu belirtilmiştir. 5237 sayılı TCK'nın 73. maddesi ile 5271 sayılı CMK'nın 158. maddesinde şikayet konusu düzenlenmiştir.

a) Şikayet

aa) Tanımı ve hukuki niteliği

Şikayet kelime anlamı olarak sızlanma, yakınmadır¹⁹⁹. Şikayet, soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı bir suçtan dolayı şikayete yetkili kişinin altı aylık yasal şikayet süresi içerisinde yetkili makamlara başvurarak suçun soruşturulmasını ve failin cezalandırılmasını istemesidir²⁰⁰. Takibi şikayete bağlı suçlarda şikayetin bulunmaması halinde soruşturmaya başlanılamaz. Şikayette bulunulduğu halde sonradan şikayetten vazgeçilmesi halinde soruşturmaya veya kovuşturmaya devam edilemez.

Şikayetin hukuki niteliği konusunda farklı görüşler vardır. Bir görüşe göre, cezalandırma şartı olduğundan ceza hukuku kurumudur²⁰¹.

Diğer görüşe göre, şikayet suçun oluşması için gerekli bir unsur olmadığı gibi, cezalandırma şartı da değildir. Şikayet suçtan önce vardır. Şikayetin gerçekleşmemesi ile, suç teşkil eden eylem nedeniyle soruşturma ve kovuşturma

¹⁹⁹ DEVELİOĞLU Ferit, age., s. 998.

²⁰⁰ ÖZTÜRK Bahri /ERDEM Mustafa Ruhan, Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, age., s. 90. ÖZBEK Veli Özer, TCK İzmir Şerhi, Türk Ceza Kanununun Anlamı, (Açıklamalı-Gerekçeli-İçtihatlı),cilt:1, Genel Hükümler, 4. bası, Seçkin, Ankara, 2010, s. 1059.

²⁰¹ Şikayetin ceza hukuku kurumu olduğu yönünde görüşler için bkz., EREM Faruk /DANIŞMAN Ahmet /ARTUK Mehmet Emin, Türk Ceza Hukuku Genel hükümler, 14. baskı, Seçkin, 1997, s. 196.

yapılmasına engel olunmaktadır. Bu nedenle şikayet ceza muhakemesi hukuku kurumudur²⁰².

Üçüncü görüşe göre, şikayetin kısmen maddi ceza hukuku kısmen de ceza muhakemesi hukukuna ait karma bir kurum olduğu ileri sürülmüştür. Şikayet kurumunun içeriği maddi ceza hukuku, şikayet hakkının kullanılması ceza muhakemesi hukukuna ilişkindir. Şikayetin gerçekleşmemesi ile, oluşan suç hakkında Ceza Kanununun uygulanmasına engel olunmaktadır. Bu yönü ile şikayet kurumu maddi ceza hukuku kurumudur²⁰³.

Şikayetin maddi ceza hukuku veya ceza muhakemesi hukuku kurumu olduğu TCK'nın 7. maddesinin uygulanmasında önemlidir. Çünkü ceza muhakemesi hukukuna ilişkin hükümler TCK'nın 7. maddesine tabi değildir. Şikayet ceza muhakemesi hukuku kurumu olarak kabul edildiğinde, sonraki kanun lehe olduğu zaman "derhal uygulanma" kuralı gereğince yürürlükteki kanunun uygulanması gerekir. Şikayete bağlı bir suç sonraki kanunda şikayete tabi olmaktan çıkarılmışsa, lehe kanun değil, yürürlükte bulunan sonraki kanun uygulanacak ve şikayet olmasa da soruşturma yapılacaktır.

bb) Şikayet hakkı

TCK'nın 73. maddesinin 1. fıkrasında şikayet hakkı olan kişi "yetkili kimse" olarak ifade edilmiştir. Şikayetten vazgeçmeyi düzenleyen 73.maddenin 4. fıkrasında "suçtan zarar gören kişi"den söz edilmiştir²⁰⁴. Bu itibarla şikayet hakkının suçtan zarar gören kişiye ait olduğu kabul edilmektedir²⁰⁵.

²⁰² ARTUK Mehmet Emin /GÖKCEN Ahmet /YENİDÜNYA Ahmet Caner, Türk Ceza Kanunu Şerhi, Genel Hükümler, Turhan Kitabevi, Ankara, 2009, s. 1797. KOCA Mahmut /ÜZÜLMEZ İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 1. baskı, Seçkin, Ankara, 2008, s. 309. YILDIZ Ali Kemal, Uzlaşma-Şikayet İlişkisi, Uzlaşma, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, 2010, özel sayı : 1, s. 96-97. GÜNGÖR Devrim, 5237 ve 5271 Sayılı Kanunlar Işığında Şikayet Kurumu, Yetkin, Ankara, 2009, s. 29.

²⁰³ EREM Faruk /DANIŞMAN Ahmet /ARTUK Mehmet Emin, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, age., s. 198.

²⁰⁴ GÜNGÖR Devrim, age., s. 43.

²⁰⁵ KUNTER Nurullah /YENİSEY Feridun /NUHOĞLU Ayşe, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, age., s. 84. TOROSLU Nevzat /FEYZİOĞLU Metin, Ceza Muhakemesi Hukuku, 7. baskı, Savaş Yayınları, Ankara, 2009, s. 50.

Ceza hukuku yönünden suçtan zarar gören, gerçek kişi veya tüzel kişi olabilir²⁰⁶. Her suçun bir mağduru vardır. Suçun mağduru gerçek kişi olabilir. Tüzel kişiler suçun mağduru olamazlar. Ancak suçtan zarar gören kişi olabilirler. Suçtan zarar gören kavramı mağdur kavramından daha geniş kapsamlıdır²⁰⁷. Mağdur suça doğrudan muhatap olan kişidir. Belli bir suçtan mağdurun dışında başka kişiler de zarar görmüş olabilir²⁰⁸.

Çoğunluk görüşe göre, şikayet hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olduğundan²⁰⁹ suçtan zarar gören tarafından kullanılmalıdır²¹⁰. Başkasına devredilemez, şikayet hakkına sahip olan kişinin ölümü ile mirasçılara geçmez²¹¹. Ancak 5237 sayılı TCK'nın 131/2. maddesi ile hakaret suçunda bu kurala istisna getirilmiştir. 131/2. maddesine göre mağdur şikayet etmeden önce ölürse veya suç ölmüş kişinin hatırasına karşı işlenmiş ise ölenin ikinci dereceye kadar üstsoy ve altsoyu, eş veya kardeşleri şikayette bulunabilir.

Şikayet hakkının kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olduğunun kabul edilmesinin sonucu olarak küçüğün anlama ve isteme yeteneği mevcut ise (mümeyiz ise) şikayet hakkına ve yetkisine sahip olduğu kabul edilmiştir.

²⁰⁶ SEZER Ahmet, Öğreti ve Uygulamada Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma, 1. baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2010, s. 83. TOROSLU Nevzat /FEYZİOĞLU Metin, age., s. 50.

²⁰⁷ YILMAZ Zekeriya, Ceza Hukukumuzda Şikayet, 1. baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2010, s. 18.

²⁰⁸ GÜNGÖR Devrim, age., s. 44; CENTEL Nur, Ceza Muhakemesi Hukukunda Hakimin Tarafsızlığı, Kazancı, İstanbul, 1996, s. 54.

²⁰⁹ EROL Haydar, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu, Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, Ankara, Tarihsiz, s. 861.

²¹⁰ SEZER Ahmet, age., s. 84.

²¹¹ İÇEL Kayıhan /AKINCI-SOKULLU Füsün /ÖZGENÇ İzzet /SÖZÜER Adem /MAHMUTOĞLU Fatih S. /ÜNVER Yener, İçel Suç Teorisi, 3. bası, Beta, İstanbul, 2004, s. 26. CENTEL Nur /ZAFER Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul 2010, age., s. 88.

"Sanık Hayriye'nin maktülün ölümüyle sonuçlanan olayda, maktule tekme atarak vurmasından ibaret eyleminin 765 sayılı TCK kapsamında 464/1 maddesine uyan ölümlü biten kavgada maktule el uzatma suçunu oluşturduğu, 5237 sayılı TCK bakımından ise kavgada maktule el uzatma fiilinin doğrudan suç olarak düzenlenmediği anlaşılmalı, beraber, unsurları itibarıyla 86/2. maddesinde gösterilen basit derecede yaralama suçunu oluşturacağı, takibi şikayete bağlı olan bu suç nedeniyle maktülün şikayetçi olamadan ölmesi ve şikayet hakkı şahsa sıkı sıkıya bağlı haklardan olup bu hakkın başkaları tarafından kullanılamayacağı hususları dikkate alındığında; 5237 sayılı TCK'nun 73. maddesi gereğince şikayet yokluğundan sanık hakkındaki maktüle yönelik kamu davasının düşürülmesine karar verilmesi yerine yazılı şekilde yaralama suçundan mahkumiyet hükmü kurulması..." 1. CD., 18.04.2007, 4575-2956. PARLAR Ali /HATİPOĞLU Muzaffer, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu, 2. cilt, Seçkin, Ankara, 2008, s. 1161.

Yargıtay da mümeyyiz küçüklerin şikayet hakkına sahip olduğunu kabul etmiştir. Anlama ve isteme yeteneği olmayan (mümeyyiz olmayan) küçüklerin şikayet etme yetkisi yoktur. Bu küçükler adına şikayet yetkisi kanuni temsilcisine aittir. Mümeyyiz küçüğün şikayette bulunmaması halinde küçüğün menfaatini korumak için kanuni temsilcisinin şikayet yetkisini kullanabileceği yönündeki Yargıtay'ın görüşünün isabetli olduğu ileri sürülmüştür.

Yargıtay'ın görüşüne göre 15 yaşını doldurmuş, fark ve mümeyyiz olanların şikayet hakkını bizzat kullanabilme yetkisi vardır. 15 yaşından küçüklerin mümeyyiz olup olmadıkları tıbbi raporla belirlenmelidir. Rapora göre mümeyyiz oldukları anlaşılınca şikayet hakkını kullanabileceklerdir²¹². Mümeyyiz olmadıkları anlaşılınca şikayet hakkının kanuni temsilcisi tarafından kullanılması gerekir.

Bir suçtan mağdur olup, fark ve mümeyyiz olmayan küçüğün menfaati ile veli veya vasinin menfaatinin çatışması halinde küçüğe Sulh Hukuk Mahkemesince kayyım atanmalıdır. Şikayet hakkının kayyım tarafından kullanılması gerekir²¹³.

Mağdur veya suçtan zarar görenin akıl hastası olması halinde kanuni temsilcisi şikayette bulunabilir. Şikayet yetkisini mağdurun, suçtan zarar görenin

²¹² "...mümeyyiz küçükler kanuni mümessillerinin rızası olsun olmasın doğrudan doğruya şahıslarına karşı işlenmiş suçlardan şikayet hakkına sahip bulunduğu ve 15 yaşını bitirmeyen küçüklerin şikayetlerinin geçerli sayılması ancak mümeyyiz olduklarının raporla saptanmasına bağlı olduğu nazara alınarak, kimlik tespiti sırasında 1987 doğumlu olduğunu açıklayan müşteki mağdurenin nüfus kaydı getirilerek suç tarihinde kesin yaşı belirlendikten sonra 15 yaşını bitirmediğinin anlaşılması halinde mümeyyiz olup olmadığının doktor raporuyla tespit ettirilmesi, mümeyyiz olmadığı saptandığı takdirde şikayeti geçerli sayılamayacağından bu nedenle düşme kararı verilmesi, mümeyyiz olduğu saptandığı veya 15 yaşını bitirdiği anlaşıldığı takdirde şikayetin geçerli sayılacağı gözetilip yargılamaya devam ederek sonucuna göre karar verilmesi..." 5. CD., 09.11.2004, 6183/7208. YILMAZ Zekeriya, age., s. 263.

²¹³ SEZER Ahmet, age., s. 85; KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 115.

"Velayeti kendinde olan çocuğu dövmekten sanık annenin kanuni mümessil olarak mağduru temsil etmesi ve sanık durumunda olması nedeniyle belirlenen çıkar çatışması dolayısıyla MK'nun 403. maddesi yoluyla aynı yasanın 426. maddesi uyarınca mağdurun bu davada temsili yönünde Sulh Hukuk Mahkemesince özel kayyım atanması sağlanıp, bu kayyımın aynı kanunun 462. maddesi uyarınca Sulh Hukuk Mahkemesinden husumet izni aldıktan sonra TCK'nun 108. maddesinde belirtilen süre içerisinde usulünce şikayet hakkını kullanabilmesi için bu hususun beklenmesi yönünde CMUK'nın 253/4. uyarınca durma kararı ..."2. CD., 20.12.2005, 24169/30095. YILMAZ Zekeriya, age., s. 292.

veya kanuni temsilcisinin vekalet verdiği avukat da kullanabilir²¹⁴. Tüzel kişiler adına yasal temsilcileri veya avukatları şikayette bulunabilirler.

Mağdur veya suçtan zarar görenin birden çok kişi olması halinde, her birinin ayrı olarak şikayette bulunması gerekir²¹⁵. Burada şikayetin sirayeti söz konusu değildir.

Mağdur veya suçtan zarar görenlerden birinin şikayetçi olması soruşturmaya başlanması için yeterlidir²¹⁶. Suç teşkil eden eylemle mağdur veya suçtan zarar görenlerin ihlal edilen haklarında bağımsızlık söz konusu ise, soruşturma şikayet eden kişi ile ilgili olarak yürütülür²¹⁷. Suçun müteselsilen işlenmesi halinde, her bir suçla ilgili olarak şikayette bulunulması gerekir²¹⁸.

cc) Şikayet süresi

Şikayet süresi TCK'nın 73. maddesine göre altı ay olup, bu süre zamanaşımı süresini geçmemek koşulu ile şikayet hakkı bulunan kişinin fiili ve faili bildiği veya öğrendiği günden başlar. Şikayet süresi hak düşürücü süre olarak kabul edildiğinden²¹⁹ zamanaşımını kesen veya durduran sebepler şikayet süresinde uygulanmaz.

Şikayette bulunabilmek için fiili bilmek yeterlidir. Mağdur veya suçtan zarar gören failin kim olduğunu öğrenmeden, fiil ile ilgili olarak şikayet hakkını kullanabilir. Bu durumda şikayet süresi işlemeye başlamayacaktır²²⁰. Şikayet süresinin başlaması için, fiil ile birlikte faili de bilmek veya öğrenmek gereklidir.

²¹⁴ KUNTER Nurullah /YENİSEY Feridun /NUHOĞLU Ayşe, age., s. 84-85.

²¹⁵ ARTUK Mehmet Emin /GÖKCEN Ahmet /YENİDÜNYA Ahmet Caner, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 3. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2007, s. 707.

²¹⁶ GÜNGÖR Devrim, age., s. 50.

²¹⁷ YILMAZ Zekeriya, age., s. 23.

²¹⁸ İÇEL Kayıhan /AKINCI-SOKULLU Füsün /ÖZGENÇ İzzet /SÖZÜER Adem /MAHMUTOĞLU Fatih S. /ÜNVER Yener, İçel Suç Teorisi, age., s. 28.

²¹⁹ ÖZBEK Veli Özer, TCK İzmir Şerhi, Türk Ceza Kanununun Anlamı, (Açıklamalı-Gerekçeli-İçtihatlı) cilt:1, Genel Hükümler, age., s. 1061. DÖNMEZER Sulhi /ERMAN Sahir, age., s. 332.

²²⁰ DÖNMEZER Sulhi /ERMAN Sahir, age., s. 331. CENTEL Nur /ZAFER Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, age., s. 88.

Mağdur veya suçtan zarar gören kişinin, şikayette bulunmak için failin kim olduğunu öğrenene kadar bekleme hakkı bulunmaktadır²²¹.

Birden çok fail tarafından suç işlenmesi halinde, faillerden birinin bilinmesi şikayet süresinin başlaması için yeterlidir. Bu durumda bilinmeyen failler hakkında da şikayet süresi başlamış olur²²².

Mağdur veya suçtan zarar gören birden fazla ise, her biri şikayet hakkını bağımsız ve ayrı olarak kullanabilir. Birinin şikayet süresini geçirmesi diğerlerinin şikayet hakkını etkilemez. Diğer mağdur veya suçtan zarar gören kişiler, fiili ve faili bildikleri veya öğrendikleri günden itibaren süresi içinde şikayet hakkını kullanabilirler. Şikayet süresi her mağdur veya suçtan zarar gören yönünden ayrı ayrı başlayacaktır²²³.

dd) Şikayetin şekli ve şikayetin yapılabileceği makamlar

Şikayet yazılı ve imzalı olarak bildirilebilir veya sözlü olarak yapılır ve tutanağa geçirilir. CMK'nın 158/5. maddesinde "ihbar veya şikayet yazılı veya tutanağa geçirilmek üzere sözlü olarak yapılabilir" denilmek suretiyle şikayetin yazılı yapılabileceği gibi sözlü beyanın tutanağa geçirilmesi suretiyle de yapılabileceği düzenlenmiştir. Şikayetin yazılı olması bir dilekçe verilmesi demektir²²⁴. Şikayet dilekçesi el yazısı veya makine ile yazılmış olabilir. İmzanın aletle atılması veya firma mührü kullanılması geçerli olmaz²²⁵.

²²¹ GÜNGÖR Devrim, age., s. 61.

²²² DÖNMEZER Sulhi /ERMAN Sahir, age., s. 331.

²²³ Aksi yönde görüş, "Suçtan zarar gören şahıs birden fazla ise, şikayetin niteliğine göre, suçtan zarar görenlerin hepsinin şikayet etmesi lazımdır. Birinin veya bazılarının şikayetini kovuşturma için yeter görmek diğerlerinin şikayet hakkını hiçe saymak olur ki bu da o suçta kovuşturmanın şikayete bağlı tutulmasına ve şikayetin bugünkü anlaşılışına ters düşer." KUNTER Nurullah /YENİSEY Feridun /NUHOĞLU Ayşe, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, age., s. 84.

²²⁴ KUNTER Nurullah /YENİSEY Feridun /NUHOĞLU Ayşe, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, age., s. 83.

²²⁵ KOCA Mahmut /ÜZÜLMEZ İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, age., s. 315.

Şikayetin belirli bir formülü yoktur²²⁶. Şikayet dilekçesinde veya tutanakta bulunan ifadelerden şikayette bulunulduğunun tereddütsüz olarak anlaşılması gerekir. Şikayet hakkı olan kişinin "şikayetçiyim", "ihbar ediyorum", "davacıyım", "cezalandırılmasını talep ediyorum" ifadeleri şikayet olarak kabul edilir²²⁷. Kamu davasına katılma talebi ile de şikayet koşulu gerçekleşir²²⁸.

CMK'nın 158. maddesine göre şikayet Cumhuriyet Başsavcılığına, kolluk makamlarına, valilik veya kaymakamlığa, mahkemelere, yurt dışında işlenip ülkede takibi gereken suçlar hakkında Türkiye'nin elçilik ve konsolosluklara yapılabilir. Bir kamu görevinin yürütülmesi ile bağlantılı olarak işlenen suçtan dolayı ilgili kurum ve kuruluş idaresine şikayette bulunulabilir. Diğer makamlara yapılan şikayetler Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir. CMK'nın 158. maddesinde sayılan makamlar dışında başka makamlara yapılan şikayetler geçersizdir²²⁹.

ee) Şikayetin bölünmezliği

Şikayetin konusu eylemdir. Şikayet suç oluşturan belirli bir fiil hakkında söz konusu olduğundan²³⁰ şikayette bulunulduğu zaman fail veya faillerin kimliğinin bildirilmesi zorunlu değildir²³¹. Mağdur veya suçtan zarar görenin, iştirak halinde suç işleyen faillerden biri hakkındaki şikayeti diğerlerini de kapsar.

²²⁶ KUNTER Nurullah /YENİSEY Feridun /NUHOĞLU Ayşe, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, age., s. 82.

²²⁷ İÇEL Kayıhan /AKINCI SOKULLU Füsün /ÖZGENÇ İzzet /SÖZÜER Adem /MAHMUTOĞLU S. Fatih /ÜNVER Yener, İçel Suç Teorisi, age., s. 30. TOROSLU Nevzat /FEYZİOĞLU Metin, Ceza Muhakemesi Hukuku, age., s. 49. ÖZTÜRK Bahri /ERDEM Mustafa Ruhan, Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, age., s. 91.

²²⁸ İÇEL Kayıhan /AKINCI SOKULLU Füsün /ÖZGENÇ İzzet /SÖZÜER Adem /MAHMUTOĞLU S. Fatih /ÜNVER Yener, İçel Suç Teorisi, age., s. 30.

²²⁹ BAKICI Sedat, 5237 Sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuku Genel Hükümleri, 2. baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2008, s. 1559.

"...Kovuşturulması şikayete bağlı olan sarkıntılık suçundan dolayı TCK'nun 108. maddesinde öngörülen süre içerisinde, CMUK'nun 151. maddesinde belirtilen makamlara yapılmış bir şikayet olmadığı gözetilmeden, müştekilerin 8.4.1991 tarihinde Milli Eğitim Müdürlüğüne verdikleri şikayet dilekçesine dayanılarak sanığın işlediği sarkıntılık suçundan açılan davanın yargılamasına devamlı yazılı şekilde mahkumiyet hükmü kurulması..."5. CD., 03.03.1994, 380/774.YILMAZ Zekeriya, age., s. 211.

²³⁰ GÜNGÖR Devrim, age., s. 52.

²³¹ DÖNMEZER Sulhi /ERMAN Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Genel Hükümler, cilt:1, İstanbul, 1997, age., s. 327.

Bu durumda tüm failler hakkında şikayetin varlığı kabul edilir ve soruşturmaya başlanır²³². Buna öğretide şikayetin sirayeti kuralı denilmektedir. TCK'nın 73/5. maddesinde vazgeçmenin sirayeti kuralının getirilmesi ile dolaylı olarak kabul edilmiştir²³³. Şikayetin sirayeti kuralı iştirak halinde işlenen suçlarda söz konusudur. Suçun birlikte işlenmediği hallerde geçerli değildir.

ff) Şikayetten vazgeçme

5237 sayılı TCK'nın 73. maddesinde şikayetten vazgeçmeden söz edilmiştir. Ancak öğretide şikayet hakkının doğduktan sonra kullanılmaması veya kullanıldıktan sonra geri alınması şeklinde ayırım yapılmaktadır.

Bir görüşe göre, şikayet hakkı doğduktan sonra, şikayete yetkili kişi tarafından bu hakkın şikayet süresi içinde kullanılmayacağına açıklanması feragat, şikayet süresi içinde usulüne uygun olarak yapılmış şikayetin geri alınması vazgeçme olarak tanımlanmaktadır²³⁴.

Diğer görüşe göre, şikayet hakkının doğmasından sonra kullanılmayacağına açıklanması vazgeçme, şikayetin yapılmasından sonra soruşturmaya ve kovuşturmaya son verilmesinin istenmesi geri alma olarak ifade edilmektedir²³⁵.

²³² ARTUK Mehmet Emin /GÖKCEN Ahmet /YENİDÜNYA Ahmet Caner, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2007, age.,s. 707.

²³³ YILDIZ Ali Kemal, "Uzlaşma-Şikayet İlişkisi", Uzlaşma, agm., s. 103.

TCK'da şikayetin sirayeti hakkında bir hüküm bulunmamaktadır. TCK'nun 73/5. maddesine göre, iştirak halinde işlenen suçlarda sanıklardan biri hakkında şikayetten vazgeçilmesi halinde bu vazgeçme diğer sanıkları da kapsar. Bu düzenlemeye göre, kanunda vazgeçmenin sirayetine imkan tanındığına göre, şikayetin sirayetinin de kabul edildiği sonucuna varılmalıdır. ARTUK Mehmet Emin /GÖKCEN Ahmet /YENİDÜNYA Ahmet Caner, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2007, age., s. 707. EREM Faruk /DANIŞMAN Ahmet /ARTUK Mehmet Emin, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 1997, age., s. 203.

²³⁴ DÖNMEZER Sulhi /ERMAN Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, 12. bası, Beta, İstanbul, 1997, cilt: 3, s. 293. İÇEL Kayıhan /AKINCI SOKULLU Füsun /ÖZGENÇ İzzet /SÖZÜER Adem /MAHMUTOĞLU S. Fatih /ÜNVER Yener, İçel Yaptırım Teorisi, 1. bası, Beta, İstanbul, 2000, s. 331.

²³⁵ KUNTER Nurullah /YENİSEY Feridun /NUHOĞLU Ayşe, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, age., s. 86-87. ÖZTÜRK Bahri, ERDEM Mustafa Ruhan, Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, age., s. 91.

Kanaatimize göre, 5237 sayılı TCK'nın 73. maddesinde şikayet hakkı kullanıldıktan sonra kovuşturmaya son verilmesi yönündeki açıklamanın vazgeçme olduğu belirtilmiştir. Ayrıca şikayet etmeden önce vazgeçmek mümkün olmadığından, şikayet hakkının doğmasından sonra şikayette bulunulmayacağına açıklanmasına feragat, şikayet edildikten sonra geri alınmasına ise vazgeçme denilmesi uygun olacaktır.

Feragat şüphelinin kabulüne bağlı olmadığı gibi, soruşturma aşamasında şikayetten vazgeçme de şüphelinin kabulüne bağlı değildir²³⁶. Kovuşturma evresinde şikayetten vazgeçilmesi halinde sanığın kabulü gerekir²³⁷. TCK 73/4. maddesine göre hükmün kesinleşmesine kadar şikayetten vazgeçilebilir.

Vazgeçme beyanının da tereddüte yol açmayacak şekilde kayıtsız şartsız olarak açıklanması gerekir. Şikayetten vazgeçme, dilekçe ile veya beyanın tutanağa geçirilmesi suretiyle ya da mahkemede sözlü olarak yapılabilir. Şikayet etme hakkına sahip olan kişinin şikayetten vazgeçme hakkı da vardır. 5237 sayılı TCK'nın 73/4. maddesinde şikayetten vazgeçme hakkının suçtan zarar görene ait olduğu belirtilmiştir. Bir suçta birden çok mağdur veya suçtan zarar gören varsa, bunlardan birinin vazgeçmesi diğerlerini etkilemez. Diğer suçtan zarar görenler yönünden soruşturmaya veya kovuşturmaya devam edilir.

Mümeyyiz olmayan küçükler ile akıl hastalarının kanuni temsilcileri şikayetten vazgeçebilirler. Suçtan zarar gören mümeyyiz küçüklerin şikayetten vazgeçme hakları olduğu ileri sürülmüştür

Şikayet edenin ölmesi halinde vazgeçme hakkı mirasçılara geçmez. Vekilin şikayetten vazgeçebilmesi için vekaletnamesinde bu konuda yetkisinin bulunması gerekir. Suçun mağduru veya suçtan zarar görenin tüzel kişi olması

²³⁶ YILDIZ Ali Kemal, "Uzlaşma-Şikayet İlişkisi", Uzlaşma, agm., s. 111.

²³⁷ "Sanıkların yokluğunda gerçekleşen vazgeçme üzerine 765 sayılı TCK'nun 99/son maddesi uyarınca vazgeçmeyi kabul edip etmeyeceklerinin sanıklardan sorulmaması gıyabi hükmün tebliğine rağmen sanıklar tarafından temyiz edilmeyerek şikayetten vazgeçmenin kabul edilmiş olması karşısında, tebliğnamedeki bozma düşüncesine iştirak edilmemiştir." 11. CD., 27.06.2006, 7858-5992. PARLAR Ali/HATİPOĞLU Muzaffer, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu, 2. cilt, age., s. 1170.

halinde, tüzel kişi adına şikayet hakkını kullanmaya yetkili olan organ veya temsilcisinin şikayetten vazgeçme yetkisi de bulunmaktadır²³⁸.

TCK'nın 73/5. maddesine göre iştirak halinde suç işleyen sanıklardan biri hakkındaki şikayetten vazgeçme diğerlerini de kapsar. Şikayetten vazgeçmenin sirayet etmesi için fiilin aynı olması gerekir. İştirak olmaksızın birden fazla kişi tarafından aynı suçun, aynı kişi aleyhine, aynı zamanda işlenmesi halinde fiil aynı olmadığından, vazgeçmenin sirayeti söz konusu değildir.

TCK'nın 73/4. maddesinde "kovuşturma yapılabilmesi şikayete bağlı suçlarda kanunda aksi yazılı olmadıkça suçtan zarar gören kişinin vazgeçmesi davayı düşürür" hükmü yer almaktadır. Kanunda kovuşturma evresinde şikayetten vazgeçmenin sonucu düzenlenmiş olup, soruşturma evresi ile ilgili hüküm bulunmamaktadır. Soruşturma evresinde şikayetten vazgeçilmesi halinde, Cumhuriyet savcısının kovuşturmaya yer olmadığına karar vermesi gerekir²³⁹. Kovuşturma evresinde şikayetten vazgeçilmiş ise TCK'nın 73/4 ve CMK'nın 223/8. maddeleri gereğince davanın düşmesine karar verilir.

765 sayılı TCK'nın 111. maddesinde kamu davasının düşmesi suçtan zarar görenin şikayetinden vazgeçmesi sonucunda gerçekleşmiş ve şikayetinden vazgeçtiği sırada şahsi haklarını ayrıca muhafaza etmemişse artık hukuk mahkemesinde dava açamayacağı hükmü düzenlenmişti. 5237 sayılı TCK'nın 73/7. maddesine göre şikayetten vazgeçme ile kamu davasının düşmesi halinde, suçtan zarar gören şikayetten vazgeçtiği sırada ayrıca şahsi haklarından da vazgeçtiğini açıklamış ise artık hukuk mahkemesinde dava açamaz. Şahsi haklardan vazgeçildiğinin açıklanmaması halinde bu hakların saklı tutulduğu kabul edildiğinden hukuk mahkemesinde dava açılacaktır.

²³⁸ DÖNMEZER Sulhi /ERMAN Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, İstanbul, 1997, cilt: 3, age., s. 301.

²³⁹ DÖNMEZER Sulhi /ERMAN Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, İstanbul, 1997, cilt: 3, age., s. 315.

Şikayetten vazgeçmeden vazgeçmek mümkün değildir. Şikayet hakkını kullanan, şikayetinden vazgeçtikten sonra aynı fiilden dolayı tekrar şikayette bulunamaz.

b) Şikayet ve uzlaşma

Şikayete bağlı bir suçla ilişkin soruşturma sırasında, şikayete yetkili kişinin şikayetinden vazgeçtiğini beyan etmesi üzerine Cumhuriyet savcısının kovuşturmayaya yer olmadığına karar vermesi zorunludur. Cumhuriyet savcısının bu kararı vermeyip uzlaşma teklifinde bulunması mümkün değildir. Aynı şekilde şikayete tabi bir suçla ilgili olarak kovuşturma sırasında, şikayete yetkili kişinin şikayetinden vazgeçtiğini bildirmesi halinde hakimin davanın düşürülmesine karar vermesi gerekir. Artık hakimin düşme kararı vermeyerek uzlaşma teklifinde bulunma imkanı yoktur. Uzlaşma hükümlerinin uygulanması için mağdur veya suçtan zarar görenin şikayetçi olması gerekir. Uzlaşma teklifinden önce, şikayetin usulüne uygun olarak yapılıp yapılmadığı araştırılmalıdır²⁴⁰. 5271 sayılı CMK'nın 158/6. maddesine göre suçun şikayete bağlı olmadığı kabul edilerek yürütülen soruşturma sonucunda, kovuşturma evresine geçildikten sonra suçun şikayete bağlı olduğunun anlaşılması halinde, mağdur şikayetinden vazgeçtiğini bildirmediği takdirde yargılamaya devam olunacaktır. Bu durumda mağdur şikayetçi olmadığını açıkça beyan etmediği sürece uzlaşma hükümleri uygulanabilecektir. Şikayete bağlı olmadığı halde uzlaşma kapsamına giren suçlar yönünden, uzlaşma hükümlerinin uygulanması için mağdurun veya suçtan zarar görenin şikayetçi olması koşulu aranmayacaktır.

Şikayette bulunulduktan sonra hemen uzlaşma kurumunun işletilmeye başlanması hukuka uygun değildir. Soruşturma evresinde iddianamenin düzenlenmesine yetecek kadar delil bulunması halinde uzlaşma kurumuna başvurulmalıdır²⁴¹.

²⁴⁰ YILDIZ Ali Kemal, Uzlaşma-Şikayet İlişkisi, Uzlaşma, agm., s. 94.

²⁴¹ ÜNVER Yener /HAKERİ Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, age., s. 719.

Şikayete bağlı suçlarda, şikayet uzlaşma kurumunun işletilmesi için bir ön koşul olduğu için, uzlaşma gerçekleşmezse şikayetten vazgeçilmesi mümkündür. Ancak şikayet yapılmamışsa veya şikayetten vazgeçilmişse, ortada bir soruşturma veya kovuşturma olmayacağı için uzlaşma hükümlerinin uygulanması mümkün değildir²⁴².

5. Tarafların özgür iradeleri ile uzlaşmanın gerçekleşmesi

5560 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten önce failin suçu kabul etmesi gerekiyordu. 5560 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle "failin uzlaşma teklifini kabul etmesi" şartı getirilmiştir²⁴³. Artık uzlaşma kurumunun uygulanabilmesi için failin suçu ya da suç nedeniyle ortaya çıkan sorumluluğu kabul etmesi gerekli değildir²⁴⁴.

Yönetmeliğin 5. maddesine göre mağdur veya suçtan zarar gören ile şüpheli veya sanığın özgür iradeleri ile uzlaşmayı kabul etmeleri gerekir²⁴⁵. Mağdur veya suçtan zarar gören ile şüpheli veya sanığın özgür iradeleri ile uzlaşmanın gerçekleştiğinin kabul edilebilmesi için uzlaşmanın mahiyeti, uzlaşmayı kabul veya reddetmelerinin hukuki sonuçları kendilerine anlatılmalıdır. 5560 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikten önce tarafların uzlaşma konusunda aydınlatılmalarına ilişkin bir hüküm yoktu. 5560 sayılı Kanun'la yapılan değişiklik

²⁴² ÜNVER Yener /HAKERİ Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, age., s. 720.

²⁴³ ARSLAN SOYGÜT Mualla Buket, age., s. 126.

²⁴⁴ ÖZBEK Mustafa, Ceza Muhakemesi Kanununda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları, www. Türk Hukuk Sitesi com. erişim tarihi, 08/10/2011. CENTEL Nur /ZAFER Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, age., s. 478. DEDEAĞAÇ Ender, Uzlaşma Kurumu ve 5560 Sayılı Yasanın Getirdikleri, www. inisiyatif net. /document / 53, asp., erişim tarihi 10/10/2011.

²⁴⁵ AIHM'ne göre, suç isnat edilen kişinin ceza yargılamasını engellemek amacı ile uzlaşmaya gitmesi için iradesinin zorlanmamış olması gerekir. Deweer- Belçika kararında, kasap olan başvurucunun et fiyatlarını belirleyen kurallara uymadığı tespit edilmiş ve savcı tarafından tebligat gönderilerek, işyerinin geçici olarak kapatılacağı, karara uyulmaması halinde ağır cezalarla karşılaşacağı, dostane çözüm yoluyla sekiz gün içinde 10.000 BF ödemesi halinde işyerinin geçici olarak kapatılmasının ertesi günü sona ereceği başvurucuya bildirilmiştir. Başvurucu, bağımsız ve tarafsız bir mahkemede hakkaniyete uygun duruşma yapılmaksızın, hakkındaki suç isnadının karara bağlandığı iddiası ile AIHM'ne başvurmuştur. Mahkeme, başvurucunun işyerinin geçici olarak kapatılması sonucunda oluşacak maddi kayıp nedeniyle baskı altında dostane çözüme gittiğini, zorlama ile adil yargılanma hakkından vazgeçtiğini, bu nedenle AIHS'nin 6/1. maddesinin ihlal edildiğini belirtmiştir. Deweer v. Belgium, 27.02.1980, Ser. A, No. 35, 2 EHRR 439. İNCEOĞLU Sibel, age., s. 155, 406.

ile, uzlaşma işlemlerine başlanmadan önce taraflara uzlaşmanın niteliği ve hukuki sonuçları hakkında bilgi verilmesi öngörülmüştür(CMKm.253/5)²⁴⁶. Yönetmeliğin 12. maddesine göre, Yönetmelik ekinde yer alan uzlaşma teklif formunda belirtilen, uzlaşmanın mahiyeti ve uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukuki sonuçlarına ilişkin bilgiler taraflara açıklanır.

Mağdur veya suçtan zarar gören ile şüpheli veya sanığın uzlaşma konusundaki iradeleri tereddüte yol açmayacak şekilde açık olmalıdır. Özgür iradenin yokluğunda, hukuken geçerli bir uzlaşmadan söz edilemeyecektir²⁴⁷.

Uzlaşmanın özgür irade ile gerçekleşmesi konusunda önemli bir husus, şüpheli veya sanığın küçük veya akıl hastası olmasıdır. 4721 sayılı TMK'nın 14. maddesine göre mümeyyiz olmayan küçükler ve kısıtlıların fiili ehliyeti yoktur. Bu kişilerin özgür iradeye sahip olduklarından söz edilemez.

Mümeyyiz olan küçükler ve kısıtlılar şahsa sıkı sıkıya bağlı haklarını izne bağlı olmadan kullanabilirler. Fakat uzlaşmada alacak ve borç ile ilgili işlem yapılmaktadır. Bu kişilerin borç altına girmelerini gerektiren işlemlerinin geçerli olması için kanuni temsilcilerinin rızası şarttır. (TMK m.16/1) Buna göre mümeyyiz küçüklerin uzlaşmayı kabul etmeleri kanuni temsilcilerinin rızasına bağlıdır. CMK'nın 253. maddesinin 4. fıkrasında şüphelinin, mağdurun veya suçtan zarar görenin reşit olmaması halinde, uzlaşma teklifinin kanuni temsilcisine yapılacağı ifade edilmiştir.

6. Tarafların zararın giderilmesi konusunda anlaşmaları

5560 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikten önce CMK'nın 253/2. maddesinde dolaylı olarak maddi veya manevi zarardan söz ediliyordu. 5560 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikten sonra bu ifadeye yer verilmemiştir. 5560 sayılı Kanun'la değişik CMK'nın 253. maddesinin 17. ve 19. fıkralarında edimden

²⁴⁶ DEDEAĞAÇ Ender, Uzlaşma Kurumu ve 5560 Sayılı Yasanın Getirdikleri, agm., www.insiyatif.net./document /53, asp., erişim tarihi 10/10/2011.

²⁴⁷ ARSLAN SOYGÜT Mualla Buket, age., s. 133.

söz edilmiştir. Yönetmeliğin 20. maddesinin 1. fıkrasının (a) ve (b) bentlerinde maddi ve manevi zarar kavramı ifade edilmiştir. CMK'nın 253/19. maddesinin gerekçesinde edimin kapsamı "maddi veya manevi bir zararın karşılığı olabileceği gibi örneğin özür dileme şeklinde de olabilir." biçiminde tanımlanmıştır. Bu durumda, kanunda mağdurun hangi zararının karşılanması gerektiği açıklanmamış ise de; maddenin genel düzenlemesine göre uzlaşmanın konusunun maddi ve manevi zarar olacağı kabul edilmelidir.

Maddi zarar, mağdur veya suçtan zarar görenin rızasına aykırı olarak mal varlığındaki azalmadır. Mağdur veya suçtan zarar görenin rızası ile mal varlığında eksilme olmuşsa bu zarar olarak değerlendirilemez²⁴⁸. Maddi zarar mağdurun haksız fiilden önceki ekonomik durumu ile haksız fiilden sonraki ekonomik durumu arasındaki farktır²⁴⁹. Mala karşı suçlarda suça konu malın değeri, kasten veya taksirle yaralama suçlarında tedavi giderleri ve tedavi süresince çalışmamaktan doğan zarar maddi zararı oluşturur. 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun (BK)²⁵⁰ 43/1 ve 44. maddeleri gereğince, haksız fiil nedeni ile tazminat belirlenirken mağdurun kusuru bulunuyorsa bu kusur oranında indirim yapılır. Bu usul uzlaşmada da uygulanmalıdır.

Manevi zarar bir kişinin iradesi dışında kişilik haklarında oluşan eksilmedir. Bir kişinin, şahıs varlığını oluşturan hukuki değerlerin ihlali dolayısıyla uğradığı objektif eksilme ve kayıplar manevi zararı meydana getirir. Kişilik hakkı, bir şahsın taşıdığı ve hukuk tarafından korunan değerlerin tümü olarak ifade edilir. Buna göre hayat, vücut bütünlüğü, sağlık, hürriyet, isim, resim, şeref, haysiyet, ticari itibar gibi değerler kişilik haklarını oluşturur. Bu değerlere saldırı objektif olarak kişilik haklarında bir eksilmeyi (zararı) ifade eder²⁵¹.

5560 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikten önce yürürlükte bulunan TCK'nın 73/8 ve CMK'nın 253/2. maddelerinde failin ödemesi gereken miktar olarak "zararın tümü veya büyük bir kısmı" ifadesine, CMK'nın 253/3.

²⁴⁸ REİSOĞLU Safa, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 22. bası, Beta, İstanbul, 2011, s. 168.

²⁴⁹ KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 138.

²⁵⁰ R.G.: 29.04.1926-359.

²⁵¹ EREN Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 9. bası, Beta, İstanbul, 2006, s. 483.

maddesinde ise "verilmiş olan zararın tümüyle veya büyük bir kısmı itibarıyla giderildiğinde" ifadelerine yer veriliyordu. 5560 sayılı Kanun ile değişik CMK'nın 253. maddesinde bu yönde bir ifade bulunmamaktadır. Değişiklikten önce, suç nedeni ile oluşan zararın tamamının ya da büyük bir kısmının fail tarafından giderilmesi halinde uzlaşmanın gerçekleşeceği öngörülmüyordu. Değişiklikten sonra zararın tamamının veya büyük bir kısmının giderilmesi şart değildir. Artık zararın miktarının tarafların serbest iradeleri ile belirlenmesi mümkündür. Yönetmeliğin 20. maddesinin 1. fıkrasının (a) ve (b) bentlerinde maddi veya manevi zararın kısmen tazmin edilmesinin de yeterli olduğu belirtilmiştir.

Suçtan doğan zararın giderilmesine ilişkin edimin konusu sınırlandırılmamıştır. Taraflar edimin konusunu hukuka ve ahlaka uygun olmak koşulu ile serbest iradeleri ile belirleyebilirler²⁵². Yönetmeliğin 20. maddesinde²⁵³ edimin konusunun neler olacağı belirtilmiş ise de; taraflar 20. maddede sayılanlar dışında hukuka uygun başka bir edim üzerinde anlaşabilirler.

7. Cumhuriyet savcısı veya hakimin uzlaşmanın gerçekleştiğini tespit etmesi

Yürürlükten kaldırılan 5237 sayılı TCK'nın 73. maddesinin 8. fıkrasında "mağdur ile fail özgür iradeleri ile uzlaştıklarında ve bu husus Cumhuriyet savcısı veya hakim tarafından saptandığında" ifadeleri yer alıyordu. 5560 sayılı Kanun ile

²⁵² KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, Uzlaşmada Edimin Konusu, Uzlaşma, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, 2010, özel sayı : 1, s. 399.

²⁵³ Yönetmelik madde 20 : (1) Taraflar uzlaştırma sonunda belli bir edimin yerine getirilmesi hususunda anlaşmaya vardıkları takdirde aşağıdaki edimlerden bir ya da birkaçını veya bunların dışında belirlenen hukuka uygun başka bir edimi kararlaştırabilirler:

a) Fiilden kaynaklanan maddi veya manevi zararın tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski hale getirilmesi,

b) Mağdurun veya suçtan zarar görenin haklarına halef olan üçüncü kişi ya da kişilerin maddi veya manevi zararlarının tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski hale getirilmesi,

c) Bir kamu kurumu veya kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluş ile yardıma muhtaç kişi ya da kişilere bağış yapmak gibi edimlerde bulunulması,

ç) Mağdurun, suçtan zarar görenin veya bunların gösterecekleri üçüncü şahsın, bir kamu kurumunun ya da kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluşun belirli hizmetlerini geçici süreyle yerine getirmesi veya topluma faydalı birey olmasını sağlayacak bir programa katılması gibi diğer bazı yükümlülükler altına girilmesi,

d) Mağdurdan veya suçtan zarar görenden özür dilenmesi.

değişik CMK'nın 253. maddesinin 17. fıkrası "Cumhuriyet savcısı, uzlaşmanın, tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlerse raporu veya belgeyi mühür ve imza altına alarak soruşturma dosyasında muhafaza eder." şeklinde düzenlenmiştir. Hükme göre soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısının, kovuşturma evresinde hakimin, uzlaşmanın tarafların özgür iradeleri ile gerçekleşip gerçekleşmediğini ve edimin hukuka uygun olup olmadığını denetleme yetkisi bulunmaktadır.

III. Uzlaştırma işlemleri

A- Soruşturma evresinde uzlaşma

1. Cumhuriyet savcısının suç vasfını değerlendirmesi

Yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden itibaren iddianamenin kabulüne kadar geçen evre soruşturma evresidir.(CMK m.2/1-e) CMK'nın 160. maddesine göre, Cumhuriyet savcısı suç işlendiğini öğrenir öğrenmez soruşturma işlemlerine başlar.

Uzlaştırma işlemlerini başlatmazdan önce soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısının, kovuşturma evresinde hakimin şikayete bağlı suçlar bakımından, öncelikle bütün koşullarıyla gerçekleşmiş bir şikayetin bulunup bulunmadığını araştırması gerekir. Herhangi bir nedenle şikayetin geçerli olmadığı saptanırsa kovuşturmaya yer olmadığına veya davanın düşmesine karar verileceğinden uzlaşmaya başvurulamayacaktır²⁵⁴.

Cumhuriyet savcısı öncelikle fiilin uzlaşma kapsamına giren bir suç oluşturup oluşturmadığını tespit etmelidir. Cumhuriyet savcısı tarafından, uzlaşma teklifinde bulunulmadan önce soruşturma konusu olan suçun fail tarafından işlendiğine dair delillerin toplanması gerekir. Aksi halde hemen uzlaşma girişiminde bulunulursa başkalarını suçlayarak haksız kazanç elde etme yolu

²⁵⁴ YILDIZ Ali Kemal, Uzlaşma-Şikayet İlişkisi, Uzlaşma, agm., s. 114.

açılabilir²⁵⁵. Cumhuriyet savcısı, fail hakkında kamu davası açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil bulunuyorsa, başka bir deyişle mevcut delillere göre kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilemeyecek ise uzlaştırma yoluna gitmek zorundadır. Uzlaşmaya tabi suçlar bakımından uzlaşma hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağı konusunda Cumhuriyet savcısının takdir yetkisi bulunmamaktadır. CMK'nın 174. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendine göre, soruşturma konusu suçun uzlaşmaya tabi suçlardan olduğunun anlaşılması halinde, uzlaşma hükümleri uygulanmadan düzenlenen iddianamenin iadesine karar verilecektir. Buna göre koşulların oluşması halinde Cumhuriyet savcısının uzlaşma hükümlerini uygulamak zorunluluğu vardır. Soruşturma ile ilgili elde edilen delillere göre kovuşturmaya yer olmadığına karar verilecek ise artık uzlaşma yoluna başvurulmayacaktır.

CMK'nın 253/8. maddesine göre, uzlaşma teklifinde bulunulması veya uzlaşma teklifinin kabul edilmesi, soruşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir.

2. Uzlaşma teklifinde bulunulması

Soruşturma konusu suçun uzlaşma kapsamında olması halinde, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunulur. Suçtan zarar görenin özel hukuk tüzel kişisi olması durumunda, uzlaşma teklifi tüzel kişiyi temsile yetkili olan gerçek kişi veya kişilere yapılır²⁵⁶. 5560 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikten önce CMK'nın 253/1. maddesine göre önce faille sonra mağdura uzlaşma teklifinde bulunulması, CMK'nın 253/2. maddesine göre de, failin suçu kabul etmesi gerekiyordu. 5560 sayılı Kanun'la CMK 253. maddesinde yapılan değişiklik ile fail ve mağdurdan herhangi birine uzlaşma teklif edilmesi, bir taraf uzlaşmayı kabul etmediği takdirde diğer tarafa uzlaşma teklifinde bulunulmasına gerek olmadığı, yine failin suçu kabul etmesinin gerekmediği benimsendi.

²⁵⁵ KUNTER Nurullah /YENİSEY Feridun /NUHOĞLU Ayşe, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, age., s. 1066.

²⁵⁶ CENTEL Nur /ZAFER Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, age., s. 478.

Uzlaşma teklifinde bulunulurken, uzlaşmanın hüküm ve sonuçları hakkında taraflara bilgi verilmesi zorunluluğu vardır. Uzlaşma teklifinde bulunan kolluk, Cumhuriyet savcısı veya hakim uzlaşmanın mahiyeti, hüküm ve sonuçları hakkında taraflara açıklamada bulunacaktır. Tarafların uzlaşmasının veya uzlaşmamasının hukuki sonuçları, uzlaşma teklifinde bulunulmasının veya uzlaşma teklifinin kabul edilmesinin, delillerin toplanmasına ve koruma tedbiri uygulanmasına engel oluşturmayacağı, uzlaşma işlemleri süresince zamanaşımı ve dava süresinin duracağı, teklifin kabul edilmesi için kanunda belirtilen süre taraflara bildirilmelidir²⁵⁷. Ayrıca bu bilgiyi içeren bir yazının da bulunması gerekir. Uzlaşma teklifinin tebligat yoluyla yapılması halinde uzlaşmanın hüküm ve sonuçları yazılı olarak tebliğ edilecektir.

3. Uzlaşma teklifinin usulü

5560 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikten önce CMK'nın 253/1. maddesinde Cumhuriyet savcısının, faili bu kanunun öngördüğü usullere davet edeceği belirtiliyordu. Uzlaşma teklifinin yüze karşı yapılması gerekiyordu. 5560 sayılı Kanun ile değişik CMK 253. maddesinde tarafların çağırılması ile ilgili bir hüküm bulunmamaktadır. 5560 sayılı Kanunla değişik CMK'nın 253. maddesinin 4. fıkrasında Cumhuriyet savcısına, fail, mağdur veya suçtan zarar görene açıklamalı tebligat veya istinabe yoluyla da uzlaşma teklifinde bulunabilmesi imkanı getirilmiştir²⁵⁸

5560 Sayılı Kanun ile yapılan değişikliğe göre kolluk görevlileri de Cumhuriyet savcısının talimatı ile uzlaşma teklifinde bulunabilirler. Yönetmeliğin 8/1 maddesinde "Cumhuriyet Savcısının yazılı ya da acele hallerde sözlü talimatı üzerine, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene adli kolluk görevlisi de

²⁵⁷ FEYZİOĞLU Metin, Uzlaştırma Teklifi ve Taraflara Bildirilmesi, www. Türk Hukuk Sitesi com. erişim tarihi 08/10/2011, Uğur Alacakaptan'a Armağan, cilt:1, Haziran 2008'de yayınlanmıştır.

²⁵⁸ Uzlaşma teklifinin yüze karşı yapılması gerektiği yönünde görüş için bkz., İNCEOĞLU AYTEKİN Asuman, Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Mevcut ve Olası Sorunları İle Uzlaşma Kurumu, Hukuk Devletinde Suç Yaratılmasının ve Suçun Aydınlatılmasının Sınırları Sempozyumu, 3. Yılında Yeni Ceza Adaleti Sistemi, İstanbul Kültür Üniversitesi, Seçkin, Ankara, 2009, s. 657.

uzlaşma teklifinde bulunabilir. Sözlü emir en kısa sürede yazılı olarak da bildirilir." hükmü düzenlenmiştir. Kolluk görevlileri taraflara yüze karşı uzlaşma teklifinde bulunabilirler. Tebligat veya istinabe yolu ile uzlaşma teklifinde bulunma yetkileri yoktur. Yine kolluk görevlileri sadece uzlaşma teklifinde bulunabilirler. Uzlaştırma işlemlerini yapma yetkileri yoktur. CMK'nın 253. maddesine göre, uzlaşma Cumhuriyet savcısı veya görevlendirilen uzlaştırmacı tarafından gerçekleştirilecektir²⁵⁹.

Öğretide bir görüşe göre, henüz ayrı bir teşkilatı bulunmayan adli kolluğun uzlaşma teklifinde bulunmasının yerinde olmadığı, tarafları aydınlatma yükümlülüğünü ne derecede yerine getireceğinin şüpheli olduğu, Yönetmeliğin 8. maddesinde talimatın yazılı veya acele hallerde sözlü olacağı, sözlü talimatın en kısa sürede yazılı olarak bildirileceğinin belirtildiği, acele hallerden ne anlaşılması gerektiği, uzlaşma teklifi bakımından nasıl aciliyetin doğacağına belirli olmadığı ileri sürülmüştür²⁶⁰.

Uzlaşma teklifi Cumhuriyet Savcısı veya kolluk görevlileri tarafından huzurda bulunan ilgili şahsa sözlü olarak yapılır. 5560 sayılı Kanun ile, uzlaşma teklifinde bulunulurken uzlaşmanın hüküm ve sonuçları hakkında bilgi verme zorunluluğu getirilmiştir. Yönetmeliğin ekinde bulunan Ek 1/a veya Ek 1/b sayılı uzlaşma teklifi formları hazır bulunan ilgiliye imzalatılarak verilir. Ayrıca uzlaşma teklifinde bulunulan kişiye uzlaşmanın mahiyeti, uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukuki sonuçları hakkında bilgi verilecektir. Cumhuriyet savcısı veya kolluk görevlisi tarafından, bilgilendirme yükümlülüğünün yerine getirildiğine ve uzlaşma teklifinde bulunulduğuna ilişkin formun imzalı örneği soruşturma evrakına eklenir.(Yön m.8/3)

²⁵⁹ ÖZBEK Veli Özer /KANBUR Nihat /BACAKSIZ Pınar /DOĞAN Koray, Ceza Muhakemesi Hukuku, 2. baskı, Seçkin, Ankara, 2008, s. 521.

²⁶⁰ ARSLAN SOYGÜT Mualla Buket, age, s. 137. Ayn yönde görüş, ÖZBEK Mustafa, Ceza Muhakemesi Kanununda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları, agm., www. Türk Hukuk Sitesi, com, erişim tarihi 08/10/2011, ÇULHA Rifat, Uzlaşma, Uzlaşma, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, 2010, özel sayı:1, s. 192.

Açıklamalı tebligatta²⁶¹, tebliğden itibaren üç gün içinde uzlaşma kararının bildirilmemesi halinde uzlaşma teklifinin reddedilmiş sayılacağını içeren meşruhatlı tebligat belgesi, Yönetmeliğin ekinde yer alan Ek 1/a veya Ek 1/b sayılı uzlaşmanın mahiyeti ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukuki sonuçlarının bulunduğu uzlaşma teklif formu ile birlikte 7201 sayılı Tebligat Kanunu²⁶² ile Tebligat Tüzüğü²⁶³ hükümlerine uygun olarak tebliğ edilir.(Yön m.9/2)

Adli yargı çevresi dışında bulunan kişilere uzlaşma teklifi istinabe yolu ile yapılır. Bu durumda Cumhuriyet Savcısı ilgilinin oturduğu yer Cumhuriyet Başsavcılığı'na talimat yazar. İstinabe makamındaki Cumhuriyet savcısı açıklamalı tebligat yolu ile uzlaşma teklifinde bulunabilir. (Yönetmelik ekinde bulunan Ek 1/a veya Ek 1/b sayılı uzlaşma teklif formlarını eklemek suretiyle)²⁶⁴

²⁶¹ "Hüküm tarihinde yürürlükte bulunan 5271 sayılı Yasanın 253 ve 254.maddelerinde yazılı yönetime uygun biçimde uzlaşma işlemi yapılmayan sanık hakkında; soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olan kasten yaralama suçu nedeniyle, 5271 sayılı CMY'nın 5560 sayılı Yasa ile değişik 253-254. madde-fıkraları uyarınca, uzlaşma önerisinin açıklamalı davetiye yoluyla da yapılabileceği dikkate alınarak, 7201 sayılı Yasa hükümlerine göre şüpheli adıma uzlaşma önerisini içeren açıklamalı davetiye hazırlanıp tebliğ yoluna gidilerek sonucuna göre sanığın hukuki durumunun tayin ve takdirinin gerekmesi" 2. CD., 05.06.2007, 5151-8104. PARLAR Ali /HATİPOĞLU Muzaffer, age., s. 1599-1600.

"Kanun yararına bozma isteyen tebliğnamede; dosya kapsamına göre, mahkemece, uzlaşma hükümlerinin uygulanması amacıyla sanığın adresine çıkartılan 02.05.2006 tarihli tebligatın 7201 sayılı Tebligat Kanunu'nun ilgili hükümleri uyarınca usulüne uygun bir şekilde yapılmamış olması karşısında 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253. maddesi gereğince uzlaşma hükümleri uygulanmak suretiyle sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde karar verilmesinde isabet görülmediğinden, 5271 sayılı CMY'nın 309. maddesi uyarınca anılan kararın bozulması gereği, kanun yararına bozma talebine dayanılarak ihbar olunmuştur.

GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ: Uzlaştırma işlemlerinin yerine getirilmesine yönelik olarak, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Yasası'nın 5560 sayılı Yasa ile değişik 231/6. madde-fıkrasında öngörülen düzenleme de dikkate alındığında, yasa yararına bozma isteyen tebliğnamede değinilen düşünce yerinde görüldüğünden..." 2. CD., 03.03.2008, 1256-3819. PARLAR Ali /HATİPOĞLU Muzaffer, age., s. 1593.

²⁶² R.G.: 19.02.1959-10139.

²⁶³ R.G.: 11.09.1959-10303.

²⁶⁴ Yetkili Cumhuriyet Savcısı tarafından başka yerde oturan kişiye tebligat yoluyla uzlaşma teklifinde bulunulmasına bir engel bulunmadığına göre, istinabe olunan Savcılığın ancak sözlü olarak uzlaşma teklifinde bulunabileceği, açıklamalı tebligat yoluyla uzlaşma teklifinde bulunamayacağı yönünde görüş için bkz., FEYZİOĞLU Metin, Uzlaştırma Teklifi ve Tarafra Bildirilmesi, agm., www. Türk Hukuk Sitesi com., erişim tarihi 08.10.2011. Aksi görüş; Bu düşüncenin yasal dayanağı olmadığı gibi, uygulanma olanağı da bulunmamaktadır. İPEK Ali İhsan /PARLAK Engin, age., s. 92, Dipnot 220.

Diğer bir görüşe göre; Kanunun, Cumhuriyet savcısının yetki alanı dışında bulunan kişiye istinabe yolu ile uzlaşma teklifinde bulunulabileceğine ilişkin düzenlemesini bir zorunluluk olarak anlamak gerekir. Çünkü bu durumda uzlaşma teklif edilen kişinin, kendisine teklifte bulunan Cumhuriyet savcısına başvurarak, uzlaşmanın hukuki mahiyeti, hüküm ve sonuçları

Kanunda, Cumhuriyet savcısının adli yargı sınırları dışında oturan ilgiliye uzlaşma teklifini açıklamalı tebligat yolu ile yapmasına engel bir hüküm bulunmamaktadır.

Yönetmeliğin 8/4. maddesinde uzlaşma teklifinde bulunmak için çağrının telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi araçlardan yararlanılmak suretiyle de yapılabileceği, ancak bu çağrının uzlaşma teklifi anlamına gelmeyeceği belirtilmiştir.

Uzlaşma teklifinin açıklamalı tebligat yolu ile yapılması halinde, ilgilinin tebligat belgesini tebellüğ etmesine rağmen mazeretsiz olarak gelmemesi halinde zorla getirme kararı verilebilecek midir? Bir görüşe göre, 5271 sayılı CMK'nın 145. maddesinde kişinin ifade veya sorgu için davetiye ile çağrılacağı, gelmezse zorla getirileceğinin yazılacağı, CMK'nın 146. maddesinde 145. maddeye göre çağrıldığı halde gelmeyen şüpheli veya sanığın zorla getirilmesine karar verilebileceği belirtilmiştir. CMK'nın 146. maddesi gereğince Cumhuriyet savcısının ifade için zorla getirme yetkisi vardır. Dolayısı ile mağdur veya failin ifadesinin alınmasının gerekli olmadığı durumda zorla getirilmesi kanunda öngörülmemiştir. Ayrıca 5560 sayılı Kanun'la değişik CMK'nın 253/4. maddesinde uzlaşma teklifinin açıklamalı tebligat ile yapılabilmesi olanağının getirilmesi de bu sorunun çözümüne yönelik olmuştur. Şu halde şüpheli veya sanık ifade veya sorgu için zorla getirilebilir. İfadesi alındıktan sonra uzlaşma teklifinde bulunulabilir. Salt uzlaşma teklifinde bulunmak için zorla getirme kararı verilmesi mümkün değildir²⁶⁵. Diğer görüşe göre, failin çağrılması, gelmezse zorla getirilmesi gerekir²⁶⁶.

Kanaatimize göre, uzlaşma teklifinde bulunmak için mağdur veya suçtan zarar gören ile şüpheli veya sanığın zorla getirilmesine karar verilmesi mümkün

hakkında bilgi alma imkanı olacaktır. İstinabe olunan Cumhuriyet savcısı uzlaşma teklifini açıklamalı tebligat veya kolluk aracılığı ile yapabilecektir. Adalet Bakanlığı, Ceza Uyuşmazlıklarında Uzlaşma El Kitabı, age., s. 42.

²⁶⁵ KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 164.

²⁶⁶ YENİSEY Feridun, Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, (Uzlaşma Konu Başlıkları), agm., 251. KUNTER Nurullah /YENİSEY Feridun /NUHOĞLU Ayşe, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, age., s. 1066.

değildir. Sadece uzlaşma teklifinde bulunmak için zorla getirme kararı verilmesi uzlaşma kurumunun amacına aykırıdır. Yargıtay da uzlaşmanın soruşturma işlemi olmadığını, tarafların zorla getirilemeyeceğini belirtmiştir²⁶⁷.

a) Küçüklere ve kısıtlılara uzlaşma teklifi

CMK'nın 253/4. maddesinde şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin reşit olmaması halinde, uzlaşma teklifinin kanuni temsilcilerine yapılacağı öngörülmüştür. Yönetmeliğin 8/2. maddesinde "şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin reşit olmaması ya da kısıtlı olması hali ile mağdur veya suçtan zarar görenin ayırt etme gücü bulunmaması durumunda, uzlaşma teklifi kanuni temsilcilerine yapılır. Bu kişilerin ayırt etme gücüne sahip olup olmadıkları Cumhuriyet savcısı tarafından araştırıldıktan sonra, uzlaşma teklifinin muhatabı belirlenir" hükmü yer alır.

765 sayılı TCK'nın 53. maddesinde 11 yaşını doldurmamış küçüklerin ceza ehliyetinin olmadığı belirtilmiştir. 5237 sayılı TCK ile bu sınır 12 yaşa çıkarılmıştır. 5237 sayılı TCK'nın 31. maddesi gereğince, 12 yaşını doldurmamış çocuklar ile 12 yaşını doldurmuş olup da 15 yaşını doldurmamış, işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya davranışlarını yönlendirme yeteneği yeterince gelişmemiş olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında soruşturma yapılamaz. Ancak çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir. 5237 sayılı TCK'nın 32. maddesinde akıl hastalığı nedeniyle, işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiil ile ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olan kişinin

²⁶⁷ "Her ne kadar 6.12.2006 tarihli ve 5560 sayılı Kanunla değiştirilmiş olsa da, suç tarihinde yürürlükte bulunan 5271 sayılı CYY'nın 253. maddesinde Cumhuriyet savcısının şüpheliye bu yasa da öngörülen usule göre davet ederek suçtan dolayı sorumluluğunu kabul edip etmediğini sorması gerekmektedir. Zorla getirme ise, kişi özgürlüğünü kısıtlamayı gerektirdiğinden ancak yasa da açıkça belirtilen hallerde başvurulabilen bir koruma tedbiridir. Yasa da uzlaşma için şüphelinin daveti öngörülmüş, buna karşın zorla getirilebileceğinden bahsedilmemiştir. Uzlaşma teklifinin bir soruşturma işlemi olmaması ve uzlaşma kurumunun tarafların iradeleriyle gerçekleştirebilecekleri bir yasal barış yolu olması nedenleriyle, kanun koyucunun, uzlaşma hükümlerinin teklifi ya da uygulanabilmesi amacıyla kişilerin zorla getirilmesine izin vermediği anlaşılmaktadır. Şu halde, uzlaşma teklifinde bulunmak zorunda olan Cumhuriyet savcısı, huzurunda olmayan taraflar yönünden bu işlemi, CYY'na uygun olarak davet etmek suretiyle yapmalıdır." 4. CD., 31.1.2007, 2006/9889-2007/970. KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 164.

ceza-i sorumluluğunun olmadığı belirtilmiştir. 5237 sayılı TCK'nın 33. maddesinde de 15 yaşını doldurmamış sağır ve dilsizler ile 15 yaşını doldurmuş olup da 18 yaşını doldurmamış ve işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya davranışlarını yönlendirme yeteneği yeterince gelişmemiş olan sağır ve dilsizlerin ceza sorumluluğunun olmadığı öngörülmüştür. Ceza-i sorumluluğu olmayan kişiler hakkında soruşturma yapılamaz, dolayısı ile uzlaşma hükümleri uygulanamaz. Ceza sorumluluğu bulunan küçükler hakkında uzlaşma hükümlerinin uygulanması mümkündür.

5271 sayılı CMK'nın 253/4. maddesinde şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin reşit olmaması halinde uzlaşma teklifinin kanuni temsilcilerine yapılacağı belirtilmiştir. Kanunda kısıtlılar ve mümeyyiz olmayanlardan söz edilmemiştir.

Yönetmelikte kısıtlılar ve ayırt etme gücü olmayanlar hakkında hüküm getirilmiştir. Yönetmeliğin 8/2. maddesine göre, şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin kısıtlı olması hali ile mağdur veya suçtan zarar görenin ayırt etme gücü bulunmaması durumunda uzlaşma teklifi kanuni temsilcisine yapılacaktır. Mağdur veya suçtan zarar görenin reşit olsun veya olmasın ayırt etme gücünün bulunmaması halinde, kanuni temsilcisine uzlaşma teklifinde bulunulacaktır. TMK hükümleri uyarınca küçüklerin kanuni temsilcileri velileri veya vasileridir. Kısıtlı bulunan kişilerin de vasi veya kayyumları kanuni temsilcileridir.

TMK hükümlerine göre ana, baba evli ise velayet hakkını birlikte kullanırlar. (TMK m.336) Velayet hakkı ana, babadan birinin ölümü halinde sağ kalana, boşanmada velayet hakkının verildiği tarafa aittir. Ayrılık halinde hakim velayet hakkını ana veya babadan birine verebilir. Ana, baba evli değilse velayet hakkı anaya aittir. Velayet hakkı tek kişide ise uzlaşma teklifi bu kişiye yapılacaktır. Velayet hakkının ana ve babaya ait olması halinde uzlaşma teklifinin her ikisine de yapılması gerektiği ileri sürülmüştür²⁶⁸.

²⁶⁸ KAYMAZ Seydi / GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 167. Aksi yönde görüş için bkz., İPEK Ali İhsan /PARLAK Engin, age., s. 105.

Ceza-i ehliyeti bulunan vesayet altındaki şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görenin kanuni temsilcisi olan vasiye uzlaşma teklifinde bulunulmalıdır. Ancak kanuni temsilciler her türlü hukuki işlemi tek başlarına yürütemezler. Bir kısım işlemler için vesayet makamının izni gerekir. TMK'nın 461. maddesinde de "Ayırt etme gücüne sahip olan vesayet altındaki kişi vasisinin açık veya örtülü izni veya sonraki onaması ile yükümlülük altına girebilir veya bir haktan vazgeçebilir." hükmü yer almaktadır. TMK'nın 462/8. maddesinde kısıtlanan kişinin adına dava açılması veya sulh olunması ya da tahkime gidilmesi için vesayet makamının izninin gerekli olduğu belirtilmiştir. TMK'nın 462. maddesinde vesayet makamının izni gereken haller içinde uzlaşma yazılmamıştır. Sulh olunması ya da tahkime gidilmesi için izin gerekmekte ise de; uzlaşma sulh veya tahkim kurumlarından farklıdır. Ayrıca 5560 sayılı Kanun ile değişik CMK'nın 253/4. maddesinde uzlaşma teklifinin kanuni temsilciye yapılacağı açıkça belirtilmiştir. Bu halde uzlaşma için vesayet makamının iznine gerek yoktur²⁶⁹.

Reşit olmayan fail, mağdur veya suçtan zarar görenin yargılama sırasında reşit olması halinde uzlaşma teklifinin, yapılmamışsa bizzat kendisine yapılması gerekir. Artık kanuni temsilcisine uzlaşma teklifi yapılmayacaktır²⁷⁰. Ancak küçüğün yargılama sırasında reşit olması halinde, önceden yapılan uzlaştırma işlemlerinin geçerli olduğu kabul edilmelidir²⁷¹.

b) Uzlaşma teklifinin müdafî veya vekile yapılması

Uzlaşma teklifinin müdafî veya vekile yapılması geçersizdir. Uzlaşma teklifi şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin bizzat kendisine yapılmalıdır. Tarafların uzlaşmanın hüküm ve sonuçları hakkında bilgilendirilmeleri, formun

²⁶⁹ KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age, s. 165-166. İPEK Ali İhsan /PARLAK Engin, age., s. 105-106.

²⁷⁰ "...Yakınana ve yargılama sırasında reşit olan sanığın bizzat kendisine uzlaşma önerisinde bulunulması ve bunun sonucuna göre 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 24. maddesinin uygulanıp uygulanmayacağı belirlenmesi gerekirken, sanık müdafinin uzlaşma talebinin olmadığı gerekçesiyle, yazılı biçimde uzlaşma hükümlerinin uygulanmaması..." 6. CD., 08.04.2008, 1895-8883. PARLAR Ali /HATİPOĞLU Muzaffer, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Yorumu, II, cilt, age., s. 1612-1613.

²⁷¹ İPEK Ali İhsan /PARLAK Engin, age., s. 104.

kendilerine verilmesi gerektiği, ayrıca taraflara uzlaşma teklifinin yapılamaması durumunda soruşturmaya devam edileceğine dair hükümler karşısında, uzlaşma teklifinin bizzat taraflara yapılması gerektiği sonucuna varılmaktadır²⁷².

c) Uzlaşma teklifinin kabul edilmemesi

Tarafların uzlaşma teklifini kabul etmemeleri halinde, uzlaşma girişiminin olumsuz olarak sonuçlandığının kabul edilmesi gerekir. Bu durumda soruşturmaya devam edilecektir²⁷³.

5560 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten önceki CMK'nın 253. maddesine göre uzlaşma teklifinin önce faile yapılması gerekiyordu. Yargıtay da, önce faile uzlaşmayı kabul edip etmediğinin sorulması, daha sonra mağdura bu durumun bildirilmesi gerektiğine karar veriyordu²⁷⁴. 5560 sayılı Kanun ile değişik CMK'nın 253/4. maddesinde suçun uzlaşmaya tabi olması halinde, şüpheli mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunulacağı hükme

²⁷² "Sanıklara atılı hakaret eyleminin soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı suçlardan olması karşısında, uzlaşma işlemlerinin; 5271 sayılı CMY'nın 5560 sayılı Yasa ile değiştirilen 253 ve 254. madde-fıkralarında öngörülen yöntem izlenmek suretiyle yerine getirilmesinin zorunluluğu karşısında, değişiklikten önceki düzenlemeye de aykırı biçimde, salt sanıkların müdafisine meşruhatlı davetiye çıkarılması ile yetinilmek suretiyle, eksik ve usulüne uygun olmayan işleme dayalı olarak hüküm kurulması" 2.CD., 13.02.2008, 16437-2373. PARLAR Ali /HATİPOĞLU Muzaffer, age., s. 1594.

"5271 sayılı CMK'nun 5560 sayılı Yasa ile değişiklikten önce ve sonraki 253. maddesine göre uzlaşma teklifinin sanık ve mağdura yapılması gerektiği gözetilmeden, sanık müdafinin uzlaşmayı kabul etmediğine ilişkin açıklamasına dayanılarak taraflar arasında uzlaştırma girişiminde bulunulmadan, sanık hakkında sövme suçundan, mahkumiyet hükmü kurulması..." 4. CD., 02.04.2008, 3422-5618. PARLAR Ali /HATİPOĞLU Muzaffer, age., s. 1592.

²⁷³ "Failin C. savcısına verdiği 3.10.2005 günlü ifadesinde "suçu kabul etmiyorum, fiilden doğmuş olan maddi ve manevi zarar olmadığı için maddi ve manevi zararını ödemeyi kabul etmiyorum" şeklinde beyanda bulunması üzerine uzlaşma olanağının bulunmadığı belirlenerek iddianame ile kamu davası açılmasında bir isabetsizlik olmadığı ve bu itibarla C. savcısının iddianamenin iadesi kararına yönelik itirazın kabulü ile Sulh Ceza Mahkemesinin iddianamenin iadesi kararının kaldırılarak iddianamenin kabulüne karar verilmesi gerekirken, itirazın reddine karar verilmesi yerinde olmadığından..." 2. CD., 12.4.2006, 2803/7465. MALKOÇ İsmail /YÜKSEKTEPE Mert, age., s. 1393.

²⁷⁴ "...5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 253. maddesine göre C. savcısı faile atılı suçun şikayete bağlı olduğunu belirlemesi halinde önce faile suçtan dolayı uzlaşmayı kabul edip etmediğini sorması, daha sonra mağdura bu durumu bildirmesi ve uzlaştırıcı görevlendirmesi, bu işlemler sonucunda uzlaşma sağlanamadığı takdirde iddianame düzenleyerek dava açması gerekirken sadece mağdura uzlaşma isteyip istemediğini sormuş ve mağdurun "uzlaşmayı kabul etmiyorum" şeklinde beyanda bulunması üzerine iddianame ile kamu davası açmıştır. Bu durumda C. savcısının yaptığı uygulama, 5271 sayılı CMK'nun 253. maddesinde açıklanan düzenlemeye uygun değildir..." 2. CD., 29.09.2005, 8283/19965. TAŞDEMİR Kubilay /ÖZKEPİR Ramazan, Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, cilt : II, age., s. 1225-1226.

bağlanmıştır. Kanunda uzlaşma teklifi için bir sıra gözetilmemiştir. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenden herhangi birine uzlaşma teklif edilmesi halinde, uzlaşma teklif edilen taraf uzlaşmayı kabul etmediğini bildirdiği takdirde diğer tarafa uzlaşma teklif edilmeyecek, soruşturmaya devam edilecektir²⁷⁵. Yargıtayın da bu yönde içtihatları vardır²⁷⁶.

d) Uzlaşma teklifinin reddedilmiş sayılması

CMK'nın 253/4. maddesine göre, uzlaşma teklif edilen taraf, üç gün içinde kararını bildirmediği takdirde uzlaşmayı reddetmiş sayılır. Yönetmeliğin 10. maddesinde "Uzlaşma teklifinde bulunulandan herhangi biri, en geç üç gün içinde teklifi yapan adli kolluk görevlisine ya da görevli Cumhuriyet savcısına

²⁷⁵ KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 172.

²⁷⁶ "...İncelenen dosyada, iddianame ile şüpheli hakkında açılmak istenilen kamu davasının 5237 sayılı TCY'nın 106/1-2. cümlesinde yer alan yakınmaya bağlı tehdit suçunu oluşturduğu ve bu suçun da CYY'nın 253. maddesi kapsamında uzlaşmaya tabi bulunduğu açıktır. Yine soruşturma belgelerine göre, şüpheliye uzlaşma teklifinde bulunulmadığı, ancak C. savcısının 26.2.2007 tarihli yazılı talimatı doğrultusunda kolluk tarafından 1.3.2007 tarihinde mağdurun ifadesi alınırken uzlaştırmanın hüküm ve sonuçları da açıklanarak uzlaştırma teklifinde bulunulduğu ve mağdurun "uzlaşmak istemiyorum" biçiminde verdiği cevapla uzlaştırma teklifini reddettiği anlaşılmaktadır.

Çözümlemesi gereken sorun, uzlaşma teklifinde şüpheli veya mağdur yönünden önceliğin söz konusu olup olmadığı ve adli kolluk görevlilerince önce mağdura yapılmış olan uzlaşma teklifinin geçerli bulunup bulunmadığıdır.

5271 sayılı CYY'nın 6.12.2006 tarihli ve 5560 sayılı Yasa ile değişik 253/4. maddesinde; "Soruşturma konusu suçun uzlaşmaya tabi olması halinde C. savcısı veya talimatı üzerine adli kolluk görevlisi, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur...şüpheli, mağdur veya suçtan zarar gören, kendisine uzlaşma teklifinde bulunulduktan itibaren üç gün içinde kararını bildirmediği takdirde teklifi reddetmiş sayılır" hükmü yer almaktadır. Belirtilen 253/4. maddedeki düzenleme karşısında, C. savcısının talimatı üzerine ve kanunda belirtilen yöntem uygun olarak adli kolluk tarafından yapılacak uzlaştırma teklifinin hukuken geçerli olacağı ve bu teklif karşısında tarafların özgür iradesi ile vereceği cevabın hüküm doğuracağı görülmektedir. Sözü edilen yasal düzenlemede, uzlaştırma teklifinin öncelikle şüpheliye yapılmasını gerektiren bir açıklık bulunmadığı gibi, aynı maddenin 21. fıkrasında zaman aşımı ile ilgili olarak yapılan düzenlemede "şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunulduğu tarihten itibaren" ifadeleri ile de, uzlaşma teklifi için bir önceliğin bulunmadığı hususu dolaylı biçimde açıklanmıştır. Dolayısıyla uzlaşma teklifinin şüpheli veya mağdurdan herhangi birisine yapılmış olması ve bunlardan birinin teklifi reddetmesi ya da reddetmiş sayılması durumunda uzlaşma ile ilgili usul hükümlerinin uygulandığı, ancak olumlu sonuçlanmadığından soruşturmaya devam edilmesi gerektiği kabul edilmelidir. Başka bir anlatımla, incelenen dosyada mağdurun uzlaşma teklifini reddetmesi nedeniyle uzlaşmanın gerçekleşmeyeceği anlaşıldığından, C. savcısının yeterli şüphe nedenlerine dayalı olarak kamu davasını açması hukuka uygun görüldüğünden mercii itirazın kabulü yerine reddine karar vermesi hukuka aykırı bulunmakla, tebliğnamedeki düşünce yerinde bulunarak, 5271 sayılı CYY'nın 309. maddesi uyarınca, mercii Elbistan 1. Asliye Ceza Mahkemesinin 3.4.2007 tarihli ve 2007/36 değişik iş sayılı itirazın reddi kararının YASA YARARINA BOZULMASINA" 4. CD., 07.11.2007, 7402-8957. PARLAR Ali /HATİPOĞLU Muzaffer, age., s. 1597-1598.

kararını bildirmediği takdirde, uzlaşma teklifi reddedilmiş sayılır. Bu durumda, Kanununun 255 inci maddesi hükmü saklı kalmak üzere, ayrıca diğerlerine uzlaşma teklifinde bulunulmaz." hükmü düzenlenmiştir. Uzlaşma teklifi yüzüne karşı yapılan ilgiliye, üç gün içinde cevap vermediği takdirde uzlaşma teklifini reddetmiş sayılacağı bildirilir. Yine tebligat yoluyla uzlaşma teklifinde bulunulması halinde, tebliğden itibaren üç gün içinde cevap vermediği takdirde uzlaşma teklifini reddetmiş sayılacağı yazılı olarak bildirilir. CMK'nın 39. maddesi gereğince üç günün hesabında, tebliğ edildiği gün nazara alınmaz. Süre tebligatın yapıldığının ertesi günü işlemeye başlar²⁷⁷. Uzlaşma teklifinde bulunulması halinde tarafların kararlarını üç gün içinde açıklamaları zorunludur²⁷⁸. Bu durumda taraflardan birinin uzlaşmayı reddetmiş sayılması halinde, diğer tarafa uzlaşma teklifinde bulunulmamalıdır.

e) Taraflara ulaşılamaması

Resmi mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama, yurt dışında olma veya başka bir nedenle taraflara ulaşılamaması halinde, uzlaştırmaya başvurulmaksızın soruşturma sonuçlandırılacaktır²⁷⁹. (CMK m.253/6, Yön m.11)

Resmi mercileri dar yorumlamak ve soruşturmayı yürüten resmi mercilerle sınırlamak gerekir. Aksi takdirde Cumhuriyet savcısı ve adli kolluğun ülkedeki tüm resmi mercilere beyan edilen adresi araştırması gerekir. Bu da uzlaşmanın amacına uygun değildir. Soruşturma dosyasında yer alan adres, tarafların soruşturmayı yürüten makamlara beyan ettikleri adrestir²⁸⁰.

²⁷⁷ YAŞAR Osman, Son Değişikliklerle Gözden Geçirilmiş Yeni İçtihatlı Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu, III. Cilt, Dördüncü Baskı, Seçkin, Ankara, 2009, s. 2567.

²⁷⁸ ÖZBEK Veli Özer /KANBUR Nihat /BACAKSIZ Pınar /DOĞAN Koray, Ceza Muhakemesi Hukuku, age., s. 522.

²⁷⁹ "...Adli kollukta verdikleri ifadelerde bildirdikleri adreste bulunamayan müştekilerin artık aranmaya devam edilmesinin gereksiz olduğu, uzlaşma hükümlerinin mahkemesinde de yerine getirilebileceği ..." 9. CD., 08.02.2007, E. 2007/4066, K. 2007/5562.

"...Sanığın askerde olmasının uzlaşma girişiminde bulunulmamasını gerektirmeyeceği..."6. CD., 11.02.2008, 23121-1232. İPEK Ali İhsan /PARLAK Engin, Mevzuatta Yapılan En Son Değişiklikler İle Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, Ankara, 2011, age., s. 150.

²⁸⁰ FEYZİOĞLU Metin, Uzlaştırma Teklifi ve Taraflara Bildirilmesi, agm., www. Türk Hukuk Sitesi com., erişim tarihi 08/10/2011.

Soruşturma sırasında kollukta veya Cumhuriyet başsavcılığında beyan edilen ve soruşturma dosyasında yer alan adresinde bulunmama halinde, Cumhuriyet savcısının kişinin adresini araştırma yükümlülüğü yoktur. Dosyada herhangi bir adresin bulunmaması halinde adres araştırması yapılabilir²⁸¹.

Şüphelinin, mağdurun veya suçtan zarar görenin yurt dışında olması halinde, adresi bilinse de uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturma sonuçlandırılacaktır²⁸². Uzlaşma teklifinde bulunulacak kişinin yurt dışında oturması halinde kendisine ulaşılamayacağını kabul edilmesi gerekir. Geçici olarak yurt dışına çıkmış ise, resmi mercilere beyan edilmiş olup da, soruşturma dosyasında bulunan Türkiye'deki adresine Tebligat Kanunu'nun 21. maddesi gereğince tebligat yapılması gerekir²⁸³. Yargıtay da bir kararında, mağdur yabancı uyruklu olup, yurt dışında ikamet ettiğinden, uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturmanın sonuçlandırılacağına karar vermiştir²⁸⁴.

Kanımızca, şüphelinin, mağdurun veya suçtan zarar görenin daha önceden bildirdiği, soruşturma dosyasında bulunan adresine tebligat yapılamadığı takdirde,

²⁸¹ Aynı yönde görüş, KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 173. Taraflardan birinin yurt dışında olması veya öncesinde bildirmiş olduğu adresine çıkarılan çağrının tebliğ edilememesi halinde yeni adres araştırması yapılması ya da yurt dışı yargı makamlarına talimat yazılması yönündeki aksi görüş, İPEK Ali İhsan /PARLAK Engin, age., s. 97.

²⁸² Yurt dışında bulunan kişinin adresi biliniyorsa istinabe yolu ile uzlaşma teklifinde bulunulması gerektiği yönünde görüş için bkz., KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age, s. 173.

²⁸³ FEYZİOĞLU Metin, Uzlaştırma Teklifi ve Taraflara Bildirilmesi, agm., www. Türk Hukuk Sitesi com., erişim tarihi 08/10/2011.

²⁸⁴ "...Tüm dosya kapsamına göre; Bakırköy 13. Asliye Ceza Mahkemesince sanığın taksirle yaralama olarak belirlenen eyleminin 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 253. maddesi uyarınca uzlaşma kapsamında olduğu ve şüphelinin açıkça uzlaşmak istediğini bildirdiği halde uzlaşma hükümleri uygulanmadan dava açıldığından bahisle iddianamenin iadesine karar verilmiş ise de, olayda yaralanan iki mağdurdan birinin yabancı uyruklu olduğu ve Almanya'da ikamet ettiği anlaşılınca, 19.12.2006 tarihli ve 26381sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5560 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanunun 24. maddesi ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253. maddesi değiştirilmiş olup, anılan maddenin 6. fıkrasında "Resmi mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye veya bunların kanuni temsilcisine ulaşılamaması halinde, uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturma sonuçlandırılır." hükmünün getirilmiş bulunması ve yargılama aşamasında 5271 sayılı Kanunun 254. maddesi uyarınca mahkemesince de uzlaşma hükümlerinin uygulanabilecek olması karşısında itirazın kabulü yerine, yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmemiştir..." 9. CD., 02.10.2007, E. 2007/8342, K. 2007/6943. İPEK Ali İhsan /PARLAK Engin, Uzlaşma, Ankara, 2011, age., s. 146-147.

Cumhuriyet savcısı veya hakimın adres araştırmasına gerek yoktur. Soruşturma veya kovuşturmayaya devam edilmelidir.

f) Tarafların uzlaşarak Cumhuriyet savcısına başvurması

CMK'nın 253/16. maddesinde şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görenin aralarında uzlaşabilecekleri belirtilmiştir. Uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören aralarında uzlaşırlar ve uzlaştıklarına ilişkin belgeyi en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına sunarak uzlaştıklarını beyan edebilirler. Ayrıca, uzlaştırmacı görevlendirilmeden önce şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görenin aralarında uzlaşarak, uzlaştıklarına dair düzenledikleri yazılı belge ile Cumhuriyet savcısına başvurmaları mümkündür.(Yön m.22/1)

4. Cumhuriyet savcısının uzlaşmayı gerçekleştirmesi

5560 sayılı Kanun'la değiştirilmeden önce CMK'nın 253/4. maddesindeki, "Cumhuriyet savcısı, fail ile mağdur arasında uzlaşma işlemlerini idare etmek, tarafları bir araya getirerek bir sonuca ulaşmalarını sağlamak üzere, fail ve mağdurun bir avukat üzerinde anlaşamadıkları takdirde, bir veya birden fazla avukatın uzlaştırmacı olarak görevlendirilmesini barodan ister." ifadesinden uzlaştırma işlemlerinin bir avukat tarafından yapılmasının zorunlu olduğu anlaşılıyordu. Cumhuriyet savcısının uzlaştırma yetkisi yoktu.

5560 sayılı Kanun'la değişik CMK'nın 253/9. maddesine göre, "Cumhuriyet savcısı uzlaşmayı kendisi gerçekleştirebileceği gibi, uzlaştırmacı olarak avukat görevlendirilmesini barodan isteyebilir veya hukuk öğrenimi görmüş kişiler arasından uzlaştırmacı görevlendirebilir." Buna göre Cumhuriyet savcısının uzlaşmayı gerçekleştirme yetkisi vardır. Tarafların uzlaşma teklifini kabul etmeleri halinde, uzlaştırma işlemlerini Cumhuriyet savcısı bizzat yürütebilir. Taraflar uzlaştıkları takdirde Yönetmelikte belirtilen forma uygun

rapor düzenlenerek mühür ve imza altına alınır. Soruşturma dosyasında saklanır. (Yön m.21/5)

Öğretide, uzlaştırma işlemlerini Cumhuriyet savcısının gerçekleştirmesi eleştirilmiştir. Bu görüşe göre, uzlaşma müzakereleri sırasında tarafların özgür iradeleri ile konuşmaları mümkün olmayacaktır. Ayrıca uzlaşma müzakereleri sırasında fail bazı olayları veya suçu ikrar edebilir. Uzlaşmanın gerçekleşmemesi halinde Cumhuriyet savcısının öğrendiği, failin suça ilişkin açıklamalarını veya ikrarını kullanmayacağını, failin lehine delil toplayacağını söylemek zordur. Aynı sakınca kovuşturma sırasında uzlaşma işlemlerini gerçekleştiren hakim için de söz konusudur. Bu nedenle Cumhuriyet savcısının veya hakimin uzlaşma müzakerelerini bizzat yürütmek yerine bir uzlaştırmacı ataması daha uygun olacaktır²⁸⁵.

Kanaatimize göre, ağır iş yükü altında bulunan Cumhuriyet savcısı, uzlaştırma işlemlerini gerçekleştirmek için zamana ve yeterli bilgiye sahip değildir. Ayrıca bu hüküm adil yargılanma hakkı açısından da yerinde olmamıştır. Failin suçu kabul etmesi şartı aranmasa da, uzlaştırma müzakereleri sırasında failin suça ilişkin açıklamalarını veya ikrarını öğrenen Cumhuriyet savcısının, uzlaşma gerçekleşmediğinde soruşturmaya devam etmesi, yine kovuşturma sırasında uzlaştırma işlemlerini yürüten hakimin, uzlaşma gerçekleşmediğinde karar vermesi halinde, adil yargılanma ilkesine aykırılık oluşacaktır.

5. Uzlaştırmacı atanması

CMK'nın 253/9. maddesine göre Cumhuriyet savcısı uzlaştırmacı olarak barodan avukat görevlendirilmesini isteyebilir veya hukuk öğrenimi görmüş kişiler arasından uzlaştırmacı görevlendirebilir. 5560 sayılı Kanun'la yapılan

²⁸⁵ MECİT Kemal /ADEMOĞLU İsmail, Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yollarından Uzlaşma Kurumunun Gelişimi ve Hukukumuzdaki Yeri, Uzlaşma, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Kazancı, Hakemli Hukuk Dergisi, İstanbul 2010, özel sayı : 1 s. 378. KAYMAZ Seydi / GÖKCAN Hasan Tahsin, age, s. 173-174. ÖZBEK Mustafa, Ceza Muhakemesi Kanununda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Mağdur-Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları, agm., www.Türk Hukuk Sitesi com., erişim tarihi 08.10.2011.

değişiklikle uzlaştırmacının tayini yönünden görevlendirme usulü getirilmiştir²⁸⁶. Yönetmeliğin 13 ve 14. maddelerinde Cumhuriyet Savcısının uzlaştırmacı olarak barodan avukat görevlendirilmesini isteyebileceği, 15. maddesinde ise hukuk öğrenimi görmüş bir uzlaştırmacının görevlendirilebileceği belirtilmiştir. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu'nun (DİDDK) 15.05.2008 tarihli, itiraz no:2008/463 sayılı kararı ile, Yönetmeliğin 13. maddesinin 2. ve 4. fıkraları, 14. maddesinin 2. fıkrası, 15. maddesinin 1. fıkrasının (b) ve (c) bentleri ile 25. maddesinin 3. fıkrasının yürütmesinin durdurulmasına karar verilmiştir²⁸⁷.

²⁸⁶ İPEK Ali İhsan /PARLAK Engin, Uzlaşma, Ankara, 2011, age., s. 114.

²⁸⁷ DİDDK.,15.5.2008 tarih , YD. İtiraz No:2008/463 sayılı kararı : "... Hüküm veren Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu'nca gereği görüldü: Dava, 26.07.2007 günlü, 26594 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan, "Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmacının Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik'in;

-13.maddesinin, tarafların üzerinde anlaştıkları bir avukatın ya da hukuk öğrenimi görmüş kişinin de uzlaştırmacı olarak görevlendirilmesine olanak tanıyan 2. fıkrasının,

- 13.maddesinin, hakimin davaya bakamayacağı haller ile tarafsızlığını şüpheye düşürecek nedenlerden dolayı reddini gerektiren nedenlerin durumların uzlaştırmacının görevlendirilmesi sırasında da dikkate alınmasını öngören; diğer yandan uzlaştırmacıyı bu hallerin varlığını Cumhuriyet Savcısı'na bildirmekle yükümlü kılan; ancak tarafların rızası varsa uzlaştırmacının görevine devam edebilmesine olanak sağlayan 4.fıkrasının,

-14.maddesinin, tarafların üzerinde anlaştığı avukatın soruşturmanın yapıldığı yer barosuna kayıtlı olmasının gerekmediği; bu durumda görevlendirmenin avukatın bağlı bulunduğu baro tarafından yapılacağı yolundaki 2. fıkrasının,

-15.maddesinin 1. fıkrasının, hukuk fakültelerinden mezun olanlar dışında, hukuk veya hukuk bilgisine programlarında yeterince yer veren siyasal bilgiler, idari bilimler, iktisat ve Maliye alanlarında en az dört yıllık yüksek lisans ya da doktora yapmış olanların da "hukuk öğrenimi görmüş uzlaştırmacı" olarak kabul edildiği (b) ve (c) bentlerinin,

-25.maddesinin, mahkeme aşamasında yapılan uzlaşma önerisinin reddedilmesine karşın, taraflara, uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç duruşmanın sona erdiğinin açıklanıp, hüküm verilmeden önce mahkemeye başvurarak uzlaştıklarını beyan etme olanağı getiren 3. fıkrasının, iptali ve yürütmenin durdurulması istemiyle açılmıştır.

Açılan bu dava sonunda, Danıştay Onuncu Dairesi'nin 11.03.2008 günlü, E:2007/6843 sayılı kararıyla , davanın durumu ve uyumsuzluğunun hukuki niteliğine göre, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Yasası'nın 27. maddesinde öngörülen koşulların gerçekleşmediğinin anlaşıldığı gerekçesiyle, yürütmenin durdurulması reddedilmiştir. Davacı, anılan karara itiraz etmekte ve dava konusu yönetmelik kurallarının yürütülmesinin durdurulmasına karar verilmesini istemektedir.

" Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmacının Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik" 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Yasası'nın 253.maddesi ve diğer yasalarda uzlaşma kapsamında olduğu belirtilen suçlar bakımından, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi arasında uzlaştırma işlemlerinin yapılmasına ilişkin kuralları kapsamaktadır. Bu çerçevede, sözü edilen Yönetmeliğin dava konusu edilen kurallarının hukuka uygunluğunun denetimi için öncelikle 5271 sayılı Yasa'nın 253-255. maddelerinde düzenlenen "uzlaştırma" kurumunun niteliğinin, yönteminin ve hukuksal sonuçlarının üzerinde durulması gerekmektedir.

Ceza sisteminde suç mağdurlarının yararlarının korunması biçiminde ve gittikçe güçlenen duyarlılığın gereği olarak,suçta karşı yalnızca ceza yaptırımının uygulanması yeterli görülmemekte, suçtan kaynaklanan zararın giderilmesi de önem kazanmaktadır. Bu noktadan hareketle kimi suç fiilleriyle sınırlı olarak, suçun işlenmesinden sonra fail ile mağdur arasındaki çekişmenin uzlaşmam yoluyla çözümlenmesine olanak tanınarak, hem adaletin sağlanması, hem mağdurun tatmin edilmesi, hem de yargı yerinin iş yükünün azaltılması

Uzlaştırmacı olarak barodan bir avukat görevlendirilebileceği gibi ilaveten hukuk fakültesi mezunu, baroya kayıtlı olmayan, avukatlık yapmayan bir kişi de uzlaştırmacı olarak görevlendirilebilecektir. Burada Yönetmeliğin CMK'nın 253/9. maddesine aykırılığı söz konusu değildir. Oysa öğretilde Yönetmeliğin 15. maddesinin 1. fıkrasının (ç) bendinin CMK'nın 253/9. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür²⁸⁸.

amacıyla uzlaştırma kurumu geliştirilmiştir. Başka bir ifadeyle, uzlaşma yönteminde fail suçu işlediğini ve bunun sorumluluğunu kabul ederek suçtan kaynaklanan zararı gidermek suretiyle toplumla bütünleşme olanağını kazanmakta, böylece cezalandırmanın suçlunun ıslahı biçimindeki temel amacı elde edilmekte, mağdur ise uğradığı zararın giderilmesi yoluyla tatmin edilmekte, sonuç olarak, ihlal edilmiş hukuk kurallarının geçerliliği vurgulanarak kamu yararı sağlandığı gibi, devlet hem yargılama faaliyetinden, hem de suçluya yaptırım uygulanmasından kaynaklanan bir çok harcamadan kurtulmaktadır.

Ceza Muhakemesi Yasası'nın bu kurumu düzenleyen 253-255. maddeleriyle;

- Uzlaştırma yolunun uygulanmasının ve sonuçlandırılmasının failin ve mağdurun özgür iradeleriyle uzlaşmayı kabul etmelerine bağlandığı,

- Suçtan kaynaklanan maddi ve manevi zararın giderilmesinin çoğu zaman "müzakere"yi gerektirdiği noktasından hareketle, bu müzakereyi yöneterek sonuçlandırarak bir "uzlaştırmacı"nın görevlendirilmesinin öngörüldüğü,

- Uzlaştırma önerisinin kural olarak "soruşturma aşaması"nda, ancak suçun uzlaşma kapsamında olduğunun kamu davasının açılmasından sonra anlaşılması durumunda ise "kovuşturma aşamasında"da yapılacağı belirtilmiştir,

- Fail ile mağdurun, uzlaşma önerisini reddetmelerine karşın, en geç iddianamesinin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarının beyan etme olanaklarının bulunduğu; bununla birlikte uzlaşmanın kabul edilmesi, ancak uzlaşmanın gerçekleşmemesi durumunda ise, tekrar uzlaştırma önerisi yapılamayacağı ifade edildiği,

- Uzlaşmanın sağlandığı hallerde, failin edimini yerine getirmesine kadar kamu davasının açılmasının/hükmün açıklanmasının ertelenmesine, edimin yerine getirilmesi durumunda kovuşturmaya yer olmadığına/davanın düşmesine karar verileceği; aksi durumda, yani edimin yerine getirilmemesi halinde ise kamu davasının açılacağı/hükmün açıklanacağı belirtilmiştir, görülmektedir.

Bu düzenlemeler dikkate alındığında, "uzlaştırma"nın, Yasa'da suç sayılan fiiller ile sınırlı olarak, suçun işlenip, failinin bulunması için ceza muhakemesinin başlatılmasından sonra, failin suçu kabullenme ve suçtan doğan zararı karşılama, suçtan zarar görenin ise bu zararının giderilmesi koşuluyla failin ceza yaptırımlarından kurtulması istencine bağlı olarak yürütüldüğü; bu haliyle ceza soruşturmasının/kovuşturmasının askıya alınmasına ve uzlaşmanın sağlanması ve buna göre de failin suçtan kaynaklanan zararları gidermesi durumunda ceza soruşturmasının/kovuşturmasının ortadan kaldırılmasına yol açtığı anlaşılmaktadır.

5271 sayılı Yasa'yla, uzlaşmanın suç sayılan fiilin niteliğinin, fiil ile zarar arasındaki neden-sonuç ilişkisinin, gerçek zararın belirlenmesini de gerektirdiği dikkate alınarak fail ile mağdur arasındaki uzlaşmanın, daha doğrusu uzlaştırmacının, soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısı, kovuşturma aşamasında ise mahkeme tarafından gerçekleştirilmesi öngörülmüş; ayrıca bu faaliyetlerin avukat ya da hukuk öğrenimi görmüş kişiler arasından görevlendirilecek uzlaştırmacı tarafından yapılabilmesine de olanak tanınmıştır. Ancak bu durumun da uzlaştırmacının, uzlaştırma görevini üstlendiği Cumhuriyet savcısı ya da adli yargı hakiminde aranan niteliklere sahip olmasının gerektiğinde duraksama yoktur. Nitekim bu nedenle, Ceza Muhakemesi Yasası'nın 253. ve bu maddeye yollamada bulunan 254. maddesi gereğince, uzlaştırmacının avukat veya hukuk öğrenimi görmüş kişiler arasından Cumhuriyet savcısı ya da mahkeme tarafından görevlendirilmesi esası benimsenmiş; yargıcın davaya bakamayacağı haller ile reddi nedenlerinin uzlaştırmacının görevlendirilmesi sırasında da

Cumhuriyet savcısı soruşturmanın niteliğine göre birden fazla uzlaştırmacı görevlendirebilir. Yönetmeliğin 13/2. maddesinde tarafların üzerinde anlaştıkları bir avukat ya da hukuk öğrenimi görmüş bir kişinin uzlaştırmacı olarak görevlendirilmesine öncelik tanınmıştır. Danıştay İDDK'nın kararı ile bu fıkranın yürütülmesi durdurulmuştur.

gözönünde bulundurulacağı belirtilmiş; öte yandan 5271 sayılı Yasa'nın 253. maddesinde 6.12.2006 günlü, 5660 sayılı Yasa'yla yapılan değişiklikle "fail ve mağdurun bir avukat üzerinde anlaşması" yöntemiyle uzlaştırmacının belirlenmesi esasından vazgeçilmiştir.

Yapılan bu açıklamalar karşısında ; Yönetmeliğin, Cumhuriyet savcısı veya mahkemenin görevlendirme yetkisiyle çelişki yaratacak biçimde ve uzlaştırma kurumunun niteliğine aykırı olarak, uzlaştırmacının görevlendirilmesinde tarafların üzerinde anlaştıkları bir avukat ya da hukuk öğrenimi görmüş kişinin tercih edilebileceği yolundaki 13. maddesinin 2. fıkrası ile hakimin davaya bakamayacağı ve tarafsızlığını şüpheye düşürecek hallerin uzlaştırmacı yönünden de varlığına karşın uzlaştırmacının tarafların imzasıyla görevini yapmasına veya sürdürmesine olanak tanıyan 13.maddesinin 4.fikrasında ve tarafların üzerinde anlaştığı avukatın soruşturmanın yapıldığı yer barosuna kayıtlı olmasının gerekmediği, bu durumda görevlendirmenin avukatın bağlı bulunduğu baro tarafından yapılacağı yolundaki 14.maddesinin 2.fikrasında hukuka ve yasaya uyarlık bulunmamaktadır.

Yine yukarıda yapılan açıklamaların yanı sıra 5271 sayılı Yasa'nın 253.maddesinin 9.fikrasında duraksamaya yer bırakmayacak açıklıkta, uzlaştırmacının, hukuk öğrenimi görmüş dolayısıyla hukuk fakültesinden mezun olmuş kişiler arasından da görevlendirilebileceğinin belirtilmiş olması karşısında, Yönetmeliğin 15.maddesinin, hukuk fakültelerinden mezun olanlar dışında, hukuk veya hukuk bilgisine programlarında yeterince yer veren siyasi bilgiler, idari bilimler, iktisat ve maliye alanlarında en az dört yıllık yüksek öğrenim yapanlar ile hukuk dalında yüksek lisans ya da doktora yapmış olanların "uzlaştırmacı" olarak görevlendirilmesine olanak tanıyan (b) ve (c) bentlerinin de Yasa'ya aykırı olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Yönetmeliğin 25.maddesinin, dava konusu edilen 3.fikrasında ise,"Mahkeme aşamasında yapılan uzlaşma teklifi reddedilmesine rağmen, taraflar uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç duruşmanın sona erdiğinin açıklanıp, hüküm verilmeden önce mahkemeye başvurarak uzlaştıklarının beyan edebilirler." kuralı yer almaktadır.

5271 sayılı Yasa'nın "Mahkeme tarafından uzlaştırma" başlıklı 254.maddesinin 1.fikrasında, kamu davasının açılmasından sonra, kovuşturma konusu suçun uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması durumunda uzlaştırma işlemlerinin 253.maddede gösterilen esas ve usule göre mahkeme tarafından yapılacağı belirtilmiştir. Yollamada bulunulan 253.maddede ise soruşturma aşamasında uzlaştırmacının esas ve usulleri düzenlenmiştir. 253.maddenin 18.fikrasında, uzlaştırmacının sonuçsuz kalması halinde tekrar uzlaştırma yoluna gidilemeyeceği belirtilmiş ise de, 16.fikrasında, uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen şüpheli ile mağdurun veya suçtan zarar görenin uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan etmeleri, dolayısıyla uzlaşmanın hukuki sonuçlarından yararlanmaları olanağı korunmuştur.

Görüldüğü üzere, Yönetmeliğin 25. maddesinin dava konusu edilen 3. fıkrasıyla, 5271 sayılı Yasa'nın 253. maddesinin 16. fıkrasında soruşturma aşamasında uzlaştırmaya ilişkin olarak getirilen kuralın, Yasa'nın 254. maddesinde 253. maddeye yapılan yollamadan hareketle, kovuşturma aşamasında da uygulanması öngörülmüştür.

Ancak 5271 sayılı Yasa'nın 254. maddesi kovuşturma aşaması uzlaştırmayı düzenlediğinden, soruşturma aşamasında uzlaştırmaya ilişkin kuralların hangilerinin kovuşturma aşamasında uzlaştırma için uygulanacağına, başka bir ifade ile 253. maddeyle yapılan yollamanın kapsamının, uzlaştırmacının niteliği ilkeleri ve hukuksal sonuçlarının da dikkate alınarak ceza mahkemesince belirleneceği açıktır. Bu haliyle, davalı idarenin, 5271 sayılı Yasa'nın 253. maddesinin 24. fıkrasında yer alan "Uzlaştırmacının uygulanmasına ilişkin

Uzlaştırmacının tarafsız ve bağımsız olması gerekir. CMK'nın 253/10. maddesine göre, "Bu kanunda belirlenen hakimin davaya bakamayacağı haller ile reddi sebepleri, uzlaştırmacı görevlendirilmesi ile ilgili olarak göz önünde bulundurulur." Bu halde Cumhuriyet savcısı itiraz üzerine veya resen yeni bir uzlaştırmacı görevlendirecektir. Avukat, uzlaştırmacı olarak görev yaptığı olayla ilgili olarak daha sonra müdafî veya vekil olarak görev yapamaz.(Yön m.5/8)

Yönetmeliğin 13. maddesinin 4. fıkrasında, kanunda gösterilen hakimin davaya bakamayacağı haller ile tarafsızlığını şüpheye düşürecek sebeplerden dolayı reddini gerektiren hallerin uzlaştırmacı görevlendirilmesinde de göz önüne alınacağı, böyle bir durumun varlığı halinde uzlaştırmacının bu durumu Cumhuriyet savcısına bildireceği, ancak tarafların rızası halinde görev yapabileceği belirtilmiştir. Bu fıkranın da yürütmesi durdurulmuştur.

Uzlaştırmacı olarak görev yapacak avukatların uzlaşma konusunda eğitim almaları gerekir²⁸⁹. Baroların uzlaştırmacı avukatların eğitimini sağlaması, uzlaştırmacı avukatın psikoloji, müzakere teknikleri, beden dili, ceza ve ceza muhakemesi hukuku alanında eğitilmesi gereklidir²⁹⁰.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin R (99) 19 Sayılı Cezai Uyuşmazlıklarda Arabuluculuk Konulu Tavsiye Kararı'nda uzlaştırma faaliyetinin

hususlar yönetmelikle düzenlenir." kuralına dayanarak, yargı yerinin değerlendirileceği bir konuyu, yani Yasa'nın 254. maddesinin 1. fıkrasında yer alan yollamanın anlamını ve kapsamını idari işlemle belirlemede hukuka ve Yasa'ya uygunluk bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, davacının itirazının kabulüne, 26.07.2007 günlü, 26594 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik" in 13. maddesinin 2. ve 4. fıkraları ile 14. maddesinin 2. fıkrasının yürütülmesinin durdurulmasına oyçokluğu ile 15. maddesinin 1. fıkrasının (b) ve (c) bentleri ile 25. maddesinin 3. fıkrasının yürütülmesinin durdurulmasına oybirliği ile 15.05.2008 gününde karar verildi."

²⁸⁸ Yönetmeliğin 15. maddesinin 4. fıkrasında uzlaştırmacı olabilmek için baroya kayıtlı avukat olmamak kaydı konmuştur. Oysa CMK'nın 253. maddesinin 9. fıkrasında Cumhuriyet savcısının uzlaştırmacı olarak barodan bir avukatın görevlendirilmesini isteyeceği yazılıdır. Böylece Yönetmeliğin yasaya aykırı bir hüküm içerdiği görülmektedir. Yönetmelik yasaya aykırı olamayacağı için burada öncelikle yasa hükmünün uygulanması gerekeceğinden baroya kayıtlı bir avukatın uzlaştırmacı olması olanağı vardır. Esasen baroya kayıtlı olmayan bir avukat söz konusu olamaz. DONAY Süheyli, age., s. 433.

²⁸⁹ ÖZBEK Veli Özer /KANBUR Nihat /BACAKSIZ Pınar /DOĞAN Koray, Ceza Muhakemesi Hukuku, age., s. 522.

²⁹⁰ YENİSEY Feridun, Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, (Uzlaşma Konu Başlıkları), agm., s. 252.

karar verme yeteneği gibi özel yetenekler ve güvenilir bir eğitimi gerektirdiği, bu eğitimin de uyuşmazlık çözüm yöntemlerini, fail ve mağdurlarla çalışmanın koşullarını ve ceza adalet sisteminin temel bilgilerini kapsaması gerektiği belirtilmiştir²⁹¹.

Yönetmeliğin 30. maddesinde uzlaştırmacı olarak görevlendirilecek kişilerin görevlerine başlamadan önce eğitim almaları ve görev yaptıkları süre içerisinde eğitime devam edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Yine Türkiye Barolar Birliği'nce kabul edilen Yönerge'nin 7. maddesinde uzlaştırmacı olarak görevlendirilecek avukatların eğitimine yer verilmiştir²⁹².

Öğretide, uzlaştırma işlemlerinin bir kişi yerine bir uzlaştırma kurulu tarafından yürütülmesi, bu kurulda avukat ve psikologların bulunması gerektiği ileri sürülmektedir²⁹³.

Diğer görüşe göre, uzlaşma kurumunun ülkemizde yeni getirilmiş olması, halktan kişilerin uzlaştırmacı olarak görev alabilmeleri için yeterli koşulların henüz oluşmaması nedeniyle, uygulama yerleşinceye kadar hukukçuların uzlaştırmacı olarak görevlendirilmesinin daha uygun olacağı belirtilmektedir²⁹⁴.

Başka bir görüşe göre, uzlaştırma görevinin, münhasıran hukuk öğrenimi görmüş kişiler tarafından yapılabileceğinden vazgeçilmelidir. Gerekli yeterliliğe sahip olmak koşuluyla, toplumdan herkesin uzlaştırmacı olarak görevlendirilmesine imkan sağlanmalıdır. Hukuk öğrenimi görmüş kişiler dışındaki başka meslek mensupları, hatta üniversite eğitimi almamış, toplum tarafından sevilen sayılan kişiler de uzlaştırmacı olarak görev yapabilirler²⁹⁵.

²⁹¹ ÖZBEK Mustafa, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin "Ceza Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk" Konulu Tavsiye Kararı, agm., s. 134.

²⁹² Yönerge madde 7: Barolar Uzlaştırmacı Avukat yetiştirmek için eğitim seminerleri düzenler, eğitim seminerlerine katılım esaslarını belirler. Eğitim seminerlerine katılan avukatlara görevlendirmede öncelik tanınır. Uzlaşma uygulaması ile getirilen hakların gereği gibi kullanılmasına yönelik olarak Uzlaştırmacı Avukat sicilinde bulunmayan avukatların bilgilendirilmesine yönelik çalışmalar yapmak da Baroların görevleri arasındadır.

²⁹³ ÖZBEK Veli Özer, CMK İzmir Şerhi, Yeni Ceza Muhakemesi Kanununun Anlamı (Açıklamalı-Gerekçeli-İçtihatlı), Birinci baskı, Seçkin, Ankara, 2005, s. 1020.

²⁹⁴ ARSLAN SOYGÜT Mualla Buket, age., s. 148.

²⁹⁵ ÇETİNTÜRK Ekrem, Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma, age., s. 498.

a) Avukatın uzlaştırmacı olarak görevlendirilmesi

Uzlaştırmacı olarak atanacak avukatın baroya kayıtlı olması zorunludur. Serbest veya kamu avukatı olması arasında fark yoktur. Baro tarafından öncelikle uzlaştırma üzerine eğitim almış bir avukat görevlendirilir. Yönetmeliğin 14. maddesinin 2. fıkrasında tarafların üzerinde anlaştığı avukatın soruşturmanın yapıldığı yer barosuna kayıtlı olmasının gerekmediği belirtilmişti. Danıştay İDDK'nın kararı ile bu fıkranın da yürütmesi durdurulmuştur. Artık soruşturmanın yapıldığı yerdeki baro tarafından uzlaştırmacı görevlendirilebilecek ve tarafların üzerinde anlaştıkları bir avukat da görevlendirilemeyecektir.

Baro tarafından tayin edilmeyen hiçbir avukat uzlaştırmacı olarak görev alamaz. (Yönerge m.4) Barolarda uzlaştırma servisi kurularak, uzlaştırmacı olarak görev almak isteyen avukatların listesi yapılmaktadır. Cumhuriyet savcılığı veya mahkemeler tarafından talep edilmesi halinde, bu listelerden uzlaştırmacı görevlendirilmektedir.(Yönerge m.6)²⁹⁶

b) Hukuk öğrenimi görmüş kişinin uzlaştırmacı olarak görevlendirilmesi

Hukuk öğrenimi görmüş kişinin uzlaştırmacı olarak görevlendirilmesi için aşağıdaki şartlar aranır.

1- Üniversitelerin hukuk fakültelerinden mezun olmak

Yönetmeliğin 15. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendinde hukuk veya hukuk bilgisine programlarında yeterince yer veren siyasal bilgiler, idari bilimler, iktisat ve maliye alanlarında en az dört yıllık yüksek öğrenim yapmak ve (c) bendinde hukuk dalında yüksek lisans ya da doktora yapmış bulunmak şartları belirtilmiş ise de; Yönetmeliğin 15. maddesinin 1. fıkrasının (b) ve (c) bendinin yürütmesinin

²⁹⁶ Yönerge madde 6: Baro Uzlaşma Servisi o Baro üyesi avukatlardan Uzlaştırmacı Avukat olarak görev almak isteyenleri Uzlaştırmacı Avukat listesine kaydeder. Cumhuriyet Savcılığı veya Mahkemelerden gelen talep üzerine görevlendirilmelerde Baro ilgili birimi bir veya birden çok sayıda avukatı Uzlaştırmacı Avukat listesinden görevlendirir. Görevlendirmede uzlaştırmacı olarak görev alacak avukatın aldığı eğitimler, mesleki tecrübesi ve disiplin durumu Baro tarafından göz önüne alınır.

durdurulmasına karar verilmiştir. Bu durumda sadece hukuk fakültesi mezunları uzlaştırmacı olarak görevlendirilebilecektir.

2-Baroya kayıtlı avukat olmamak

3-Taksirli suçlar hariç olmak üzere 5237 sayılı TCK'nın 53. maddesinde belirtilen süreler geçmiş ve affa uğramış, ertelenmiş ya da paraya çevrilmiş olsa bile kesinleşmiş bir kararla veya Devletin güvenliğine, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine, milli savunmaya, Devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk suçları ile yabancı devletlerle olan ilişkilere karşı suçlardan ya da zimmet, irtikap, rüşvet, hırsızlık, yağma, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama, kaçakçılık, vergi kaçakçılığı, gerçeğe aykırı bilirkişilik yapma, yalan tanıklık ve haksız mal edinme suçlarından biriyle hükümlü bulunmamak (Yön m.15/1-d)

4- Disiplin yönünden meslekten ya da memuriyetten çıkarılmamış veya geçici olarak yasaklanmamış olmak (Yön m.15/1-e)

Hukuk öğrenimi görmüş uzlaştırmacılar, ağır ceza merkezi Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından düzenlenen listede gösterilen kişiler arasından seçilirler. Bu listede yer alan uzlaştırmacılar sadece kayıtlı oldukları il sınırları içerisinde değil, ülke çapında görev alabilirler.(Yön m.15/2)

Hukuk öğrenimi görmüş kişiler, uzlaştırmacı olarak görevlendirilmeleri amacı ile her yılın Kasım ayının sonuna kadar Cumhuriyet başsavcılığına bir dilekçe ile başvururlar. Başvurular şahsen yapılabileceği gibi, kayıtlı olunan oda, çalışılan kurum veya kuruluş aracılığıyla da yapılabilir. Uzlaştırmacının iletişim bilgilerini içeren başvuru dilekçesine, nüfus cüzdan örneği, TC kimlik numarası, mezuniyet belgesinin onaylı örneği, adli sicil kaydı, iki adet vesikalık fotoğraf, Yönetmeliğin 30. maddesi gereğince yapılacak eğitimlere katılacağını beyan eden dilekçe, varsa kayıtlı olunan oda, çalışılan kurum ve kuruluşun isimleri eklenir. Ağır ceza merkezi Cumhuriyet başsavcılığınca, başvuru talepleri, başvuru tarihinden itibaren otuz gün içinde değerlendirilir. Başvuranın gerekli şartları taşıması veya belgelerinin eksik olması halinde talebi reddedilir. Red kararı

ilgiliye tebliğ olunur. Talepleri kabul edilenlerin adı ve soyadları, açık adresleri, telefon numaraları yazılarak liste oluşturulur. Bu liste her yıl Ocak ayında en az yedi gün süre ile adliyede herkesin görebileceği bir yere asılır. Ayrıca Cumhuriyet başsavcılığının internet adresinde ilan edilir. Listenin bir örneği, merkezdeki hakim ve Cumhuriyet savcıları ile yargı çevresindeki mahkemeler ve Cumhuriyet başsavcılıklarına bildirilir. Ayrıca liste yazılı ve elektronik ortamda hazırlanarak her yılın Ocak ayının sonuna kadar Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı'na gönderilir. Gönderilen listeler birim tarafından yayınlanır.

Hukuk eğitimi almış öğretim görevlileri, emekli hakim ve savcıların da uzlaştırmacı olarak görevlendirilmeleri kurumun daha sağlıklı işlemesi yönünden yararlı olacaktır²⁹⁷.

Uzlaştırma listelerinde yer alan kişi, uzlaştırmacı olarak görevlendirilmesi için aranan şartları sonradan kaybetmesi veya şartlardan birini taşımadığının sonradan anlaşılması, listeden çıkarılmasını talep etmesi, uzlaştırmacılıkla bağdaşmayan tutum ve davranışlarda bulunması, Yönetmeliğin 30. maddesi gereğince yapılan eğitimlere katılmaması halinde listeden çıkarılır. Listedenden çıkarılmasına ilişkin karar ilgiliye tebliğ edilir. Ayrıca merkezdeki hakim ve Cumhuriyet savcıları ile yargı çevresindeki mahkemeler ve Cumhuriyet başsavcılıklarına bildirilir. Yine Cumhuriyet başsavcılığının internet adresinde ilan edilir ve bu kararın bir örneği Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı'na gönderilir.

Zorunluluk halinde listede kayıtlı olmayan hukuk öğrenimi görmüş kişiler, Yönetmeliğin 15. maddesinde belirtilen şartları taşıdıkları takdirde uzlaştırmacı olarak görevlendirilebilirler.

²⁹⁷ SOYSAL Tamer, Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma, agm., s. 228.

6. Uzlaştırmacının uzlaşma işlemlerini yürütmesi

a) Uzlaştırmacının göreve başlaması

Cumhuriyet savcısı soruştırma ile ilgili ve uzlaşma için gerekli olan belgelerin birer örneğini uzlaştırmacıya verir. Ayrıca uzlaştırmacıya soruşturmanın gizliliği ilkesine uygun davranmak ile yükümlü olduğu bildirilir. Hangi belgelerin verildiği, verilme tarihi ve gizlilik konusundaki bildirim tutanak ile tespit edilir. Tutanağı Cumhuriyet savcısı ve uzlaştırmacı imzalar. Bu tarih kanundaki uzlaştırma süresinin başlangıcıdır.

Uzlaştırmacının yükümlülükleri Yönetmeliğin 28. maddesinde gsterilmiřtir²⁹⁸. Uzlaştırmacının yükümlülüklerine (gizlilik kuralına) uymaması halinde, 5728 sayılı Kanunla²⁹⁹ değişik 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun³⁰⁰ 62. maddesi delaletiyle TCK'nın 257. maddesinde düzenlenen görevi kötüye kullanma veya görevi ihmal suçları söz konusu olur³⁰¹.

Uzlaştırma işlemlerinin Cumhuriyet savcısı veya hukuk öğrenimi görmüş kişi tarafından yürütülmesi halinde, kamu görevi yaptıklarından bu kişiler için de görevi kötüye kullanma veya görevi ihmal suçları söz konusu olacaktır. Ayrıca

²⁹⁸ Yönetmelik madde 28: (1) Uzlaştırmacı:

a) Bağımsız ve tarafsız hareket eder, tarafların ortak yararlarını gözetir. Müzakerelerde tarafların yeterli ve eşit fırsatlara sahip olmasına zen gösterir. Masumiyet karinesi gereğince şüpheli ya da sanığın suçluluğu hakkında ön yargılı olamaz, şüpheli ya da sanığa karşı bir tavır takınamaz.

b) Müzakerelere başlamadan önce taraflara; uzlaşmanın temel ilkelerini, kendisinin tarafsızlığını, uzlaştırma süreci ve sonuçlarını, uzlaştırmacı ile tarafların uzlaştırmadaki işlevlerini, gizlilik yükümlülüğünü açıklar ve süreci anlamalarını sağlar.

c) Tarafların birbirlerine saygılı davranmaları, müzakerelere iyi niyetle katılmaları ve bildikleri hususları açıklamaları konusunda bilgilendirir.

) Uyuşmazlığın üzülmesi için taraflara yardımcı olur ve anlaşmalarını teşvik eder, ancak baskı yapamaz. Herhangi bir tarafın leh veya aleyhine görüş bildiremez, tarafları bağlayıcı bir karar veremez.

d) Tarafların hüküm ve sonuçlarını bilerek ve zgr iradeleriyle anlaşmaya varmalarını sağlayacak uygun tedbirleri alır.

²⁹⁹ R.G.: 08.02.2008-26781.

³⁰⁰ R.G.:07.04.1969-13168.

³⁰¹ ARSLAN SOYGÜT Mualla Buket, age., s. 151. ÜNVER Yener/ HAKERİ Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, age., s. 718.

koşulları varsa TCK'nın 136. maddesinde düzenlenen verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme suçu da düşünülebilir³⁰².

Uzlaştırıcı, görevlendirildikten sonra ilk önce uyumsuzluk hakkında bilgi almalıdır. Müzakerelere başlamadan önce tarafların kimlik, adres ve iletişim bilgilerini alması yerinde olur. Taraflar ile tek tek yapacağı görüşmelerde uzlaşmanın mahiyeti ve sonuçları hakkında bilgi vermeli, onları müzakerelere hazırlamalıdır.

b) Müzakereler

Yönetmeliğin 18. maddesinin 3. fıkrasına göre "Müzakereler, taraflarla birlikte veya ayrı ayrı gerçekleştirilecek toplantılarla yürütülebilir." Aynı maddenin 4. fıkrasına göre "Müzakereler, görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle de yapılabilir." Tarafların rızasının olmaması halinde görüntülü ve sesli iletişim tekniği kullanılamaz³⁰³.

Müzakereler olayın özelliğine göre taraflarla tek tek görüşmek sureti ile yürütülebileceği gibi tarafların huzurunda toplantılar şeklinde yürütülebilir. Müzakerelerin yürütüleceği yer konusunda bir kısıtlama yoktur. Müzakereler adliye binalarında veya kamu kurum ve kuruluşlarının bu amaçla ayrılan yerlerinde, tarafların kabul etmesi şartıyla uzlaştırıcının bürosunda ya da tarafların kabul ettikleri uygun başka yerlerde gerçekleştirilebilir.(Yön m.29) Birden fazla müzakere yapılabilir. 5560 sayılı Kanun'la değişik CMK'nın 253/14. maddesine göre, "Uzlaştırıcı, müzakereler sırasında izlenmesi gereken yöntemle ilgili olarak Cumhuriyet savcısıyla görüşebilir; Cumhuriyet savcısı, uzlaştırıcıya talimat verebilir." Öğretide bu hüküm uzlaştırıcının bağımsızlığı açısından tartışılmaktadır³⁰⁴.

³⁰² ÖZBEK Veli Özer, CMK İzmir Şerhi, Yeni Ceza Muhakemesi Kanununun Anlamı, (Açıklamalı-Gerekçeli-İçtihatlı) age., s. 1020.

³⁰³ SEZER Ahmet, age., s. 124.

³⁰⁴ Bir görüşe göre, uzlaştırıcının Cumhuriyet savcısı ile irtibat halinde olması olağan karşılanabilirse de, talimat alması doğru olmayacaktır. Zira böyle bir talimatın içeriği belirsizdir. Maddenin ifadesinden Cumhuriyet savcısının yetkisinin uzlaştırma işlemleri sırasında uygulanması gereken yöntem ile ilgili olduğu düşünülebilirse de, Cumhuriyet

Uzlaştırma müzakerelerine şüpheli, mağdur, suçtan zarar gören, kanuni temsilcisi, müdafii ve vekil katılabilir. Bu kişiler dışında hiç kimse müzakereye alınmaz. 5560 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikten önceki CMK'nın 253. maddesinde uzlaşma teklifini kabul eden şüpheli veya sanığın müzakerelere katılmasının zorunlu olup olmadığı açıkça belirtilmemiştir. Öğretide müzakerelere katılmasının zorunlu olduğu ileri sürülmüştü³⁰⁵. 5560 sayılı Kanun ile değişik CMK'nın 253. maddesinin 1. fıkrasından, uzlaştırmanın şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören arasında gerçekleştirilmesi gerektiği sonucuna varılabilir³⁰⁶. Ancak 5560 sayılı Kanun ile değişik CMK'nın 253. maddesinin 13. fıkrasına göre, "Uzlaştırma müzakerelerine şüpheli, mağdur, suçtan zarar gören, kanuni temsilci, müdafii ve vekil katılabilir. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanuni temsilcisi ya da vekilinin müzakerelere katılmaktan imtina etmesi halinde, uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır."³⁰⁷ Bu fıkraya göre şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin uzlaştırma müzakerelerine bizzat katılmasının gerekli olmadığı, müdafii, vekil veya kanuni temsilcilerinin katılmalarının yeterli olacağı anlaşılmaktadır.

CMK'nın 253. maddesinin 13. fıkrasında uzlaştırma müzakerelerine katılabilecek kişiler arasında müdafii de gösterilmiş ise de, müzakerelere katılmaktan imtina etmesi halinde uzlaşmayı kabul etmemiş sayılacak kişiler arasında müdafiiye yer verilmemiştir. 5560 sayılı Kanun ile CMK'nın 253.

---

savcısının da uzlaştırma işlemlerini bizzat gerçekleştirme yetkisi bulunduğundan , bu yetkiyi daha geniş kullanması mümkündür. ARSLAN SOYGÜT Mualla Buket, age, s. 149. Diğer görüşe göre, bu talimatın uzlaşmanın konusu ile ilgili olmaması gerekir. Uzlaştırımacı tarafsız ve bağımsız olmalıdır. Cumhuriyet savcısının uzlaşmanın konusuna ilişkin talimat vermesi silahların eşitliği ilkesine aykırıdır. DONAY Süheyl, age., s. 433.

³⁰⁵ ARSLAN SOYGÜT Mualla Buket, age., s. 142. ÇULHA Rıfat, Uzlaşma, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, agm., s. 51.

³⁰⁶ ARSLAN SOYGÜT Mualla Buket, age., s. 143.

³⁰⁷ İlgili tarafın müzakereye katılmaktan imtina etmesini, geçerli mazereti olmadan müzakereye katılmadığı şeklinde anlamak gerekir. Mazeret müzakereden önce sunulmalı ve uzlaştırımacı tarafından geçerli olup olmadığı konusunda karar verilmelidir. Uzlaştırımacının mazeretin geçerli olmadığına karar vermesi halinde, ilgili tarafın müzakereye katılmaktan imtina ettiği kabul edilmelidir. Bu konudaki nihai karar Cumhuriyet savcısı tarafından verilecektir. FEYZİOĞLU Metin, Uzlaştırma Teklifi ve Taraflara Bildirilmesi, agm., www., Türk Hukuk Sitesi com., erişim tarihi 08/10/2011.

maddesinde yapılan değişiklik gerekçesinde, müdafinin müzakerelere katılmamasının uzlaşmaya olumsuz etkisinin kabul edilmediği ifade edilmiştir³⁰⁸.

Öğretide, bu durumun mağdur vekili için de tanınmamasının, uzlaşmanın mağduru koruma amacı ile bağdaşmadığı, yine de Yönetmeliğin 18/1. maddesindeki "Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanuni temsilcisi ya da vekilinin haklı bir mazereti olmaksızın müzakerelere katılmaktan imtina etmesi halinde, ilgili taraf uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır." hükmünde yer alan "haklı bir mazereti olmaksızın" ibaresinin taraflar yönünden hak kaybını önleyeceği ileri sürülmüştür³⁰⁹.

Uzlaştırma müzakerelerine başlandığında ilk önce, uzlaştırmacının kendisini tanıtması, uzlaşmanın niteliği, sonuçları hakkında bilgi vermesi gerekir. Daha sonra uzlaştırmacı, taraflara uyuşmazlığa konu olan olayı anlatmalıdır. Taraflar olayı anlattıktan sonra, müzakere aşamasına geçilir. Uyuşmazlığın çözümlenmesi için öneriler ileri sürülür.

Uzlaştırmacı maddi gerçeği araştıramaz. Uzlaştırmacının tanık dinlemesi, keşif veya bilirkişi incelemesi yaptırması mümkün değildir³¹⁰.

Uzlaştırma müzakereleri gizli yürütülür. (CMK m.253/13, Yön m.19/1) Gizlilik, uzlaştırmacı aracılığıyla uzlaşma müzakerelerine başlanması ile başlar. 5560 sayılı Kanun ile değişik CMK'nın 253/20. maddesine göre uzlaştırma müzakereleri sırasında yapılan açıklamalar, herhangi bir soruşturma ve

³⁰⁸ TAŞDEMİR Kubilay /ÖZKEPİR Ramazan, Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, cilt : II, age., s. 1199.

³⁰⁹ ARSLAN SOYGÜT Mualla Buket, age., s. 143.

³¹⁰ KUNTER Nurullah /YENİSEY Feridun /NUHOĞLU Ayşe, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, age., s. 1067. YENİSEY Feridun, Ceza Muhakemesinde Uzlaşma (Uzlaşma Konu Başlıkları), agm., s. 253. Karşı yönde görüşe göre, uzlaşma konusu olan olay teknik bilgiyi gerektiriyorsa, türeti taraflarca karşılanmak üzere bilirkişi incelemesi yaptırılabilir. CENTEL Nur /ZAFER Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul, 2010, age., s. 481. Bir görüşe göre, tazminat miktarının belirlenmesi teknik bir incelemeyi gerektiriyorsa, keşif veya bilirkişi incelemesi yaptırılması mümkün değilse de, CMK'nun 67/6. maddesinde düzenlenen "uzman mütalası"ndan yararlanmanın mümkün olduğu ileri sürülmüştür. ARSLAN SOYGÜT Mualla Buket, age., s. 132.

kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamaz³¹¹. Değişiklikten önce CMK'nın 253/6. maddesinde "bilgi ve belge" ifadesi bulunduğu halde yeni düzenlemede bu ifadeler yer verilmemiştir. Bu itibarla sadece açıklamalar delil yasağı kapsamına girmektedir. Bir görüşe göre müzakereler sırasındaki açıklamaların yazıya dökülmesinden ibaret olan belgeler de delil yasağı kapsamındadır³¹².

Uzlaştırıcı, uzlaştırma sürecinde yapılan açıklamaları, kendisine aktarılan veya diğer bir şekilde öğrendiği bilgileri gizli tutmakla yükümlüdür. (Yön m.19/1) Ayrıca müdafî ve vekiller de gizlilik kuralına uymak zorundadırlar. Müzakerelere katılanlar da bu bilgilere ilişkin olarak tanıklık yapmak zorunda değildir. Yönetmeliğin 19/2. maddesine göre, "Müzakerelere katılanlar bu bilgilere ilişkin olarak tanıklık yapmak zorunda bırakılamaz."

Öğretide, müzakereler sırasında şüphelinin yaptığı açıklamaların aleyhine delil olarak kullanılamayacağı kuralının ülkemizde uygulanamayacağı ileri sürülmektedir³¹³.

Uzlaştırıcı olarak görev yapan Cumhuriyet savcısının, uzlaşmanın gerçekleşmemesi halinde, soruşturmaya devam etmesi ve açılan kamu davasında iddia makamı olarak görev yapması gizlilik ilkesini ihlal etmektedir. Aynı şekilde uzlaştırıcı olarak görev yapan hakimin, uzlaşma gerçekleşmediği takdirde aynı davayı yürütmesi gizlilik ilkesine aykırıdır³¹⁴. Uzlaştırma müzakereleri sırasında failin açıklamalarını öğrenen Cumhuriyet savcısı veya hakimin bu açıklamalardan etkilenmeyeceği söylenemez. Yönetmeliğin 5. maddesinin 8. fıkrasında

³¹¹ Uzlaşma görüşmelerinde failin suçunu ikrar etmesi, bazı olguları kabul etmesi, uzlaşma gerçekleşmediğinde, uzlaştırıcının raporunda yer alamaz. Bu hususların rapora yazılması halinde, dosyada görüleceğinden "delil olarak kullanılamaz" hükmü bir anlam taşımayacaktır. Mahkeme bundan etkilenenecektir. YURTCAN Erdener, CMK Şerhi, 4. bası, Beta, İstanbul, 2005, s. 724.

³¹² KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 186.

³¹³ ARSLAN SOYGÜT Mualla Buket, age., s. 168. Uzlaşma görüşmeleri sırasında failin suçunu ikrar etmesi, bazı olguları kabul etmesi hususu rapora yazıldığı için mahkemenin bundan etkileneneceği yönünde görüş için bkz., YURTCAN Erdener, Ceza Yargılaması Hukuku, 12. baskı, Beta, 2007, s. 666.

³¹⁴ İNCEOĞLU AYTEKİN Asuman, Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Mevcut ve Olası Sorunları İle Uzlaşma Kurumu, agm., s. 658.

uzlaştırmacı avukatın, uzlaşmanın gerçekleşmemesi halinde, görev yaptığı olayla ilgili olarak daha sonra vekil veya müdafî olarak görev yapamayacağı öngörülmüştür. Ancak Cumhuriyet savcısı ve hakim için bu yönde bir hüküm düzenlenmemiştir.

Uzlaştırma sürecinde ibraz edilen bilgi, belge ve yapılan açıklamaların dava dosyasından çıkarılması yönünde bir hüküm yoktur. Şüpheli müzakereler sırasında ikrarda bulunabilir. Bu durumda şüpheli veya sanık, mağdurla mutlaka anlaşmak zorunda olduğunu düşünecektir. Mağdurun bu durumdan faydalanarak zararından fazla tazminat talep etmesi olasılığı, uzlaşma kurumuna karşı çekingenliğin ortaya çıkmasına neden olacaktır³¹⁵.

Yönetmeliğin 19/4. maddesine göre, "Daha önce mevcut olan bir belge veya olgunun, uzlaştırma müzakereleri sırasında ileri sürülmüş olması, bunların soruşturma ve kovuşturma sürecinde ya da bir davada delil olarak kullanılmasına engel teşkil etmez." Uzlaşma teklifi üzerine failin, suçu kabul etmesi şartı olmadığı halde³¹⁶, suçu ikrar etmesi, gizlilik ve delil yasağı kapsamındadır³¹⁷.

³¹⁵ BAYRAKTAR Köksal, Gene Uzlaşma Üzerine, Güncel Hukuk Dergisi, Temmuz, 2005, Sayı:19, s. 7.

³¹⁶ "Sanığa atılı hakaret suçunun soruşturması ve kovuşturmasının şikayete bağlı suçlardan olduğu halde, sanığın suçlamayı kabul etmediği, uzlaşma uygulanamayacağı gerekçe gösterilerek, 5271 sayılı CMK'nun 253. ve 254. maddeleri uyarınca uzlaştırma işlemleri yapılmadan eksik yazılı şekilde karar verilmesi" 2. CD., 27.05.2008, 2778-9476. PARLAR Ali /HATİPOĞLU Muzaffer, age., s. 1591.

"Sanıklar uzlaşma önerisi yapılmadan önce suçlarını kabul etmeseler dahi, atılı müessir fiil suçunun takibi şikayete bağlı suçlardan olduğu gözetilerek, 5237 sayılı TCK'nun 73/8 ve 5271 sayılı CMK'nun 253 ve 254 maddeleri gereğince yöntemine uygun bir biçimde uzlaştırma işlemi yapılması gerektiği gözetilmeden, sanıkların suçu kabul etmemeleri ve bu sebeple zararı gidermeyeceklerinin anlaşılması şeklindeki yasal olmayan gerekçeyle yazılı şekilde hüküm kurulması" 2. CD., 9.10.2006, 2254/16177. TAŞDEMİR Kubilay /ÖZKEPİR Ramazan, age., s. 1232.

³¹⁷ Uzlaştırmanın gerçekleşmemesi nedeniyle dava açılması halinde, failin uzlaştırma sırasındaki ikrarları aleyhine delil olarak kullanılmaz. Bu ikrarlar ya uzlaşma raporuna yansıtılmamalı ya da rapor mahkeme dosyasına konulmayarak savcılıkta saklanmalıdır. Savcının uzlaşmanın başarısız olduğunu iddianamede belirtmesi yeterli görülmelidir. CENTEL Nur /ZAFER Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, 3. bası, Beta, İstanbul, 2005, s. 364.

Uzlaşma görüşmeleri sırasında fail suçu kabul eder ve uzlaşma gerçekleşmezse, bu yöndeki beyan ve tespit soruşturma ve kovuşturma dosyasından çıkarılmalıdır. Ancak suç kabulü savcılık makamı ile ceza mahkemesi üzerinde fail aleyhine etki edecektir. Bu nedenle uzlaşmanın gerçekleşmediği hallerde, sadece uzlaşma görüşmelerine ilişkin bilgi ve belgeleri dosyadan çıkarmak yeterli olmayıp, o dosyayı, uzlaşma görüşmelerini yürüten savcı veya hakimden alıp, bir başka savcı veya hakime vermek isabetli olacaktır. ŞEN Ersan, Yeni Türk Ceza Kanunu Yorumu, cilt : I, 1. bası, Vedat, İstanbul, 2006, s. 220.

Uzlaşma gerçekleşmediği takdirde, soruşturma sonunda bu ikrar dışında yeterli delil bulunmadığı kanaatine varılırsa kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmelidir³¹⁸. Fakat uzlaşma teklifinde bulunulmadan önce failin kolluk veya Cumhuriyet savcısı önünde ifade verdiği sırada suçu ikrar etmesi halinde, bu ikrarın gizlilik ve delil yasağı kapsamında bulunduğu düşünülmesi mümkün değildir. Bu ikrar fail aleyhine kullanılabilir³¹⁹.

c) Rapor

Uzlaştırmacı, uzlaştırma işlemlerinin sonunda, uzlaşma gerçekleşsin veya gerçekleşmesin Yönetmeliğin ekinde yer alan Ek-2 sayılı rapor örneğine uygun olarak, taraflardan bir fazla sayıda rapor düzenler. Bu rapor ile kendisine verilen belge örneklerini ve varsa masrafları ile ilgili fatura vb. belgeleri Cumhuriyet savcısına verir. (CMK m.253/15, Yön m.21/1) Uzlaştırmacının gerekli görmesi halinde, tutulan tutanaklar veya notlar kapalı bir zarf içinde Cumhuriyet savcısına verilir. Cumhuriyet savcısı tarafından mühürlenilen ve imzalanan zarf dosyada saklanır. Bu zarf, sadece raporun sahteliği iddia edildiğinde delil olarak kullanılmak üzere açılabilir. (Yön m.19/3)

Uzlaşma gerçekleşmiş ise, raporda hangi tarihte, nerede, kimlerle müzakere yapıldığı, uzlaşmanın konusu, edimin şekli, miktarı, ifa zamanı gibi hususlar belirtilir. Taraflar veya kanuni temsilcileri ile müdafî ve vekillerinin imzası alınır. Uzlaşma gerçekleşmediği takdirde, hangi tarihte, nerede, kimlerle müzakere yapıldığı, uzlaşmanın hangi nedenle gerçekleşmediği, ya da mazereti olmadığı halde müzakereye gelmeyen taraf rapora yazılır.

Uzlaştırmacı atanmaksızın, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görenin aralarında anlaşmaları halinde, taraflarca Yönetmeliğin ekinde yer alan Ek-2 sayılı uzlaştırma raporu örneğine uygun uzlaşma belgesi düzenlenir. (Yön m.22/1) Bu belge Cumhuriyet savcısına sunulur.

³¹⁸ KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 187.

³¹⁹ KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 186.

Uzlaşma belgesi ve uzlaştırma raporu CMK ve Avukatlık Kanunu'na³²⁰ göre 09.06.1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 38. maddesinde yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerden sayılır.(CMK m.253/19, Yön m.23/6) Uzlaşmayı kabul edip, uzlaştırma raporunu veya uzlaşma belgesini imzalayan şüpheli edimini yerine getirmemezse, mağdur veya suçtan zarar gören bu rapor veya belge ile ilamli takip yapabilir.

Taraflar anlaşma yapılana kadar uzlaşma iradesinden vazgeçebilirler. (Yön m.5/1) Tarafların uzlaşma teklifini kabul ettikten sonra, uzlaştırmacının belirlediği toplantılara mazeretsiz olarak gelmemeleri de vazgeçme anlamına gelecektir. (CMK m.253/13) Uzlaştırma müzakereleri sonunda, uzlaşma sağlandıktan sonra vazgeçme olanağı yoktur. Uzlaştırmacının tarafların uzlaştıklarına dair raporu düzenlemesi ve raporun taraflarca imzalanması ile uzlaşma sağlanmıştır. Ancak uzlaşma raporunun hüküm ifade etmesi için Cumhuriyet savcısı veya hakim tarafından onaylanması zorunludur³²¹.

d) Uzlaşmanın Cumhuriyet savcısı tarafından tespiti

5237 sayılı TCK'nın 73/8. maddesinde "mağdur ile fail özgür iradeleri ile uzlaştıklarında ve bu husus Cumhuriyet savcısı veya hakim tarafından saptandığında" ifadesi yer alıyordu. 5560 sayılı Kanun'la değişik CMK'nın 253/17. maddesine göre, "Cumhuriyet savcısı, uzlaşmanın, tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlerse raporu veya belgeyi mühür ve imza altına alarak soruşturma dosyasında muhafaza eder."

³²⁰ 1136 sayılı Avukatlık Kanunu madde 35/A:

Avukatlar dava açılmadan veya dava açılmış olup da henüz duruşma başlamadan önce kendilerine intikal eden iş ve davalarda, tarafların kendi iradeleriyle istem sonucu elde edebilecekleri konulara inhisar

etmek kaydıyla, müvekkilleriyle birlikte karşı tarafı uzlaşmaya davet edebilirler. Karşı taraf bu davete icabet eder ve uzlaşma sağlanırsa, uzlaşma konusunu, yerini, tarihini, karşılıklı yerine getirmeleri gereken hususları içeren tutanak, avukatlar ile müvekkilleri tarafından birlikte imza altına alınır. Bu tutanaklar 9.6.1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 38. maddesi anlamında ilam niteliğindedir.

³²¹ KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 153. Diğer görüşe göre, taraflar, rapor hazırlanıp yetkili makama teslim edilinceye kadar uzlaşmadan vazgeçebilirler. CENTEL Nur /ZAFER Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, age., s. 482. Rapor onaylansa bile uzlaşmadan vazgeçilebileceği yönünde görüş için bkz., İPEK Ali İhsan/ PARLAK Engin, age., s. 123, dipnot 302.

Cumhuriyet savcısı veya kovuşturma sırasında hakimin, uzlaşmanın, tarafların özgür iradeleri ile gerçekleşip gerçekleşmediğini, edimin hukuka uygun olup olmadığını denetlemesi gerekir. Cumhuriyet savcısı, tarafların anlaşmaları edimin hukuka ve ahlaka uygun olup olmadığını denetlemelidir. Edimin, fiilin ağırlığı ile orantılı olmaması halinde onaylamaması gerekir.

Cumhuriyet savcısı uzlaşmanın tarafların özgür iradeleri ile gerçekleşip gerçekleşmediğini denetlemelidir. Cumhuriyet savcısının tarafları dinlemesine gerek yoktur. Ancak edim ile soruşturma konusu eylem arasında aşırı bir oransızlık bulunması ve tarafların ekonomik, sosyal durumlarını göz önüne alarak bu incelemeyi yapabilir. Kanunda açıklanmamış olmakla birlikte Cumhuriyet savcısı, uzlaşmaya varılan belirli bir edim olup olmadığı, edimin ne şekilde ifa edileceği, ifa yer ve zamanının açıkça gösterilmiş olup olmadığını denetlemelidir³²². Cumhuriyet savcısı yaptığı inceleme sonunda, uzlaşmanın tarafların özgür iradeleri ile oluştuğunu ve edimin hukuka uygun olduğunu tespit ederse, rapor veya belgeyi mühürleyip imzalayarak onaylar. Soruşturma dosyasına koyar. (Yön m.21/3, 22/1)

e) Süre

CMK'da uzlaştırmacı olarak görevlendirilenler için süre öngörülmüştür. Uzlaştırmacı, soruşturma dosyasında bulunan belgelerin örneğinin kendisine verilmesinden itibaren otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırmalıdır. Cumhuriyet savcısı re'sen veya talep üzerine bu süreyi en çok yirmi gün daha uzatabilir. (CMK m.253/12, Yön m.17/1)

5560 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten önceki CMK'nın 253/5. maddesinde, Cumhuriyet savcısının bu süreyi bir defaya mahsus olmak üzere otuz gün daha uzatabileceği kabul edilmişti. 5560 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik ile süre yirmi gün olarak belirlenmiş ve bir defaya mahsus olmak şartı kaldırılmıştır. Uzlaştırmacıya olayın niteliği, tarafların sayısı göz önüne alınarak

³²² KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 189.

birden fazla ek süre verilebilecektir. Ek sürelerin ilavesi ile birlikte bu süre elli günü geçemez. Uzlaştırma işlemlerinin elli gün içinde gerçekleştirilmesi gerekir³²³.

Uzlaştırmanın Cumhuriyet savcısı veya hakim tarafından gerçekleştirilmesi halinde CMK'da süre öngörülmemiştir. Ancak Yönetmeliğin 17/3. maddesinde uzlaştırmanın Cumhuriyet savcısı veya hakim tarafından gerçekleştirilmesi halinde, Cumhuriyet savcısı ve hakim için de otuz gün ve yirmi günlük sürelerin uygulanacağı belirtilmiştir.

5560 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikten önce CMK'nın 253/7. maddesine göre uzlaştırmacının raporunu 10 gün içinde Cumhuriyet savcısına vermesi gerekiyordu. 5560 sayılı Kanun'la değişik CMK'nın 253. maddesinde uzlaştırmacının raporunu sunması için bir süre öngörülmemiştir. Uzlaştırma işlemleri tamamlandıktan sonra raporun makul bir sürede sunulması gerekir.

7. Soruşturma evresinde uzlaşma sonucunda verilecek kararlar

a) Kovuşturmaya yer olmadığı kararı

Edimin bir defada yerine getirilmesi halinde, şüpheli hakkında Cumhuriyet savcısı tarafından kovuşturmaya yer olmadığına karar verilir.

b) Kamu davasının açılmasının ertelenmesi

Edimin yerine getirilmesinin ileri bir tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arzetmesi halinde CMK'nın 171. maddesindeki şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar

³²³ Aynı yönde görüş için bkz., ÖZBEK Veli Özer /KANBUR Nihat/BACAKSIZ Pınar /DOĞAN Koray, Ceza Muhakemesi Hukuku, age., s. 523. SEZER Ahmet, age., s. 123.

verilir³²⁴. Kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verildikten sonra, erteleme süresince zamanaşımı işlemez. (CMK m.253/19, Yön m.23/2-3)

Erteleme süresi içinde edimin yerine getirilmemesi halinde, kalan erteleme süresi beklenmeden ve kasıtlı bir suç işleme şartı aranmaksızın kamu davası açılır. Bu halde uzlaşma raporu veya belgesi 2004 sayılı İcra İflas Kanunu'nun 38. maddesi gereğince ilam niteliğinde sayılır. Mağdur veya suçtan zarar gören rapor ve belgeyi ilamlı icra yolu ile takip edebilir.

CMK'nın 253/19. maddesinde erteleme süresi içinde edimin yerine getirilmemesi halinde, kamu davası açılacağı belirtilmesine rağmen, edimin yerine getirilmesi halinde verilecek karar gösterilmemiştir. Bu fıkra CMK'nın 171/2. maddesinde düzenlenen kamu davasının açılmasının ertelenmesine atıfta bulunulduğundan, edimin yerine getirilmesi halinde kovuşturmayaya yer olmadığına karar verilir³²⁵.

³²⁴ CMK m.171:

(1) Cezayı kaldıran şahsi sebep olarak etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren koşulların ya da şahsi cezasızlık sebebinin varlığı halinde, Cumhuriyet savcısı kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verebilir.

(2) 253'üncü maddenin ondokuzuncu fıkrası hükümleri saklı kalmak üzere, Cumhuriyet savcısı, soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olup, üst sınırı bir yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı, yeterli şüphenin varlığına rağmen, kamu davasının açılmasının beş yıl süreyle ertelenmesine karar verebilir. Suçtan zarar gören, bu karara 173'üncü madde hükümlerine göre itiraz edebilir.

(3) Kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilebilmesi için, uzlaşmaya ilişkin hükümler saklı kalmak üzere;

a) Şüphelinin daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezası ile mahkum olmamış bulunması,

b) Yapılan soruşturmanın, kamu davası açılmasının ertelenmesi halinde şüphelinin suç işlemekten çekineceği kanaatini vermesi,

c) Kamu davası açılmasının ertelenmesinin, şüpheli ve toplum açısından kamu davası açılmasından daha yararlı olması,

d) Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi, koşullarının birlikte gerçekleşmesi gerekir.

(4) Erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlenmediği takdirde, kovuşturmayaya yer olmadığına karar verilir. Erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlenmesi halinde kamu davası açılır. Erteleme süresince zaman aşımı işlemez.

(5) Kamu davasının açılmasının ertelenmesine ilişkin kararlar, bunlara mahsus bir sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar, ancak bir soruşturma veya kovuşturmayla bağlantılı olarak Cumhuriyet savcısı, hakim veya mahkeme tarafından istenmesi halinde, bu maddede belirtilen amaç için kullanılabilir.

³²⁵ KAYMAZ Seydi / GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 190.

Edimin ifa edilmesi halinde, kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmesi için, CMK'nın 171/4. maddesi gereğince erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlememe koşulu aranacak mıdır?

Bir görüşe göre, CMK'nın 253/19. maddesine göre edimin yerine getirilmemesi halinde, CMK'nın 171. maddesinin 4. fıkrasındaki şart aranmaksızın kamu davası açılacaktır. Edimin erteleme süresi içinde yerine getirilmesi halinde benzer bir atıf yapılmadığından, kovuşturmaya yer olmadığı kararının CMK'nın 171/4. maddesine göre verilmesi gerekeceğinden, edimin ifası yanında erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlememe şartının da aranması gerekir³²⁶.

Diğer görüşe göre, edimin ifa edilmesi nedeniyle kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmesi için kasıtlı bir suç işlenmemesinin aranması, uzlaşmanın mahiyetine ve kanun koyucunun amacına aykırı olacaktır. Artan iş yükünü azaltmak amacı ile uzlaşma kurumunun getirildiği ve şüpheliye edimin taksidi bağlanması, ertelenmesi veya süreklilik arzemesi imkanının tanındığı göz önüne alındığında, edimini bir defada yerine getiren şüpheli ile taksitle veya daha sonra yerine getiren şüpheli arasında farklı bir uygulamanın istenemeyeceği sonucuna varılmaktadır³²⁷.

Kanaatimize göre, CMK'nın 253/19. maddesinde 171. maddenin 4. fıkrasındaki şart aranmaksızın kamu davasının açılacağı belirtilmiştir. Edimin yerine getirilmemesi halinde, failin kasıtlı suç işleyip işlemediğine bakılmaksızın, kamu davası açılacaktır. Edimin yerine getirilmesi halinde ise, failin kasıtlı bir suç işlememesi şartı aranmaksızın, kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmelidir. Kanun koyucunun iradesi edimin yerine getirilmesine rağmen, erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlenmesi halinde, kamu davasının açılması yönünde olsaydı, bu husus edimin yerine getirilmemesinde olduğu gibi kanunda düzenlenirdi. Ayrıca Yönetmeliğin 23/4. maddesinde kamu davasının açılmasının ertelenmesine

³²⁶ KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 190-191.

³²⁷ ARSLAN SOYGÜT Mualla Buket, age., s. 159.

karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmesi halinde, kovuşturmayaya yer olmadığına karar verileceği belirtilmiştir.

8. Uzlaştırmanın sonuçsuz kalması

CMK'nın 253/18. maddesinde uzlaştırmanın sonuçsuz kalması halinde tekrar uzlaştırma yoluna gidilemeyeceği belirtilmiştir. Uzlaşma teklifinin kabulünden sonra, taraflardan birinin vazgeçmesi veya müzakerelere katılmaması ya da uzlaşmanın sağlanamaması nedeniyle uzlaştırmanın sonuçsuz kalması halinde, Cumhuriyet savcısı tekrar uzlaştırma yoluna gidemeyecektir. Ancak uzlaştırmanın sonuçsuz kalmasından sonra, iddianamenin düzenlenmesine kadar tarafların kendi aralarında anlaşmalarına dair belgeyi Cumhuriyet savcısına ibraz etmeleri halinde, uzlaşmanın gerçekleştiğinin kabul edilmesi gerekir³²⁸.

Uzlaşmanın gerçekleşmemesi halinde, ne kararı verileceği konusunda kanunda bir düzenleme yoktur. Bu durumda, daha önce yeterli delil toplanmış olduğundan Cumhuriyet savcısı tarafından kamu davası açılacaktır³²⁹. Ancak yeni deliller bulunursa soruşturmaya devam edilir. Uzlaştırma işlemlerine başlamadan önce toplanan delillerin aksine deliller bulunur veya hukuka aykırı olduğu tespit edilirse kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilebilir³³⁰.

9. Uzlaştırma giderleri

Uzlaştırma giderleri, uzlaştırmacı ücreti ile uzlaştırma işlemleri için yapılan giderleri kapsar. 5560 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikten önce CMK'nın 253/8. maddesinde uzlaştırma giderlerinin fail tarafından ödenmesi öngörülmüştü. 5560 sayılı Kanun ile değişik CMK'nın 253/22. maddesinde uzlaştırma giderlerinin yargılama giderlerinden sayıldığı ve uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde uzlaştırma giderlerinin hazine üzerinde bırakılacağı düzenlenmiştir. Uzlaştırmacı ücreti Cumhuriyet savcısı veya hakim tarafından

³²⁸ KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 191-192.

³²⁹ ÖZBEK Veli Özer /KANBUR Nihat /BACAKSIZ Pınar /DOĞAN Koray, Ceza Muhakemesi Hukuku, age., s. 525.

³³⁰ ARSLAN SOYGÜT Mualla Buket, age., s. 167.

takdir edilir. Yönetmeliğin 31/1. maddesinde uzlaştırmacı ücretinin soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısı, kovuşturma aşamasında mahkeme tarafından, uzlaştırmacının, tarafların yaşı, eğitimi, ekonomik ve sosyal durumu gibi belirgin farklılıkları değerlendirmede ve tarafları uzlaştırmadaki becerisi, suçun niteliği, harcadığı emek ve mesaisi göz önünde bulundurularak, CMK gereğince görevlendirilen müdafî ve vekillere ödenecek ücret tarifesinde soruşturma aşaması için belirlenen miktarın iki katını geçmeyecek şekilde tespit edileceği belirtilmiştir. Ayrıca uzlaştırmacı ücretinin karar tarihindeki Avukatlık Asgari Ücret Tarifesinde belirlenen maktu vekalet ücretinden az olmaması gerekir³³¹.

Uzlaştırma ücreti, uzlaştırmacı olarak görevlendirilen avukat veya hukuk öğrenimi görmüş kişiye ödenecektir. Cumhuriyet savcısı veya hakim uzlaştırma işlemlerini yürütmüş ise, bu durumda Cumhuriyet savcısına veya hakime ücret taktir edilmez. Uzlaştırmacı ücretinin ödenmesi için, soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısı, kovuşturma aşamasında hakim tarafından sarf kararı düzenlenir. (Yön m.31/2) Birden fazla uzlaştırmacının görevlendirilmesi halinde tek ücret taktir edilir. Bu ücret katkıları oranında uzlaştırmacılara paylaşılır. (Yön m.31/3) Uzlaştırmacı ücret talep etmediği takdirde, uzlaştırmacıya ücret ödenmez.

Uzlaştırma giderleri yargılama giderlerinden sayıldığından, uzlaştırma işlemlerine başlandığında fail ödemede bulunmaz. Bu giderler Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından ilgili ödenekten karşılanır. Uzlaşma gerçekleşir ise uzlaştırma giderleri Hazine üzerinde bırakılır. Uzlaşma gerçekleşmezse uzlaştırma giderleri hakkında CMK'nın 324 vd. maddelerinde düzenlenen yargılama giderlerine ilişkin hükümler uygulanır. Soruşturma sonunda kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilirse uzlaştırma giderleri Hazine üzerinde bırakılır. Kamu davası açıldığında, fail beraat ederse Hazine üzerinde bırakılır. Mahkumiyet kararı verilirse, uzlaştırma giderleri fail tarafından ödenir. Tarafların uzlaşması sonucunda kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verildikten sonra,

³³¹ İPEK Ali İhsan /PARLAK Engin, age., s. 127.

edimin ifa edilmemesi nedeniyle kamu davası açıldığında uzlaştırma giderleri hakkında davanın sonucuna göre karar verilir.

Bir görüşe göre, sanık hakkında beraat kararı verilse de sanığın kusuru ile uzlaşma gerçekleşmemiş ise, örneğin sanık mazeretsiz olarak müzakerelere gelmemiş ve uzlaştırma işlemlerine son verilmiş ise, uzlaştırma giderlerinin CMK'nın 327/1. maddesi gereğince sanığa yüklenmesine karar verilebileceği, yine sanık hakkında mahkumiyet kararı verilse de mağdurun mazeretsiz olarak müzakerelere katılmaması sonunda uzlaşma gerçekleşmemiş ise, bu durumda sanığın kusuru bulunmadığından CMK 325/3. maddesi gereğince uzlaştırma giderlerinin Devlet Hazinesine yüklenmesine karar verilebileceği ileri sürülmüştür³³².

Kanaatimize göre, CMK'nın 327/1. maddesi gereğince, hakkında beraat kararı verilen sanığın kendi kusurundan ileri gelen giderleri ödemesine karar verilir. Burada suçsuz olduğunu bilen kişi, uzun sürecek yargılama sürecinden kurtulmak için uzlaşma teklifini kabul etmiş, ancak uzlaşma müzakerelerine katılmaktan imtina etmesi sonucunda uzlaşma sonuçsuz kalmıştır. Kamu davası açılmış ve yargılama sonunda sanık beraat etmiştir. Uzlaşma gerçekleşseydi, suçsuz olduğunu bilen sanığın edimi yerine getirmesi, herhangi bir tazminat ödemesi aleyhine bir durum oluşturacaktı. Suçsuz olduğunu bilen bir sanığın, uzlaşma müzakerelerine katılmaktan imtina etmesi sonucunda uzlaşmanın sonuçsuz kalması halinde, sanığın kusurlu olduğu söylenemez. Beraat eden sanığa hiçbir şekilde uzlaştırma giderlerinin yüklenmesine karar verilmemesi gerekir. Yine CMK'nın 325/3. maddesine göre, hakkında mahkumiyet kararı verilen sanık hakkındaki yargılama sırasında yapılan araştırma veya işlemler nedeniyle giderler yapılmış ve sonuç sanık lehine ortaya çıkmış ise, bu giderlerin kısmen veya tamamen Devlet Hazinesine yüklenmesine karar verilir. Mağdurun veya suçtan zarar görenin uzlaştırma müzakerelerine katılmaktan imtina etmesi ile uzlaştırmanın sonuçsuz kalması halinde, sanığın lehine ortaya çıkan bir sonuçtan söz edilemez. Sanığın suçu işlediği ve zarara sebebiyet verdiği tespit edilmiş ve

³³² KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 156.

hakkında mahkumiyet kararı verilmiştir. Sanık hakkında mahkumiyet kararı verilmesi halinde, uzlaştırma giderlerinin sanığa yüklenmesi gerekir.

10. Failin birden çok olması

CMK'nın 255. maddesine göre, iştirak halinde veya iştirak olmaksızın suç birden fazla fail tarafından işlenmişse, uzlaşmayan failer hakkında soruşturmaya veya kovuşturmaya devam edilecek, uzlaşan fail uzlaşma hükümlerinden faydalanacaktır³³³. Kanaatimize göre, mağdurun zararının tamamen giderilmesi halinde diğer faillerin de uzlaşma hükümlerinden yararlanması daha uygun olurdu.

CMK'nın 255. maddesinde, uzlaşan failin zararın ne kadarını ödeyeceği konusunda bir düzenleme yoktur. Tüm faillerin müteselsilen sorumlu oldukları kabul edilmelidir. Bu nedenle uzlaşmak isteyen failin zararın tamamını gidermesi gerekir. Uzlaşmak istemeyen faillerin yargılama sonunda mahkum olmaları halinde, uzlaşan failin sorumluluğuna düşen kısım dışındaki zararları mahkum olan faillerden BK hükümlerine göre rücu yoluyla talep edebilmesi gerekir³³⁴.

Birlikte suç işleyen faillerden birinin uzlaşması ve uzlaşmak istemeyen faillerin yargılama sonunda beraat etmeleri halinde, uzlaşan failin ödediği miktarı hukuk davası yoluyla talep edip edemeyeceği konusunda mevzuatta bir açıklık yoktur.

Bir görüşe göre, uzlaşan fail, hakkında suçu işlemediğine dair kesin bir hüküm bulunmadığından mağdurdan bu yönde bir talepte bulunamaz³³⁵.

³³³ Öğretide bir görüşe göre, kanun koyucu burada şikayetin bölünmezliği veya sirayeti ilkesinden farklı bir hüküm getirmiştir. Bu hüküm Anayasa'nın 38. ve TCK'nun 20. maddesindeki cezanın şahsiliği ilkesine uygundur. Suç işleyen kişilerin, dava açılıp mahkumiyet kararı verildiğinde, cezanın bireyselleştirilmesi ilkesi gereğince birbirlerinden farklı cezaya mahkum edilmeleri gerekeceğinden, bir şüpheli veya sanığın mağdur veya suçtan zarar gören ile uzlaşmasından diğer şüpheli veya sanıkların da yararlanması CMK, CGTİK, TCK ile ceza sorumluluğunun şahsiliği ile diğer ceza hukuku ilkelerine ve hukuka aykırı olur. ÜNVER Yener /HAKERİ Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, age., s. 714.

³³⁴ İPEK Ali İhsan /PARLAK Engin, age., s. 99-100.

³³⁵ KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 151, dipnot 101.

Diğer görüşe göre, hukuk hakimi ceza dosyasını incelemeli, beraat kararının gerekçesi suçun işlenmediğine dayanıyorsa ve hüküm uzlaşan faili de kapsıyorsa, zarara failer sebep olmadıklarından talebi kabul etmelidir. Beraat kararının gerekçesi delil yetersizliğine dayanıyorsa, failerin zarara sebebiyet vermediklerine dair kesinlik bulunmadığından talebi reddetmelidir³³⁶.

11. Suça sürüklenen çocuklarla ilgili uzlaşma

Birçok ülkede onarıcı adalet programları (örneğin arabuluculuk programı) öncelikle suça sürüklenen çocuklar hakkında uygulanmaya başlanmış ve halen yaygın olarak suça sürüklenen çocuklar hakkında uygulanmaktadır³³⁷. 15.07.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5395 sayılı ÇKK'nın 24. maddesinde uzlaşma ile ilgili hüküm getirilmiştir. 24. maddenin 1. fıkrasında, suça sürüklenen çocuklar hakkında, soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı suçlar ile alt sınırı iki yılı aşmayan hapis veya adli para cezasını gerektiren kasten işlenen suçlar ve taksirli suçlarda uzlaşma hükümlerinin uygulanacağı, 2. fıkrasında suç tarihinde onbeş yaşını doldurmayan suça sürüklenen çocuklar hakkında, kasten işlenen suçlarda hapis cezasının alt sınırının üç yıl olarak uygulanması öngörülmüştü. 5395 sayılı ÇKK'nın 24. maddesi ile suça sürüklenen çocuklar hakkında uzlaşmanın kapsamı genişletilmişti. 19.12.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5560 sayılı Kanun'un 41. maddesi ile 5395 sayılı ÇKK'nın 24. maddesi değiştirildi. 5395 sayılı ÇKK'nın 5560 sayılı Kanun ile değişik 24.maddesine göre, suça sürüklenen çocuklar bakımından da CMK'nın uzlaşmaya ilişkin hükümleri uygulanacaktır³³⁸. Böylece suça sürüklenen çocuklar yönünden uzlaşmanın kapsamı daraltılmıştır. Uzlaşma kurumunun uygulanmasında suça sürüklenen çocuklar büyüklerle aynı hükümlere tabi kılınmıştır.

³³⁶ İPEK Ali İhsan /PARLAK Engin, age., s. 100-101.

³³⁷ ÇETİNTÜRK Ekrem, Onarıcı Adalet, Ceza Adalet Sistemindeki Uzlaştırma Kurumunun Temelini Teşkil Eden Adalet Anlayışı, age., s. 68.

³³⁸ Bir görüşe göre, 5560 Sayılı Kanun ile yapılan değişiklik ile suça sürüklenen çocuklar yönünden uzlaşma kapsamına giren suçların kısıtlanması ve uzlaşmaya tabi suçların CMK'nın yetişkinlere ilişkin hükümlerine atıf yapılarak düzenlenmesi isabetli olmamıştır. Uzlaşmanın amacı göz önüne alındığında suça sürüklenen çocuklar yönünden uzlaşmanın geniş düzenlenmesi gerekir. ÖZBEK Mustafa, Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Onarıcı Adalet Programları ve Çocuk Arabuluculuğu, Türk Hukuk Sitesi com., erişim tarihi 08/10/2011.

5560 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği 19.12.2006 tarihinden önce işlenen ve değişiklikten önceki 5395 sayılı ÇKK'nın 24. maddesine göre uzlaşma kapsamına giren suçlar bakımından 5237 sayılı TCK'nın 7/2 maddesi gereğince uzlaşma hükümlerinin uygulanması gerekir. Yargıtay da 19.12.2006 tarihinden önce işlenen ve değişiklikten önceki 24. maddeye göre uzlaşma kapsamına giren suçlar yönünden uzlaşma hükümlerinin uygulanmasına karar vermiştir³³⁹. Yönetmelikte çocuklar hakkında uygulanacak uzlaştırma işlemlerinin usulüne ilişkin hüküm getirilmiştir.

Yönetmeliğin 5/7. maddesine göre, çocuklara ilişkin uzlaştırmada 5395 sayılı ÇKK, Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ve Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik hükümlerine göre işlem yapılacaktır.

Öğretide bir görüşe göre, çocuğun suç işlemesi halinde devletin görevinin onu topluma yeniden kazandırmak olduğu, çocuklar hakkında uzlaşmanın uygulanmaması gerektiği ileri sürülmüştür³⁴⁰.

³³⁹ " Suç tarihinde 15 yaşını tamamlayıp 18 yaşını bitirmeyen sanığın işlediği suçun alt sınırının 2 yılı aşmaması nedeniyle 15.07.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5395 sayılı Çocuk Koruma Yasası'nın 24. maddesi gereğince uzlaşma kapsamında kaldığı ve CYY'nın 253. ve 254. maddelerine göre uzlaştırma işlemi yapılması..." 4. C.D., 21.11.2007, 5766/9710. MALKOÇ İsmail /YÜKSEKTEPE Mert, age., s. 1402.

" Sanığa atılı silahla müessir fiil suçu, soruşturulması ve kovuşturulması şikayete tabi suçlardan olmayıp, ancak; 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun hüküm tarihinde yürürlükte bulunan 24. maddesi uyarınca çocukların işlediği bu suçun da çocukların yararı gözetilerek uzlaşma kapsamına alındığı, sanığın çocuk olması nedeniyle suçun uzlaşma kapsamına girmesi, eylemi şikayete tabi suç haline dönüştürmeyeceğinden, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 24. ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253 ve 254. maddeleri gereğince usulüne uygun uzlaşma işlemi yapılmadan soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olmadığı halde; yalnız Çocuk Koruma Kanunu uyarınca ayrıksı olarak uzlaşma kapsamına giren bu suç şikayete bağlı suç gibi kabul edilerek kamu davasının şikayetten vazgeçme nedeniyle düşürülmesine karar verilmesi..." 2. C.D., 05.02.2007, 8156/1518. TAŞDEMİR Kubilay /ÖZKEPİR Ramazan, Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, age., s. 1231.

³⁴⁰ ÖZTÜRK Bahri /TEZCAN Durmuş /ERDEM Mustafa Ruhan /SIRMA Özge /SAYGILAR Yasemin F. /ALAN Esra, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, age., s. 757.

B- Kovuşturma evresinde uzlaşma

1. Genel olarak

İddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreye kovuşturma evresi denir. (CMK m.2/1-f) Mahkeme iddianame ve soruşturma evrakının verildiği tarihten itibaren 15 gün içinde CMK'nın 174. maddesinde belirtilen unsurları içermesi halinde iddianameyi kabul eder. Aksi halde iddianameyi iade eder³⁴¹. İddianamenin kabulüne karar verilmesi ile kovuşturma evresi başlar. (CMK m.175/1)

CMK'nın 174. maddesindeki değişiklikten önce soruşturma evresinde uzlaşma hükümlerinin uygulanmaması iade nedeni oluşturmuyordu. 5353 sayılı Kanunla değişik CMK'nın 174/1-c maddesi gereğince uzlaşma kapsamına giren bir suçtan dolayı uzlaşma hükümleri uygulanmadan iddianame düzenlenmesi halinde, iddianamenin iadesine karar verilecektir. Cumhuriyet savcısı, suçun uzlaşma kapsamına girmesi halinde uzlaşma hükümlerini uygulamadan kamu davası açamayacaktır. Ancak CMK'nın 174/2 maddesine göre, suçun hukuki nitelendirilmesi nedeniyle iddianamenin iade edilemeyeceği kuralı uyarınca, soruşturma konusu suçun hukuki vasfının takdiri Cumhuriyet savcısına aittir³⁴². Cumhuriyet savcısının, suçun uzlaşma kapsamına girmediği kanaati ile iddianame

³⁴¹ 25.05.2005 tarihli 5353 sayılı Kanununun 27. maddesi ile değişik 5271 sayılı CMK m. 174 :

(1) Mahkeme tarafından, iddianamenin ve soruşturma evrakının verildiği tarihten itibaren onbeş gün içinde soruşturma evresine ilişkin bütün belgeler incelendikten sonra, eksik veya hatalı noktalar belirtilmek suretiyle;

a) 170'inci maddeye aykırı olarak düzenlenen,

b) Suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan mevcut bir delil toplanmadan düzenlenen,

c) Önödeme veya uzlaşmaya tabi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılan işlerde önödeme veya uzlaşma usulü uygulanmaksızın düzenlenen,

İddianamenin Cumhuriyet Başsavcılığına iadesine karar verilir.

(2) Suçun hukuki nitelendirilmesi sebebiyle iddianame iade edilemez.

(3) En geç birinci fıkrada belirtilen süre sonunda iade edilmeyen iddianame kabul edilmiş sayılır.

(4) Cumhuriyet savcısı, iddianamenin iadesi üzerine, kararda gösterilen eksiklikleri tamamladıktan ve hatalı noktaları düzelttikten sonra, kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesini gerektiren bir durumun bulunmaması halinde, yeniden iddianame düzenleyerek dosyayı mahkemeye gönderir. İlk kararda belirtilmeyen sebeplere dayanılarak yeniden iddianamenin iadesi yoluna gidilemez.

(5) İade kararına karşı Cumhuriyet savcısı itiraz edebilir.

³⁴² KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 193.

düzenlemesi halinde, mahkemenin suçun uzlaşmaya tabi olduğu ve uzlaşma hükümlerinin uygulanması gerektiğinden dolayı iddianameyi iade etmesi mümkün değildir.

2. Mahkeme tarafından uzlaşma hükümlerinin uygulanacağı haller

Yönetmeliğin 25. maddesinde mahkeme tarafından uzlaşma hükümlerinin uygulanacağı haller gösterilmiştir.

a) Kovuşturma konusu suçun hukuki niteliğinin değişmesi nedeniyle uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması

Cumhuriyet savcısının suçun uzlaşmaya tabi olmadığı kanaati ile kamu davası açması halinde, suçun hukuki nitelendirilmesinden dolayı iddianame iade edilemeyeceğinden mahkemenin iddianameyi kabul etmesi gerekmektedir. Mahkeme suçun uzlaşma kapsamına girdiği kanaatine varırsa ya da yargılama sırasında suçun vasfı değişir ve uzlaşma kapsamına girdiği anlaşılırsa mahkeme uzlaşma hükümlerini uygulayacaktır.

b) Suçun uzlaşma kapsamında olduğunun ilk olarak mahkeme aşamasında anlaşılması

Cumhuriyet savcısı uzlaşmaya tabi bir suçtan dolayı iddianame düzenlediği halde, unutmaya veya yanılı sonuca uzlaşma hükümlerini uygulamamış ve hakim de bu hususu gözden geçirerek iddianameyi kabul etmiş ise, bu durumda mahkeme uzlaşma hükümlerini uygulamalıdır.

c) Uzlaşma kapsamına giren bir suçtan dolayı Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlenmeksizin doğrudan mahkemeye dava açılması

Bazı suçlarla ilgili özel hüküm bulunması veya failin sıfatı dolayısıyla özel soruşturma usulünün uygulanması nedeniyle, Cumhuriyet savcısı tarafından

soruşturma yapılmaksızın doğrudan mahkemeye kamu davası açılabilir. Örneğin, 6132 sayılı At Yarışları Hakkındaki Kanunun³⁴³ 7. maddesi ile, 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanununun³⁴⁴ 53/2. maddesi gereğince Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlenmeden, doğrudan idare tarafından mahkemeye kamu davası açılır. Bu durumda mahkeme, uzlaşmaya tabi bir suçtan dolayı yapılan yargılamada uzlaşma hükümlerini uygulamalıdır.

d) Kamu davası açıldıktan sonra kanun değişikliği nedeniyle suçun uzlaşma kapsamına girmesi

Kamu davası açıldıktan sonra, kanun değişikliği nedeniyle suçun uzlaşmaya tabi olması halinde mahkeme tarafından uzlaşma hükümlerinin uygulanması gerekir. Örneğin TCK 'nın 154/1 maddesinde düzenlenen hakkı olmayan yere tecavüz suçu şikayete bağlı değilken, 25.02.2009 tarihli 5841 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun³⁴⁵ 1. maddesi ile yapılan değişiklik sonucunda şikayete tabi olmuştur. Dolayısıyla uzlaşma kapsamına girdiğinden mahkemece uzlaşma hükümlerinin uygulanması gerekir.

3. Kovuşturma evresinde uzlaştırma işlemleri

Kovuşturma evresindeki uzlaşma hükümleri CMK'nın 254 ve Yönetmeliğin 25, 26, 27. maddelerinde düzenlenmiştir. CMK'nın 254.maddesi gereğince, kamu davası açıldıktan sonra uzlaştırma işlemleri CMK'nın 253.maddesinde belirtilen soruşturma evresindeki esas ve usule göre, mahkeme tarafından yürütülür. CMK'nın 253. maddesinde düzenlenen soruşturma evresindeki uzlaşma usulü ile ilgili hükümler kovuşturma evresinde de geçerlidir. Cumhuriyet savcısının soruşturma evresinde uyguladığı uzlaştırma usulü kovuşturma sırasında mahkeme tarafından uygulanacaktır³⁴⁶.

³⁴³ R.G.: 15.07.1953-8458.

³⁴⁴ R.G.:06.11.1981-17506.

³⁴⁵ R.G.: 14.03.2009-27169.

³⁴⁶ CENTEL Nur /ZAFER Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, age., s. 483.

Soruşturma aşamasında uzlaşmanın sonuçsuz kalması halinde, kovuşturma evresinde tekrar uzlaşma hükümlerinin uygulanması mümkün değildir³⁴⁷. Mahkeme, uzlaştırma işlemlerine ilişkin tebligat ve yazışmaları duruşma gününü beklemeksizin dosya üzerinden yapabilir. (Yön m.25/2) CMK 'nın 253. maddesi gereğince soruşturma sırasında Cumhuriyet savcısı tarafından yapılması gereken işlemler kovuşturma evresinde hakim tarafından yapılacaktır. Hakim uzlaştırmacı görevlendirebileceği gibi uzlaştırma işlemlerini kendisi de yürütebilir. Ancak uzlaştırma işlemlerinin hakim tarafından yapılması, müzakereler sırasında olayla ilgili açıklamaları duyacağı için, hakimin tarafsızlığı ilkesine uygun olmayacaktır. Hakimin uzlaştırmacı görevlendirmesi yerinde olur³⁴⁸.

Mahkeme öncelikle taraflara uzlaşma teklifinde bulunacaktır. Hakim uzlaşma teklifinde bulunurken, taraflara uzlaşmanın mahiyeti ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukuki sonuçları konusunda bilgi vermelidir. Tebligat yoluyla uzlaşma teklif edilmesi halinde de, teklifi içeren yazıya uzlaşmanın mahiyeti ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukuki sonuçları konusunda bilgiler yazılmalıdır. Yönetmeliğin ekinde yer alan Ek 1/c sayılı uzlaşma teklif formu ilgiliye imzalatılarak verilir ve taraflara bilgi verildiği tutanağa geçirilir. Formun imzalı örneği dosyaya konulur. (CMK m.254/1, Yön m.26)

Yönetmeliğin 25/3. maddesinde düzenlenen, mahkeme aşamasında yapılan uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen, tarafların uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç duruşmanın sona erdiği açıklanıp hüküm verilmeden önce mahkemeye

³⁴⁷ Bir görüşe göre, tarafların birine ulaşamaması nedeniyle uzlaşma hükümleri uygulanmadan kamu davası açılması halinde, kovuşturma evresinde uzlaşma hükümlerinin uygulanması gerekir. KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 193. Aksi yönde görüş için bkz., ARSLAN SOYGÜT Mualla Buket, age., s. 175. CENTEL Nur /ZAFER Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, age., s. 484.

Diğer bir görüşe göre; soruşturma evresinde uzlaşmayan tarafların kovuşturma evresinde uzlaşmak isteyebilecekleri, uzlaşmanın hem yargılamayı kısaltan hem de suçtan doğan zararın giderilmesini sağlayan işlevleri nedeniyle soruşturma evresinde uzlaşmayan taraflara kovuşturma evresinde bir şans daha verildiği ileri sürülmüştür. ÖZBEK Veli Özer, CMK İzmir Şerhi, Yeni Ceza Muhakemesi Kanununun Anlamı, (Açıklamalı-Gerekçeli-İçtihatlı) age., s. 1033.

³⁴⁸ Aynı yönde görüş için bkz., KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 197. Özel bir eğitim almaları koşuluyla, hakimlerin arabuluculuk görevini yapmalarının tercih edilmesi yönünde aksi görüş, TANRIVER Süha, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Mayıs-Haziran 2006, sayı: 64, s. 169.

başvurarak uzlaştıklarını beyan edebileceklerine ilişkin hükmün DİDDK'nın 15.05.2008 tarihli 2008/463 sayılı kararı ile yürütülmesinin durdurulmasına karar verilmiştir.

4. Kovuşturma evresinde uzlaşma sonucunda verilecek kararlar

a) Düşme kararı

Kovuşturma evresinde sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören arasında uzlaşma gerçekleştiği takdirde, sanığın edimini def 'aten (bir defada) yerine getirmesi halinde mahkeme kamu davasının düşmesine karar verir³⁴⁹.

b) Hükmün açıklanmasının geri bırakılması

Uzlaşma gerçekleştiği halde, edimin yerine getirilmesinin ileri bir tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arzetmesi halinde, mahkemece sanık hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir. Uzlaşma nedeniyle hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için CMK'nın 231. maddesindeki³⁵⁰ şartlar aranmayacaktır.

³⁴⁹ "...30.03.2006 tarihinde yapılan oturumda sanık Ş., sorgusu yapılırken yüklenen suçu ikrar etmiş ve ağabeyi olan katılan M. ile uzlaşmaya hazır olduğunu bildirmiştir. Katılan M. ise, şikayetçi olduğunu, davaya katılmak istediğini, ancak sanığın zararını karşılaması halinde uzlaşmak istediğini söylemiş, bilahare sorulduğunda ise sanığın 150 TL vermesi halinde uzlaşacağı belirtmiştir. Bunun üzerine sanıktan sorulduğunda aynen, "mağdurun uzlaşma önerisini kabul ediyorum, kendisine 150 TL vereceğim" demesi nazara alınarak duruşma bitirilmiş ve uzlaşmanın gerçekleştiği kabul edilerek davanın düşürülmesine karar verilmiştir. Dosya kapsamında mağdurun zararının giderildiğine ilişkin herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. O halde, uzlaşmanın koşullarından, zararın ödenmesi koşulunun gerçekleşmediği açıktır. Yerel mahkemece, sanığın zararı ödeyeceğine ilişkin taahhüdüne itibar edilerek, zararın ödenip ödenmediği araştırılmadan uzlaşma nedeniyle kamu davasının düşürülmesine karar verilmesi isabetsiz ve yasaya aykırıdır." CGK., 15.04.2008, 73/88. ŞİRİN Osman /AŞANER Halim /GÜVEN Özcan /YALVAÇ Gürsel /ÖZDEMİR Muzaffer /EREL Kemalettin, Yargıtay Ceza Genel Kurulu Kararları, 1. baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2008, s. 1014-1015.

³⁵⁰ CMK m. 231 : (1) Duruşma sonunda, 232'nci maddede belirtilen esaslara göre duruşma tutanağına geçirilen hüküm fıkrası okunarak gerekçesi ana çizgileriyle anlatılır.
 (2) Hazır bulunan sanığa ayrıca başvurabileceği kanun yolları, mercii ve süresi bildirilir.
 (3) Beraat eden sanığa, tazminat isteyebileceği bir hal varsa bu da bildirilir.
 (4) Hüküm fıkrası herkes tarafından ayakta dinlenir.
 (5) (Ek: 6.12.2006-5560/23 md.) Sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan ceza, iki yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezası ise; mahkemece, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir. Uzlaşmaya ilişkin

aa) Edimin yerine getirilmemesi nedeniyle hükmün açıklanması

Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, sanığın edimini uzlaşmaya uygun olarak yerine getirmemesi halinde mahkemece CMK'nın 231/11. maddesindeki şartlar aranmaksızın hüküm açıklanır.(CMK m.254/2) CMK'nın 231/11. maddesinde, hükmün açıklanması için sanığın

hükümler saklıdır. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması,kurulan hükmün sanık hakkında bir hukuki sonuç doğurmamasını ifade eder.

(6) (Ek: 6.12.2006-5560/23 md.) Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için;

- a) Sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkum olmamış bulunması,
- b) Mahkemece,sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması,
- c) Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın,aynen iade,suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi,

gerekir.
(7) (Ek: 6.12.2006-5560/23 md.) Açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilen hükümde,mahkum olunan hapis cezası ertelenemez ve kısa süreli olması halinde seçenek yaptırımlara çevrilemez.

(8) (Ek: 6.12.2006-5560/23 md.) Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilmesi halinde sanık,beş yıl süreyle denetim süresine tabi tutulur. Bu süre içinde bir yıldan fazla olmamak üzere mahkemenin belirleyeceği süreyle,sanığın denetimli serbestlik tedbiri olarak;

- a) Bir meslek veya sanat sahibi olmaması halinde,meslek veya sanat sahibi olmasını sağlamak amacıyla bir eğitim programına devam etmesine,
- b) Bir meslek veya sanat sahibi olması halinde,bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücret karşılığında çalıştırılmasına,
- c) Belli yerlere gitmekten yasaklanmasına,belli yerlere devam etmek hususunda yükümlü kılınmasına ya da takdir edilecek başka yükümlülükleri yerine getirmesine,

karar verilebilir. Denetim süresi içinde dava zamanasını durur.
(9) (Ek: 6.12.2006-5560/23 md.) Altıncı fıkranın © bendinde belirtilen koşulu derhal yerine getiremediği takdirde;sanık hakkında mağdura veya kamuya verdiği zararın denetim süresince aylık taksitler halinde ödemek suretiyle tamamen gidermesi koşuluyla da hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilir.

(10) (Ek: 6.12.2006-5560/23 md.) Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlenmediği ve denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklerle uygun davranıldığı takdirde,açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak,davanın düşmesi kararı verilir.

(11) (Ek: 6.12.2006-5560/23 md.) Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlemesi veya denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklerle aykırı davranması halinde,mahkeme hükmü açıklar. Ancak mahkeme,kendisine yüklenen yükümlülükleri yerine getiremeyen sanığın durumunu değerlendirerek;cezanın yarısına kadar belirleyeceği bir kısmının infaz edilmemesine ya da koşullarının varlığı halinde hükümdeki hapis cezasının ertelenmesine veya seçenek yaptırımlara çevrilmesine karar vererek yeni bir mahkumiyet hükmü kurabilir.

(12) (Ek: 6.12.2006-5560/23 md.) Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına itiraz edilebilir

(13) (Ek: 6.12.2006-5560/23 md.) Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı,bunlara mahsus bir sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar,ancak bir soruşturma veya kovuşturmayla bağlantılı olarak Cumhuriyet savcısı,hakim veya mahkeme tarafından istenmesi halinde,bu maddede belirtilen amaç için kullanılabilir.

denetim süresi içinde kasıtlı bir suç işlemesi veya denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklerle aykırı davranması şartları aranmaktadır.

bb) Düşme

Hükmün açıklamasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, edimin yerine getirilmesi halinde verilecek karar CMK'nın 254/2. maddesinde gösterilmemiştir. Bu fıkrafta CMK'nın 231. maddesine atıfta bulunulduğundan sanığın edimi uzlaşmaya uygun olarak yerine getirmesi halinde mahkemece kamu davasının düşmesine karar verilecektir.

Edimin ifa edilmesi halinde, düşme kararı verilmesi için CMK'nın 231/10. maddesi gereğince erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlememe koşulu aranacak mıdır?

Bir görüşe göre, CMK'nın 254/2. maddesine göre edimin yerine getirilmemesi halinde, CMK'nın 231. maddesinin 11. fıkrasındaki şart aranmaksızın hüküm açıklanacaktır. Edimin erteleme süresi içinde yerine getirilmesi halinde benzer bir atıf yapılmadığından, CMK'nın 231. maddesine göre karar verilmesi gerekeceğinden edimin ifası yanında erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlememe şartı da aranacaktır³⁵¹.

Diğer görüşe göre, edimin ifa edilmesi nedeniyle düşme kararı verilmesi için kasıtlı bir suç işlenmemesinin aranması, uzlaşmanın mahiyetine ve kanun koyucunun amacına aykırı olacaktır. Artan iş yükünü azaltmak amacı ile uzlaşma kurumunun getirildiği ve sanığa edimin taksitle bağlanması, ertelenmesi veya süreklilik arz etmesi imkanının tanındığı göz önüne alındığında, edimini bir defada yerine getiren sanık ile taksitle veya daha sonra yerine getiren sanık arasında farklı bir uygulamanın istenemeyeceği sonucuna varılmaktadır³⁵².

(14) (Ek: 6.12.2006-5560 md.; Değişik: 23.1.2008-5728/562 md.) Bu maddenin hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin hükümleri, Anayasanın 174'üncü maddesinde koruma altına alınan İnkılap kanunlarında yer alan suçlarla ilgili olarak uygulanmaz.

³⁵¹ KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 200.

³⁵² ARSLAN SOYGÜT Mualla Buket, age., s.180.

Kanaatimize göre, CMK'nın 254/2. maddesinde 231.maddenin 11. fıkrasındaki şart aranmaksızın hükmün açıklanacağı belirtilmiştir. Edimin yerine getirilmemesi halinde failin kasıtlı suç işleyip işlemediğine bakılmaksızın hüküm açıklanacaktır. Edimin yerine getirilmesi halinde ise, failin kasıtlı bir suç işlememesi şartı aranmaksızın düşme kararı verilmelidir. Kanun koyucunun iradesi edimin yerine getirilmesine rağmen, erteleme süresi içinde yeni bir kasıtlı suç işlenmesi halinde hükmün açıklanması yönünde olsaydı, bu husus edimin yerine getirilmemesinde olduğu gibi kanunda düzenlenirdi. Uzlaşmanın amacı mağdurun veya suçtan zarar görenin zararının giderilmesi, failin cezalandırılmaktan kurtulması, toplum barışının sağlanmasıdır. Edimini yerine getiren failin kasıtlı bir başka suç işlemesi nedeni ile uzlaşma hükümlerinden faydalanmaması uzlaşmanın amacına uygun olmayacaktır. Ayrıca Yönetmeliğin 27/4. maddesinde hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmesi halinde davanın düşmesine karar verileceği hükme bağlanmıştır.

IV. Uzlaşmanın sonuçları

A- Soruşturma veya kovuşturmanın sona ermesi

Mağdur veya suçtan zarar gören ile failin, suçtan doğan zararın giderilmesi konusunda anlaşmaları ile uzlaşma gerçekleşmektedir. Fail tarafından, anlaşmaya uygun olarak zararın giderilmesi halinde, soruşturma aşamasında kamu davası açılmamakta, kovuşturma evresinde de kamu davası düşürülmektedir. Böylece fail cezalandırılmaktan kurtulmaktadır.

B- Şahsi hak alacağının sona ermesi

5560 sayılı Kanun'la değişik CMK'nın 253/19. maddesinde "uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır. Şüphelinin, edimini yerine getirmemesi halinde uzlaşma raporu veya belgesi, 9.6.1932 tarihli ve 2004 sayılı

İcra İflas Kanunu'nun 38'inci maddesinde yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerden sayılır" hükmü düzenlenmiştir. Yine Yönetmeliğin 23/7. maddesinde uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturmaya konu olan suç nedeniyle tazminat davası açılmayacağı, açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılacağı belirtilmiştir. Mağdur veya suçtan zarar gören ile fail arasında uzlaşmanın sağlanması halinde, suçtan doğan zarar nedeniyle hukuk mahkemesinde tazminat davası açılmayacak, açılmış olan davadan feragat³⁵³ edilmiş sayılacaktır. Uzlaşma raporu veya belgesi Cumhuriyet savcısı veya hakim tarafından onaylandığı anda, uzlaşma sağlanmış olacaktır. Anlaşma gereğince failin edimini yerine getirmemesi halinde, uzlaşma raporu veya belgesi İcra İflas Kanunu'nun 38. maddesinde yazılı ilam niteliğindeki belgelerden kabul edilmektedir. Bu itibarla fail tarafından edimin yerine getirilmemesi durumunda, mağdur veya suçtan zarar gören, suçtan doğan zararın giderilmesi için ilamlı icra yoluyla icra takibi yapabilir.

Mağdur veya suçtan zarar gören ile fail, suçtan doğan zararın tamamen veya kısmen giderilmesi konusunda anlaşmaktadırlar. Tarafların zararın kısmen giderilmesi konusunda anlaşmaları ve zararın kısmen giderilmesi halinde, mağdur veya suçtan zarar görenin zararın tazmin edilmeyen kısmı için sonradan hukuk mahkemesinde dava açması mümkün değildir³⁵⁴.

³⁵³ Davadan feragat, davacının talep sonucundan kısmen veya tamamen vazgeçmesidir. Davadan feragat eden davacı, dava dilekçesinin talep sonucu bölümünde istemiş olduğu haktan tamamen veya kısmen vazgeçer. Davadan feragat, davacının tek taraflı irade beyanı ile olur. Feragatin geçerliliği için, davalı veya mahkeme tarafından kabul edilmesine gerek yoktur. KURU Baki /ARSLAN Ramazan /YILMAZ Ejder, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 22. baskı, Yetkin, Ankara, 2011, s. 526.

³⁵⁴ Bir görüşe göre, uzlaşma hem ceza hukuku hem de özel hukuk uyuşmazlıklarını çözen bir kurum değildir. Özel hukukta tahkim ceza hukuku uyuşmazlığını ortadan kaldırmıyor, şikayetten vazgeçme halinde özel hukuk talepleri dava edilebiliyor veya ön ödemeye rağmen zararın giderilmesi için özel hukuk davası açılabilirse, uzlaşma kurumu da ceza hukuku uyuşmazlığının çözümüne ilişkin olup, özel hukuk ve varsa diğer hukuk alanlarına ilişkin hukuki uyuşmazlıkları kesin çözüme bağlayan bir kurum değildir. Uzlaşma raporunda özel hukuk taleplerinden vazgeçildiğine ilişkin açık bir hükme yer verilmedikçe, uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde ceza hukuku açısından kovuşturmaya yer olmadığına veya düşme kararına neden olacak, ceza hukuku dışındaki alanların yargı konusu yapılmasını engellemeyecektir. YENER Ünver /HAKERİ Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, age., s. 723.

CMK'nın 253/19. maddesinde tazminat davası açılmayacağı belirtilmiş ise de, bunu geniş yorumlayarak suçtan doğan zarara ilişkin olarak her türlü davanın açılmayacağını kabul etmek gerekir³⁵⁵.

C- Yakalama veya tutuklama nedeniyle tazminat hakkı

CMK'nın 144/1-c maddesi gereğince kanuna uygun olarak yakalanan veya tutuklanan kişiler, uzlaşma nedeniyle haklarında kovuşturmayaya yer olmadığına, kamu davasının açılmasının ertelenmesine ya da davanın düşmesine karar verilmesi halinde devletten tazminat talep edemezler.

Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde fail hakkında yargılama yapılmadığı ve failin suçsuzluğu şüpheden uzak, kesin olarak anlaşılmadığından kanuna uygun olarak yakalanmış veya tutuklanmış olanlar devletten tazminat isteyemeyecektir.

Ç- Müsadere

TCK'nın 54/1. maddesi gereğince kasıtlı bir suçun işlenmesinde kullanılan veya suçun işlenmesine tahsis edilen ya da suçtan meydana gelen eşya ile suçun işlenmesinde kullanılmak üzere hazırlanan eşyanın müsadere edilmesine karar verilir. TCK'nın 54/1. maddesi uyarınca müsadere kararı verilebilmesi için mahkumiyete hükmedilmesi gerekir. TCK'nın 54/4 maddesinde ise üretimi, bulundurulması, kullanılması, taşınması, alımı ve satımı suç oluşturan eşyanın müsadere edileceği hükme bağlanmıştır. TCK'nın 54/4. maddesi gereğince müsadere kararı verilebilmesi için mahkumiyet şartı bulunmamaktadır.

Uzlaşma gerçekleştiğinde soruşturma aşamasında kovuşturmayaya yer olmadığına, kovuşturma evresinde davanın düşmesine karar verilir. Ortada bir mahkumiyet kararı olmadığından TCK'nın 54/1. maddesinin kapsamına giren

³⁵⁵ KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 208. İPEK Ali İhsan /PARLAK Engin, Uzlaşma, Ankara, 2011, age., s. 130.

eşyanın müsadere karar verilmesi mümkün değildir. Kovuşturmaya yer olmadığı veya düşme kararı ile eşyanın sahibine iadesine karar verilmelidir³⁵⁶.

Edimin yerine getirilmesinin takside bağlanması veya ileri bir tarihe bırakılması sonucunda hükmün açıklamasının geri bırakılmasına karar verildiğinde, müsadere kararı da verilmelidir. Edimin yerine getirilmesi halinde davanın düşmesine karar verileceğinden müsadereye ilişkin hüküm de ortadan kalkacaktır³⁵⁷.

TCK'nın 54/4. maddesinin kapsamına giren eşyaların uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde de müsadere edilmesi mümkündür. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde, soruşturma aşamasında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verildikten sonra CMK'nın 256. vd. maddeleri gereğince müsadere davası açılmalıdır. Kovuşturma aşamasında kamu davasının düşmesine veya hükmün açıklamasının geri bırakılmasına karar verilmesi halinde, TCK'nın 54/4. maddesinin kapsamına giren eşya hakkındaki müsadere davasının tefrik edilerek CMK'nın 256 vd. maddeleri gereğince yürütülmesi yerinde olacaktır³⁵⁸.

D- Tekerrür

Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde mahkumiyet hükmü bulunmadığından uzlaşma konusu olan suç tekerrüre esas alınamaz. 5237 sayılı TCK'nın 58. maddesi gereğince tekerrür hükümlerinin uygulanması için bir mahkumiyet hükmünün bulunması gerekir.

E- Zamanaşımı

CMK'nın 253/21. maddesine göre, taraflardan birine ilk uzlaşma teklifinde bulunduğu tarihten itibaren, uzlaşmanın sonuçsuz kaldığı veya uzlaştırmacının raporunu Cumhuriyet savcısına verdiği tarihe kadar dava zamanaşımı süresi

³⁵⁶ KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 209.GÜNEY Niyazi /YILMAZ Zekeriya, Ceza Hukukumuzda Dava ve Cezanın Düşürülmesi, 1. baskı, Adalet, Ankara, 2008, s. 731.

³⁵⁷ KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 209.

³⁵⁸ KAYMAZ Seydi /GÖKCAN Hasan Tahsin, age., s. 209.

işlemez. Ayrıca kamu davası açılması süreye bağlanmışsa, dava açma süresi de işlemez. (CMK m.253/21, Yön m.24) Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunulduğu tarihte zamanaşımı durmaktadır. Uzlaşma teklifine süresi içerisinde cevap verilmemesi ya da teklifin reddedilmesi halinde uzlaştırma girişimi sonuçsuz kalır. (Yön m. 24/2)

Taraflardan birinin veya kanuni temsilcisi ya da vekilinin uzlaşma müzakerelerine katılmaktan imtina etmesi veya müzakereler sırasında taraflardan birinin uzlaşmadan vazgeçtiğini yazılı veya sözlü olarak bildirmesi halinde, uzlaştırmacının uzlaşmanın gerçekleşmediğine dair raporunu Cumhuriyet savcısına verdiği tarihten itibaren dava zamanaşımı ve kovuşturma koşulu olan dava süresi yeniden işlemeye başlar. (Yön m. 24/3)

Uzlaştırma işlemlerinin Cumhuriyet savcısı tarafından yapılması halinde, taraflardan birinin veya kanuni temsilcisi ya da vekilinin uzlaşma müzakerelerine katılmaktan imtina ettiği veya müzakereler sırasında taraflardan birinin uzlaşmadan vazgeçtiğini yazılı veya sözlü olarak bildirdiği tarihte dava zamanaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süresi yeniden işlemeye başlar. (Yön m. 24/4)

Soruşturma aşamasında edimin yerine getirilmesinin ileri bir tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verildiğinde erteleme süresince zamanaşımı süresi işlemez. (CMK m. 253/19)

Kovuşturma evresinde edimin yerine getirilmesinin ileri bir tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi durumunda, hükmün açıklamasının geri bırakılmasına karar verilmesi halinde geri bırakma süresince zamanaşımı işlemez. (CMK m.254/2)

Bu maddelerde "işlemez" sözünün zamanaşımı süresinin durması anlamında kullanıldığı kabul edilmelidir³⁵⁹.

F- Kanun Yolu

CMK'nın 253/23. maddesinde uzlaşma sonucunda verilecek kararlara karşı kanun yollarına başvurulabileceği belirtilmiştir. Soruşturma aşamasında, uzlaşma sonucunda edimin defaten yerine getirilmesi halinde Cumhuriyet savcısı tarafından verilen kovuşturmaya yer olmadığı kararına karşı suçtan zarar gören, kararın kendisine tebliğ edildiği tarihten itibaren on beş gün içinde, kararı veren Cumhuriyet savcısının görev yaptığı yargı çevresinde bulunan ağır ceza mahkemesine en yakın ağır ceza mahkemesine itiraz edebilir. (CMK m.173/1) Edimin yerine getirilmesinin ileri bir tarihe bırakılması, taksidde bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde, Cumhuriyet savcısı tarafından verilen kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararına karşı itiraz yoluna gidilemez. (CMK m.173/5)

Kovuşturma evresinde edimin defaten yerine getirilmesi halinde, mahkeme tarafından verilen düşme kararına karşı istinaf yolu açıktır. Ancak 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un³⁶⁰ 8/1. maddesi gereğince Bölge Adliye Mahkemelerinin göreve başlayacağı tarihe kadar 1402 sayılı Kanun'un 322. maddesinin 4, 5, 6. fıkraları hariç olmak üzere 305 ile 326. maddeleri yürürlükte olduğundan düşme kararlarına karşı temyiz yoluna gidilebilir.

Yargıtay, uzlaşma hükümleri sadece sanık lehine konulan usul hükümleri olmayıp, aynı zamanda mağdurun da haklarını korumayı amaçladığından ve 1412 sayılı CMUK.'nın 309. maddesi kapsamında mütalaa edilemeyeceğinden, uzlaştırma işlemlerinin usulüne uygun yapılmaması halinde Cumhuriyet

³⁵⁹ PARLAR AH /HATİPOĞLU Muzaffer, 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Yorumu, II. Cilt, age., s. 1603.

³⁶⁰ R.G.: 31.03.2005-25772 Mükerrer.

savcısının sanık aleyhine temyize başvurma hakkının bulunduğu karar vermiştir³⁶¹.

Edimin yerine getirilmesinin ileri bir tarihe bırakılması, taksidde bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde, mahkemece verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına karşı, kararın tebliğinden itibaren yedi gün içinde itiraz edilebilir. (CMK m.231/12)

³⁶¹ Y.CGK., 25.09.2007, 6-189/188, "Uzlaşmaya ilişkin kurallar sadece sanık lehine konulmuş usul kuralları olmadıklarından, bunların ihlali halinde Cumhuriyet savcısının sanık aleyhine temyize hakkının bulunduğu kabulü gerektiği, görüş ve kanaati benimsendiğinden, yerel mahkemenin uzlaşmayı usulüne uygun olarak uygulamadığı gerekçesiyle Cumhuriyet savcısı tarafından sanıklar aleyhine yapılan temyizın özel dairece CYUY.'nın 309.maddesi gerekçe gösterilerek reddi isabetli değildir. Bu nedenle itirazın kabulüne özel daire kararının kaldırılmasına ve dosyanın özel daireye gönderilmesine karar verilmelidir." PARLAR Ali / HATİPOĞLU Muzaffer, age., s. 1586-1590.

SONUÇ

Toplumsal hayatın giderek karmaşık bir hal alması ve farklı suç türlerinin ortaya çıkması sonucunda yargı makamlarının iş yükü artmıştır. Davaların yargılama süresi makul süreyi aşmaktadır. Bunun sonucu olarak mağdurun yargıya güveni azalmakta, maddi ve manevi zararı artmaktadır. Ayrıca cezanın infazının devlete bir maliyeti olduğu da nazara alınmalıdır. Bu nedenlerle geleneksel ceza yargılaması yerine alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına yönelme eğilimi oluşmuştur.

Mağdur fail arabuluculuğu olarak da tanımlanan uzlaşma ilk önce Anglo Sakson Hukukunda uygulanmaya başlanmış, daha sonra Kıta Avrupası Hukukunda da benimsenmiştir. Uzlaşma kurumunun 01.05.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı TCK ve 5271 sayılı CMK ile birlikte mevzuatımızda düzenlenmesi olumlu bir gelişmedir.

Uzlaşmanın amacı, fail ile mağdurun bir araya getirilmesi, failin suçtan dolayı sorumluluğunu kabul etmesi, mağdurun suçtan doğan zararı gidermesi ve barışın sağlanmasıdır. Fail, mağdurun suçtan dolayı neler yaşadığını, içinde bulunduğu durumu görerek, sorumluluğunu kabul edecek, pişman olacaktır. Böylece failin yeniden suç işlemesi önlenmiş olacaktır. Uzlaşma sonucunda fail ceza almaktan kurtulmakta, mağdurun suçtan doğan zararının fail tarafından giderilmesi ile mağdur ve fail arasında barış sağlanmakta, bu suretle toplumsal barış gerçekleşmektedir. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde iki taraf da sonuçtan memnundur. Oysa yargılama sonunda verilen karardan iki taraf da memnun olmamaktadır.

Uzlaşma kurumu sayesinde yargılama makamlarının iş yükü azalacaktır. Mahkemelerin kapsamlı davalara daha fazla vakit ayırma imkanı olacak, adalet daha çabuk gerçekleşecektir.

Uzlaşma kurumu bu faydalarına rağmen ülkemizde yeterince uygulanmamaktadır. Bunun çeşitli nedenleri vardır. Cumhuriyet savcılar, hakimler, uzlaştırmacılar ve toplumun uzlaşma konusunda yeterli eğitim almamaları nedeniyle, bu kuruma soğuk bakılmaktadır. Cumhuriyet savcılar, hakimler ve uzlaştırmacılara meslek içi eğitimlerle uzlaşma kurumu hakkında eğitim verilmelidir. Yine 5560 sayılı Kanunla CMK'nın 253. maddesinde yapılan değişiklikle uzlaşma teklifinde bulunma yetkisi verilen kolluk görevlileri de bu konuda eğitilmelidir. Ayrıca toplumun da uzlaşma konusunda eğitimine önem verilmelidir. Temel eğitim kurumlarından başlamak üzere okullarda uyuşmazlıkların uzlaşma yoluyla çözümlenmesi konusunda eğitim verilmelidir. Hukuk Fakültelerinde uzlaşma dersi konulmalıdır. Toplumun uzlaşma konusunda bilgilendirilmesi amacıyla bastırılacak kitapçık ve afişler adliye binalarında, karakollarda dağıtılmalıdır. Yine yazılı basında, TV ile internette uzlaşma kurumunun tanıtımına önem verilmelidir. Oysa uygulamada genellikle kolluk görevlilerince taraflara, olaydan hemen sonra ifade verdikleri sırada uzlaşmayı kabul edip etmedikleri sorulmakta ve form imzalatılmaktadır. Uzlaşmanın mahiyeti, hüküm ve sonuçları yeterince anlatılmadığından, fail veya mağdur kızgınlıkla uzlaşmayı kabul etmediklerini söylemektedirler.

5560 sayılı Kanunla CMK'nın 253. maddesinde yapılan değişiklik ile uzlaşmaya tabi suçlar genişletilmiş ise de yeterli değildir. Uzlaşma kurumunun uygulanacağı suçların büyük çoğunluğu takibi şikayete bağlı suçlardır. Şikayete bağlı suçlarda uzlaşmanın uygulanması zor görünmektedir. Şikayete bağlı suçlarda fail ve mağdur anlaşıklarında, hüküm kesinleşinceye kadar şikayetten vazgeçilmesi halinde kamu davasının düşürülmesine karar verilecektir. Uzlaşma şikayetten vazgeçmeye göre daha zor ve masraflıdır. Mağdur ve fail anlaşıklarında, mağdurun şikayetten vazgeçme yolunu seçmesi olasılığı daha fazladır. Uzlaşma kapsamına giren suçların sayısı artırılmalıdır. Özellikle malvarlığına karşı suçlarda uzlaşma kurumunun etkili bir biçimde uygulanabileceği göz önüne alınarak, bu suçlar uzlaşma kapsamına alınmalıdır.

Kanunda, Cumhuriyet savcısı ve hakime uzlaştırma işlemlerini yürütme görevi verilmiş ise de, ağır iş yükü altında olan Cumhuriyet savcısı ve hakimin uzlaştırma işlemlerini yürütmesi mümkün görünmemektedir. Ayrıca uzlaştırma müzakereleri sırasında failin açıklamalarını, suçu ikrarını öğrenen Cumhuriyet savcısı veya hakimin, uzlaşma gerçekleşmediği takdirde soruşturmaya veya yargılamaya devam etmesi uzlaşmanın gizlilik ilkesine ve adil yargılanma ilkesine aykırı olacaktır. Uzlaştırma işlemlerini yürütme görevi Cumhuriyet savcısı ve hakimden alınmalıdır. Her adliyede sadece uzlaşma kapsamına giren suçları soruşturmak üzere bir Cumhuriyet savcısı görevlendirilebilir. Uzlaşma kapsamına giren suçlar ayıklanarak, soruşturma evrakı uzlaşma konusunda görevlendirilen Cumhuriyet savcısına gönderilebilir. Görevli Cumhuriyet savcısı ceza adalet sistemi dışında görev yapan uzlaştırma kurumuna ilgili belgeleri vermelidir. Taraflara uzlaştırma teklifi de uzlaştırmacı tarafından yapılmalıdır. Mahkemece uzlaşma hükümlerinin uygulanması gerektiğinde, durma kararı verilmek suretiyle davanın esası kapatılarak dosya uzlaştırma kurumuna devredilebilir.

Uzlaşma kurumu yeterince uygulandığında, bazı suçlara ilişkin uyuşmazlıklar mahkeme önüne gitmeden sonuçlandırılacaktır. Böylece mahkemelerdeki iş yükünün azaltılmasında katkısı olacaktır. Ayrıca mağdurun suçtan doğan zararının giderilmesi suretiyle mağdur ve fail arasında barış sağlanacak, fail ceza almaktan kurtulacak, dolayısıyla toplumsal barış tesis edilecektir.

ÖZGEÇMİŞ

Nezihe Balcı Demirel 1979 yılında İstanbul Erenköy Kız Lisesi'nden, 1983 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu.1984 yılında Eskişehir Adli Yargı Hakim Adayı olarak göreve başladı.1986 yılında Lice Hakimi olarak atandı. Şuhut, Acıpayam Hakimi, Sandıklı Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı olarak görev yaptı. 1998 yılından itibaren Gaziosmanpaşa Asliye Ceza Mahkemesi Hakimi olarak görev yapmaktadır.